

Εκθέσεις 73

Α. ΚΩΤΣΗ
Ε. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
Ν. Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
Ρ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ
Ι. ΚΑΤΣΕΛΙΔΗΣ

ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΣΕ ΕΙΚΟΣΙ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ



ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΣΕ ΕΙΚΟΣΙ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Εκθέσεις 73

ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΣΕ ΕΙΚΟΣΙ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Μελετητική Ομάδα ΚΕΠΕ

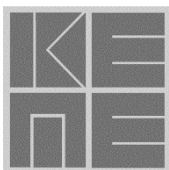
Αγάπη Κώτση, συντονίστρια

Έρση Αθανασίου

Νικόλαος Κ. Κανελλόπουλος

Ρωξάνη Καραγιάννη

Ιωάννης Κατσελίδης, εξωτερικός συνεργάτης



Copyright 2016
του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
Αμερικής 11, 106 72 Αθήνα

ISBN: 978-960-341-113-0
ISSN: 1108-5797

Οι γνώμες και κρίσεις που περιέχει η εργασία αυτή
είναι των συγγραφέων και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαία
γνώμες ή κρίσεις του Κέντρου Προγραμματισμού
και Οικονομικών Ερευνών.

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) είναι το μεγαλύτερο ερευνητικό ίδρυμα για την οικονομική επιστήμη στη χώρα μας. Ιδρύθηκε το 1959 ως μία μικρή ερευνητική μονάδα με την επωνυμία «Κέντρον Οικονομικών Ερευνών», με βασικό σκοπό την επιστημονική μελέτη των οικονομικών προβλημάτων της Ελλάδος, την ενθάρρυνση των οικονομικών ερευνών και τη συνεργασία με άλλα επιστημονικά ιδρύματα.

Το 1964 το ΚΕΠΕ πήρε τη σημερινή του ονομασία. Τότε του ανατέθηκαν οι εξής πρόσθετες αρμοδιότητες: πρώτον, η κατάρτιση σχεδίων για βραχυχρόνια, μεσοχρόνια και μακροχρόνια προγράμματα ανάπτυξης, η εκπόνηση σχεδίων προγραμμάτων περιφερειακής και χωροταξικής ανάπτυξης, καθώς και προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Κυβέρνησης· δεύτερον, η παρακολούθηση και ανάλυση της βραχυπρόθεσμης και μεσοπρόθεσμης εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και η διαμόρφωση προτάσεων για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων· και τρίτον, η επιμόρφωση νέων οικονομολόγων, ιδιαίτερα σε θέματα προγραμματισμού και οικονομικής ανάπτυξης.

Σήμερα το ΚΕΠΕ επικεντρώνεται στη διεξαγωγή εφαρμοσμένων οικονομικών ερευνών που ενδιαφέρουν την ελληνική οικονομία και, με την ιδιότητα του συμβουλευτικού οργάνου της Κυβέρνησης, παρέχει τεχνικές υπηρεσίες σε θέματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων αυτών εντάσσεται και η δημοσίευση των σειρών: (α) Μελέτες, που είναι επιστημονικές μονογραφίες, (β) Εκθέσεις, που είναι κείμενα εφαρμοσμένης ανάλυσης με προτάσεις πολιτικής σε επίπεδο κλάδων, περιφερειών και άλλων οικονομικών θεμάτων, (γ) Εργασίες για Συζήτηση, που είναι σχέδια εργασιών σε προχωρημένο στάδιο προσκεκλημένων επιστημόνων ή μελών του ερευνητικού προσωπικού του Ιδρύματος. Οι εκδόσεις του ΚΕΠΕ από την ίδρυσή του

έως σήμερα υπερβαίνουν τις 650. Το ΚΕΠΕ εκδίδει επίσης την τετραμηνιαία περιοδική έκδοση Οικονομικές Εξελίξεις, με σκοπό να συμβάλλει στη συστηματική παρακολούθηση και ανάλυση της ελληνικής οικονομικής συγκυρίας, καθώς και στο πεδίο διαμόρφωσης της οικονομικής πολιτικής, αναλύοντας τις συνέπειες εναλλακτικών προσεγγίσεων σε επίκαιρα θέματα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η συζήτηση για την απελευθέρωση των επαγγελματιών ξεκινά με την ίδια τη γένεση της πολιτικής οικονομίας. Την ίδια χρονιά (1776) που εμφανίζεται ο Πλούτος των Εθνών του Adam Smith¹, ο μεγάλος Γάλλος οικονομολόγος και δημόσιος λειτουργός Jacques Turgot εκδίδει το βασιλικό διάταγμα για την κατάργηση των συντεχνιών². Σε αυτό αναφέρεται στο δικαίωμα στην εργασία και στην ελεύθερη άσκηση του εμπορίου που εμποδίζεται από τις ρυθμίσεις που επιβάλλουν οι νόμοι για τις συντεχνίες στις προϋποθέσεις άσκησης του επαγγέλματος και της διαδικασίας της παραγωγής. Ο Turgot ορίζει την κατάργηση των συντεχνιών με ορισμένες εξαιρέσεις όπως εκείνες των φαρμακοποιών, των χρυσοχών και των εκδοτών/τυπογράφων για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Το διάταγμα αυτό μαζί με άλλες απόπειρες για μεταρρύθμιση του Turgot δεν εφαρμόστηκαν, αφού στον μεταρρυθμιστικό του ζήλο απελευθέρωσε και τις τιμές των σιτηρών με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν ταραχές που οδήγησαν στην αποπομπή του. Η κατάργηση των συντεχνιών θα έπρεπε να περιμένει τη Γαλλική Επανάσταση.

¹ Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, R.H. Campbell and A.S. Skinner (general editors), W.B. Todd (textual editor), *Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith*, Clarendon, Oxford, vol. 2, 1976. Πρώτη έκδοση 1776 (London: printed for A. Strahan; and T. Cadell, in the Strand).

² «Édit du roi portant la suppression des jurandes (Donné à Versailles au mois de février 1776, enregistré le 12 mars en lit de justice)», στο *Œuvres de Turgot, nouvelle édition classée par ordre de matières, avec les notes de Dupont de Nemours ; augmentée de lettres inédites, des questions sur le commerce, et d'observations et de notes nouvelles par MM. Eugène Daire et Hippolyte Dussard ; et précédée d'une notice sur la vie et les ouvrages de Turgot par M. Eugène Daire*, Guillaumin, Paris, 1844. Αναστατική επανέκδοση Otto Zeller, Osnabrück, 1966, τόμος 2, σσ. 302-316. Ηλεκτρονικά διαθέσιμο από την Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας στη διεύθυνση <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k57291>. Αγγλική μετάφραση «Edict of the King Decreeing the Suppression of Craft-Guilds» στο David Gordon (editor), *The Turgot Collection: Writings, Speeches, and Letters of Anne Robert Jacques Turgot, Baron de Laune*, Ludwig von Mises Institute, Auburn, Alabama, 2011, σσ. 274-291. Ηλεκτρονικά διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://mises.org/files/turgot-collection-writings-speeches-and-letters-anne-robert-jacques-turgot-baron-de-laune2pdf>

Σήμερα δεν υπάρχουν οι μεσαιωνικές συντεχνίες, αλλά το δημόσιο συμφέρον και η κοινή λογική υπαγορεύουν ότι η άσκηση αρκετών επαγγελματιών δεν μπορεί να είναι χωρίς τον έλεγχο του κράτους. Οίκοθεν νοείται ότι ο έλεγχος αυτός δεν πρέπει να είναι αποτέλεσμα πολιτικών πιέσεων οργανωμένων ομάδων συμφερόντων, αλλά να γίνεται με γνώμονα την καλύτερη και οικονομικά εύλογη παροχή των ρυθμιζόμενων υπηρεσιών.

Οι πιο ακραίες «φιλελεύθερες» φωνές εξισώνουν την πλήρη απελευθέρωση των επαγγελματιών με το δημόσιο συμφέρον. Ο Milton Friedman στο πολεμικό του δοκίμιο Καπιταλισμός και Ελευθερία, όπου οραματίζεται μια δυστοπία των αγορών, έχει ειδικό κεφάλαιο στο οποίο εισηγείται την κατάργηση της άδειας άσκησης επαγγέλματος ακόμα και της πιστοποίησης σε όλα τα επαγγέλματα μηδέ των ιατρών εξαιρουμένων³. Σήμερα στον δημόσιο λόγο φαίνεται ότι ηγεμονεύει η άποψη ότι, όσο πιο απελευθερωμένη και αρρύθμιστη είναι η άσκηση ενός επαγγέλματος, τόσο περισσότερο εξυπηρετείται η οικονομική ανάπτυξη και το δημόσιο συμφέρον. Η άποψη αυτή είναι μια ιδεοληψία και τίποτε περισσότερο. Ο οικονομολόγος οφείλει να χρησιμοποιήσει τα εργαλεία της επιστήμης του in concreto σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά, γνωρίζοντας ότι δεν υπάρχει ποτέ πλήρης απελευθέρωση και απορρύθμιση –ούτε είναι φυσικά αυτή η βέλτιστη λύση– αλλά το ζητούμενο είναι η άριστη ρύθμιση που εξυπηρετεί συγκεκριμένους –πολιτικά καθορισμένους– στόχους που σχετίζονται με την οικονομική μεγέθυνση, την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, την ανταγωνιστική τιμή τους και τη δυνατότητα εισόδου νέων ατόμων σε κάθε επάγγελμα χωρίς αδικαιολόγητους περιορισμούς.

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης της ελληνικής οικονομίας από τους θεσμούς, τα αυταπόδεικτα φαίνεται ότι λησμονούνται. Υπάρχει υποχρέωση απελευθέρωσης των επαγγελματιών βάσει κριτηρίων τα οποία προκύπτουν από τη λεγόμενη «εργαλειοθήκη του ΟΟΣΑ⁴» και ποσοτικοποιούνται με την κατασκευή σύνθετων δεικτών. Προσωπικά δεν είμαι βέβαιος αν με τα «εργαλεία» αυτά διορθώνεται η μηχανή της ελληνικής οικονομίας. Πιθανόν να βοηθούν στη συστηματοποίηση της περιγραφής της κατάστασης στον χώρο των επαγγελματιών, αλλά δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως βαθμολογία χωρίς να εξεταστεί κάθε περίπτωση

³ Milton Friedman with the assistance of Rose D. Friedman, *Capitalism and Freedom*, 40th Anniversary Edition, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2002. Πρώτη έκδοση 1962. Κεφάλαιο ΙΧ: «Occupational Licensure».

⁴ Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.oecd.org/competition/assessment-toolkit.htm>. Οι ερευνητές χρησιμοποίησαν την ενημερωμένη έκδοση του 2010.

ποιοτικά και ξεχωριστά. Η μετρησιμότητα δημιουργεί τις προϋποθέσεις αξιολόγησης, αλλά και την ψευδαίσθηση ότι κάτι επιτυγχάνεται θυσιάζοντας τη συνάφεια. Δυστυχώς όμως οι θεσμοί απαιτούν να κάνουμε χρήση των συγκεκριμένων εργαλείων για να αποτιμήσουμε τις επιπτώσεις της απελευθέρωσης των επαγγελματιών που νομοθετήθηκαν ως αποτέλεσμα των μνημονιακών υποχρεώσεων.

Η προσεκτική και συστηματική ανά χείρας εργασία των ερευνητριών και ερευνητών του ΚΕΠΕ Αγάπης Κώτση, που είχε τον ρόλο της συντονίστριας, Έρσης Αθανασίου, Νίκου Κανελλόπουλου, Ρωξάνης Καραγιάννη και του πανεπιστημιακού ερευνητή Ιωάννη Κατσελίδη επιχειρεί να αποτιμήσει τις επιπτώσεις της απελευθέρωσης σε είκοσι επιλεγμένα επαγγέλματα (δέκα επιστημονικά και δέκα μη επιστημονικά) από τα πολλά που απελευθερώθηκαν και επιλέχθηκαν με βάση τη σημασία τους για την οικονομία και την αντιπροσωπευτικότητά τους ως προς το επίπεδο απελευθέρωσης, έτσι ώστε να χρησιμεύσουν ως βάση για την αποτίμηση της απελευθέρωσης συνολικά. Πρόκειται για μια εργασία υποδειγματική ως προς τη συστηματικότητά της, ιδιαίτερα επίπονη και προσεκτική, η οποία κάνει χρήση όλων των διαθέσιμων πηγών.

Ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί με λεπτομέρεια το νομικό πλαίσιο που διέπει τη ρύθμιση των επιλεγμένων επαγγελμάτων και τις μεταβολές που έχουν γίνει σε αυτήν. Η αποτίμηση της επίπτωσης της απελευθέρωσης γίνεται με βάση την εργαλειοθήκη του ΟΟΣΑ, αλλά και με άλλα επιστημονικά εργαλεία μέτρησης της απελευθέρωσης των επαγγελμάτων, καθώς και με τη μεταβολή του αριθμού των νεοεισερχομένων σε κάθε επάγγελμα και με τη μεταβολή στις τιμές των υπηρεσιών, χρησιμοποιώντας κυρίως –αλλά όχι αποκλειστικά– τον Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή της ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Τα προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν οι ερευνητές ήταν σημαντικά. Οι περισσότερες αλλαγές ήταν εν εξελίξει και, σε κάθε περίπτωση, δεν είχε μεσολαβήσει αρκετός χρόνος ώστε να είναι δυνατή η αποτίμηση της αλλαγής του νομοθετικού πλαισίου. Ακόμα πιο προβληματικό είναι το γεγονός ότι οι αλλαγές έγιναν μέσα στη βαθύτερη ύφεση που έχει γνωρίσει μεταπολεμικά η ελληνική οικονομία, οπότε δεν είναι σαφές αν οι αλλαγές στις τιμές ή στον αριθμό των νεοεισερχομένων είναι αποτέλεσμα της απελευθέρωσης ή της ύφεσης. Τα περισσότερα διαθέσιμα στοιχεία σταματούν στην καλύτερη περίπτωση στο 2014. Έτσι τα συμπεράσματά τους –όπως και οι ίδιοι εξάλλου επισημαίνουν– πρέπει να αντιμετωπιστούν με την πολυπλοκότητα που επιβάλλεται.

Οι ερευνητές καταλήγουν ότι η απελευθέρωση των επαγγελμάτων παρά τη «βραχυχρόνια σχετικά μικρή οικονομική της επίδραση αποτελεί μια αναγκαία διαρθρωτική μεταρρύθμιση με πολυδιάστατα και μακροχρόνια θετικά οφέλη». Είναι βέβαιο πάντως ότι είναι αρκετά νωρίς για να μπορούμε να εκτιμήσουμε

με επιστημονικά βάσιμο τρόπο το πρόσημο της αποτίμησης της απελευθέρωσης των επαγγελματιών στην ελληνική οικονομία. Όσο η ύφεση διαρκεί και δεν αντιμετωπίζεται με μακροοικονομικά αποτελεσματικό τρόπο, είναι πολύ αμφίβολο αν μεταρρυθμίσεις στο μικροοικονομικό επίπεδο μπορούν να λειτουργήσουν ως ο μοχλός της περιπόθητης ανάπτυξης.

ΝΙΚΟΣ ΘΕΟΧΑΡΑΚΗΣ
Πρόεδρος του Δ.Σ. και
Επιστημονικός Διευθυντής

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
Μάιος 2016

Η παρούσα έκθεση αποτιμά την εξέλιξη της απελευθέρωσης της αγοράς είκοσι επαγγελματιών και των αντίστοιχων οικονομικών δραστηριοτήτων μέχρι το τέλος του 2014, ως αποτέλεσμα των ευρύτατων θεσμικών αλλαγών που έλαβαν χώρα στον τομέα αυτό, με σημείο εκκίνησης το Ν. 3919/2011 που αφορούσε στην κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελματιών. Η αξιολόγηση των νομοθετικών παρεμβάσεων και της πορείας υλοποίησής τους κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για τον εντοπισμό τυχόν καθυστερήσεων και στρεβλώσεων και την προώθηση των απαραίτητων συμπληρωματικών μέτρων, με στόχο την ανταγωνιστικότερη και αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών και την καλύτερη επίδοση σε βασικά οικονομικά μεγέθη. Αρχικά, επιχειρείται η αποτύπωση της προόδου στο βαθμό απελευθέρωσης τόσο ποιοτικά, με βάση τον «Οδηγό Αξιολόγησης των Συνθηκών Ανταγωνισμού» του ΟΟΣΑ, όσο και ποσοτικά, με τον υπολογισμό δεικτών ρύθμισης εισόδου και συμπεριφοράς. Στη συνέχεια διερευνώνται οι επιδράσεις των μεταρρυθμίσεων στον αριθμό των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας των επαγγελματιών αυτών και στις μεταβολές των τιμών/αμοιβών τους.

Ευχαριστίες εκφράζονται στα στελέχη της Διεύθυνσης Τομέων Παραγωγής του Υπουργείου Οικονομικών για τη συμβολή τους στην ολοκλήρωση του έργου της Μελετητικής Ομάδας και στο προσωπικό της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων και της Διεύθυνσης Απασχόλησης του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για την παροχή στοιχείων. Για την παροχή πληροφορόρησης και στοιχείων θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον Πρόεδρο και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Συμβολαιογραφικού Συλλόγου Εφετείων Αθηνών-Πειραιώς-Αιγαίου-Δωδεκανήσου, τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής Συμβολαιογραφικών Συλλόγων Ελλάδας και το προσωπικό της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων και του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας. Επίσης, ευχαριστούμε τη φιλόλογο κ. Ελένη Σουλτανάκη για την επιμέλεια του κειμένου της έκδοσης και τον υπεύθυνο εκδόσεων του ΚΕΠΕ κ. Χρήστο Ελευθεριάδη. Τέλος, ευχαριστούμε θερμά τους

κριτές για τα επικοινωνιακά σχόλια και παρατηρήσεις τους που συνέβαλαν ουσιαστικά στην αναθεώρηση και βελτίωση της εργασίας.

Την ευθύνη για τυχόν λάθη ή παραλείψεις έχουν αποκλειστικά οι συγγραφείς.

Η υπεύθυνη της Μελετητικής Ομάδας
ΑΓΑΠΗ ΚΩΤΣΗ

Απρίλιος 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Γενικά	25
1.2. Αντικείμενο της έκθεσης	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1. Γενικά	34
2.2. Αξιολόγηση των συνθηκών ανταγωνισμού βάσει του Οδηγού του ΟΟΣΑ	35
2.3. Μέτρηση του βαθμού απελευθέρωσης	37
2.4. Προσδιορισμός των επιπτώσεων στον αριθμό των νεοεισερχόμενων .	43
2.5. Προσδιορισμός των επιπτώσεων στις τιμές/αμοιβές	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΣΙ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ

3.1. Γενικά	45
3.2. Χαρακτηριστικά/κριτήρια επιλογής των είκοσι επαγγελμάτων	47
3.3. Είδη και εύρος ρυθμίσεων στα είκοσι επιλεγμένα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες	53
3.4. Ο ρόλος και οι εξελίξεις των οικονομικών μεγεθών στο σύνολο επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων.....	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

4.1. Γενικά	77
4.2. Συμβολαιογράφοι	77
4.3. Δικηγόροι-Δικηγορικές εταιρείες.....	93
4.4. Νόμιμοι ελεγκτές	107

4.5. Λογιστές-Φοροτεχνικοί.....	117
4.6. Ιατροί-Ιατρεία-Πολυϊατρεία.....	129
4.7. Οδοντίατροι-Οδοντιατρεία-Πολυοδοντιατρεία.....	142
4.8. Φυσικοθεραπευτές-Εργαστήρια φυσικοθεραπείας.....	153
4.9. Ιδιωτικά φροντιστήρια (ίδρυση και διδασκαλία).....	167
4.10. Ενεργειακοί επιθεωρητές.....	181
4.11. Πιστοποιημένοι εκτιμητές (πρώην ορκωτοί εκτιμητές).....	187
4.12. Μεσίτες ακινήτων.....	195
4.13. Ταξί.....	206
4.14. Φορτοεκφορτωτές.....	216
4.15. Ναυτικοί πράκτορες.....	225
4.16. Ξεναγοί.....	229
4.17. Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας.....	237
4.18. Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης.....	248
4.19. Εφημεριδοπώλες-Πρακτορεία διανομής τύπου.....	257
4.20. Ενεχυροδανειστές.....	266
4.21. Εκτελωνιστές.....	274

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1. Γενικά.....	285
5.2. Χαρακτηριστικά και οικονομικές συνθήκες στα επιλεγμένα επαγγέλματα.....	285
5.3. Βαθμός απελευθέρωσης.....	288
5.4. Νεοεισερχόμενοι.....	291
5.5. Τιμές-αμοιβές.....	298
5.6. Συμπεράσματα ανά επάγγελμα.....	303
5.7. Συμπερασματικές παρατηρήσεις.....	313
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	 315

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.1: Λίστα Ελέγχου του Ανταγωνισμού.....	36
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3.1: Δείκτης ρυθμίσεων εισόδου στο επάγγελμα.....	39
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3.2: Δείκτης ρυθμίσεων συμπεριφοράς στο επάγγελμα	40
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2.1: Κατανομή του κύκλου εργασιών των επιχειρηματικών υπηρεσιών ανά χρήστη (%)	51
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3.1: Είδη περιορισμών και πορεία εφαρμογής των νομοθετικών ρυθμίσεων.....	54
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3.2: Δείκτες ρύθμισης για επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες.....	58
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4.1: Εξέλιξη των ετήσιων μεταβολών των δεικτών κύκλου εργασιών στον τομέα των υπηρεσιών, 2006-2014	65
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4.2: Δείκτες επιλεγμένων επαγγελματιών, 2011	74
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4.3: Συμμετοχή επιλεγμένων επαγγελματιών στο Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, 2008/09, 2012.....	76
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των συμβολαιογραφικών υπηρεσιών	82
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.2: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Συμβολαιογράφοι- Συμβολαιογραφικές εταιρείες	86
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.3: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Συμβολαιογράφοι-Συμβολαιογραφικές εταιρείες, 2009-2014.....	89
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.4: Αμοιβές συμβολαιογράφων 2009, 2011, 2012 (σε ευρώ)....	92
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των νομικών υπηρεσιών	97
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3.2: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Δικηγόροι- Δικηγορικές εταιρείες	102
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3.3: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Δικηγόροι-Δικηγορικές εταιρείες, 2010-2014.....	106
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4.1: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Νόμιμοι ελεγκτές .	111
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4.2: Εγγεγραμμένοι και % κατανομή στο δημόσιο μητρώο της ΕΛΤΕ	114
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4.3 Νέες εγγραφές και διαγραφές: Νόμιμοι ελεγκτές, 2008-2014	115
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4.4: Τιμολογούμενες αμοιβές ελεγκτικών υπηρεσιών (εκατ. €)	116
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.1: Αριθμός επιχειρήσεων, κύκλος εργασιών και αξία παραγωγής: κλάδος 65.20.....	118
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.2: Προστιθέμενη αξία και ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα: κλάδος 65.20	119

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.3: Απασχολούμενοι, μισθωτοί και αμοιβές, μισθοί: κλάδος 65.20	119
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.4: Μεταβατική διαδικασία από παλαιό σε νέο σύστημα τάξεων.....	121
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.5: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Λογιστές.....	125
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.6: Νέες εκδόσεις, ανανεώσεις και διαγραφές: Λογιστικές υπηρεσίες, 2007-2014.....	127
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των ιατρικών υπηρεσιών.....	133
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6.2: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ιατροί-Ιατρεία- Πολυϊατρεία.....	136
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6.3: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Ιατροί-Ιατρεία-Πολυϊατρεία, 2009-2014	140
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των οδοντιατρικών υπηρεσιών.....	145
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7.2: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Οδοντίατροι- Οδοντιατρεία-Πολυοδοντιατρεία.....	148
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7.3: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Οδοντίατροι-Οδοντιατρεία/Πολυοδοντιατρεία, 2009-2014.....	151
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των υπηρεσιών φυσικοθεραπείας.....	156
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8.2: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Φυσικοθεραπευτές- Εργαστήρια φυσικοθεραπείας	160
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8.3: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Φυσικοθεραπευτές-Εργαστήρια φυσικοθεραπείας, 2009-2014	163
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.1: Φροντιστήρια: Διδακτικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές, 2005-2013	168
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.2: Διδακτικό προσωπικό ανά ειδικότητα στα φροντιστήρια, 2010-2013	169
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.3: Κέντρα Ξένων Γλωσσών: Διδακτικό προσωπικό ανά είδος άδειας διδασκαλίας, 2011-2013	170
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.4: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ίδρυση φροντιστηρίου	174
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.5: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Διδασκαλία σε φροντιστήριο	175
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.6 Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας: Ίδρυση φροντιστηρίου και διδασκαλία σε φροντιστήριο, 2009-2014	177
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10.1: Κόστος για ενεργειακή επιθεώρηση λεβήτων και εγκαταστάσεων θέρμανσης και κλιματισμού που ίσχυε πριν το Ν. 4093/2012.....	182

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10.2: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις για τους ενεργειακούς επιθεωρητές	183
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10.3: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ενεργειακοί Επιθεωρητές	185
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11.1: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Πιστοποιημένοι εκτιμητές.....	191
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11.2: Αριθμός εγγεγραμμένων στο Μητρώο Πιστοποιημένων Εκτιμητών	193
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11.3: Πιστοποιημένοι εκτιμητές ανά κλάδο – Φυσικά πρόσωπα.....	194
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των υπηρεσιών μεσιτείας....	198
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12.2: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Μεσίτες ακινήτων	201
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12.3: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Μεσίτες, 2009-2014.....	203
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12.4: Αριθμός επαγγελματιών σύμφωνα με τους δείκτες παρακολούθησης επαγγελμάτων: Μεσίτες, 2011-2014.....	204
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.1: Αριθμός ταξί, αριθμός απασχολούμενων, κύκλος εργασιών και ΑΠΑ στον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας εκμετάλλευση ταξί, 2008-2012	208
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.2: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις για την αγορά των ταξί.....	208
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.3: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ταξί	212
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.4: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ, 2009-2014	214
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.5: Κόμιστρα ταξί, 2010-2014	216
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις για τους φορτοεκφορτωτές	218
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14.2: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Φορτοεκφορτωτές	220
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14.3: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ, 2009-2014	223
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14.4: Αμοιβές φορτοεκφορτωτών	224
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.15.1: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ναυτικοί πράκτορες	227
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.15.2: Νεοεισερχόμενοι και διαγραφέντες	228
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.1: Βασικά μεγέθη του τουρισμού, 2000-2013	230
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.2: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις για τους ξεναγούς	231
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.3: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ξεναγοί	233
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.4: Αριθμός ξεναγών, νεοεισερχόμενοι και διαγραφέντες στο Μητρώο Ξεναγών	234
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.5: Αμοιβές ξεναγών.....	236

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.17.1: Είδος ενεργειών προς ανεύρεση εργασίας (% ανέργων)	238
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.17.2 Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας	243
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.17.3: ΙΓΕΕ: Νεοεισερχόμενοι, διαγραφές και καθαρή μεταβολή.....	246
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.18.1: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης	253
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.18.2: ΕΠΑ: Νεοεισερχόμενοι, διαγραφές και καθαρή μεταβολή.....	256
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις στις δραστηριότητες εφημεριδοπωλών, πώλησης και διακίνησης εντύπων	258
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.2: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις στις δραστηριότητες των πρακτορείων διανομής τύπου	260
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.3: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Εφημεριδοπώλες.....	261
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.4: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Πρακτορεία διανομής τύπου	262
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.5: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Επιλεγμένες κατηγορίες σχετικά με τη διακίνηση/πώληση εντύπων 2009-2014	264
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.20.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις του επαγγέλματος του ενεχυροδανειστή	268
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.20.2: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ενεχυροδανειστής.....	270
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.20.3: Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Ενεχυροδανειστές, 2009-2014.....	271
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.21.1: Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των εκτελωνιστικών εργασιών	278
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.21.2: Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Εκτελωνιστές.....	280
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.21.3: Νεοεισερχόμενοι και αποχωρήσαντες από το επάγγελμα: Εκτελωνιστές, 2011-2014	283
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4.1: Νεοεισερχόμενοι κατά επάγγελμα.....	295
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5.1: Ετήσιες μεταβολές επιλεγμένων υπηρεσιών του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή κατά την περίοδο 2007-2014	300

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.1: Εξέλιξη ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ) και κύκλου εργασιών σε επιλεγμένα επαγγέλματα/υπηρεσίες για την Ελλάδα, 2008-2012	62
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.2: Εξέλιξη του τριμηνιαίου δείκτη κύκλου εργασιών σε επιλεγμένα επαγγέλματα/υπηρεσίες για την Ελλάδα και το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε.-27.....	67
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.3: Εξέλιξη αριθμού επιχειρήσεων και απασχολουμένων σε επιλεγμένα επαγγέλματα/υπηρεσίες για την Ελλάδα, 2008-2012	70
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.4: Εξέλιξη τριμηνιαίου δείκτη απασχόλησης στις επαγγελματικές, επιστημονικές υπηρεσίες και υπηρεσίες τεχνικών ελέγχων (α' τρίμηνο 2008 - β' τρίμηνο 2013)	72
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2.1: Αριθμός συμβολαιογράφων, 2002-2012	80
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2.2: Συναφθείσες συμβολαιογραφικές πράξεις ανά αντικείμενο, 2012	81
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2.3: Συναφθείσες συμβολαιογραφικές πράξεις, 2002-2012 .	81
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2.4: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν.3919/2011: Συμβολαιογράφοι-Συμβολαιογραφικές εταιρείες	88
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.1: Αριθμός δικηγόρων και νομικών συμβούλων, 2004-2010	95
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.2: Συνολικές εισαχθείσες υποθέσεις ιδιωτικού δικαίου, 2002-2010	96
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.3: Μέσος όρος μηνιαίων αμοιβών δικηγόρων και συμβολαιογράφων, 2004-2013	96
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.4: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Δικηγόροι.....	104
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.5: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Δικηγορικές εταιρείες.....	105
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.6: Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις νομικές υπηρεσίες, 2007-2014.....	107
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Νόμμοι ελεγκτές.....	113
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Λογιστικές υπηρεσίες	126
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5.2: Διαχρονική εξέλιξη του ΔΤΚ για υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας, οικονομικές υπηρεσίες και ΓΔΤΚ, 2007-2014.....	129

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.1: Αριθμός ιατρών, 2007-2013	131
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.2: Μέσος όρος μηνιαίων αμοιβών ιατρικών υπηρεσιών, 2004-2013	131
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.3: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ιατροί.....	138
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.4 Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ιατρεία-Πολυϊατρεία.....	138
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.5: Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις ιατρικές υπηρεσίες, 2007-2014.....	141
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.1: Αριθμός οδοντιάτρων, 2007-2013	143
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.2: Μέσος όρος μηνιαίων αμοιβών οδοντιατρικών υπηρεσιών, 2004-2013	144
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.3: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Οδοντίατροι	149
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.4: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Οδοντιατρεία-Πολυοδοντιατρεία.....	149
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.5: Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις οδοντιατρικές υπηρεσίες, 2007-2014.....	153
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.1: Αριθμός φυσικοθεραπευτών, 2008-2013	154
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.2: Μέσος όρος μηνιαίων αμοιβών φυσικοθεραπευτών κ.ά. υπηρεσιών, 2004-2013	155
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.3: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Φυσικοθεραπευτές	161
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.4: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Εργαστήρια φυσικοθεραπείας	162
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.5: Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις υπηρεσίες φυσικοθεραπείας, 2007-2014	166
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ίδρυση φροντιστηρίου.....	175
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9.2: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Διδασκαλία σε φροντιστήριο	176
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9.3: Διαχρονική εξέλιξη του ΔTK για δίδακτρα φροντιστηρίων και ΓΔTK, 2000-2014.....	179
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.10.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ενεργειακοί επιθεωρητές	186
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.11.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Πιστοποιημένοι εκτιμητές	192
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.1: Αριθμός επιχειρήσεων και απασχόλησης στον κλάδο των μεσιτικών γραφείων	196

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.2: Αριθμός συμβολαίων και μεταβιβαθεισών ιδιοκτησιών λόγω αγοραπωλησίας στο σύνολο της χώρας	197
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.3: Δείκτης τιμών διαμερισμάτων.....	198
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.4: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Μεσίτες	202
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.5: Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις υπηρεσίες μεσιτικών γραφείων, 2009-2014	206
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.13.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ταξί.....	213
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.13.2: Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις υπηρεσίες ταξί, 2007-2014.....	215
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.14.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Φορτοεκφορτωτές	222
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.15.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ναυτικοί πράκτορες	228
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.16.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ξεναγοί	233
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.17.1: Αριθμός ΙΓΕΕ, 2006-2014.....	238
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.17.2: Ποσοστό ανέργων που απευθύνθηκαν σε ΙΓΕΕ ή δημόσιο γραφείο ευρέσεως εργασίας, 1999-2014	240
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.17.3: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας.....	245
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.18.1: Αριθμός ΕΠΑ, 2006-2014	249
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.18.2: Ποσοστό εργαζομένων με σύμβαση ορισμένου χρόνου	250
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.18.3: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά τον Ν. 3919/2011: Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης.....	255
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.19.1: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Εφημεριδοπώλες-Πρακτορεία διανομής τύπου	263
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.20.1: Συνολική δραστηριότητα ενεχυροδανειστών (φυσικά και νομικά πρόσωπα) με βάση τον ΚΑΔ.....	267
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.20.2: Τιμή χρυσού ανά ουγκιά σε δολάρια (στο τέλος του μήνα)	267
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.20.3: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ενεχυροδανειστές.....	270
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.21.1: Αριθμός εκτελωνιστών, 2011-2014.....	275
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.21.2: Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Εκτελωνιστές	282

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Γενικά

Στη διεθνή βιβλιογραφία αναδεικνύεται η σημασία του αυξημένου ανταγωνισμού για τη βελτίωση των οικονομικών επιδόσεων, τη διεύρυνση των επιχειρηματικών δυνατοτήτων και τη μείωση του κόστους των αγαθών και υπηρεσιών στο σύνολο της οικονομίας. Ζητήματα, λοιπόν, που δημιουργούν εμπόδια στον ανταγωνισμό βρίσκονται πάντα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της κυβερνητικής πολιτικής. Στην κατεύθυνση αυτή, κατά την τελευταία πενταετία, έχουν γίνει σημαντικές θεσμικές παρεμβάσεις στην Ελλάδα με στόχο την άρση ρυθμίσεων στη λειτουργία συγκεκριμένων τομέων ή κλάδων που δημιουργούν εμπόδια στον ανταγωνισμό και δεν μπορούν να δικαιολογηθούν από την άποψη του δημοσίου συμφέροντος. Ομοίως, σειρά τέτοιων θεσμικών αλλαγών έχουν γίνει στην αγορά των επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων, καθώς, μέχρι και την ψήφιση του Ν. 3919/2011, η πρόσβαση και η άσκηση μίας ευρείας σειράς επαγγελματιών του τομέα των υπηρεσιών στη χώρα μας υπόκειντο σε εκτεταμένες περιοριστικές ρυθμίσεις.

Συγκεκριμένες νομοθετικές ρυθμίσεις κρίθηκαν απαραίτητες καθώς ο περιορισμός του ανταγωνισμού συνεπάγεται σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στις οικονομικές επιδόσεις, τόσο των συγκεκριμένων υπηρεσιών όσο και της οικονομίας συνολικά, λόγω των διασυνδέσεων και των επιδράσεων της λειτουργίας των επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων με άλλους τομείς της οικονομίας (μεταποίηση, λοιπές υπηρεσίες), των οποίων αποτελούν ενδιάμεσες εισροές. Παράλληλα, η Ελλάδα έπρεπε να ανταποκριθεί στην ανάγκη προσαρμογής του ρυθμιστικού πλαισίου των επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων στις διατάξεις της Οδηγίας 2006/123 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η οποία προβλέπει την άρση αδικαιολόγητων περιορισμών στη λειτουργία της αγοράς υπηρεσιών στις χώρες-μέλη και θέτει το ευρύτερο πλαίσιο παροχής των υπηρεσιών στον

ευρωπαϊκό χώρο. Επιπλέον, στα πλαίσια των προβλεπόμενων μεταρρυθμίσεων των εθνικών προγραμμάτων και των δεσμεύσεων που προέκυπταν από τα Μνημόνια Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, η χώρα μας κινήθηκε στην κατεύθυνση του θεσμικού εκσυγχρονισμού λειτουργίας των αντίστοιχων αγορών, της άρσης αδικαιολόγητων περιορισμών και της διαμόρφωσης ενός λιγότερο ρυθμιζόμενου πλαισίου λειτουργίας.

Από το 2010 και έπειτα (και κυρίως μετά το 2011), η Ελλάδα προχώρησε σε μία διαδικασία εκτεταμένης μεταρρύθμισης του θεσμικού πλαισίου που αφορούσε τόσο στην είσοδο όσο και στην άσκηση σημαντικού αριθμού επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων. Σημαντικότερη παρέμβαση στην κατεύθυνση αυτή αποτέλεσε η ψήφιση του Νόμου 3919/2011: «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων», ενός οριζόντιου νόμου που κάλυπτε την πρόσβαση και την άσκηση του συνόλου σχεδόν των επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων¹, ενώ είχε προηγηθεί ο νόμος για την ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας για τις υπηρεσίες που ρύθμιζε ορισμένα θέματα για συγκεκριμένα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες. Ο Ν. 3919/2011 προέβλεπε ρυθμίσεις για συγκεκριμένα επαγγέλματα και μετά την ψήφισή του ακολούθησε μια διαδικασία προώθησης των προβλεπόμενων νομοθετημάτων από τους αρμόδιους φορείς. Κατά τη διαδικασία αυτή προέκυψαν σημαντικές καθυστερήσεις, ενώ ανέκυψαν νέα θέματα που έπρεπε να ρυθμιστούν, καθώς έπρεπε να αντιμετωπιστούν ζητήματα ασυμβατότητας του προϋπάρχοντος θεσμικού καθεστώτος με τις ρυθμίσεις του νέου νόμου.

Οι κυριότερες νομοθετικές ρυθμίσεις για την απελευθέρωση των επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων, που διαμόρφωσαν το γενικότερο πλαίσιο λειτουργίας τους, παρουσιάζονται στη συνέχεια με χρονολογική σειρά, ενώ οι επιμέρους ρυθμίσεις για συγκεκριμένα επαγγέλματα περιλαμβάνονται στην αναλυτική παρουσίαση των επαγγελμάτων (Κεφάλαιο 4):

1) Ο Νόμος 3844/2010 (ΦΕΚ 63Α') «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2006/123 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

¹ Αναλυτική παρουσίαση των σχετικών μεταρρυθμίσεων παρατίθεται στο Παράρτημα της Έκθεσης του ΚΕΠΕ (Κώτση *et al.*, 2015).

σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά και άλλες διατάξεις». Με το νόμο αυτό καταργήθηκαν όλες οι απαγορεύσεις εμπορικών επικοινωνιών, όπως οι περιορισμοί στη διαφήμιση, με την επιφύλαξη ότι θα τηρούνται οι κανόνες που διέπουν το κοινοτικό δίκαιο, την αξιοπρέπεια και ακεραιότητα του επαγγέλματος, καθώς και το επαγγελματικό απόρρητο (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2006· Βουλή των Ελλήνων, 2010).

2) Ο Νόμος 3919/2011 (ΦΕΚ 32 Α'): «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων». Σκοπός του νόμου ήταν η κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση μίας ευρείας σειράς επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων, με στόχο την απελευθέρωση της λειτουργίας τους (Βουλή των Ελλήνων, 2011· Υπουργείο Οικονομικών, 2011). Για την πρόσβαση σε επαγγέλματα και την άσκησή τους ισχύει η αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, ενώ οι σχετικές διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας επιβάλλεται να ερμηνεύονται σε αρμονία προς την αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας και της προστασίας του ανταγωνισμού. Ο νόμος προέβλεπε την κατάργηση 10 ειδών ρυθμίσεων που αφορούσαν στην πρόσβαση και την άσκηση επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων, ειδικές ρυθμίσεις για συγκεκριμένα επαγγέλματα (συμβολαιογράφους, δικηγόρους, δικηγορικές εταιρείες, μηχανικούς, νόμιμους ελεγκτές) καθώς και εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής (φαρμακεία, οδικές μεταφορές). Η κατάργηση θα επέρχετο αυτοδίκαια με την πάροδο τετραμήνου από τη δημοσίευσή του (δηλαδή από 3/7/2011), κατά τη διάρκεια του οποίου ο νόμος έδινε το δικαίωμα για τη θέσπιση εξαιρέσεων σε σχέση με ορισμένα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες και τη διατήρηση σε ισχύ κάποιων από τους περιορισμούς για λόγους δημοσίου συμφέροντος και κατόπιν αιτιολογημένης εισήγησης.

Οι καταργούμενες από την ισχύουσα μέχρι το 2011 νομοθεσία ρυθμίσεις ήταν οι εξής: α) Η ύπαρξη περιορισμένου αριθμού προσώπων, τα οποία δικαιούνται να ασκήσουν το επάγγελμα σε όλη την επικράτεια ή σε ορισμένο γεωγραφικό διαμέρισμα, είτε αυτός ο αριθμός ορίζεται ευθέως είτε προσδιορίζεται εμμέσως βάσει πληθυσμιακών ή άλλων κριτηρίων, και η χορήγηση διοικητικής άδειας για την άσκηση του επαγγέλματος μόνο προς συμπλήρωση του αριθμού τούτου. β) Η εξάρτηση της χορήγησης διοικητικής άδειας για την άσκηση επαγγέλματος από την εκτίμηση της διοικητικής αρχής ως προς την ύπαρξη πραγματικής ανάγκης, η οποία

θεωρείται ότι συντρέχει όταν η προσφορά υπηρεσιών εκ μέρους των προσώπων που έχουν ήδη αδειοδοτηθεί δεν είναι ικανοποιητική για το κοινωνικό σύνολο, ως αποδέκτη των υπηρεσιών αυτών, σε όλη την επικράτεια ή σε ορισμένο γεωγραφικό διαμέρισμα, είτε σε σχέση με τον αριθμό των προσώπων που ασκούν το επάγγελμα είτε σε σχέση με τις ανάγκες που ικανοποιούν. γ) Η απαγόρευση της άσκησης του επαγγέλματος έξω από ορισμένο γεωγραφικό διαμέρισμα, εντός του οποίου και μόνο είναι αυτή επιτρεπτή. δ) Η επιβολή της ύπαρξης ελάχιστων αποστάσεων μεταξύ εγκαταστάσεων των ατόμων που ασκούν το επάγγελμα. ε) Η απαγόρευση για ένα πρόσωπο της δημιουργίας περισσότερων εγκαταστάσεων ή επαγγελματικής δραστηριοποίησης σε περισσότερες εγκαταστάσεις, σε ένα ή περισσότερα γεωγραφικά διαμερίσματα. στ) Η πρόβλεψη αποκλειστικής δυνατότητας ή απαγόρευσης διάθεσης είδους αγαθών από ορισμένη κατηγορία επαγγελματιών εγκαταστάσεων. ζ) Η επιβολή ή η απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος υπό ορισμένη ή ορισμένες εταιρικές μορφές ή ο αποκλεισμός άσκησης υπό εταιρική μορφή, επιτρεπομένης μόνο της ατομικής άσκησης. η) Η επιβολή περιορισμών σχετικά με τη συμμετοχή στη σύνθεση του μετοχικού ή εταιρικού κεφαλαίου, οι οποίοι συναρτώνται με την ύπαρξη ή την έλλειψη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας. θ) Η επιβολή υποχρεωτικών κατώτατων τιμών ή αμοιβών για τη διάθεση αγαθών ή την προσφορά υπηρεσιών, είτε αυτές ορίζονται ευθέως είτε προσδιορίζονται εμμέσως με την εφαρμογή συντελεστή κέρδους ή με άλλο ποσοστιαίο υπολογισμό. ι) Η επιβολή υποχρέωσης στον ασκούντα να προσφέρει μαζί με τη δική του υπηρεσία άλλες συγκεκριμένες υπηρεσίες.

3) Μετά την πάροδο του προβλεπόμενου από το Νόμο 3919/2011 τετραμήνου για την υποβολή εξαιρέσεων, υποβλήθηκαν στο Υπουργείο Οικονομικών καθυστερημένα αιτήματα εξαιρέσεων επαγγελματιών από τις διατάξεις του νόμου, το οποίο, προκειμένου να αποφεύγονται μεμονωμένες ενέργειες που αποδυνάμωναν το νόμο και παραβίαζαν τα συμφωνηθέντα στο Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, ζήτησε να αποσταλούν όλα τα σχετικά αιτήματα με αναλυτική τεκμηρίωση των λόγων δημοσίου συμφέροντος που επιβάλλουν τη διατήρηση περιορισμού ή διοικητικής άδειας, καθώς και εκτίμηση του οικονομικού αντίκτυπου στον ανταγωνισμό και στην οικονομία. Ο κατάλογος με τα σχετικά αιτήματα προωθήθηκε για αξιολόγηση στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, η οποία έχει προχωρήσει στην έκδοση γνωμοδοτήσεων που αφορούν τα επαγγέλματα του λογιστή-φοροτέχνη (15/VI/2012-12/1/2012), του ορκωτού εκτιμητή

(16/VI/2012-12/1/2012), τα επαγγέλματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού που περιλαμβάνουν και τους ξεναγούς (18/VI/2012-1/2/2012) και τα επαγγέλματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων που περιλαμβάνουν τα φροντιστήρια (20/VI/2012-29/2/2012).

4) Ο Νόμος 4038/2012 (ΦΕΚ 14 Α'): «Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015», ο οποίος προέβλεπε ότι οι διατάξεις νόμων, κανονιστικές πράξεις και ερμηνευτικές εγκύκλιοι που αντιβαίνουν στα προβλεπόμενα του Ν. 3919/2011 καταργούνται, ενώ περιλάμβανε και κάποιες ρυθμίσεις για τους μηχανικούς.

5) Ο Νόμος 4046/2012 (ΦΕΚ 28 Α'): Μέρος των προβλεπόμενων ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νόμου αποτέλεσαν δεσμεύσεις του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, το οποίο περιλάμβανε κατάλογο επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων, μεταξύ των οποίων και ορισμένα από τα επαγγέλματα που εξετάζονται στην παρούσα έκθεση, για τα οποία προβλέπονταν ότι θα γίνουν οι κατάλληλες νομοθετικές ρυθμίσεις, ώστε να διασφαλιστεί ότι το κανονιστικό πλαίσιο συνάδει πλήρως με τις ρυθμίσεις του Ν. 3919/2011. Πιο συγκεκριμένα, περιλάμβανε τα εξής επαγγέλματα: ιδιώτες πάροχοι υπηρεσιών πρωτοβάθμιας περίθαλψης (περιλαμβάνονται ιδιώτες ιατροί και οδοντίατροι, ιδιωτικοί όμιλοι ιατρών και οδοντιάτρων), κέντρα φυσικοθεραπείας, φορτοεκφορτωτές/φορτωτές για χερσαίες επιχειρήσεις σε κεντρικές αγορές, ορκωτοί εκτιμητές, λογιστές και φοροτεχνικοί, αναλογιστές, εταιρείες προσωρινής απασχόλησης, ιδιωτικά συμβουλευτικά γραφεία για θέματα εργασίας, τουριστικοί οδηγοί, μεσίτες ακινήτων.

6) Ο Νόμος 4070/2012: «Ρυθμίσεις Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών, Μεταφορών, Δημοσίων Έργων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 82 Α'), στον οποίο περιλαμβάνονταν ρυθμίσεις για τα ταξί.

7) Ο Νόμος 4093/2012: «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Νόμου 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» (ΦΕΚ 222 Α'). Στο νόμο περιλαμβάνονταν ρυθμίσεις για ορισμένα από τα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες που εξετάζονται στην παρούσα έκθεση και ειδικότερα: λογιστές-φοροτεχνικοί, άδεια φροντιστηρίου, ενεργειακοί επιθεωρητές, φορτοεκφορτωτές, επιχειρήσεις

προσωρινής απασχόλησης, ιδιωτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας, ξεναγοί, πρακτορεία εφημερίδων και περιοδικών, εφημεριδοπώλες, τροποποίηση ποινικού κώδικα και κώδικα διοικητικής δικονομίας.

8) Ο Νόμος 4111/2013: «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, τροποποιήσεις του Ν. 4093/2012, και άλλες επείγουσες διατάξεις» (ΦΕΚ 18 Α'), στον οποίο περιλαμβάνονταν ρυθμίσεις για τους ενεργειακούς επιθεωρητές και τους ξεναγούς.

9) Ο Νόμος 4152/2013: «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των νόμων 4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013» (ΦΕΚ 107 Α'), στον οποίο περιλαμβάνονταν ρυθμίσεις για ορισμένα από τα είκοσι επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες.

10) Έχει προχωρήσει η έκδοση σειράς εγκυκλίων από τα αρμόδια Υπουργεία με τις οποίες προσδιορίζονται οι διαδικασίες έναρξης και άσκησης σειράς επαγγελματών σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Νόμο 3919/2011. Ειδικότερα, εκδόθηκαν οι εξής εγκύκλιοι από: το Υπουργείο Οικονομικών: *ορκωτός εκτιμητής, εκτελωνιστής*, το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας: *λογιστής-φοροτεχνικός*, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας: *φορτοεκφορτωτές, ιδιωτικά γραφεία συμβούλων εργασίας, εταιρεία προσωρινής απασχόλησης*, το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης: *ιατρεία-πολυϊατρεία, οδοντιατρεία-πολυοδοντιατρεία, εργαστήρια φυσικοθεραπείας, ιατρός, οδοντίατρος, φυσικοθεραπευτής*, το Υπουργείο Προστασίας Πολίτη: *ενεχυροδανειστής* και το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού: *ξεναγός*. Σημειώνεται ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι σχετικές εγκύκλιοι θα έπρεπε να συνοδεύτούν από νομοθετική ρύθμιση για να τεθούν σε ισχύ.

Η ολοκλήρωση όλων των προϋποθέσεων για την πλήρη εφαρμογή του Ν. 3919/2011 δεν έχει ακόμα υλοποιηθεί. Οι διαδικασίες διαμόρφωσης του νέου θεσμικού πλαισίου απαιτήσαν σημαντικό χρονικό διάστημα, μεγαλύτερο ίσως από το προβλεπόμενο κατά την ψήφιση του νόμου, ενώ ακόμα και σήμερα εναπομένουν θέματα προς αντιμετώπιση. Ωστόσο, φαίνεται ότι η επίπονη αυτή διαδικασία βρίσκεται στο στάδιο της ολοκλήρωσής της αν και οι εναπομείνουσες, έστω και μικρής έκτασης ρυθμίσεις, μπορεί να είναι κρίσιμες, καθώς καθυστερούν ή εμποδίζουν την εφαρμογή του νόμου.

1.2. Αντικείμενο της έκθεσης

Στόχος της παρούσας έκθεσης είναι η αποτίμηση της πορείας απελευθέρωσης της αγοράς επαγγελματών/οικονομικών δραστηριοτήτων μέχρι το τέλος του 2014, ως αποτέλεσμα των θεσμικών αλλαγών που έλαβαν χώρα στον τομέα αυτό, με σημείο εκκίνησης κυρίως το Ν. 3919/2011 που αφορούσε στην κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελματών. Ειδικότερα, επιχειρείται η αποτύπωση της προόδου σε είκοσι ρυθμιζόμενα επαγγέλματα που επηρεάστηκαν από το Ν. 3919/2011 και τις νομοθετικές ρυθμίσεις που ακολούθησαν είτε γιατί είχαν προβλεφθεί στο νόμο, είτε γιατί κρίθηκαν απαραίτητες για την εφαρμογή του. Τα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες που εξετάζονται είναι: συμβολαιογράφοι-συμβολαιογραφικές εταιρείες, δικηγόροι-δικηγορικές εταιρείες, νόμιμοι ελεγκτές, λογιστές-φοροτεχνικοί, ιατροί-ιατρεία-πολυϊατρεία, οδοντίατροι-οδοντιατρεία-πολυοδοντιατρεία, φυσικοθεραπευτές-εργαστήρια φυσικοθεραπείας, διδασκαλία σε φροντιστήριο-ίδρυση φροντιστηρίου, ενεργειακοί επιθεωρητές, μεσίτες, πιστοποιημένοι εκτιμητές, οδηγοί ταξί-επιβατηγά ταξί δημόσιας χρήσης, φορτοεκφορτωτές, ναυτικοί πράκτορες, ξεναγοί, Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας, Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης, εφημεριδοπώλες-πρακτορεία διανομής τύπου, ενεχυροδανειστές και εκτελωνιστές.

Αντικείμενο της έκθεσης είναι η ποιοτική και ποσοτική διερεύνηση των επιδράσεων των μεταρρυθμίσεων, αφενός στο βαθμό απελευθέρωσης των είκοσι επαγγελματών/οικονομικών δραστηριοτήτων και, αφετέρου, σε βασικά οικονομικά μεγέθη. Συγκεκριμένα, αξιολογούνται ποιοτικά οι νομοθετικές ρυθμίσεις με τη χρήση του «Οδηγού αξιολόγησης συνθηκών ανταγωνισμού» του ΟΟΣΑ, εκτιμώνται και αξιολογούνται οι μεταβολές στους δείκτες ρύθμισης πριν και μετά τις νομοθετικές παρεμβάσεις και εξετάζονται οι επιπτώσεις των προαναφερθεισών θεσμικών αλλαγών στον αριθμό των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας των επαγγελματών αυτών και στις μεταβολές των τιμών/αμοιβών τους. Είναι σκόπιμο να σημειωθεί ότι, στην παρούσα έκθεση, η αποτύπωση των νομοθετικών παρεμβάσεων και η αποτίμηση των επιδράσεών τους έχει γίνει στη βάση στοιχείων και πληροφορήσεων που ήταν διαθέσιμα μέχρι το τέλος του 2014. Μέχρι το χρονικό αυτό σημείο είχε ολοκληρωθεί το μεγαλύτερο μέρος των νομοθετικών παρεμβάσεων για την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, αλλά ήταν ακόμα

σε εξέλιξη εξειδικευμένες παρεμβάσεις για ορισμένα επαγγέλματα, συμπεριλαμβανομένων και κάποιων από τα είκοσι επαγγέλματα που εξετάζονται στην παρούσα έκθεση. Συνεπώς, η διερεύνηση των επιδράσεων γίνεται εν μέρει κατά τη διάρκεια εφαρμογής των νομοθετικών παρεμβάσεων και όχι μετά την πάροδο ικανού χρονικού διαστήματος από την εφαρμογή τους, γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητα αποτίμησης του βαθμού απελευθέρωσης και των επιπτώσεων στα οικονομικά μεγέθη.

Η έκθεση στηρίζεται σε σχετική εργασία που εκπόνησε το ΚΕΠΕ κατ' ανάθεση του Υπουργείου Οικονομικών (Κώτση *et al.*, 2013), και η επιλογή των είκοσι επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων έγινε στο πλαίσιο της εν λόγω εργασίας σε συνεννόηση με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών. Επιλέγησαν επαγγέλματα τα οποία έχουν σημαντική συνεισφορά στην ελληνική οικονομία, με βάση ένα συνδυασμό κριτηρίων που αναφέρονται στη συμμετοχή τους στην απασχόληση, στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, στον κύκλο εργασιών, στην ένταση των ρυθμίσεων και στο βαθμό απελευθέρωσης, με στόχο να αποτελέσουν ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα. Για την επιλογή χρησιμοποιήθηκε η εμπειρία των αρμοδίων υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών που παρακολουθούν τη σχετική νομοθετική διαδικασία και την εφαρμογή της (Συμβούλιο Οικονομικών Εμπειρογνομώνων, 2010· Υπουργείο Οικονομικών, 2014), καθώς και πληροφόρηση από προηγούμενες συναφείς εργασίες του ΚΕΠΕ (Αθανασίου Λ. *et al.*, 2001· ΚΕΠΕ, 2005· Κώτση *et al.*, 2012· Αθανασίου Ε. *et al.*, 2013).

Η έκθεση πέραν της Εισαγωγής περιλαμβάνει 4 *Κεφάλαια*. Ειδικότερα:

Στο *Κεφάλαιο 2* περιγράφεται η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε για τη μέτρηση του βαθμού απελευθέρωσης των είκοσι επαγγελμάτων και την αποτίμηση των αποτελεσμάτων σχετικά με τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας και των επιπτώσεων στις τιμές/αμοιβές.

Στο *Κεφάλαιο 3* περιγράφονται τα χαρακτηριστικά των είκοσι επαγγελμάτων και αποτυπώνεται η οικονομική βαρύτητα και ο ρόλος τους στην ελληνική οικονομία και απεικονίζονται οι πρόσφατες εξελίξεις στις αντίστοιχες αγορές.

Στο *Κεφάλαιο 4* περιγράφονται οι νομοθετικές αλλαγές που έχουν γίνει αναλυτικά για το κάθε επάγγελμα και προσδιορίζονται οι επιπτώσεις από τις παρεμβάσεις αυτές στους νεοεισερχόμενους και τις τιμές των υπηρεσιών κάθε επαγγέλματος ή τις αμοιβές των επαγγελματιών.

Στο *Κεφάλαιο 5* παρουσιάζονται συνοπτικά τα συμπεράσματα από την προηγηθείσα αναλυτική εξέταση των επιλεγμένων επαγγελματιών, τη μέτρηση του βαθμού απελευθέρωσής τους μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων καθώς και την αποτίμηση των συνολικών επιπτώσεων στις αγορές των επαγγελματιών αυτών με επίκεντρο τον αριθμό των νεοεισερχομένων και τις μεταβολές στις τιμές-αμοιβές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1. Γενικά

Η παρούσα έκθεση στοχεύει στη μέτρηση του βαθμού απελευθέρωσης είκοσι επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων που επηρεάζονται από το Νόμο 3919/2011, τις προβλεπόμενες από αυτόν νομοθετικές ρυθμίσεις καθώς και άλλες επακόλουθες ρυθμίσεις που κρίθηκαν απαραίτητες για την εφαρμογή του. Εξετάζονται, επίσης, τα αποτελέσματα των προαναφερθεισών θεσμικών αλλαγών στον αριθμό των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας αυτών των επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων, και στις μεταβολές στις τιμές/αμοιβές τους.

Στο παρόν κεφάλαιο περιγράφεται η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε στην έκθεση για τους σκοπούς αυτούς. Η μεθοδολογία διακρίνεται στα εξής πέντε στάδια:

(α) Στην αποτύπωση των χαρακτηριστικών και του ρόλου των επαγγελματιών (συνολικά και αναλυτικά) στην οικονομία, των διασυνδέσεών τους με άλλους κλάδους και των εξελίξεων κατά τα τελευταία χρόνια και ειδικότερα μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011.

(β) Στην αξιολόγηση των συνθηκών ανταγωνισμού με τη χρήση του σχετικού Οδηγού του ΟΟΣΑ, ο οποίος αποτελεί ένα εργαλείο για την ποιοτική αποτύπωση των επιπτώσεων των αλλαγών του ρυθμιστικού πλαισίου στον ανταγωνισμό.

(γ) Στη μέτρηση της έντασης των ρυθμίσεων πριν και μετά την εφαρμογή νομοθετικών ρυθμίσεων για την απελευθέρωση, στη βάση σύνθετων ποσοτικών δεικτών.

(δ) Στον προσδιορισμό των επιπτώσεων στον αριθμό των νεοεισερχόμενων και τις τιμές ή αμοιβές από τις προβλεπόμενες αλλαγές στη λειτουργία των επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων.

(ε) Στη συνολική αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης, των επιπτώσεων στους νεοεισερχόμενους και τις τιμές ή αμοιβές των είκοσι επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων ως μέτρο της συνολικής αξιολόγησης της εφαρμογής των νομοθετικών ρυθμίσεων για την απελευθέρωση των επαγγελματιών.

2.2. Αξιολόγηση των συνθηκών ανταγωνισμού βάσει του Οδηγού του ΟΟΣΑ

Ο «Οδηγός Αξιολόγησης Συνθηκών Ανταγωνισμού» του ΟΟΣΑ σχεδιάστηκε για να παρέχει ένα γενικό πλαίσιο αξιολόγησης των επιπτώσεων διαφόρων νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων στον ανταγωνισμό. Αποτελεί μία γενική μεθοδολογία για τον εντοπισμό των μη απαραίτητων φραγμών και την ανάπτυξη εναλλακτικών πολιτικών που επιτυγχάνουν τους εκάστοτε κυβερνητικούς στόχους. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τις κυβερνήσεις ως μεθοδολογία αξιολόγησης της υπάρχουσας νομοθεσίας, των σχεδίων νόμων και ρυθμίσεων, καθώς και στην ανάπτυξη και αναθεώρηση των πολιτικών κατά την αξιολόγηση των επιπτώσεων που επιφέρουν διάφορες ρυθμίσεις στον ανταγωνισμό (OECD, 2010).

Η αξιολόγηση αυτή μπορεί να επικεντρώνεται, πρώτον, στην εξέταση των επιπτώσεων στην είσοδο νέων επιχειρήσεων, στις τιμές, στην παραγωγή και στην ποιότητα των αγαθών και υπηρεσιών καθώς και στην ανάπτυξη της αγοράς, δεύτερον, στην παροχή πρόσθετων γνώσεων για την κατανόηση της λειτουργίας της αγοράς και τρίτον, στο «άνοιγμα» των αγορών, στη ροή αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Σύμφωνα με τον OECD (2010), τα μακροπρόθεσμα οφέλη τέτοιων αξιολογήσεων μπορεί να είναι σημαντικά σε ό,τι αφορά στην καλύτερη κατανομή των πόρων, στις χαμηλότερες τιμές, στη βελτιωμένη ανταγωνιστική θέση έναντι των εμπορικών εταίρων καθώς και στην υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη και ευημερία.

Βασικό εργαλείο της μεθοδολογίας αποτελεί η «Λίστα Ελέγχου του Ανταγωνισμού», η οποία παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.2.1. Η Λίστα Ελέγχου θέτει απλά ερωτήματα για τον έλεγχο της πιθανότητας ύπαρξης περιορισμών στον ανταγωνισμό από νόμους και ρυθμίσεις και επισημαίνει τότε οι προτεινόμενοι νόμοι ή οι ρυθμίσεις ενδέχεται να επιβαρύνουν σημαντικά τον ανταγωνισμό. Πιο συγκεκριμένα, εστιάζει σε τέσσερα κύρια

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.1
Λίστα Ελέγχου του Ανταγωνισμού

Στην περίπτωση που η ρυθμιστική διάταξη έχει κάποια από τις τέσσερις ακόλουθες επιπτώσεις, πρέπει να γίνει περαιτέρω αξιολόγηση των συνθηκών ανταγωνισμού:

(Α) Περιορισμός του αριθμού ή εύρους των προμηθευτών

Αυτό πιθανόν ισχύει εάν η ρυθμιστική διάταξη:

1. Χορηγεί αποκλειστικά δικαιώματα σε έναν προμηθευτή για την παροχή αγαθών ή υπηρεσιών.
2. Θεσπίζει διαδικασία αδειοδότησης ή εξουσιοδότησης ως προϋπόθεση λειτουργίας.
3. Περιορίζει τη δυνατότητα ορισμένων προμηθευτών να παρέχουν αγαθό ή υπηρεσία.
4. Αυξάνει σημαντικά το κόστος εισόδου ή εξόδου ενός προμηθευτή από την αγορά.
5. Δημιουργεί γεωγραφικούς φραγμούς αναφορικά με τη δυνατότητα των εταιρειών να παρέχουν αγαθά, υπηρεσίες ή εργατικό δυναμικό και να επενδύουν κεφάλαια.

(Β) Περιορισμός της ικανότητας των προμηθευτών να ανταγωνίζονται μεταξύ τους

Αυτό πιθανόν ισχύει εάν η ρυθμιστική διάταξη:

1. Περιορίζει τη δυνατότητα των πωλητών να καθορίζουν τις τιμές για αγαθά ή υπηρεσίες.
2. Περιορίζει την ελευθερία των προμηθευτών να διαφημίζουν ή να εμπορεύονται τα αγαθά και τις υπηρεσίες τους.
3. Θέτει πρότυπα για την ποιότητα των προϊόντων, τα οποία παρέχουν πλεονέκτημα σε ορισμένους προμηθευτές έναντι άλλων, ή τα οποία είναι πάνω από το όριο που θα επέλεγαν ορισμένοι καλά ενημερωμένοι πελάτες.
4. Αυξάνει ουσιαστικά τα έξοδα παραγωγής για ορισμένους προμηθευτές συγκριτικά με άλλους (ιδίως αντιμετωπίζοντας με διαφορετικό τρόπο τις κατεστημένες επιχειρήσεις από τις νεοεισερχόμενες).

(Γ) Μείωση του ανταγωνιστικού κινήτρου των προμηθευτών

Αυτό πιθανόν ισχύει εάν η ρυθμιστική διάταξη:

1. Δημιουργεί καθεστώς αυτορρύθμισης ή συν-ρύθμισης.
2. Απαιτεί ή ενθαρρύνει τη δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με τα παραγωγικά αποτελέσματα, τις τιμές, τις πωλήσεις ή τα έξοδα του προμηθευτή.
3. Απαλλάσσει τη δραστηριότητα συγκεκριμένου κλάδου ή ομάδας προμηθευτών από την εφαρμογή της γενικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού.

(Δ) Περιορισμός των διαθέσιμων επιλογών και πληροφοριών στους πελάτες

Αυτό πιθανόν ισχύει εάν η ρυθμιστική διάταξη:

1. Περιορίζει τη δυνατότητα των καταναλωτών να αποφασίζουν από ποιον να αγοράζουν (αγαθά ή υπηρεσίες).
2. Μειώνει την κινητικότητα των πελατών μεταξύ προμηθευτών αγαθών ή υπηρεσιών μέσω της αύξησης των άμεσων ή έμμεσων εξόδων από την αλλαγή προμηθευτών.
3. Αλλάζει με θεμελιώδη τρόπο την πληροφόρηση που χρειάζονται οι καταναλωτές, προκειμένου να προβούν σε αποτελεσματικές αγορές.

Πηγή: OECD (2010), *Competition Assessment Toolkit, Competition Law and Policy*, Greek Version, Volume I, p. 9.

ερωτήματα που εξετάζουν: α) την ύπαρξη περιορισμών στον αριθμό ή το εύρος των προμηθευτών αγαθών και υπηρεσιών, β) την ύπαρξη περιορισμών στην ικανότητα των προμηθευτών να ανταγωνίζονται μεταξύ τους, γ) τη μείωση των ανταγωνιστικών κινήτρων των προμηθευτών αγαθών και υπηρεσιών και δ) την ύπαρξη περιορισμών στις επιλογές και πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στους καταναλωτές.

Οι ερωτήσεις της Λίστας Ελέγχου του Ανταγωνισμού παρέχουν μία αξιόπιστη βάση για τον εντοπισμό των ρυθμίσεων εκείνων που ενδέχεται να δημιουργούν μη ανταγωνιστικό περιβάλλον. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, ο εντοπισμός των ρυθμίσεων που ενδεχομένως ζημιώνουν αδικαιολόγητα τον ανταγωνισμό είναι ένα σημαντικό πρώτο βήμα για τη βελτίωση της ποιότητας της κανονιστικής διαδικασίας.

2.3. Μέτρηση του βαθμού απελευθέρωσης

Μία άλλη προσέγγιση για τη μέτρηση του βαθμού απελευθέρωσης των είκοσι επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων στηρίζεται στον υπολογισμό σύνθετων ποσοτικών δεικτών έντασης των ρυθμίσεων πριν και μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων σχετικών νομοθετικών ρυθμίσεων. Οι διαφορές στις τιμές των δεικτών αποτελούν μέτρο της έκτασης των μεταρρυθμίσεων και του βαθμού απελευθέρωσης.

Για την κατάρτιση και τον υπολογισμό των δεικτών, ακολουθήθηκε η μεθοδολογία των Paterson *et al.* (2003) και Conway & Nicoletti (2006). Οι δείκτες έντασης υπολογίστηκαν ξεχωριστά για κάθε επάγγελμα/οικονομική δραστηριότητα πριν την εφαρμογή του Νόμου 3919/2011 και μετά την εφαρμογή των σχετικών με την απελευθέρωση των επαγγελματιών πρόσφατων νομοθετικών ρυθμίσεων. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει να αποτυπωθούν με μετρήσιμο τρόπο οι μεταβολές στο καθεστώς ρύθμισης των επαγγελματιών, παρέχοντας έτσι μία πρώτη ποσοτική ένδειξη για τη σημασία των μεταβολών αυτών.

Ειδικότερα, η κατάρτιση των δεικτών ρύθμισης των επαγγελματιών έγινε σε τρία στάδια. Πρώτα κατασκευάστηκε ένας δείκτης των ρυθμίσεων εισόδου στο επάγγελμα, στη συνέχεια ένας δείκτης συμπεριφοράς στο επάγγελμα και εν τέλει ένας γενικός δείκτης που αποτελεί το άθροισμα των δύο πρώτων δεικτών. Το εύρος καθενός από τους δείκτες εισόδου και συμπεριφοράς ορίστηκε μεταξύ του 0, για το ελάχιστο επίπεδο

περιορισμών, και του 6, για το μέγιστο επίπεδο. Έτσι, η κλίμακα του γενικού δείκτη ρύθμισης ορίστηκε από το 0 έως το 12.

Για την κατασκευή των δεικτών ρύθμισης εισόδου και συμπεριφοράς ελήφθησαν υπόψη οι κατηγορίες περιορισμών που έχουν εφαρμογή στην περίπτωση των επαγγελματιών στην Ελλάδα. Σε κάθε κατηγορία περιορισμών αποδόθηκε μία στάθμιση ανάλογη με τη βαρύτητα των επιπτώσεών της στην αγορά. Η επιλογή των σταθμίσεων έγινε κατ' ανάγκη υποκειμενικά, όπως και σε όλη τη σχετική βιβλιογραφία. Υπήρξε όμως προσπάθεια να εφαρμοστούν στο μέτρο του δυνατού οι σταθμίσεις που υποδεικνύονται από τις εργασίες των Paterson *et al.* (2003) και Conway & Nicoletti (2006), με κάποιες προσαρμογές που θεωρήθηκαν σκόπιμες για την περίπτωση της Ελλάδας.

Αναλυτικότερα, στον Πίνακα 2.3.1 περιγράφεται η επιλεχθείσα για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης σύνθεση, στάθμιση και κωδικοποίηση του δείκτη ρυθμίσεων εισόδου (PE). Οι επιμέρους κατηγορίες περιορισμών που ελήφθησαν υπόψη για τον υπολογισμό του δείκτη αφορούν στην αδειοδότηση (PEAD), στις προϋποθέσεις εκπαίδευσης (PEEK) και σε κανόνες που αφορούν είτε στον αριθμό προσώπων, τα οποία δικαιούνται να ασκήσουν το επάγγελμα, είτε στην εξάρτηση της χορήγησης άδειας άσκησης επαγγέλματος από την εκτίμηση διοικητικής αρχής ως προς την ύπαρξη πραγματικής ανάγκης προς τούτο (PEPE). Σύμφωνα και με τη βιβλιογραφία, οι κατηγορίες PEAD και PEEK σταθμίστηκαν με τον υψηλότερο συντελεστή (40% έκαστη), καθώς κρίθηκε ότι συνιστούν τις σοβαρότερες από την άποψη των επιπτώσεών τους στη δυνατότητα εισόδου στο επάγγελμα. Χαμηλότερος συντελεστής στάθμισης (10%) αποδόθηκε στην κατηγορία PEPE, λόγω του ότι οι σχετικοί περιορισμοί αφορούν σε μικρό αριθμό επαγγελματιών.

Ειδικότερα όσον αφορά την κατηγορία PEEK (προϋποθέσεις εκπαίδευσης), σημειώνεται ότι σε αυτήν υπήχθησαν τέσσερις επιμέρους υποκατηγορίες περιορισμών, ήτοι η διάρκεια ειδικών ανώτατων σπουδών, η διάρκεια υποχρεωτικής πρακτικής άσκησης, οι επαγγελματικές εξετάσεις και η υποχρεωτική εγγραφή σε επαγγελματικούς συλλόγους. Μεταξύ των υποκατηγοριών αυτών, οι δύο πρώτες σταθμίστηκαν με τους υψηλότερους επιμέρους συντελεστές (40% έκαστη), καθώς κρίθηκε ότι εμπεριέχουν τους ισχυρότερους φραγμούς στην είσοδο δυνητικά ενδιαφερομένων στο επάγγελμα. Επισημαίνεται ότι οι προϋποθέσεις εκπαίδευσης δεν θίγονται από το Νόμο 3919/2011, αν και προφανώς η σημασία τους είναι τέτοια που απαιτεί την ενσωμάτωσή τους στο δείκτη εισόδου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3.1
Δείκτης ρυθμίσεων εισόδου στο επάγγελμα

	Κατηγορία	Κατηγοριοποίηση	Κλίμακα	Στάθμιση 1	Στάθμιση 2
ΡΕ	Ρυθμίσεις εισόδου (γενικά)	ΡΕΑΔ x 0,4+	0 έως 6		
		ΡΕΕΚ x 0,4+			
		ΡΕΠΕ x 0,2			
ΡΕΑΔ	Αδειοδότηση	Όχι=0 Ναι=6	0 ή 6		40%
ΡΕΕΚ	Προϋποθέσεις εκπαίδευσης (μόνο στην περίπτωση αδειοδότησης, δηλ. αν δεν εφαρμόζεται αδειοδότηση τότε: 0)	ΡΕΕΚ1 x 0,4+			40%
		ΡΕΕΚ2 x 0,4+			
		ΡΕΕΚ3 x 0,1+			
		ΡΕΕΚ4 x 0,1+			
ΡΕΕΚ1	Διάρκεια ειδικών ανώτατων σπουδών	0=καμία ρύθμιση	0 έως 6	40%	
		1=ένα έτος			
		2=δύο έτη			
		3=τρία έτη			
		4=τέσσερα έτη			
		5=πέντε έτη			
6=έξι έτη					
ΡΕΕΚ2	Διάρκεια υποχρεωτικής πρακτικής άσκησης	0=καμία ρύθμιση	0 έως 6	40%	
		1=έως ένα έτος			
		2=έως δύο έτη			
		3=έως τρία έτη			
		4=έως τέσσερα έτη			
		5=έως πέντε έτη			
6=έως έξι έτη					
ΡΕΕΚ3	Επαγγελματικές εξετάσεις	Όχι=0	0 ή 6	10%	
		Ναι=6			
ΡΕΕΚ4	Υποχρεωτική εγγραφή σε επαγγελματικούς συλλόγους	Όχι=0	0 ή 6	10%	
		Ναι=6			
ΡΕΠΕ	Περιορισμένος αριθμός προσώπων/ Εκτίμηση πραγματικής ανάγκης	Όχι=0 Ναι=6	0 ή 6		20%

Μεγαλύτερη πολυπλοκότητα συγκριτικά με την κατάρτιση του δείκτη εισόδου παρουσίασε η κατασκευή του δείκτη συμπεριφοράς στο επάγγελμα, καθώς στο δείκτη αυτό υπάγονται περισσότερες κατηγορίες ρυθμίσεων. Η σύνθεση, η στάθμιση και η κωδικοποίηση του δείκτη συμπεριφοράς (ΡΣ) απεικονίζονται στον Πίνακα 2.3.2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3.2
Δείκτης ρυθμίσεων συμπεριφοράς στο επάγγελμα

	Κατηγορία	Κατηγοριοποίηση	Κλίμακα	Στάθμιση 1	Στάθμιση 2
ΡΣ	Ρυθμίσεις συμπεριφοράς (γενικά)	ΡΣΤ x 0,25+ ΡΣΧ x 0,15+ ΡΣΔΦΜ x 0,1+ ΡΣΔΦΡ x 0,2+ ΡΣΜ x 0,25+ ΡΣΑ x 0,05	0 έως 6		
ΡΣΤ	Ρυθμίσεις τιμών ή αμοιβών	0=καμία ρύθμιση 1=μη δεσμευτικές τιμές αναφοράς σε κάποιες υπηρεσίες 2=μη δεσμευτικές τιμές αναφοράς σε όλες τις υπηρεσίες 3=μέγιστες τιμές σε κάποιες υπηρεσίες 4=μέγιστες τιμές σε όλες τις υπηρεσίες 5=ελάχιστες τιμές σε κάποιες υπηρεσίες 6=ελάχιστες τιμές σε όλες τις υπηρεσίες	0 έως 6		25%
ΡΣΧ	Χωρικές ρυθμίσεις	ΡΣΧ1 x 0,8+ ΡΣΧ2 x 0,2			15%
ΡΣΧ1	Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Όχι=0 Ναι=6	0 ή 6	80%	
ΡΣΧ2	Επιβολή ελάχιστων αποστάσεων	Όχι=0 Ναι=6	0 ή 6	20%	
ΡΣΔΦΜ	Ρυθμίσεις στη διαφήμιση	0=καμία ρύθμιση 3=περιορισμοί στη διαφήμιση 6=απαγόρευση διαφήμισης	0 έως 6		10%
ΡΣΔΦΡ	Ρυθμίσεις στη διαφοροποίηση	ΡΣΔΦΡ1 x 0,8+ ΡΣΔΦΡ2 x 0,2			20%
ΡΣΔΦΡ1	Απαγόρευση λειτουργίας ή δραστηριοποίησης σε περισσότερες εγκαταστάσεις	Όχι=0 Ναι=6	0 ή 6	80%	
ΡΣΔΦΡ2	Αποκλειστική διάθεση ή απαγόρευση διάθεσης υπηρεσιών από ορισμένη κατηγορία εγκαταστάσεων	Όχι=0 Ναι=6	0 ή 6	20%	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3.2 (συνέχεια)

	Κατηγορία	Κατηγοριοποίηση	Κλίμακα	Στάθμιση 1	Στάθμιση 2
ΡΣΜ	Ρυθμίσεις στη εταιρική μορφή/δομή	ΡΣΜ1 x 0,7+ ΡΣΜ2 x 0,2+ ΡΣΜ3 x 0,1			25%
ΡΣΜ1	Περιορισμοί στις εταιρικές μορφές	0= άσκηση με οποιαδήποτε εταιρική μορφή 3= άσκηση υπό ορισμένες εταιρικές μορφές 6= αποκλεισμός άσκησης υπό εταιρική μορφή, επιτρεπόμενης μόνο της ατομικής άσκησης	0 έως 6	70%	
ΡΣΜ2	Περιορισμοί στη συμμετοχή στο μετοχικό ή εταιρικό κεφάλαιο με κριτήριο την επαγγελματική ιδιότητα	Όχι=0 Ναι=6	0 ή 6	20%	
ΡΣΜ3	Υποχρέωση ύπαρξης ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας για την παροχή της υπηρεσίας	Όχι=0 Ναι=6	0 ή 6	10%	
ΡΣΑ	Άλλοι περιορισμοί	Όχι=0, Ναι=6			5%

Η πρώτη κατηγορία ρυθμίσεων που ελήφθη υπόψη για τον υπολογισμό του δείκτη αφορά σε περιορισμούς σχετικά με τις τιμές/αμοιβές (ΡΣΤ). Λόγω των άμεσων και σημαντικών οικονομικών επιπτώσεων που τείνουν να έχουν οι εν λόγω περιορισμοί, ο συντελεστής στάθμισης που αποδόθηκε στη συγκεκριμένη κατηγορία ήταν σχετικά υψηλός (25%). Επιπροσθέτως, λόγω των σοβαρότερων άμεσων επιδράσεων στον ανταγωνισμό από την επιβολή ελαχίστων τιμών έναντι του καθορισμού μεγίστων τιμών ή τιμών αναφοράς (Paterson *et al.*, 2003), ο βαθμός ρύθμισης που καταλογίστηκε στο μέτρο των ελαχίστων τιμών σε όλες τις υπηρεσίες ήταν ο μέγιστος στη συγκεκριμένη κατηγορία (6).

Η δεύτερη κατηγορία ρυθμίσεων αφορά σε χωρικούς περιορισμούς (ΡΣΧ), και συγκεκριμένα στην απαγόρευση της άσκησης επαγγέλματος εκτός ορισμένου γεωγραφικού διαμερίσματος και στην επιβολή ελαχίστων αποστάσεων μεταξύ εγκαταστάσεων των ατόμων που ασκούν το επάγγελμα. Ο συνολικός συντελεστής στάθμισης που αποδόθηκε στην κατηγορία των χωρικών ρυθμίσεων ήταν της τάξεως του 15%, ενώ μεταξύ

των δύο σχετικών υποκατηγοριών αποδόθηκε σημαντικά υψηλότερος επιμέρους συντελεστής στην πρώτη (80%), καθώς κρίθηκε ότι αποτελεί συγκριτικά σοβαρότερο εμπόδιο στον ανταγωνισμό.

Η επόμενη κατηγορία ρυθμίσεων αφορά σε περιορισμούς στη διαφήμιση (ΡΣΔΦΜ). Η ύπαρξη τέτοιων περιορισμών κρίθηκε ότι είναι σημαντική και θα πρέπει να συνυπολογιστεί στο δείκτη συμπεριφοράς με συντελεστή στάθμισης 10%, παρότι πρέπει να επισημανθεί ότι το καθεστώς στα επαγγέλματα όσον αφορά τη διαφήμιση δεν θίγεται από το Νόμο 3919/ 2011. Τα θέματα διαφήμισης είχαν ήδη ρυθμιστεί με το Νόμο 3844/ 2010, ο οποίος αναφερόταν στην προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2006/123, και επομένως οι ρυθμίσεις στη διαφήμιση δεν διαφοροποιούνται πριν και μετά την εφαρμογή του Νόμου 3919/2011.

Οι δύο επόμενες κατηγορίες ρυθμίσεων αφορούν σε περιορισμούς στη διαφοροποίηση (ΡΣΔΦΡ) και την εταιρική μορφή/δομή (ΡΣΜ). Οι κατηγορίες αυτές έχουν ιδιαίτερα μεγάλη σημασία για την προσέλκυση επενδύσεων, την καινοτομία και την αποτελεσματικότητα, και επομένως οι συνολικοί συντελεστές στάθμισης που αποδόθηκαν στην καθεμία ήταν αρκετά υψηλοί (20% και 25%, αντίστοιχα). Στην κατηγορία των περιορισμών στη διαφοροποίηση περιλαμβάνονται η απαγόρευση της δημιουργίας περισσότερων εγκαταστάσεων ή της επαγγελματικής δραστηριοποίησης σε περισσότερες εγκαταστάσεις και η πρόβλεψη αποκλειστικής δυνατότητας ή απαγόρευσης διάθεσης είδους αγαθών από ορισμένη κατηγορία επαγγελματικών εγκαταστάσεων, με την πρώτη από τις δύο αυτές υποκατηγορίες περιορισμών να λαμβάνει σημαντικά υψηλότερο επιμέρους συντελεστή (80%), καθώς αποτελεί σαφώς συγκριτικά σοβαρότερο εμπόδιο στη λειτουργία της αγοράς. Αντίστοιχα, στην κατηγορία των ρυθμίσεων στην εταιρική μορφή/δομή περιλαμβάνονται οι περιορισμοί στην εταιρική μορφή, οι περιορισμοί στη συμμετοχή στο μετοχικό ή εταιρικό κεφάλαιο με κριτήριο την επαγγελματική ιδιότητα, και η υποχρέωση ύπαρξης ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας του ιδιοκτήτη ή/και του επιστημονικού υπεύθυνου για την παροχή της υπηρεσίας, με την πρώτη από τις τρεις αυτές υποκατηγορίες να κρίνεται ως σοβαρότερη και επομένως να λαμβάνει τον υψηλότερο επιμέρους συντελεστή στάθμισης (70%).

Η τελευταία κατηγορία ρυθμίσεων με συντελεστή στάθμισης 5% αφορά σε περιορισμούς άλλων μορφών, οι οποίοι, αν και δεν καλύπτονται από το Νόμο 3919/2011, κρίνονται ως σημαντικοί από την άποψη των οικονομικών επιπτώσεών τους. Τέτοιοι περιορισμοί σχετίζονται για παράδειγμα

με τεχνικές και υγειονομικού ενδιαφέροντος προδιαγραφές, υποχρεωτικές εισφορές σε επαγγελματικούς συλλόγους κ.ά.

Επισημαίνεται ότι κατά τον υπολογισμό τόσο του δείκτη εισόδου όσο και του δείκτη συμπεριφοράς, σε περίπτωση που για το ίδιο επάγγελμα ισχύουν σε κάποια κατηγορία ρυθμίσεων διαφορετικοί περιορισμοί ανάλογα με άλλα χαρακτηριστικά του επαγγέλματι (π.χ. διαφορετική διάρκεια άσκησης ανάλογα με τη διάρκεια των ειδικών ανώτατων σπουδών), ο δείκτης υπολογίζεται με βάση το μέγιστο από αυτούς τους περιορισμούς.

2.4. Προσδιορισμός των επιπτώσεων στον αριθμό των νεοεισερχόμενων

Για τον προσδιορισμό του αριθμού των νεοεισερχομένων θα χρησιμοποιηθούν όλες οι διαθέσιμες πηγές πληροφόρησης κυρίως από επαγγελματικά μητρώα, τα οποία διατηρούνται είτε στα αρμόδια Υπουργεία, είτε σε επαγγελματικούς φορείς ή επιμελητήρια. Παράλληλα, θα αξιοποιηθούν αντίστοιχα στατιστικά στοιχεία που καταχωρίζονται στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (ΓΓΠΣ) του Υπουργείου Οικονομικών, τα οποία αφορούν στις δηλώσεις έναρξης και μεταβολής των εργασιών των επαγγελματιών που ασκούν ελεύθερο επάγγελμα είτε ως φυσικά πρόσωπα είτε ως νομικές οντότητες. Τα στοιχεία της ΓΓΠΣ, καθώς και αρκετά από τα δεδομένα από τις άλλες πηγές που προαναφέρθηκαν, είναι διαθέσιμα μέχρι το 2014 και επομένως επιτρέπουν τη διερεύνηση των εξελίξεων στους νεοεισερχόμενους πριν και μετά τις μεταρρυθμίσεις. Συνολικά όμως δεν υπάρχει κάποια ενιαία βάση των απαραίτητων στατιστικών στοιχείων, ώστε να είναι δυνατή η συγκριτική παρουσίαση των επαγγελμάτων, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν και σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των πηγών.

Τα εθνικολογιστικά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) για την απασχόληση (για όσα επαγγέλματα περιλαμβάνονται ως διακριτές κατηγορίες) είναι διαθέσιμα μέχρι το 2010 ή το 2011, έτη κατά τα οποία δεν είχε ακόμη εφαρμοστεί ο νόμος για την απελευθέρωση των επαγγελμάτων και επομένως δεν μπορούν να αξιοποιηθούν για την αποτύπωση των επιπτώσεων του νόμου στην απασχόληση. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά κρίνεται απαραίτητο να παρατεθούν, ώστε να σκιαγραφηθεί η πορεία εξέλιξης των μεγεθών αυτών μετά την έναρξη της κρίσης στην ελληνική οικονομία, σε μια προσπάθεια τα δεδομένα για τους νεοεισερχόμενους να αξιολογηθούν

μέσα στο πλαίσιο των επιπτώσεων που προκαλεί η ύφεση στην απασχόληση των εξεταζόμενων επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων. Είναι γεγονός ότι η ύφεση που παρατηρείται στην ελληνική οικονομία έχει επηρεάσει την απασχόληση του συνόλου των επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων, αλλά κατά τρόπο μη ομοιόμορφο. Επομένως, αν και είναι δύσκολο να διαχωριστούν οι επιπτώσεις στην απασχόληση που αποδίδονται στην ύφεση από τις αλλαγές που προέρχονται από την εφαρμογή του νόμου, πρέπει να ληφθεί υπόψη το σύνολο των εξελίξεων στα συγκεκριμένα επαγγέλματα.

2.5. Προσδιορισμός των επιπτώσεων στις τιμές/αμοιβές

Για τον προσδιορισμό των επιπτώσεων στις τιμές θα χρησιμοποιηθούν κατ' αρχάς τα στοιχεία από το Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) που καταρτίζει η Ελληνική Στατιστική Αρχή για όσα επαγγέλματα συμμετέχουν στη διαμόρφωση του δείκτη ως διακεκριμένες κατηγορίες. Επιπλέον, θα χρησιμοποιηθούν όλες οι διαθέσιμες πηγές πληροφόρησης σχετικά με τις τιμές ή τις αμοιβές των επαγγελμάτων που δεν περιλαμβάνονται στο ΓΔΤΚ, κυρίως από τα αρμόδια Υπουργεία, που πιθανόν εξακολουθούν να ορίζουν τιμές για κάποια επαγγέλματα (π.χ. ταξί), ή από τους επαγγελματικούς φορείς ή επιμελητήρια, οι οποίοι συγκεντρώνουν αντίστοιχα στοιχεία για τα μέλη τους.

Όπως και στην περίπτωση της απασχόλησης, τα σχετικά στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν, ώστε να σκιαγραφηθούν οι εξελίξεις στις τιμές των συγκεκριμένων επαγγελμάτων, πριν και μετά την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων. Σημαντικό στοιχείο για την αποτύπωση των εξελίξεων στις τιμές αποτελεί ο χρόνος έναρξης της εφαρμογής των νομοθετικών ρυθμίσεων για κάθε επάγγελμα, καθώς για ορισμένα επαγγέλματα στην ουσία το διάστημα που μεσολάβησε από την εφαρμογή είναι πολύ περιορισμένο και ως εκ τούτου δεν αναμένονται σημαντικές επιδράσεις στις τιμές. Επιπλέον, η μείωση της ζήτησης για συγκεκριμένες υπηρεσίες, ως συνέπεια της ύφεσης, έχει ήδη συμπίεσει τις τιμές και κατά συνέπεια δυσχεραίνεται ο διαχωρισμός των επιπτώσεων στις τιμές που αποδίδονται στους παράγοντες αυτούς από τις αλλαγές που προέρχονται από την εφαρμογή του νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΣΙ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ

3.1. Γενικά

Όπως προαναφέρθηκε, αντικείμενο της έκθεσης είναι η διερεύνηση των επιδράσεων στο βαθμό απελευθέρωσης, στους νεοεισερχόμενους και στις τιμές/αμοιβές είκοσι επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων που επηρεάζονται από τις ρυθμίσεις του Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις απελευθέρωσης. Δεδομένης της ευρύτητας, της ετερογένειας και των ιδιαιτεροτήτων των επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων που επηρεάζονται από τις νομοθετικές ρυθμίσεις απελευθέρωσης και στην προσπάθεια να αποτελέσει η αποτίμηση αυτή και μια πρώτη ένδειξη για τη συνολική πορεία των μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων στο χώρο των επαγγελμάτων, η επιλογή των συγκεκριμένων επαγγελμάτων έγινε με βάση ένα συνδυασμό κριτηρίων, στα οποία περιλαμβάνονται το είδος του επαγγέλματος, η οικονομική σημασία του, ο χρόνος πραγματοποίησης των νομοθετικών παρεμβάσεων, η ένταση των ρυθμίσεων πριν τις μεταρρυθμίσεις, ο βαθμός απελευθέρωσης και η διαθεσιμότητα στατιστικής πληροφόρησης.

Πιο συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν δέκα επιστημονικά και δέκα μη επιστημονικά επαγγέλματα και οι σχετικές οικονομικές δραστηριότητες (πέντε και δύο αντίστοιχα) και η συμβολή τους στην ελληνική οικονομία εκτιμήθηκε με βάση τον αριθμό των εργαζομένων κάθε επαγγέλματος, τη συνεισφορά του στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, τον κύκλο εργασιών, τη σημασία του για τους καταναλωτές και το ρόλο του για την ανταγωνιστικότητα. Επίσης, επιλέχθηκαν επαγγέλματα στα οποία οι νομοθετικές ρυθμίσεις έχουν προχωρήσει ικανοποιητικά, καθώς η εξέταση επαγγελμάτων που ακόμα βρίσκονταν στην αρχή της διαδικασίας αλλαγών κατά το χρόνο συγγραφής της έκθεσης δεν θα μπορούσε να μας δώσει ενδείξεις για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων. Σε σχέση με τους

προϋπάρχοντες περιορισμούς, επιλέχθηκαν επαγγέλματα με πολλούς και σοβαρούς περιορισμούς πριν την έναρξη της διαδικασίας απελευθέρωσης, αλλά και επαγγέλματα με μέτριας εντάσεως περιορισμούς. Τέλος, συμπεριελήφθησαν επαγγέλματα στα οποία σημειώθηκε σημαντική και γρήγορη μείωση των περιοριστικών ρυθμίσεων, καθώς και επαγγέλματα στα οποία εξακολουθούν να ισχύουν τέτοιου είδους ρυθμίσεις.

Στόχος της προσέγγισης αυτής ήταν τα επιλεγμένα επαγγέλματα να αποτελέσουν ένα, κατά το δυνατόν, αντιπροσωπευτικό δείγμα του συνόλου των επαγγελμάτων που βρέθηκαν σε διαδικασία αλλαγών, με μικρότερης ή μεγαλύτερης κλίμακας παρεμβάσεις, και να καταστεί δυνατή η εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων σχετικά με την αποτελεσματικότητα των νομοθετικών παρεμβάσεων, την πορεία απελευθέρωσης των επαγγελμάτων συνολικά και τις επιπτώσεις στα οικονομικά μεγέθη που εξετάζονται στην παρούσα έκθεση (νεοεισερχόμενοι, τιμές/αμοιβές). Για την επιλογή χρησιμοποιήθηκε, επιπλέον, η εμπειρία των αρμόδιων υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών που παρακολουθούν τη σχετική νομοθετική διαδικασία και την εφαρμογή της, καθώς και πληροφόρηση από προηγούμενες συναφείς εργασίες του ΚΕΠΕ (Κώτση *et al.*, 2012· Αθανασίου *et al.*, 2013).

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται αναλυτικότερα τα χαρακτηριστικά-κριτήρια επιλογής των εξεταζόμενων επαγγελμάτων συνολικά, τα είδη και η ένταση των ρυθμίσεων πριν και μετά τις νομοθετικές παρεμβάσεις ανά επάγγελμα, ενώ γίνεται συνοπτική αναφορά στις εξελίξεις στα σχετικά οικονομικά μεγέθη (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, κύκλος εργασιών, απασχόληση). Στόχος είναι να δοθεί μια γενική εικόνα για το ρόλο και τη σημασία των συγκεκριμένων επαγγελμάτων στην ελληνική οικονομία, καθώς και για την πορεία των μεγεθών τους κατά τα τελευταία χρόνια, μια περίοδο κατά την οποία οι σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές που επιχειρούνται συμπίπτουν με τη βαθιά ύφεση της ελληνικής οικονομίας. Η συγκυρία αυτή καθιστά δυσχερέστερη την αποτύπωση των επιδράσεων των συγκεκριμένων παρεμβάσεων, καθώς οι επιδράσεις αυτές είναι πολύ δύσκολο να διαχωριστούν από τις επιπτώσεις της κρίσης. Επιπλέον, σημειώνεται ότι θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι επειδή η ανάλυση αφορά επαγγέλματα, και κατά κανόνα τα οικονομικά στοιχεία παρακολουθούνται σε ευρύτερες κατηγορίες, υπάρχει έλλειψη στοιχείων σε αυτό το επίπεδο για πολλά οικονομικά μεγέθη. Στην ανάλυση γίνεται προσπάθεια να αξιοποιηθούν όλα τα διαθέσιμα στοιχεία από επίσημες ή μη πηγές (ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat,

Υπουργείο Οικονομικών, κλπ.), ενώ στην εξέταση κάθε επαγγέλματος ξεχωριστά χρησιμοποιούνται εναλλακτικές πηγές πληροφόρησης (επαγγελματικοί σύλλογοι, επαγγελματικά επιμελητήρια/ενώσεις, μητρώα Υπουργείων, κ.ά.) που αφορούν στο συγκεκριμένο επάγγελμα. Στο βαθμό που δεν είναι διαθέσιμη σχετική πληροφόρηση για αναλυτικές κατηγορίες, χρησιμοποιούνται τα στοιχεία για τις ευρύτερες κατηγορίες, ως ένδειξη της πορείας των μεγεθών.

3.2. Χαρακτηριστικά/κριτήρια επιλογής των είκοσι επαγγελμάτων

Η διασφάλιση της, κατά το δυνατόν, αντιπροσωπευτικότητας των επαγγελμάτων που εξετάζονται στην παρούσα έκθεση έγινε, όπως προαναφέρθηκε, με βάση ένα συνδυασμό κριτηρίων. Επιλέχθηκαν επιστημονικά επαγγέλματα και άλλες κατηγορίες επαγγελμάτων, επαγγέλματα που συναρτώνται με όλους σχεδόν τους κλάδους της οικονομίας, επαγγέλματα αποδέκτες των υπηρεσιών των οποίων είναι οι επιχειρήσεις, το Δημόσιο ή μεμονωμένα άτομα ή νοικοκυριά και επαγγέλματα με πολλές και σημαντικές ή με λιγότερες και λιγότερο σημαντικές περιοριστικές ρυθμίσεις στην έναρξη ή τη λειτουργία τους.

Επιπλέον, πέραν της ανάλυσης της οργάνωσης των επιμέρους επαγγελμάτων, στην έκθεση εξετάστηκε η οργάνωση και η λειτουργία των αντίστοιχων οικονομικών δραστηριοτήτων, καθώς οι κανόνες για τη διάρθρωση των επιχειρήσεων συχνά διαμορφώνουν ένα περισσότερο περιοριστικό πλαίσιο για συγκεκριμένα επαγγέλματα, γεγονός που πιθανόν εμποδίζει την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών ή επιχειρηματικών σχημάτων που λειτουργούν περισσότερο αποδοτικά σε όρους κόστους σε σύγκριση με την ατομική άσκηση του επαγγέλματος.

Η απαγόρευση λειτουργίας επιχειρήσεων παροχής πολλαπλών επαγγελματικών υπηρεσιών ή ορισμένοι κανόνες σχετικά με την ιδιοκτησία (π.χ. απαγόρευση σύστασης εταιρείας ή περιορισμοί για τους συμμετέχοντες), για παράδειγμα, πιθανόν εμποδίζουν την είσοδο νέων επιχειρηματιών και την επέκταση των δραστηριοτήτων. Βασικό επιχείρημα για την υιοθέτηση κανόνων σχετικά με τη διάρθρωση των επιχειρήσεων και την ιδιοκτησία είναι ότι οι όροι αυτοί είναι απαραίτητοι για να εξασφαλιστεί η

προσωπική ευθύνη των ελεύθερων επαγγελματιών έναντι των πελατών και για να αποφεύγονται συγκρούσεις συμφερόντων. Ομοίως, εάν οι επιχειρήσεις επαγγελματιών υπηρεσιών ελέγχονται ή επηρεάζονται από άτομα εκτός του επαγγέλματος, αυτό μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την κρίση ή την τήρηση των επαγγελματικών αξιών του ελεύθερου επαγγελματία. Βεβαίως, οι κανόνες σχετικά με τη διάρθρωση των επιχειρήσεων που περιορίζουν τις δυνατότητες μεταξύ των μελών του ίδιου επαγγέλματος θα μπορούσε να είναι περισσότερο δικαιολογημένοι στις αγορές όπου υπάρχει αυξημένη ανάγκη διασφάλισης της προσωπικής ευθύνης, ωστόσο συχνά συναντώνται σε επαγγέλματα που δεν υπάρχει επιτακτική ανάγκη προστασίας της ανεξαρτησίας των ελεύθερων επαγγελματιών. Επιπλέον, υπάρχει το αντεπιχείρημα ότι, και στις περιπτώσεις αυτές, είναι πιθανόν να υπάρχουν εναλλακτικοί μηχανισμοί για την προστασία της ανεξαρτησίας και της επαγγελματικής δεοντολογίας που είναι λιγότερο περιοριστικοί για τον ανταγωνισμό. Παράλληλα, σε συγκεκριμένες αγορές οι αυστηροί περιορισμοί μπορούν να αντικατασταθούν εξ ολοκλήρου ή εν μέρει με λιγότερο περιοριστικούς κανόνες, όπως έχει δείξει και η εμπειρία άλλων χωρών που προχώρησαν σε αντίστοιχες παρεμβάσεις.

Σε σχέση με την επιλογή των είκοσι επαγγελημάτων σημειώνονται τα εξής:

- ***Επιστημονικά επαγγέλματα και άλλες κατηγορίες επαγγελημάτων***

Το σύνολο των επιστημονικών επαγγελημάτων που έχουν επιλεγεί ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία των επιχειρηματικών υπηρεσιών (δικηγόροι, νόμιμοι ελεγκτές, λογιστές-φοροτεχνικοί, υπηρεσίες σχετικές με την απασχόληση), η συμβολή των οποίων είναι σημαντική στις επιδόσεις της οικονομίας συνολικά, καθώς σημαντικότερο χαρακτηριστικό των υπηρεσιών αυτών αποτελεί το γεγονός ότι είναι παρούσες και ενσωματωμένες σε κάθε στάδιο της αλυσίδας της προστιθεμένης αξίας. Παράλληλα, εξετάζονται και άλλα επαγγέλματα με στόχο να αποτιμηθούν οι επιπτώσεις και σε μη επιστημονικά επαγγέλματα και να εντοπιστούν πιθανές διαφορετικές μεταβολές από τη διαδικασία απελευθέρωσης των αγορών. Από τα υπόλοιπα επαγγέλματα ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα επαγγέλματα που συναρτώνται με την αγορά ακινήτων (μεσίτες, πιστοποιημένοι εκτιμητές, ενεργειακοί επιθεωρητές), καθώς η λειτουργία τους πιθανόν επηρεάζει το κόστος των ακινήτων.

Τα επιστημονικά επαγγέλματα παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς είναι υπηρεσίες έντασης γνώσης και είναι κρίσιμος ο ρόλος τους ως κινητήριων δυνάμεων της οικονομίας της γνώσης (Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2003· Eurostat, 2011b). Οι παρεχόμενες υπηρεσίες τους είναι απαραίτητες για την ύπαρξη όλων των ειδών των επιχειρήσεων (μεταποιητικών, Δημοσίου ή άλλων υπηρεσιών), αν και δεν υπάρχει επαρκής στατιστική πληροφόρηση σχετικά με τη ζήτηση των υπηρεσιών αυτών από διάφορους τομείς της οικονομίας και οι αλληλεξαρτήσεις δεν είναι καλά τεκμηριωμένες. Υπολογίζεται ότι περίπου το 12% της ενδιάμεσης κατανάλωσης στη μεταποίηση προέρχεται από επιχειρηματικές υπηρεσίες. Εξάλλου, οι επιχειρηματικές υπηρεσίες αποτελούν την κύρια πηγή δημιουργίας θέσεων απασχόλησης στην Ε.Ε. και δυναμικό τομέα από πλευράς σύστασης νέων επιχειρήσεων.

Στην Ελλάδα οι νομικές και λογιστικές δραστηριότητες, μαζί με τις δραστηριότητες μηχανικών/αρχιτεκτόνων και παροχής τεχνικών συμβουλών είναι οι δύο κατηγορίες που παρουσιάζουν τον υψηλότερο κύκλο εργασιών στην κατηγορία των επαγγελματικών υπηρεσιών, υψηλότερο του μέσου όρου της Ε.Ε., ενώ πολύ περιορισμένη είναι η δραστηριότητα των υπηρεσιών πρόσληψης προσωπικού (Eurostat, 2008, 2011b). Τα επαγγέλματα αυτά παρέχουν ετερογενείς υπηρεσίες, λειτουργούν κάτω από διαφορετικές συνθήκες αγοράς και αποτελούν ένα σημαντικό μέρος των επιχειρηματικών υπηρεσιών, με τις νομικές, λογιστικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες να αποτελούν το μεγαλύτερο κομμάτι σε όρους προστιθέμενης αξίας και απασχόλησης στις χώρες της Ε.Ε. Μαζί με τις υπηρεσίες των αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων, είναι από τις περισσότερο παραγωγικές υπηρεσίες, καθώς παρουσιάζουν υψηλότερα μερίδια στην προστιθέμενη αξία σε σύγκριση με τα αντίστοιχα στην απασχόληση, σε αντίθεση με εντάσεως εργασίας τομείς (όπως οι υπηρεσίες σχετικές με την απασχόληση) που παρουσιάζουν χαμηλά επίπεδα παραγωγικότητας (κάτι που πιθανόν σχετίζεται με τη μεγάλη συμμετοχή της μερικής απασχόλησης).

- ***Επαγγέλματα και οικονομικοί κλάδοι***

Η επιλογή των επαγγελμάτων καλύπτει όλους σχεδόν τους κλάδους της οικονομίας. Ειδικότερα εξετάζονται: νομικές (συμβολαιογράφοι, δικη-

γόροι), οικονομικές (νόμιμοι ελεγκτές, λογιστές-φοροτεχνικοί) και ιατρικές υπηρεσίες (ιατροί, ιατρεία, πολυϊατρεία, οδοντίατροι, οδοντιατρεία, πολυοδοντιατρεία, φυσικοθεραπευτές, εργαστήρια φυσικοθεραπείας), υπηρεσίες στο χώρο της εκπαίδευσης (φροντιστήρια), της αγοράς ακινήτων (ενεργειακοί επιθεωρητές, μεσίτες, πιστοποιημένοι εκτιμητές), των μεταφορών (ταξί, φορτοεκφορτωτές, ναυτικοί πράκτορες), του τουρισμού (ξεναγοί), της αγοράς εργασίας (ιδιωτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας, επιχειρήσεις προσωρινής απασχόλησης), του εμπορίου (εφημεριδοπώλες, πρακτορεία διανομής τύπου, ενεχυροδανειστές) και οι εκτελωνιστές.

Οι εξελίξεις στους επιμέρους κλάδους, καθώς και η σχετική σημασία των επιλεγμένων επαγγελμάτων στους κλάδους αυτούς, πιθανόν να επηρεάζουν τις αναμενόμενες επιπτώσεις από την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων ρυθμίσεων. Επομένως, η ποικιλία των επιλεγμένων επαγγελμάτων πιθανόν διευκολύνει τη διαμόρφωση σφαιρικότερης εικόνας.

• ***Επαγγέλματα και χρήστες των υπηρεσιών***

Κρίσιμο στοιχείο για την επιλογή των επαγγελμάτων αποτέλεσε η κατηγορία του χρήστη και η συχνότητα χρήσης της συγκεκριμένης υπηρεσίας. Γενικώς, οι χρήστες των υπηρεσιών διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: τις επιχειρήσεις, το δημόσιο τομέα και μεμονωμένα άτομα ή νοικοκυριά. Κάποιες υπηρεσίες απευθύνονται κυρίως στις επιχειρήσεις και το δημόσιο τομέα (π.χ. οι υπηρεσίες των ορκωτών ελεγκτών και εκτιμητών), άλλες μόνο στα ιδιωτικά νοικοκυριά (π.χ. υπηρεσίες ιατρών), ενώ οι περισσότερες απευθύνονται σε χρήστες όλων των κατηγοριών (π.χ. φορολογικές συμβουλές). Στα εξεταζόμενα επαγγέλματα περιλαμβάνονται επαγγέλματα που απευθύνονται και στις τρεις κατηγορίες χρηστών. Οι υπηρεσίες που απευθύνονται και σε ιδιώτες καταναλωτές είναι αυτές οι τιμές των οποίων περιλαμβάνονται και στη διαμόρφωση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή.

Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία διαφόρων μελετών που αναφέρονται στη χρήση των επαγγελματικών υπηρεσιών και αφορούν στο σύνολο των χωρών της Ε.Ε. ή σε επιμέρους χώρες, για το σύνολο των επαγγελματικών υπηρεσιών ή για επιμέρους κατηγορίες τους οι επιχειρήσεις φαίνεται να αποτελούν το σημαντικότερο χρήστη των υπηρεσιών αυτών και

με τη μεγαλύτερη συχνότητα χρήσης (Eurostat, 2004a, 2004b). Στην κατηγορία των επαγγελματιών υπηρεσιών ανήκουν, όπως προαναφέρθηκε, τέσσερα είδη υπηρεσιών που αντιστοιχούν σε επαγγέλματα που έχουν επιλεγεί (νομικές υπηρεσίες, λογιστικές και ελεγκτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες μηχανικών, ενεργειακοί επιθεωρητές και υπηρεσίες απασχόλησης).

Πρόσφατα στοιχεία για την κατανομή των διαφόρων επιχειρηματικών υπηρεσιών ανά χρήστη δεν υπάρχουν. Μια γενική εικόνα για το είδος των χρηστών στην Ε.Ε. δίδεται στον Πίνακα 3.2.1 με παλαιότερα στοιχεία της Eurostat, αν και δεν αναμένονται πολύ σημαντικές διαφοροποιήσεις για το είδος των χρηστών (Eurostat, 2007a).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2.1
Κατανομή του κύκλου εργασιών των επιχειρηματικών υπηρεσιών
ανά χρήστη (%)

	Σύνολο	Νομικές υπηρεσίες	Λογιστικές και ελεγκτικές υπηρεσίες	Υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών επαγγελματιών	Υπηρεσίες απασχόλησης
Μεταποίηση	18,8	11,6	19,6	23,2	27,7
Ακίνητη περιουσία, ενοικίαση και επιχειρηματικές δραστηριότητες	17,9	24,1	23,2	19,6	10,7
Επιχειρήσεις άλλων δραστηριοτήτων	49,1	42,0	46,4	36,6	49,1
Δημόσιος τομέας	10,7	5,4	5,4	17,0	12,5
Νοικοκυριά	3,6	17,0	5,4	3,6	0,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: Eurostat, *Statistics in Focus* 76/2007.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 3.2.1, το 86% του κύκλου εργασιών των επιχειρηματικών υπηρεσιών στην Ε.Ε. προσφέρθηκε στις επιχειρήσεις, το 10,7% στο δημόσιο τομέα και το 3,6% στα νοικοκυριά. Από το σύνολο των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις το 18,8% αφορούσε τη μεταποίηση, το 17,9% τον τομέα ακίνητης περιουσίας, ενοικίασης και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και το υπόλοιπο 49% επιχειρήσεις άλλων δραστηριοτήτων. Οι χρήστες διαφοροποιούνται μεταξύ των διαφόρων επαγγελματιών, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται υψηλότερη η συμμετοχή των νοικοκυριών στη χρήση νομικών υπηρεσιών (17,0%) ή του

Δημοσίου στη χρήση υπηρεσιών αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών επαγγελματιών (17,0%). Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνονται και από σχετικές μελέτες για συγκεκριμένα επαγγέλματα ή χώρες και από πληροφορίες από τις επαγγελματικές ενώσεις που εκτιμούν ότι τα μέλη τους παρέχουν τις υπηρεσίες τους κυρίως στις επιχειρήσεις και στο Δημόσιο παρά στους ιδιώτες χρήστες. Το Συμβούλιο των Αρχιτεκτόνων της Ευρώπης εκτιμά ότι τα μέλη του παρέχουν τις υπηρεσίες τους κατά 40% στις επιχειρήσεις, κατά 40% στο Δημόσιο και κατά 20% στα νοικοκυριά. Οι μηχανικοί παρέχουν τις υπηρεσίες τους ισομερώς σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα (αλλά όχι σε ιδιωτικά νοικοκυριά) και οι Γερμανοί φορολογικοί σύμβουλοι εκτιμούν ότι οι πελάτες τους είναι κατά 75% επιχειρήσεις και κατά 25% νοικοκυριά. Σημειώνεται, επίσης, ότι οι επιχειρήσεις αποτελούν κατά μεγάλη πλειονότητα τους τακτικούς χρήστες. Ειδικότερα, στην περίπτωση των δικηγόρων στην Αγγλία, το 51% των νοικοκυριών δήλωσε ότι δεν χρησιμοποίησε τις υπηρεσίες τους τα προηγούμενα πέντε χρόνια και επιπλέον, το 33% όχι πάνω από πέντε φορές κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, ενώ αντίστοιχη έρευνα στην Ιταλία επιβεβαιώνει ανάλογα ευρήματα, καθώς η συντριπτική πλειονότητα των ιδιωτών (75%) συμβουλευτήκε δικηγόρο περιστασιακά, ενώ οι επιχειρήσεις τείνουν να τους συμβουλευούνται σε συνεχή βάση (68%).

Σημειώνεται ότι ως χρήστες υπηρεσιών οι μεγάλες επιχειρήσεις ίσως αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη ευχέρεια τα εμπόδια που υπάρχουν στις αγορές συγκεκριμένων επαγγελμάτων, ενώ οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που αποτελούν και τη συντριπτική πλειονότητα, φαίνεται να συναντούν δυσχέρειες και να είναι περισσότερο ευάλωτες, κάτι που ισχύει επίσης και για τους ιδιώτες καταναλωτές ή τα νοικοκυριά.

- **Επαγγέλματα και προϋπάρχοντες περιορισμοί**

Κατά την επιλογή των είκοσι επαγγελμάτων ελήφθησαν υπόψη οι προϋπάρχοντες περιορισμοί, όπως είχαν προσδιοριστεί σε προηγούμενη εργασία του ΚΕΠΕ για λογαριασμό του Υπουργείου Οικονομικών (Κώτση *et al.*, 2012). Επιλέχτηκαν αφενός επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες με πολλούς και σημαντικούς περιορισμούς στην έναρξη ή τη λειτουργία τους, και αφετέρου, επαγγέλματα με λιγότερους και όχι πολύ σημαντικούς περιορισμούς πριν την εφαρμογή των νομοθετικών ρυθμί-

σεων. Επιλέχθηκαν, επίσης, επαγγέλματα και οικονομικές δραστηριότητες που κατά την τότε χρονική στιγμή και σε εκείνη τη φάση εξέλιξης της εφαρμογής του Νόμου 3919/2011 παρουσίαζαν σημαντικές μειώσεις των περιορισμών στην έναρξη ή τη λειτουργία τους ή μικρότερες μεταβολές. Στόχοι της προσέγγισης αυτής είναι, πέραν του να αποτυπωθούν συνολικά οι μεταβολές στους δείκτες ρύθμισης και να αποτιμηθεί ο βαθμός απελευθέρωσης των επαγγελμάτων, ταυτόχρονα να εντοπιστούν πιθανές διαφοροποιήσεις στις επιπτώσεις και οι ανάγκες περαιτέρω παρεμβάσεων σε συγκεκριμένα επαγγέλματα.

3.3. Είδη και εύρος ρυθμίσεων στα είκοσι επιλεγμένα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες

Στον Πίνακα 3.3.1 απεικονίζεται το είδος των περιορισμών που ίσχυαν πριν την ψήφιση του Νόμου 3919/2011 και η πορεία εφαρμογής του νόμου και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων σε σχέση με κάθε επιλεγμένο επάγγελμα/οικονομική δραστηριότητα και περιορισμό μέχρι το τέλος του 2014. Ειδικότερα, εμφανίζονται οι περιορισμοί για δέκα επιστημονικά επαγγέλματα και πέντε αντίστοιχες οικονομικές δραστηριότητες και για δέκα μη επιστημονικά επαγγέλματα και δύο αντίστοιχες οικονομικές δραστηριότητες. Οι ρυθμίσεις έχουν διαχωριστεί σε ρυθμίσεις εισόδου και ρυθμίσεις συμπεριφοράς και περιλαμβάνουν την αδειοδότηση, οκτώ από τους προβλεπόμενους να καταργηθούν με το Ν. 3919/2011 περιορισμούς (δύο από τους περιορισμούς του νόμου δεν συναντώνται σε κανένα από τα επιλεγμένα επαγγέλματα) και μία κατηγορία «άλλων περιορισμών». Στην τελευταία κατηγορία περιλαμβάνονται ρυθμίσεις οι οποίες δεν προβλέπεται να αρθούν άμεσα με την εφαρμογή του νόμου (όπως π.χ. τεχνικές προδιαγραφές, ρυθμίσεις υγειονομικού ενδιαφέροντος), αλλά αποτελούν περιορισμούς στην έναρξη ή τη λειτουργία των επαγγελμάτων και θα πρέπει να εξεταστούν, ώστε η ύπαρξή τους να μην αντιβαίνει με τα προβλεπόμενα στο νόμο. Με τη σήμανση Χ δηλώνεται η ύπαρξη του αντίστοιχου περιορισμού, ενώ με τη σήμανση ✓ η άρση του σχετικού περιορισμού εξαιτίας της εφαρμογής του Νόμου 3919/2011 και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3.1
Είδη περιορισμών και πορεία εφαρμογής των νομοθετικών ρυθμίσεων

Επάγγελμα/ Είδος περιορισμού	Ρυθμίσεις/περιορισμοί										Σύνολο*	Εναπομεί- νουσες
	Εισόδου			Συμπεριφοράς								
	Αδειοδότηση	Περιορισμένος αριθμός προσώπων	Εκτίμηση διοικητικής αρχής	Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Λειτουργία περισσότερων εγκαταστάσεων	Αποκλειστική διάθεση-απαγόρευση	Ορισμένες εταιρικές μορφές	Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Κατώτατες τιμές ή αμοιβές	Άλλοι περιορισμοί		
Συμβολαιογράφοι	X	✓	X	X	X	X	X		✓	X	8	6
Δικηγόροι	X		✓	✓				X	✓	X	5	2
Δικηγορικές εταιρείες	X	X		✓			X	X	✓	X	7	5
Νόμιμοι ελεγκτές	✓		X				X		✓	X	4	2
Λογιστές-Φοροτεχνικοί	✓							X		X	2	1
Ιατροί	✓			X	✓					X	3	1
Ιατρεία-Πολυϊατρεία	✓			✓	✓		✓	✓		X	5	
Οδοντίατροι	✓			X	✓					X	3	1
Οδοντιατρεία-Πολυοδοντιατρεία	✓			✓	✓		✓	✓		X	5	
Φυσικοθεραπευτές	✓			X	✓					X	3	1
Εργαστήρια φυσικοθεραπείας	✓				✓	✓	✓	✓		X	5	
Άδεια διδασκαλίας σε φροντιστήριο	✓							X		X	2	1
Άδεια ίδρυσης φροντιστηρίου	X				✓		✓	✓		X	4	1
Ενεργειακοί επιθεωρητές	✓								✓	X	2	
Πιστοποιημένοι εκτιμητές	✓	✓	✓				✓	X	✓	✓	6	1
Σύνολο επιστημονικών επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων	15	3	4	8	8	4	7	9	6	15	64	22

Μεσίτες									✓**		1	
Οδηγοί ταξί	X			X				X			3	3
Επιβατηγά ταξί δημόσιας χρήσης	X	✓***	✓***	X		✓	✓	X			7	3
Φορτοεφορτωτές	✓	X		✓				✓			4	1
Ναυτικοί πράκτορες	✓			✓							2	
Ξεναγοί	✓										1	
Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας	✓					✓		X		X	3	1
Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης	✓						✓	✓		✓	3	
Εφημεριδοπώλες	✓			✓	✓	✓	✓		✓		6	
Λειτουργία πρακτορείων διανομής τύπου	✓			✓		✓					3	
Ενεχυροδανειστές	✓			✓							2	
Εκτελωνιστές	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	7	
Σύνολο μη επιστημονικών επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων	11	3	2	8	1	3	4	5	5	3	42	8
Γενικό σύνολο	26	6	6	16	9	7	11	14	11	18	106	30

Σημειώσεις: Με τη σήμανση X δηλώνεται η ύπαρξη του αντίστοιχου περιορισμού, ενώ με τη σήμανση ✓ δηλώνεται η άρση του αντίστοιχου περιορισμού εξαιτίας της εφαρμογής του Νόμου 3919/2011 και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων.

* Αφορά το σύνολο των ρυθμίσεων πλην των άλλων περιορισμών. Με την ένδειξη ** δηλώνεται ότι δεν προβλεπόταν ρητά η μη ύπαρξη του περιορισμού πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, με αποτέλεσμα αυτός να εφαρμόζεται στην πράξη. Με την ένδειξη *** δηλώνεται η μερική άρση του περιορισμού λόγω της εφαρμογής του μαθηματικού τύπου στον προσδιορισμό του αριθμού των ταξί.

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.3.1 παρατηρούνται τα εξής:

- Για το σύνολο των επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων υπήρχε κάποια αδειοδοτική διαδικασία, ενώ αρκετά από αυτά λόγω της απαιτούμενης επιστημονικής ή τεχνικής εξειδίκευσης ή της ιδιαιτερότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών (π.χ. ιατροί) ορθώς αναμένεται να διατηρήσουν τις προϋποθέσεις αδειοδότησης για λόγους δημοσίου συμφέροντος.
- Η απαγόρευση σε επαγγελματίες για την άσκηση του επαγγέλματός τους έξω από ορισμένο γεωγραφικό διαμέρισμα, εντός του οποίου και μόνο είναι αυτή επιτρεπτή, όπως και η ύπαρξη περιορισμών που σχετίζονται με την ύπαρξη ή την έλλειψη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας για τη συμμετοχή στη σύνθεση του μετοχικού ή εταιρικού κεφαλαίου, είναι οι κατηγορίες περιορισμών που συναντώνται πιο συχνά στα συγκεκριμένα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες.
- Η ύπαρξη υποχρεωτικών κατώτατων τιμών ή αμοιβών για την προσφορά υπηρεσιών, είτε αυτές ορίζονται ευθέως είτε προσδιορίζονται εμμέσως με την εφαρμογή συντελεστή κέρδους ή με άλλο ποσοστιαίο υπολογισμό, είναι επίσης συχνά συναντώμενη κατηγορία περιορισμών για τα είκοσι επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες.
- Σχεδόν τα μισά επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες είχαν περιορισμούς σχετικά με την άσκηση του επαγγέλματος ή την απαγόρευση άσκησής του με ορισμένη ή ορισμένες εταιρικές μορφές ή τον αποκλεισμό άσκησής του με εταιρική μορφή και τη δυνατότητα μόνο ατομικής άσκησης.
- Για το 25% περίπου των επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων ίσχυαν περιορισμοί εισόδου σε δύο μορφές: α) με τη μορφή ύπαρξης περιορισμένου αριθμού προσώπων τα οποία δικαιούνταν να ασκήσουν το επάγγελμα στο σύνολο της χώρας ή σε ορισμένο γεωγραφικό διαμέρισμα, είτε αυτός ο αριθμός οριζόταν ευθέως, είτε προσδιοριζόταν εμμέσως βάσει πληθυσμιακών ή άλλων κριτηρίων και η χορήγηση της διοικητικής άδειας για την άσκηση του επαγγέλματος γινόταν μόνο για τη συμπλήρωση του αριθμού αυτού, β) με τη μορφή εξάρτησης της χορήγησης της διοικητικής άδειας για την άσκηση του επαγγέλματος από την εκτίμηση της διοικητικής αρχής σχετικά με την ύπαρξη πραγματικής ανάγκης για αυτό (η οποία διαπιστώνεται όταν η προσφορά των υπηρεσιών από τους επαγγελματίες που έχουν ήδη αδειοδοτηθεί δεν είναι ικανοποιητική για το κοινωνικό σύνολο), είτε στο σύνολο της

χώρας είτε σε ορισμένο γεωγραφικό διαμέρισμα. Σε κάποια επαγγέλματα ίσχυαν περιορισμοί εισόδου και με τις δύο μορφές.

- Όσον αφορά στους υπόλοιπους περιορισμούς συμπεριφοράς, η απαγόρευση δημιουργίας περισσότερων εγκαταστάσεων ή επαγγελματικής δραστηριοποίησης σε περισσότερες εγκαταστάσεις, σε ένα ή περισσότερα γεωγραφικά διαμερίσματα, αφορούσε το ένα τέταρτο των επαγγελμάτων (κυρίως του τομέα υγείας), ενώ για αντίστοιχο αριθμό ίσχυαν οι ρυθμίσεις που προβλέπουν αποκλειστική δυνατότητα ή απαγόρευση διάθεσης είδους αγαθών από ορισμένη κατηγορία επαγγελματιών εγκαταστάσεων.
- Ικανός αριθμός επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων (κυρίως τα επιστημονικά και από τα άλλα τα ιδιωτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας και οι εκτελωνιστές) εμφανίζει και άλλους περιορισμούς, οι οποίοι δεν περιλαμβάνονται στις δέκα κατηγορίες περιορισμών που προβλεπόταν να αρθούν με το Νόμο 3919/2011. Ωστόσο σε μερικά από αυτά γίνονται παρεμβάσεις στην επακόλουθη νομοθεσία.
- Δύο από τις δέκα κατηγορίες περιορισμών που προβλεπόταν να αρθούν με το Νόμο 3919/2011, οι ελάχιστες αποστάσεις και η υποχρεωτική παροχή και άλλων υπηρεσιών, δεν επηρεάζουν κανένα από τα είκοσι επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες.

Στον Πίνακα 3.3.2 απεικονίζονται ο γενικός δείκτης ρύθμισης και οι δείκτες ρύθμισης εισόδου και συμπεριφοράς των επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων πριν την ψήφιση και μετά την εφαρμογή του Νόμου 3919/2011 και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων που προβλέπονταν από αυτόν ή κρίθηκαν απαραίτητες για την εφαρμογή του. Πέραν των είκοσι επαγγελμάτων έχουν υπολογιστεί οι αντίστοιχοι δείκτες για επτά οικονομικές δραστηριότητες των επαγγελμάτων αυτών. Η τιμή του γενικού δείκτη ρύθμισης κυμαίνεται από 0 έως 12, και μοιράζεται ισοβαρώς μεταξύ των ρυθμίσεων εισόδου και συμπεριφοράς.

Σημειώνεται ότι κατά την αποτίμηση του επιπέδου ρύθμισης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το είδος του επαγγέλματος/οικονομικής δραστηριότητας, καθώς η πλειονότητα των επιστημονικών επαγγελμάτων προϋποθέτει την ύπαρξη τίτλων σπουδών ή τυπικών προσόντων για την είσοδο στο επάγγελμα (με αποτέλεσμα υψηλότερες τιμές στο δείκτη εισόδου). Καθώς οι προϋποθέσεις αυτές προσαυξάνουν αυτόματα το βαθμό ρύθμισης,

μία δεδομένη τιμή του γενικού δείκτη στα επαγγέλματα αυτά μπορεί ουσιαστικά να υποδηλώνει χαμηλότερο βαθμό ρύθμισης σε σχέση με την ίδια τιμή σε επαγγέλματα που δεν προϋποθέτουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3.2
Δείκτες ρύθμισης για επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες

Επάγγελμα/Δραστηριότητα	Ρυθμίσεις εισόδου			Ρυθμίσεις συμπεριφοράς			Γενικός δείκτης		
	Πριν	Μετά	Διαφορά	Πριν	Μετά	Διαφορά	Πριν	Μετά	Διαφορά
Συμβολαιογράφοι/ Συμβολαιογραφικές εταιρείες	5,52	5,52	0,00	4,50	4,20	0,30	10,02	9,72	0,30
Δικηγόροι	5,04	3,84	1,20	3,27	1,25	2,02	8,31	5,09	3,22
Δικηγορικές εταιρείες	5,04	3,84	1,20	4,34	2,32	2,02	9,38	6,16	3,22
Νόμιμοι ελεγκτές	4,48	2,08	2,40	2,64	0,54	2,10	7,12	2,62	4,50
Λογιστές-φοροτεχνικοί	4,48	1,60	2,88	0,69	0,69	0,00	5,17	2,29	2,88
Ιατροί	4,64	2,24	2,40	2,78	1,82	0,96	7,42	4,06	3,36
Ιδιωτικά ιατρεία-πολυιατρεία	4,64	2,24	2,40	3,76	1,10	2,66	8,40	3,34	5,06
Οδοντίατρος	4,16	1,76	2,40	2,78	1,82	0,96	6,94	3,58	3,36
Ιδιωτικά οδοντιατρεία- πολυοδοντιατρεία	4,16	1,76	2,40	3,76	1,10	2,66	7,92	2,86	5,06
Φυσικοθεραπευτές	3,44	1,04	2,40	2,78	1,52	1,26	6,22	2,56	3,66
Εργαστήρια φυσικοθεραπείας	3,44	1,04	2,40	4,00	1,82	2,18	7,44	2,86	4,58
Άδεια διδασκαλίας σε φροντιστήριο	3,04	0,64	2,40	0,45	0,45	0,00	3,49	1,09	2,40
Άδεια ίδρυσης φροντιστηρίου	3,04	2,40	0,64	2,46	0,30	2,16	5,50	2,70	2,80
Ενεργειακοί επιθεωρητές	4,00	1,41	2,59	2,91	1,28	1,63	6,91	2,69	4,22
Πιστοποιημένοι εκτιμητές	5,44	0,96	4,48	2,75	0,15	2,60	8,19	1,11	7,08
Μέσος όρος επιστημονικών	4,30	2,16	2,15	2,92	1,36	1,57	7,23	3,52	3,71
Μεσίτες	0,24	0,00	0,24	1,50	0,00	1,50	1,74	0,00	1,74
Οδηγοί ταξί	2,64	2,64	0,00	0,87	0,87	0,00	3,51	3,51	0,00
Επιβατηγά ταξί δημόσιας χρήσης	3,60	3,60	0,00	3,20	2,22	0,98	6,80	5,82	0,98
Φορτοεκφορτωτές	3,84	1,20	2,64	2,22	0,00	2,22	6,06	1,20	4,86
Ναυτικοί πράκτορες	2,72	0,32	2,40	0,72	0,00	0,72	3,44	0,32	3,12
Ξεναγοί	2,80	0,40	2,40	0,00	0,00	0,00	2,80	0,40	2,40
Ιδιωτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας	3,68	0,96	2,72	0,45	0,30	0,15	4,13	1,26	2,87
Επιχειρήσεις προσωρινής απασχόλησης	3,04	0,00	3,04	0,98	0,00	0,98	4,02	0,00	4,02
Εφημεριδοπώλες	2,40	0,00	2,40	3,95	0,00	3,95	6,35	0,00	6,35
Πρακτορεία διανομής τύπου	2,40	0,00	2,40	0,96	0,00	0,96	3,36	0,00	3,36
Ενεχυροδανειστές	2,40	0,00	2,40	0,72	0,00	0,72	3,12	0,00	3,12
Εκτελωνιστές	4,16	0,24	3,92	3,20	0,00	3,20	7,36	0,24	7,12
Μέσος όρος λοιπών	2,83	0,78	2,05	1,56	0,28	1,28	4,39	1,06	3,33
Γενικός μέσος όρος	3,65	1,55	2,10	2,32	0,88	1,44	5,97	2,43	3,54

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

Με βάση τις τιμές τόσο του γενικού όσο και των επιμέρους δεικτών ρύθμισης (εισόδου και συμπεριφοράς) πριν την ψήφιση του Ν. 3919/2011 παρατηρούνται τα ακόλουθα:

- Όσον αφορά την ένταση των ρυθμίσεων προ της εφαρμογής των σχετικών νόμων, οι δείκτες ρύθμισης καταδεικνύουν ότι υπήρχαν σημαντικά εμπόδια στον ανταγωνισμό, τα οποία συναρτούνταν σε μεγαλύτερο βαθμό με περιορισμούς στην είσοδο και σε μικρότερο με περιορισμούς στη συμπεριφορά. Με εξαίρεση τα εργαστήρια φυσικοθεραπείας για τα επιστημονικά επαγγέλματα και τους εφημεριδοπώλες για τα μη επιστημονικά, οι δείκτες ρύθμισης εισόδου ήταν υψηλότεροι των δεικτών ρύθμισης συμπεριφοράς.
- Στα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες με τους μεγαλύτερους βαθμούς ρύθμισης συγκαταλέγονταν επιστημονικά επαγγέλματα, αλλά και ορισμένα μη επιστημονικά επαγγέλματα όπως οι εκτελωνιστές, τα ταξί, οι φορτοεκφορτωτές και οι εφημεριδοπώλες.
- Οι γενικοί δείκτες ρύθμισης για τα επιστημονικά επαγγέλματα κυμαίνονταν από 3,49 (διδασκαλία σε φροντιστήρια) έως 10,02 (συμβολαιογράφοι). Με εξαίρεση τους διδάσκοντες σε φροντιστήρια, οι τιμές των δεικτών κινούνταν από 5,17 και άνω. Οι δείκτες ρύθμισης εισόδου για τα επιστημονικά επαγγέλματα κυμαίνονταν από 3,04 (φροντιστήρια) έως 5,52 (συμβολαιογράφοι), ενώ οι δείκτες ρύθμισης συμπεριφοράς κυμαίνονταν από 0,45 (διδασκαλία σε φροντιστήρια) έως 4,50 (συμβολαιογράφοι).
- Οι γενικοί δείκτες ρύθμισης για τα μη επιστημονικά επαγγέλματα κυμαίνονταν από 2,80 (ξεναγοί) έως 7,36 (εκτελωνιστές). Αντίστοιχα, οι δείκτες ρύθμισης εισόδου κυμαίνονταν από 2,40 (εφημεριδοπώλες-πρακτορεία διανομής τύπου, ενεχυροδανειστές) έως 4,16 (εκτελωνιστές) και οι δείκτες ρύθμισης συμπεριφοράς κυμαίνονταν από 0,00 (ξεναγοί) έως 3,95 (εφημεριδοπώλες).

3.4. Ο ρόλος και οι εξελίξεις των οικονομικών μεγεθών στο σύνολο επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων

Στο Διάγραμμα 3.4.1 εμφανίζονται τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και της Eurostat (2015a,b,c,d) που αναφέρονται στην εξέλιξη της προστιθέμενης

αξίας και του κύκλου εργασιών για ορισμένες κατηγορίες υπηρεσιών, οι οποίες είτε αντιστοιχούν απολύτως με επαγγέλματα που εξετάζονται, είτε αναφέρονται σε ευρύτερες κατηγορίες στις οποίες περιλαμβάνονται τα επαγγέλματα αυτά για τις περιπτώσεις όπου δεν τηρούνται αναλυτικότερα στοιχεία. Τα στοιχεία καλύπτουν την περίοδο 2008-2012.

Ειδικότερα, τα στοιχεία αναφέρονται στην ευρύτερη κατηγορία των επαγγελματικών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων και αναλυτικότερα, στις νομικές υπηρεσίες, στις λογιστικές υπηρεσίες και στις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων (κωδ. Μ), που εμπεριέχουν αρκετά από τα εξεταζόμενα επιστημονικά επαγγέλματα (δικηγόρους, λογιστές, νόμιμους ελεγκτές, ενεργειακούς επιθεωρητές). Επίσης αναφέρονται στις δραστηριότητες αγοράς ακινήτων (κωδ. Λ) και στις δραστηριότητες σχετικές με την απασχόληση (κωδ. Ν78), που εμπεριέχουν μη επιστημονικά επαγγέλματα όπως οι μεσίτες, τα γραφεία ευρέσεως εργασίας και τα γραφεία προσωρινής απασχόλησης. Αντίστοιχη πληροφόρηση είναι διαθέσιμη για την εκμετάλλευση ταξί (κωδ. Η4932), για τη διακίνηση φορτίων (κωδ. Η5224), για το λιανικό εμπόριο εφημερίδων (κωδ. Γ4762) και για τις δραστηριότητες ταξιδιωτικών γραφείων (κωδ. Ν7911), που εμπεριέχουν μη επιστημονικά επαγγέλματα όπως οι φορτοεκφορτωτές, οι εφημεριδοπώλες-πρακτορεία διανομής τύπου και οι ξεναγοί. Η συμμετοχή των επαγγελματικών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων στην προστιθέμενη αξία του μη χρηματοοικονομικού τομέα της οικονομίας (βιομηχανία, κατασκευές, διανεμητικό εμπόριο, μη χρηματοοικονομικές υπηρεσίες) ανέρχεται στο 8,3% (έναντι 9,7% κατά μέσο όρο στην Ε.Ε.) και των δραστηριοτήτων αγοράς εργασίας στο 0,24% (έναντι 4,1%), ενώ στο 9,0% και 0,5% ανέρχεται η συμμετοχή των εργαζομένων (έναντι 8,7% και 2,0%, αντίστοιχα).

Σημειώνεται ότι τα στοιχεία αυτά είναι τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα και αφορούν τα έτη 2008-2012, περίοδο κατά την οποία είχε ξεκινήσει η διαδικασία απελευθέρωσης της λειτουργίας των επαγγεμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων, χωρίς ωστόσο να έχει ολοκληρωθεί για το σύνολο των εξεταζόμενων επαγγεμάτων. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με το ότι δεν έχει παρέλθει επαρκής χρόνος από την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων σε όσα από τα επαγγέλματα έχουν ολοκληρώσει τη διαδικασία αυτή, δυσχεραίνει την αποτύπωση και την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τις επιπτώσεις των νέων όρων λειτουργίας των προαναφερθεισών αγορών στα οικονομικά μεγέθη. Εντούτοις, η εξέταση των δεδομένων

δίνει μια γενική εικόνα για την οικονομική σημασία των εξεταζόμενων επαγγελματιών και την πορεία των αντίστοιχων οικονομικών μεγεθών κατά την περίοδο πριν την έναρξη των νομοθετικών παρεμβάσεων και στην αρχή των μεταρρυθμίσεων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, καθώς κατά την περίοδο αυτή επικρατούσαν συνθήκες οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, είναι αναμενόμενο τα αντίστοιχα μεγέθη να απεικονίζουν την επίπτωση της κρίσης στα συγκεκριμένα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες, δυσχεραίνοντας έτσι τη σαφή καταγραφή των επιδράσεων των μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων.

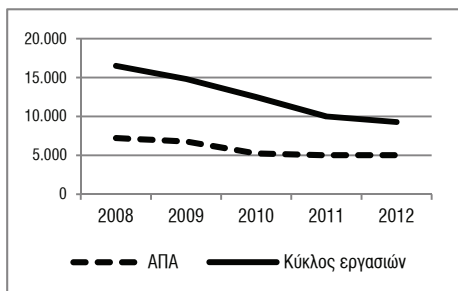
Εξετάζοντας την προστιθέμενη αξία σε τιμές κόστους των επαγγελματιών για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την περίοδο 2008-2012, γίνεται σαφής η μείωσή της για το σύνολο των επαγγελματιών και επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων (-30,3%) και για όλες τις επιμέρους κατηγορίες το 2012 σε σχέση με το 2008, με εξαίρεση τις νομικές υπηρεσίες και τις δραστηριότητες αγοράς ακινήτων. Ειδικότερα, οι νομικές υπηρεσίες παρουσίασαν αύξηση κατά 31,9%, ενώ οι δραστηριότητες αγοράς ακινήτων κατέγραψαν συνεχή αύξηση μέχρι το 2011 (110%) και μείωση κατά 21,7% το 2012. Η μείωση στις υπόλοιπες κατηγορίες κυμάνθηκε από -16,6% (ταξί) έως -62,1% (δραστηριότητες σχετικές με την απασχόληση). Το ίδιο αρνητικές είναι οι εξελίξεις για τις δραστηριότητες των ταξιδιωτικών πρακτορείων (-21,7%) κατά την περίοδο 2010-2012, αλλά θετικές εμφανίζονται οι εξελίξεις για τις δραστηριότητες των μηχανικών (1,4%), το λιανικό εμπόριο εφημερίδων (42,4%), τους μεσίτες (88,8%) και τη διακίνηση φορτίων (109,6%).

Ανάλογες είναι οι εξελίξεις στον κύκλο εργασιών, ο οποίος το 2012 σε σχέση με το 2008 εμφανίζεται μειωμένος κατά 43,8% για το σύνολο των επαγγελματιών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων, κατά 53,9% για τις δραστηριότητες σχετικές με την απασχόληση, κατά 44,1% για τις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων, κατά 24,6% για τις λογιστικές δραστηριότητες και κατά 18,6% για τα ταξί, ενώ εμφανίζεται αυξημένος κατά 36,7% για τις δραστηριότητες αγοράς ακινήτων και κατά 34,9% για τις νομικές υπηρεσίες. Από τις υπόλοιπες κατηγορίες μόνο η διακίνηση φορτίων παρουσίασε αύξηση στον κύκλο εργασιών κατά το 2012 σε σχέση με το 2010 (49,0%), ενώ σημείωσαν μείωση οι δραστηριότητες των ταξιδιωτικών πρακτορείων (-23,5%), οι μεσίτες (-24,8%), οι δραστηριότητες μηχανικών (-24,9%) και το λιανικό εμπόριο εφημερίδων (-27,0%).

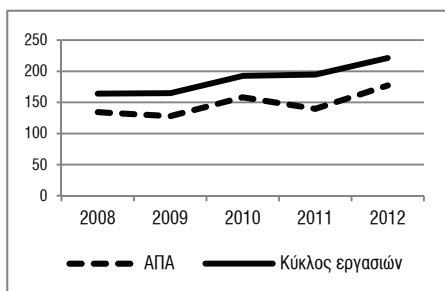
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.1

Εξέλιξη ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ) και κύκλου εργασιών σε επιλεγμένα επαγγέλματα/υπηρεσίες για την Ελλάδα, 2008-2012

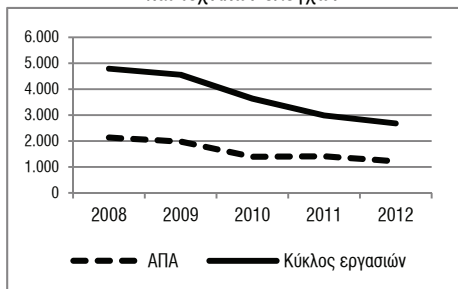
Επαγγελματικές, επιστημονικές υπηρεσίες και υπηρεσίες τεχνικών ελέγχων



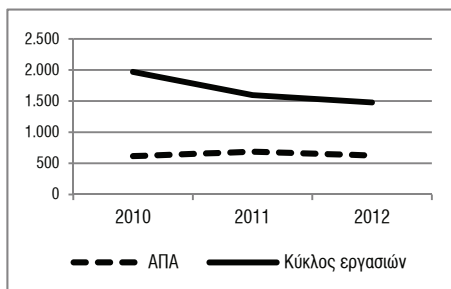
Νομικές υπηρεσίες



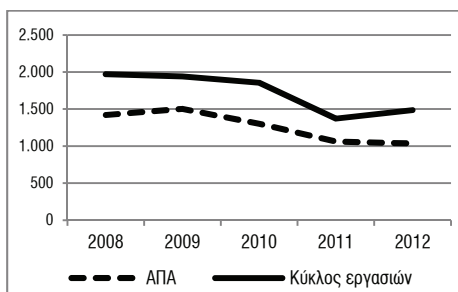
Υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων



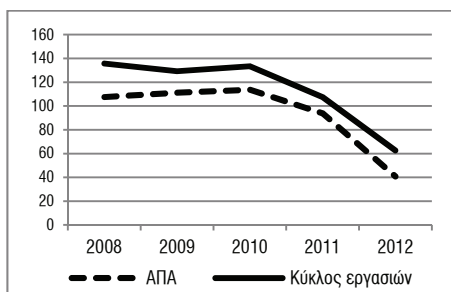
Δραστηριότητες μηχανικών



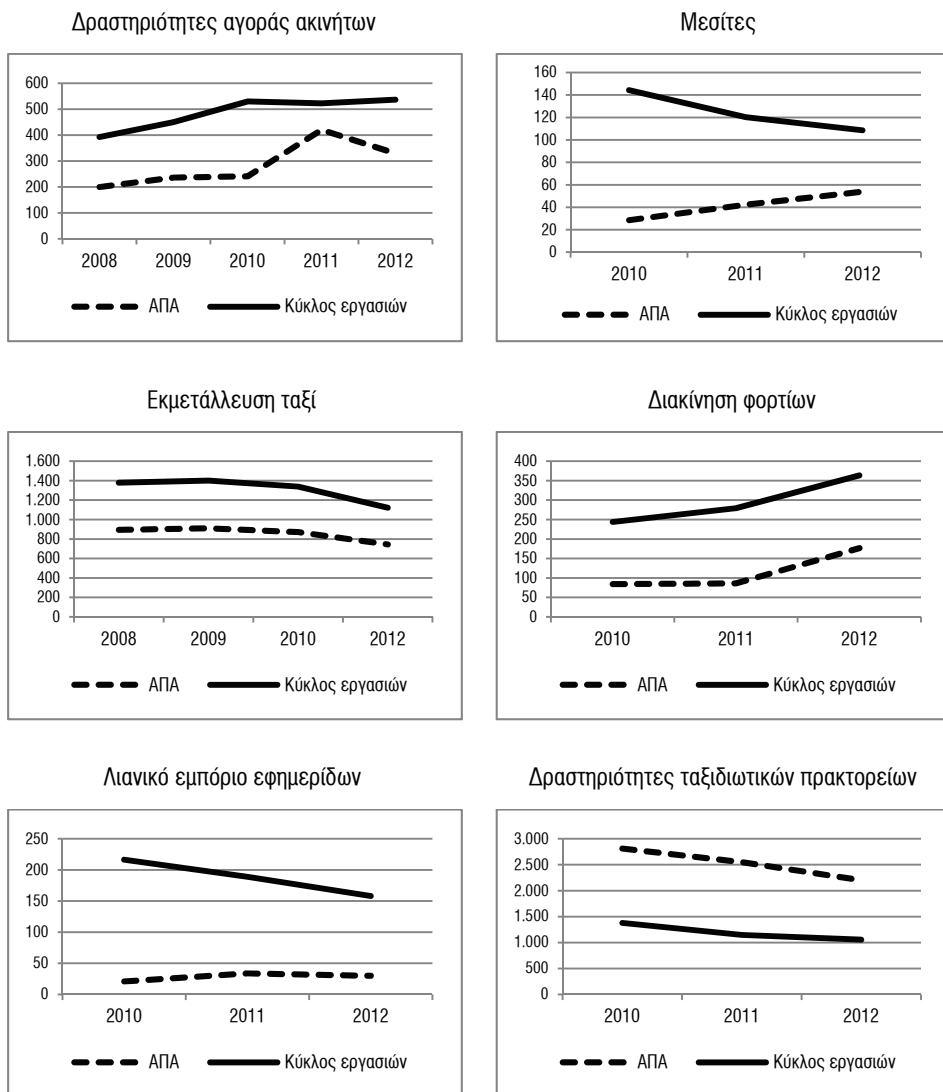
Λογιστικές υπηρεσίες



Δραστηριότητες σχετικές με την απασχόληση



ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.1 (συνέχεια)



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, *Εθνικοί Λογαριασμοί*, 2015. Eurostat, *Structural Business Statistics*, 2015.

Στον Πίνακα 3.4.1 παρατίθενται στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για την εξέλιξη των ετήσιων μεταβολών των δεικτών του κύκλου εργασιών στον τομέα των

υπηρεσιών για την περίοδο 2006-2014. Τέσσερις κατηγορίες υπηρεσιών αναφέρονται σε επαγγέλματα που εξετάζονται στην παρούσα έκθεση ή που συναρτώνται με αντίστοιχα επαγγέλματα. Συγκεκριμένα περιλαμβάνονται οι νομικές, λογιστικές και ελεγκτικές υπηρεσίες (κωδ. 69), οι υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών (κωδ. 71), οι υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (κωδ. 74) και οι υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση (κωδ. 78).

Το 2008 ο δείκτης λαμβάνει την υψηλότερη τιμή για τις τρεις από τις τέσσερις προαναφερθείσες κατηγορίες, δείχνοντας αύξηση 82,0% σε σχέση με το έτος βάσης 2005 για τις υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση, 34,2% για τις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών και 4,3% για τις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων. Οι νομικές και λογιστικές υπηρεσίες παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση στο δείκτη το 2014 σε σχέση με το έτος βάσης 2005 (62,9%), ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη του δείκτη, καθώς με εξαίρεση μια μείωση το 2009 σε σχέση με το 2008 (-8,6%) συνέχισε να αυξάνεται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Αντίθετα, σε όλες τις άλλες κατηγορίες, με μικρές εξαιρέσεις, ο δείκτης παρουσίασε συνεχή μείωση μετά το 2008.

Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων το 2014 ο δείκτης εμφανίζεται χαμηλότερος σε σχέση με το έτος βάσης 2005 για τις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (27,1) και για τις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων/μηχανικών και παροχής τεχνικών συμβουλών (43,7). Αντίστοιχα, το 2014 ο δείκτης για υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση (κωδ. 78) εμφανίζεται υψηλότερος σε σχέση με το έτος βάσης 2005 κατά 48,2%, αλλά σημαντικά χαμηλότερος σε σχέση με την υψηλότερη τιμή του (182,0) το 2008.

Στο Διάγραμμα 3.4.2 απεικονίζονται τα στοιχεία της Eurostat για την εξέλιξη του τριμηνιαίου δείκτη κύκλου εργασιών σε επιλεγμένα επαγγέλματα/υπηρεσίες για την Ελλάδα και το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε. από το α' τρίμηνο του 2007 έως το δ' τρίμηνο του 2014. Αυξητική είναι η τάση του δείκτη για τις επαγγελματικές, επιστημονικές υπηρεσίες και υπηρεσίες τεχνικών ελέγχων κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου κατά μέσο όρο στις χώρες της Ε.Ε., με αποτέλεσμα από 92,93 στην αρχή της περιόδου να διαμορφωθεί στο 97,68 το α' τρίμηνο του 2011 και στο 125,29

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4.1

Εξέλιξη των ετήσιων μεταβολών των δεικτών κύκλου εργασιών στον τομέα των υπηρεσιών, 2006-2014 (διορθωμένα στοιχεία, ως προς τον πραγματικό αριθμό εργαζομένων ημερών), (2005=100,0)

Ονομασία κλάδου/κωδικός	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	Δείκτης	%	Δείκτης	%	Δείκτης	%	Δείκτης	%	Δείκτης	%	Δείκτης	%	Δείκτης	%	Δείκτης	%	Δείκτης	%
Υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών δραστηριοτήτων (53)	125,5	25,5	124,6	-0,8	129,4	3,9	125,3	-3,2	116,3	-7,2	111,2	-4,4	94,1	-15,4	90,7	-3,6	90,6	0,0
Υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων (58)	106,8	6,8	110,4	3,4	104,6	-5,3	91,5	-12,5	76,3	-16,6	55,9	-26,8	47,8	-14,4	45,5	-4,8	45,6	0,2
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (61)	109,4	9,4	107,7	-1,5	106,6	-1,0	97,1	-8,9	86,1	-11,4	78,4	-8,9	74,4	-5,1	65,7	-11,7	62,9	-4,4
Υπηρεσίες πληροφορικής (62)	111,3	11,3	118,6	6,6	129,6	9,2	112,9	-12,8	76,9	-31,9	69,7	-9,4	59,2	-15,0	57,9	-2,3	57,8	-0,1
Υπηρεσίες δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφοριών (63)	120,2	20,2	140,5	16,9	167,1	18,9	192,6	15,3	172,7	-10,3	174,9	1,3	165,9	-5,1	132,4	-20,2	124,1	-6,3
Υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων (69)	108,0	8,0	123,3	14,2	139,9	13,4	127,9	-8,6	135,8	6,1	138,7	2,2	154,1	11,1	158,0	2,5	162,9	3,1
Υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης (70.2)	106,2	6,2	117,3	10,5	128,6	9,6	110,0	-14,4	93,6	-14,9	91,7	-2,0	91,3	-0,4	90,9	-0,5	92,8	2,1
Δείκτης κλάδων 69 και 70.2 (αθροιστικά)	106,8	6,8	119,3	11,7	132,3	10,9	115,9	-12,4	107,4	-7,3	107,1	-0,3	111,9	4,5	112,9	0,9	115,8	2,6
Υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτονικών και μηχανικών και συναφον δραστηριοτήτων παροχής τεχν. συμβουλών (71)	108,1	8,1	123,1	13,9	134,2	9,0	109,2	-18,6	86,9	-20,4	69,9	-19,6	61,3	-12,3	52,7	-14,0	43,7	-17,1
Υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (73)	96,8	-3,2	101,4	4,7	104,0	2,6	84,9	-18,4	64,7	-23,8	51,0	-21,2	42,5	-16,7	33,6	-21,0	31,2	-7,0
Υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (74)	101,4	1,4	103,7	2,2	104,3	0,6	85,2	-18,4	56,1	-34,1	43,7	-22,1	32,7	-25,2	27,1	-17,2	32,1	18,6
Υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση (78)	118,4	18,4	151,1	27,6	182,0	20,5	152,0	-16,5	143,9	-5,3	138,2	-4,0	133,5	-3,4	139,5	4,5	148,2	6,2
Υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την παροχή προστασίας και τη διενέργεια έρευνας (80)	112,5	12,5	130,4	15,9	148,0	13,5	167,8	13,3	170,2	1,4	158,9	-6,6	150,1	-5,5	146,6	-2,3	141,7	-3,4
Υπηρεσίες δραστηριοτήτων καθαρισμού (81.2)	105,1	5,1	115,4	9,8	124,9	8,2	147,9	18,4	149,7	1,2	124,8	-16,6	109,5	-12,2	94,7	-13,6	82,1	-13,3
Υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και δραστηριοτήτων υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις (82)	97,3	-2,7	99,7	2,5	100,3	0,6	96,1	-4,3	71,8	-25,3	58,3	-18,8	53,2	-8,6	44,9	-15,7	42,7	-4,9

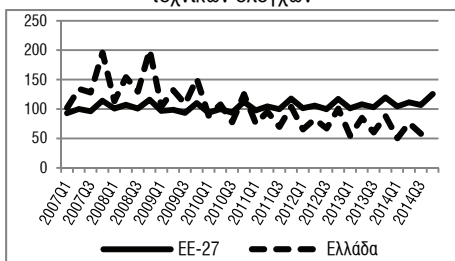
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2015.

το δ΄ τρίμηνο του 2014. Αντίθετες είναι οι εξελίξεις στην Ελλάδα, όπου παρατηρείται συνεχής τάση μείωσης του δείκτη, με αποτέλεσμα από 102,36 στην αρχή της περιόδου να διαμορφωθεί στο 75,41 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 58,28 το γ΄ τρίμηνο του 2014. Η υψηλότερη τιμή του δείκτη σημειώθηκε το δ΄ τρίμηνο του 2007 και ανήλθε σε 195,71. Σημειώνεται ότι, αν και παρατηρούνται διακυμάνσεις των τριμηνιαίων δεικτών λόγω εποχικότητας, ο δείκτης για τις υπηρεσίες αυτές στην Ελλάδα κινείται σε υψηλότερα επίπεδα του αντίστοιχου μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε. μέχρι το τέλος του 2009, ενώ στη συνέχεια διαμορφώνεται σε χαμηλότερο επίπεδο με εξαίρεση δύο τρίμηνα του 2010. Αντίστοιχες είναι οι εξελίξεις και στις επιμέρους υπηρεσίες, με εξαίρεση τις νομικές και λογιστικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες.

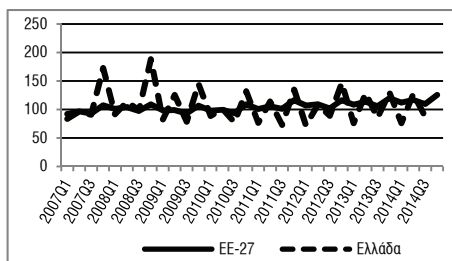
Ειδικότερα, στις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων, ενώ ο δείκτης κύκλου εργασιών στις χώρες της Ε.Ε., κατά μέσο όρο, από 89,09 στην αρχή της περιόδου διαμορφώθηκε στο 91,90 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 130,29 το δ΄ τρίμηνο του 2014, στην Ελλάδα από 78,23 το α΄ τρίμηνο του 2007 (ένα τρίμηνο που η τιμή του δείκτη ήταν από τις χαμηλότερες κατά την περίοδο πριν το 2010 και χαμηλότερη του μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε.) διαμορφώθηκε στο 62,12 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 51,08 το γ΄ τρίμηνο του 2014. Και στις υπηρεσίες αυτές ο δείκτης στην Ελλάδα κινείται σε υψηλότερα επίπεδα του αντίστοιχου μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε. μέχρι το τέλος του 2009 (με εξαίρεση δύο τρίμηνα), ενώ στη συνέχεια διαμορφώνεται σε χαμηλότερο επίπεδο με εξαίρεση ένα τρίμηνο του 2010. Η υψηλότερη τιμή του δείκτη στην Ελλάδα σημειώθηκε το δ΄ τρίμηνο του 2010 και ανήλθε σε 229,16. Στις λοιπές επαγγελματικές, επιστημονικές υπηρεσίες και υπηρεσίες τεχνικών ελέγχων, ενώ ο δείκτης κύκλου εργασιών στις χώρες της Ε.Ε., κατά μέσο όρο, από 100,88 στην αρχή της περιόδου διαμορφώθηκε στο 102,92 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 128,70 το δ΄ τρίμηνο του 2014, στην Ελλάδα από 170,16 το α΄ τρίμηνο του 2007 διαμορφώθηκε στο 106,01 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 43,66 το γ΄ τρίμηνο του 2014. Και στις υπηρεσίες αυτές ο δείκτης στην Ελλάδα κινείται σε υψηλότερα επίπεδα του αντίστοιχου μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε. μέχρι το τέλος του 2009, ενώ στη συνέχεια διαμορφώνεται σε χαμηλότερο επίπεδο, με εξαίρεση δύο τρίμηνα του 2010 και ένα τρίμηνο του 2011. Η υψηλότερη τιμή του δείκτη στην Ελλάδα σημειώθηκε το δ΄ τρίμηνο του 2007 και ανήλθε σε 194,57.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.2
 Εξέλιξη του τριμηνιαίου δείκτη κύκλου εργασιών σε επιλεγμένα
 επαγγέλματα/υπηρεσίες για την Ελλάδα και
 το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε.-27
 (δ' τρίμηνο του 2007-γ' ή δ' τρίμηνο του 2014) (2010=100)

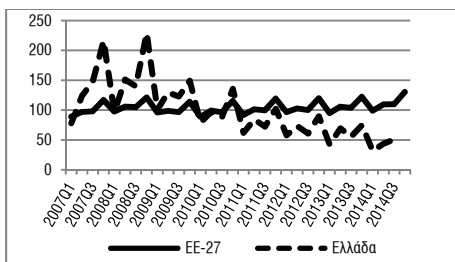
Επαγγελματικές, επιστημονικές υπηρεσίες και
 τεχνικών ελέγχων



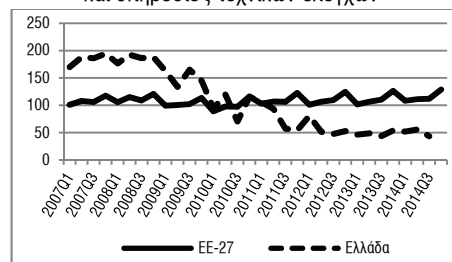
Νομικές, λογιστικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες



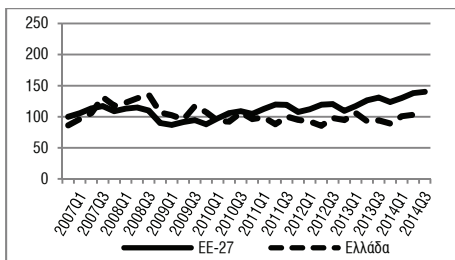
Υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών



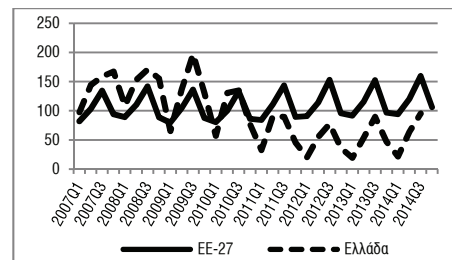
Λοιπές επαγγελματικές, επιστημονικές υπηρεσίες
 και υπηρεσίες τεχνικών ελέγχων



Δραστηριότητες σχετικές με την απασχόληση



Ταξιδιωτικά γραφεία - συναφείς δραστηριότητες



Πηγή: Eurostat, 2015.

Στα ταξιδιωτικά γραφεία και τις συναφείς δραστηριότητες ο δείκτης κύκλου εργασιών στις χώρες της Ε.Ε., κατά μέσο όρο, από 82,05 στην αρχή της περιόδου διαμορφώθηκε στο 84,23 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 106,23 το δ΄ τρίμηνο του 2014, ενώ στην Ελλάδα από 97,78 το α΄ τρίμηνο του 2007 διαμορφώθηκε στο 32,69 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 95,58 το γ΄ τρίμηνο του 2014. Ο δείκτης στην Ελλάδα κινείται σε υψηλότερα επίπεδα του αντίστοιχου μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε. μέχρι το τέλος του 2009 (με εξαίρεση ένα τρίμηνο), ενώ στη συνέχεια διαμορφώνεται σε χαμηλότερο επίπεδο με εξαίρεση δύο τρίμηνα του 2010. Η υψηλότερη τιμή του δείκτη στην Ελλάδα σημειώθηκε το γ΄ τρίμηνο του 2008 και ανήλθε σε 170,96.

Στις δραστηριότητες τις σχετικές με την απασχόληση, ο δείκτης κύκλου εργασιών στις χώρες της Ε.Ε., κατά μέσο όρο, από 100,06 στην αρχή της περιόδου διαμορφώθηκε στο 104,55 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 140,09 το δ΄ τρίμηνο του 2014, ενώ στην Ελλάδα από 86,23 το α΄ τρίμηνο του 2007 διαμορφώθηκε στο 96,44 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 103,18 το γ΄ τρίμηνο του 2014. Ο σχετικός δείκτης στην Ελλάδα κινείται σε υψηλότερα επίπεδα του αντίστοιχου μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε. μέχρι το τέλος του 2009 (με εξαίρεση τρία τρίμηνα), ενώ στη συνέχεια διαμορφώνεται σε χαμηλότερο επίπεδο με εξαίρεση ένα τρίμηνο του 2010. Η υψηλότερη τιμή του δείκτη στην Ελλάδα σημειώθηκε το δ΄ τρίμηνο του 2008 και ανήλθε σε 135,49.

Στις νομικές, λογιστικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες, ο δείκτης κύκλου εργασιών στις χώρες της Ε.Ε., κατά μέσο όρο, από 92,27 στην αρχή της περιόδου διαμορφώθηκε στο 100,91 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 125,56 το δ΄ τρίμηνο του 2014, ενώ στην Ελλάδα από 83,67 το α΄ τρίμηνο του 2007 διαμορφώθηκε στο 76,78 το α΄ τρίμηνο του 2011 και στο 87,18 το γ΄ τρίμηνο του 2014. Η υψηλότερη τιμή του δείκτη σημειώθηκε το δ΄ τρίμηνο του 2008 και ανήλθε σε 188,27. Ο σχετικός δείκτης στην Ελλάδα παρουσίασε μεγαλύτερες διακυμάνσεις σε σχέση με το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε., ενώ σχεδόν στον ίδιο αριθμό τριμήνων σημείωσε τιμές υψηλότερες ή χαμηλότερες του μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε.

Συνοψίζοντας τις εξελίξεις των ετήσιων και τριμηνιαίων δεικτών κύκλου εργασιών των υπηρεσιών και των επιμέρους δραστηριοτήτων για την Ελλάδα και το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε. (Eurostat, 2015c) φαίνεται ότι η πορεία των μεγεθών μεταξύ του 2000 και 2013 ήταν δυσμενής για τη χώρα μας. Ενώ ο κύκλος εργασιών στον τομέα των υπηρεσιών κατά μέσο

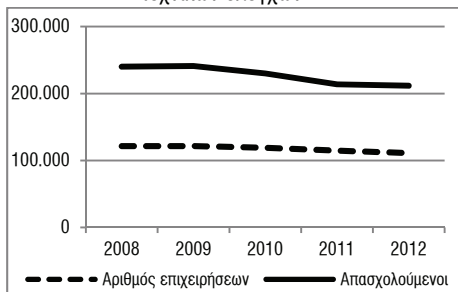
όρο αυξήθηκε περίπου κατά 50% μεταξύ 2001 και 2013, στην Ελλάδα μειώθηκε κατά την περίοδο αυτή. Στις περισσότερες χώρες ο δείκτης κύκλου εργασιών έλαβε την υψηλότερη τιμή κατά το τρίτο τρίμηνο του 2008 και τη χαμηλότερη ένα χρόνο αργότερα. Το 2009 όλα τα μέλη της Ε.Ε., με εξαίρεση την Ουγγαρία και την Πολωνία, εμφάνισαν μείωση στις υπηρεσίες (-6,7%), ενώ αρκετές χώρες, όπως και η Ελλάδα, παρουσίασαν διψήφια ποσοστά μείωσης (-15,4%). Στη συνέχεια ο δείκτης ανέκαμψε και με μικρές αποκλίσεις πολλές χώρες έχουν επανέλθει στα επίπεδα πριν την κρίση. Κατά μέσο όρο, στις χώρες της Ε.Ε. η αύξηση του κύκλου εργασιών κυμάνθηκε από 0,8% (2013) έως 4,6% (2011), ενώ αντίθετα στην Ελλάδα η μείωση συνεχίστηκε για όλη την περίοδο 2009-2013 και το 2013 διαμορφώθηκε στο -4,5%. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης φαίνεται να έχουν ξεπεραστεί σε πολλές δραστηριότητες των επιχειρηματικών υπηρεσιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όπως φαίνεται από την ανάλυση των αντίστοιχων στοιχείων για τις επιχειρηματικές υπηρεσίες (Eurostat, 2011b, 2012), οι υπηρεσίες αυτές, που πριν την κρίση παρουσίαζαν ταχεία αύξηση, κατά τη διάρκεια της κρίσης κατέγραψαν μικρότερη πτώση στον κύκλο εργασιών σε σχέση με άλλες υπηρεσίες και με τη μεταποίηση και, επίσης, αντέστρεψαν την καθοδική πορεία τους πιο σύντομα.

Εξετάζοντας την εξέλιξη του αριθμού των επιχειρήσεων σε επιλεγμένα επαγγέλματα/υπηρεσίες για τα οποία είναι διαθέσιμα στοιχεία για την περίοδο 2008-2012, γίνεται σαφής η μείωσή του για το σύνολο των επαγγελματιών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων (-8,4%) και για όλες τις επιμέρους κατηγορίες το 2012 σε σχέση με το 2008, με εξαίρεση τα ταξί που παρουσίασαν σταθερότητα (Διάγραμμα 3.4.3).

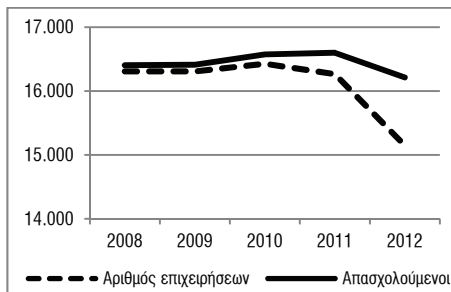
Ειδικότερα, οι δραστηριότητες οι σχετικές με την απασχόληση παρουσίασαν μείωση του αριθμού επιχειρήσεων κατά 75,6%, οι υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων κατά 8,0%, οι νομικές υπηρεσίες κατά 7,1%, οι λογιστικές δραστηριότητες κατά 4,7%, ενώ οι δραστηριότητες αγοράς ακινήτων κατά 3,3%. Το ίδιο αρνητικές είναι οι εξελίξεις κατά την περίοδο 2010-2012 για τις δραστηριότητες των ταξιδιωτικών πρακτορείων (-15,0%), τους μεσίτες (-2,3%), το λιανικό εμπόριο εφημερίδων (-2,0%) και τη διακίνηση φορτίων (-1,0%), αλλά θετικές εμφανίζονται οι εξελίξεις για τις δραστηριότητες των μηχανικών (3,9%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.3
Εξέλιξη αριθμού επιχειρήσεων και απασχολούμενων σε επιλεγμένα επαγγέλματα/υπηρεσίες για την Ελλάδα, 2008-2012

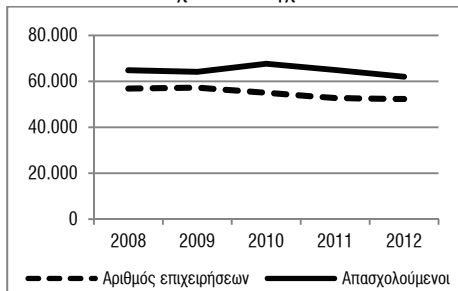
Επαγγελματικές, επιστημονικές υπηρεσίες και τεχνικών ελέγχων



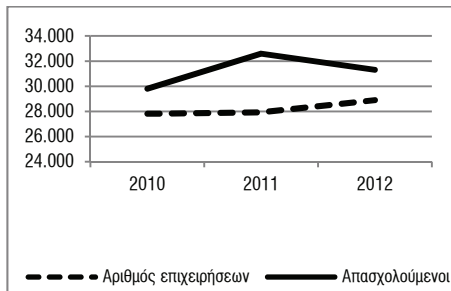
Νομικές υπηρεσίες



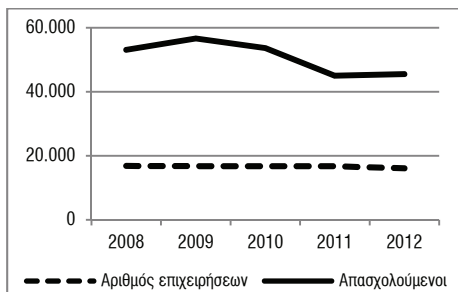
Υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων



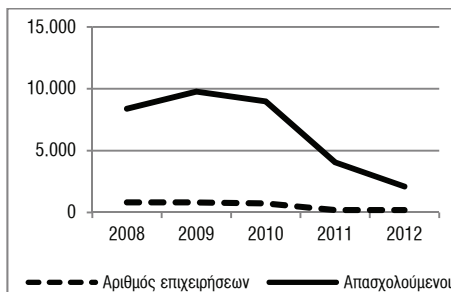
Δραστηριότητες μηχανικών



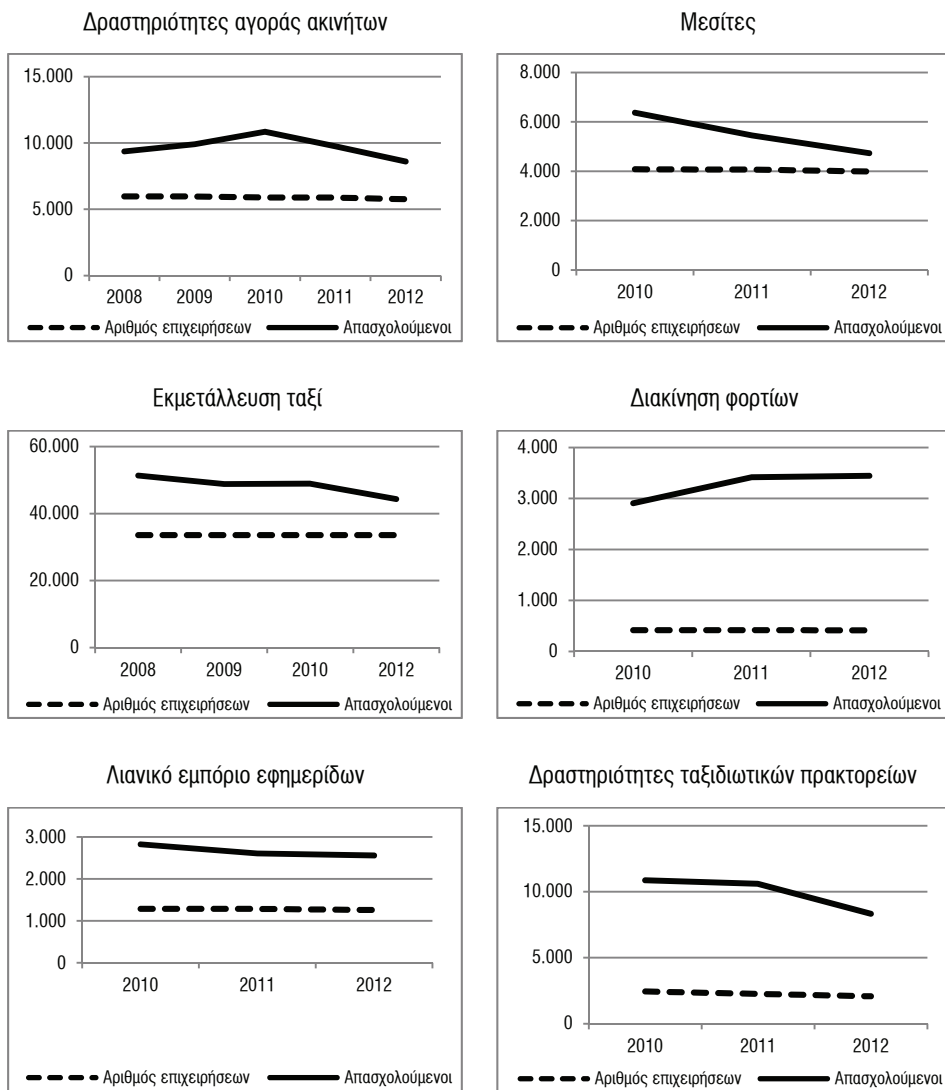
Λογιστικές υπηρεσίες



Δραστηριότητες σχετικές με την απασχόληση



ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.3 (συνέχεια)



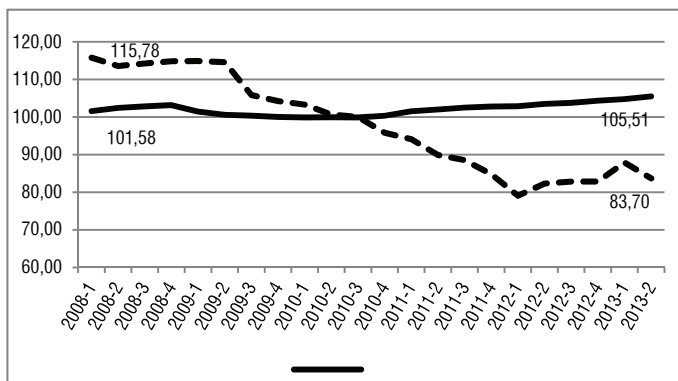
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, *Εθνικοί Λογαριασμοί*, 2015. Eurostat, *Structural Business Statistics*, 2015.

Ανάλογες είναι οι εξελίξεις στον αριθμό των απασχολουμένων, ο οποίος το 2012 σε σχέση με το 2008 εμφανίζεται μειωμένος κατά 11,9% για το σύνολο των επαγγελματιών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων, ενώ οι μειώσεις στις επιμέρους κατηγορίες κυμαίνονται από 1,2% (νομικές υπηρεσίες) έως 75% (δραστηριότητες σχετικές με την απασχόληση). Από τις υπόλοιπες κατηγορίες, η διακίνηση φορτίων και οι δραστηριότητες μηχανικών παρουσίασαν αύξηση στον αριθμό των απασχολουμένων το 2012 σε σχέση με το 2010 (18,5% και 5,0%, αντίστοιχα), ενώ σημείωσαν μείωση οι μεσίτες (-25,7%), οι δραστηριότητες των ταξιδιωτικών πρακτορείων (-23,3%) και το λιανικό εμπόριο εφημερίδων (-9,5%).

Με βάση τα στοιχεία για την εξέλιξη του τριμηνιαίου δείκτη απασχόλησης για το σύνολο των επαγγελματιών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων για την Ελλάδα και το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε. για την περίοδο από το α' τρίμηνο του 2008 έως το β' τρίμηνο του 2013 (Διάγραμμα 3.4.4), φαίνεται ότι στις χώρες της Ε.Ε. τη μικρή μείωση που σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης (μέχρι το α' τρίμηνο του 2010), ακολούθησε θετική πορεία των μεγεθών απασχόλησης με αποτέλεσμα το β' τρίμηνο του 2013 ο δείκτης να εμφανίζεται αυξημένος κατά 3,9% σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2008 (Eurostat, 2009).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4.4

Εξέλιξη τριμηνιαίου δείκτη απασχόλησης στις επαγγελματικές, επιστημονικές υπηρεσίες και υπηρεσίες τεχνικών ελέγχων (α' τρίμηνο 2008-β' τρίμηνο 2013) (2010=100)



Πηγή: Eurostat, *Structural Business Statistics*, 2015.

Αντίθετα, στην Ελλάδα σημειώθηκε συνεχής μείωση του δείκτη μέχρι και το α' τρίμηνο του 2012 και στη συνέχεια μικρή αύξηση μέχρι το α' τρίμηνο του 2013, με αποτέλεσμα το β' τρίμηνο του 2013 ο δείκτης να εμφανίζεται μικρότερος κατά 27,7% σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2008.

Εξετάζοντας τις επιδόσεις της Ελλάδας σε σχέση με ορισμένους δείκτες (κύκλος εργασιών ανά απασχολούμενο, παραγωγικότητα εργασίας, μέσο κόστος ανά απασχολούμενο) επιλεγμένων κατηγοριών του τομέα των υπηρεσιών (που συναρτώνται με τα εξεταζόμενα επαγγέλματα), διαπιστώνεται ότι η χώρα μας υστερεί σε όλους τους δείκτες και σε όλες τις κατηγορίες των υπηρεσιών (Πίνακας 3.4.2). Μεταξύ των χωρών, η χώρα μας κατατάσσεται σε χαμηλή θέση, ενώ το Λουξεμβούργο (νομικές δραστηριότητες, λογιστικές και ελεγκτικές δραστηριότητες, υπηρεσίες μηχανικών), η Δανία (υπηρεσίες απασχόλησης, ταξί), το Βέλγιο (μεσίτες, επιστημονικά και τεχνικά επαγγέλματα) καθώς και η Νορβηγία και η Φινλανδία (υπηρεσίες αγοράς ακινήτων) είναι οι χώρες με τις υψηλότερες επιδόσεις ανάλογα με τη δραστηριότητα. Ειδικότερα, το 2011 ο κύκλος εργασιών ανά απασχολούμενο στο σύνολο των επαγγελματιών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων ανέρχεται σε 46,7 χιλ.€ στην Ελλάδα (έναντι 107,0 χιλ.€ κατά μέσο όρο στις χώρες της Ε.Ε.) και οι τιμές στις επιμέρους κατηγορίες ανέρχονται σε 46,0 χιλ.€ στις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων (έναντι 101,0 χιλ.€), σε 30,5 χιλ.€ στις λογιστικές δραστηριότητες (έναντι 68,8 χιλ.€) και σε 11,7 χιλ.€ στις νομικές υπηρεσίες (έναντι 87,7 χιλ.€). Από τις υπόλοιπες κατηγορίες ο κύκλος εργασιών ανά απασχολούμενο στις δραστηριότητες αγοράς ακινήτων ανέρχεται σε 53,6 χιλ.€ (έναντι 170,0 χιλ.€), και στα ταξί (2010) σε 27,4 χιλ.€ (έναντι 31,5 χιλ.€).

Αντίστοιχα, χαμηλές είναι οι επιδόσεις της Ελλάδας σε σχέση με την παραγωγικότητα εργασίας. Το 2011 η παραγωγικότητα εργασίας στο σύνολο των επαγγελματιών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων ανέρχεται σε 23,5 χιλ.€ στην Ελλάδα (έναντι 52,0 χιλ.€ κατά μέσο όρο στις χώρες της Ε.Ε.) και οι τιμές στις επιμέρους κατηγορίες ανέρχονται σε 23,6 χιλ.€ στις λογιστικές δραστηριότητες (έναντι 46,8 χιλ.€), σε 21,7 χιλ.€ στις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων (έναντι 50,0 χιλ.€), και σε 8,4 χιλ.€ στις νομικές υπηρεσίες (έναντι 61,4 χιλ.€). Από τις υπόλοιπες κατηγορίες, η παραγωγικότητα εργασίας στις δραστηριότητες αγοράς ακινήτων ανέρχεται σε 43,2 χιλ.€ (έναντι 90,0 χιλ.€), στις δραστηριότητες αγοράς εργασίας σε 23,1 χιλ.€ (έναντι 50,0 χιλ.€) και στα ταξί σε 17,8 χιλ.€ (έναντι 18,9 χιλ.€).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4.2
Δείκτες επιλεγμένων επαγγελμάτων, 2011

	Κύκλος εργασιών ανά απασχολούμενο	Παραγωγικότητα εργασίας	Μέσο κόστος εργασίας	Απασχολούμενοι ανά επιχείρηση
Επαγγελματικές, επιστημονικές υπηρεσίες και υπηρεσίες τεχνικών ελέγχων				
Ε.Ε.-27	107,0	52,0	43,5	3,0
Ελλάδα	46,7	23,5	28,0	1,9
Δραστηριότητες αγοράς ακινήτων				
Ε.Ε.-27	170,0	90,0	31,0	2,2
Ελλάδα	53,6	43,2	22,6	1,7
Νομικές υπηρεσίες				
Ε.Ε.-27	87,7	61,4	37,5	2,8
Ελλάδα	11,7	8,4	51,0	1,0
Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και λογιστικού ελέγχου, παροχή φορολογικών συμβουλών				
Ε.Ε.-27	68,8	46,8	37,8	3,4
Ελλάδα	30,5	23,6	23,3	2,7
Υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων				
Ε.Ε.-27	101,0	50,0	44,1	3,1
Ελλάδα	46,0	21,7	22,5	1,2
Δραστηριότητες σχετικές με την απασχόληση				
Ε.Ε.-27	36,0	25,0	23,3	67,0
Ελλάδα	26,5	23,1	22,0	20,7
Ταξί*				
Ε.Ε.-27	31,5	18,9	15,4	2,1
Ελλάδα	27,4	17,8	8,5	1,5
Δραστηριότητες πρακτορείων τύπου				
Ε.Ε.-27	-	101,0	60,1	-
Ελλάδα	-	32,2	34,9	-

* Τα στοιχεία για τα ταξί αναφέρονται στο 2010.

Πηγή: Eurostat, *Structural Business Statistics*, 2015.

Επίσης, το 2011 το μέσο κόστος ανά απασχολούμενο στο σύνολο των επαγγελματικών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων ανέρχεται σε 28,0 χιλ.€ στην Ελλάδα (έναντι 43,5 χιλ.€ κατά μέσο όρο στις χώρες της Ε.Ε.) και οι τιμές στις επιμέρους κατηγορίες ανέρχονται σε 23,3 χιλ.€ στις λογιστικές δραστηριότητες (έναντι 37,8 χιλ.€) και σε 22,5

χιλ.€ στις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών ελέγχων (έναντι 44,1 χιλ.€). Από τις υπόλοιπες κατηγορίες, η παραγωγικότητα εργασίας στις δραστηριότητες αγοράς ακινήτων ανέρχεται σε 22,6 χιλ.€ (έναντι 31,0 χιλ.€), στις δραστηριότητες αγοράς εργασίας σε 22,0 χιλ.€ (έναντι 23,3 χιλ.€) και στα ταξί σε 8,5 χιλ.€ (έναντι 15,4 χιλ.€). Μόνο στις νομικές υπηρεσίες ο δείκτης είναι υψηλότερος 51,0 χιλ.€ (έναντι 37,5 χιλ.€).

Πολύ χαμηλός εμφανίζεται ο αριθμός των απασχολούμενων ανά επιχείρηση σε όλες σχεδόν τις κατηγορίες, ο οποίος κυμαίνεται από 1 άτομο ανά επιχείρηση στις νομικές υπηρεσίες έως 20,7 άτομα ανά επιχείρηση στις δραστηριότητες αγοράς εργασίας. Ο δείκτης αυτός απεικονίζει τον παραδοσιακό χαρακτήρα οργάνωσης των εξεταζόμενων επαγγελματιών στη χώρα μας, όπου κυριαρχούν οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, με μεγάλο αριθμό αυτοαπασχολούμενων και περιορισμένο αριθμό μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων. Η έλλειψη ενδιάμεσων μεγεθών είναι ανησυχητικό φαινόμενο, καθώς υπάρχουν ενδείξεις ότι οι μικρές επιχειρήσεις παρουσιάζουν χαμηλή παραγωγικότητα και φτωχές εξαγωγικές επιδόσεις. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις της Ελλάδας είναι περισσότερο επικεντρωμένες στην εσωτερική αγορά με πολύ χαμηλά ποσοστά κύκλου εργασιών στο εξωτερικό στο σύνολό τους εντός Ε.Ε. (Eurostat, 2006, 2007b).

Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή

Στη διαμόρφωση του δείκτη συμμετέχουν δώδεκα ευρύτερες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών. Από τις κατηγορίες αυτές, με εξαίρεση τέσσερις (υγεία, επικοινωνίες, εκπαίδευση, ξενοδοχεία-καφέ-εστιατόρια) που αμιγώς χαρακτηρίζονται ως υπηρεσίες, όλες οι άλλες συμπεριλαμβάνουν αγαθά και υπηρεσίες, χωρίς να είναι πάντοτε εφικτό να διαχωριστούν. Οι υπηρεσίες έχουν χαμηλότερη συμμετοχή στο Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) από τη συνεισφορά τους στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και την απασχόληση. Η διαφορά οφείλεται στο γεγονός ότι πολλές υπηρεσίες είναι ενδιάμεσες εισροές και επομένως ένα σημαντικό μερίδιο ενσωματώνεται στις τιμές άλλων αγαθών.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η συμμετοχή όσων εκ των εξεταζόμενων επαγγελματιών συμμετέχουν στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ ως διακριτές κατηγορίες, η οποία προσδιορίζεται με βάση τις καταναλωτικές δαπάνες από τις αντίστοιχες *Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών* (Πίνακας

3.4.3). Η οικονομική κρίση φαίνεται ότι συνέβαλε στη μείωση της καταναλωτικής δαπάνης για τις υπηρεσίες των προαναφερθέντων επαγγελματιών, με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στο ΓΔΤΚ από σχεδόν 4% του συνολικού δείκτη (ή 9% των υπηρεσιών) να περιοριστεί στο 3% (ή 7% των υπηρεσιών).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4.3
Συμμετοχή επιλεγμένων επαγγελματιών στο Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, 2008/09, 2012

		ΕΟΠ 2008/09	ΕΟΠ 2012	Διαφορά στάθμισης
0621	Ιατρικές υπηρεσίες	15,00	8,78	-6,22
06210006	Φυσικοθεραπεία	2,5		
07321	Ταξί	4,01	1,93	-2,08
10.X.0	Δίδακτρα	30,41	32,24	
10.X.04	Δίδακτρα φροντιστηρίων	10,73	9,60	-1,13
126	Οικονομικές υπηρεσίες	0,47	1,14	0,67
12620003	Υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας	0,09		
127	Άλλες υπηρεσίες	10,60	7,01	-3,59
12700001	Νομικές υπηρεσίες	4,24		
12700005	Υπηρεσίες μεσιτικών γραφείων			
	Σύνολο επαγγελματιών	40,81	28,46	
	Σύνολο υπηρεσιών	436,18	402,53	-33,66
	% επαγγελματιών	9,4	7,1	

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2015.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

4.1. Γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναλυτική καταγραφή των μεταβολών στο καθεστώς έναρξης και λειτουργίας των είκοσι επαγγελματών/οικονομικών δραστηριοτήτων, που έχουν επιλεγεί σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών, ως αποτέλεσμα της εφαρμογής του Ν. 3919/2011 και των νομοθετικών ρυθμίσεων για την απελευθέρωση που θεσμοθετήθηκαν μέχρι το τέλος 2014 και εντοπίζονται θέματα τα οποία εναπομένουν να αντιμετωπιστούν (είτε νομοθετικά, είτε διοικητικά), ώστε να ολοκληρωθεί η υλοποίηση των θεσμικών αλλαγών. Για κάθε επάγγελμα/οικονομική δραστηριότητα υπολογίζονται οι δείκτες έντασης των ρυθμίσεων πριν και μετά την εφαρμογή των προαναφερθεισών θεσμικών μεταρρυθμίσεων, που αποτυπώνουν με μετρήσιμο τρόπο το βαθμό απελευθέρωσης. Προσδιορίζονται, επίσης, οι επιπτώσεις από την απελευθέρωση της λειτουργίας των επαγγελματών/οικονομικών δραστηριοτήτων στον αριθμό των νεοεισερχομένων και τις τιμές.

4.2. Συμβολαιογράφοι

4.2.1. Γενικά

Ο συμβολαιογράφος (λατινικού τύπου) είναι άμισθος δημόσιος λειτουργός και το εύρος των ρυθμίσεων και παρεμβάσεων εκπορεύεται από την εκχώρηση μέρους της δημόσιας εξουσίας αλλά και τη διασφάλιση της οικονομικής ανεξαρτησίας και της βιωσιμότητας του επαγγέλματος.

Οι κυριότερες δραστηριότητες του επαγγέλματος σχετίζονται με τις μεταβιβάσεις ακίνητης περιουσίας, το οικογενειακό δίκαιο και το δίκαιο των επιχειρήσεων.

Η συμβολαιογραφία λατινικού τύπου επιτρέπει τη φθηνότερη εφαρμογή των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας από την άποψη ότι οι πράξεις έχουν αποδεικτική ισχύ και μπορούν να εκτελεστούν χωρίς δικαστική διαμεσολάβηση, γεγονός που μειώνει σημαντικά τα δικαστικά έξοδα. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγονται οι αρνητικές συνέπειες για το κοινωνικό σύνολο, οι οποίες μπορεί να οφείλονται σε άκυρες συναλλαγές. Η νομική ασφάλεια μπορεί να θεωρηθεί δημόσιο αγαθό και τα οφέλη διαχέονται στο κοινωνικό σύνολο (θετικές εξωτερικότητες). Πλεονεκτήματα μπορεί να προκύψουν και ως προς την αποδοτικότητα μέσα από την τυποποίηση των πράξεων και των οικονομιών εύρους, καθώς και της ποιότητας του Κτηματολογίου, λόγω της ορθότητας των καταχωρίσεων από τους συμβολαιογράφους.

Το συμβολαιογραφικό επάγγελμα λατινικού χαρακτήρα διέπεται από περιορισμούς σε πολλές χώρες της Ε.Ε. (Paterson, 2006). Πιο αναλυτικά, το επάγγελμα του συμβολαιογράφου εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, το οποίο φέρει και την ευθύνη του διορισμού. Παράλληλα, υπόκειται σε έλεγχο από τα τοπικά Συμβούλια των Συμβολαιογράφων. Για την είσοδο των νεοδιοριζόμενων συμβολαιογράφων απαιτείται πτυχίο νομικών σπουδών, πρακτική άσκηση και εξετάσεις. Ο διορισμός των νέων συμβολαιογράφων υπάγεται σε γεωγραφικούς περιορισμούς με βάση δημογραφικά ή/και οικονομικά κριτήρια. Οι αμοιβές για τις παρεχόμενες υπηρεσίες είναι καθορισμένες από το κράτος είτε σε αναλογική είτε σε πάγια μορφή. Ο συμβολαιογράφος φέρει την αποκλειστική ευθύνη για την παροχή υπηρεσιών και απαγορεύεται η σύσταση εταιρειών με άλλους επαγγελματίες διαφορετικών ειδικοτήτων. Η μεταβίβαση ακίνητης περιουσίας ανήκει στην αποκλειστική ευθύνη του συμβολαιογράφου. Η διαφήμιση απαγορεύεται στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε.

Οι περιορισμοί που διέπουν το επάγγελμα συντελούν στην αποφυγή προβλημάτων που μπορεί να δημιουργηθούν από την ασύμμετρη πληροφόρηση μεταξύ καταναλωτών και συμβολαιογράφων, συμβάλλοντας παράλληλα στη δημιουργία έμμεσων πλεονεκτημάτων με τη μορφή συναλλαγών μικρότερου κόστους και υψηλότερου επιπέδου νομικής κάλυψης (Van den Bergh & Montangie, 2007). Η διασφάλιση του ορθού ελέγχου και

σύνταξης των συμβολαίων αποτελεί εγγύηση όχι μόνο για τα συμφέροντα των συμβαλλομένων, αλλά και για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα καθώς και για το σύνολο της αγοράς. Επομένως, τα οφέλη από τη διαμεσολάβηση των συμβολαιογράφων δεν περιορίζονται στο μικροοικονομικό επίπεδο αλλά διαχέονται στο σύνολο της κοινωνίας.

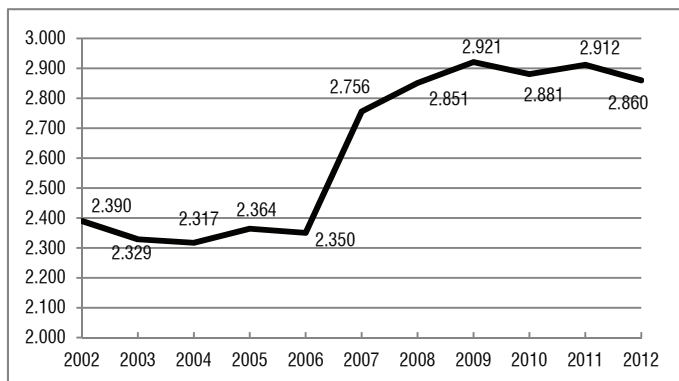
4.2.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Ο συμβολαιογράφος είναι άμισθος δημόσιος λειτουργός και διορίζεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Το 2012 ήταν διορισμένοι 2.860 συμβολαιογράφοι, ενώ δραστηριοποιούνταν 46 συμβολαιογραφικές εταιρείες (ΕΛΣΤΑΤ, 2015· Πανελλήνιος Σύλλογος Συμβολαιογράφων, 2013). Η κατανομή των συμβολαιογράφων ανά ειρηνοδικειακή περιφέρεια καθορίζεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης με βάση οικονομικά ή/και δημογραφικά κριτήρια, ώστε να διασφαλίζεται η βιωσιμότητα του επαγγέλματος. Το 2012 στο πρωτοδικείο Αθηνών κατανέμονταν το 37% των συμβολαιογράφων, του Πειραιά το 6%, της Θεσσαλονίκης το 10%, ενώ το 47% στα υπόλοιπα 60 πρωτοδικεία (ΕΛΣΤΑΤ, 2015).

Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των συμβολαιογράφων παρουσιάζει αυξητική τάση με μικρές μειώσεις το 2010 και το 2012, όπως απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.2.1. Κατά τη χρονική περίοδο 2002-2012, ο αριθμός των συμβολαιογράφων αυξήθηκε κατά 20%, με τη μεγαλύτερη αύξηση (17%) να παρατηρείται το 2007. Την περίοδο 2009-2012 παρατηρείται μικρή μείωση (2%), ενώ ο αριθμός των συμβολαιογράφων αναμενόταν αυξημένος το 2013-2014, λόγω των οργανικών θέσεων που προκηρύχθηκαν με το διαγωνισμό του 2012.

Το επάγγελμα του συμβολαιογράφου στην Ελλάδα εμφανίζει πληρότητα ως προς τον αριθμό, λαμβάνοντας υπόψη και το περιορισμένο εύρος των καθηκόντων που περιλαμβάνει, και κατέχει την πρώτη θέση ως προς την αναλογία συμβολαιογράφων ανά κάτοικο μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα αντιστοιχούσε 1 συμβολαιογράφος ανά 3.438 κατοίκους το 2010, όταν στην Ουγγαρία η αναλογία ήταν 1 προς 32.165 κατοίκους, στην Ιταλία 1 προς 12.023 κατοίκους, στην Ολλανδία 1 προς 11.081 κατοίκους και στη Γαλλία 1 προς 7.287 κατοίκους το 2009 (ΙΟΒΕ, 2011).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2.1
Αριθμός συμβολαιογράφων, 2002-2012

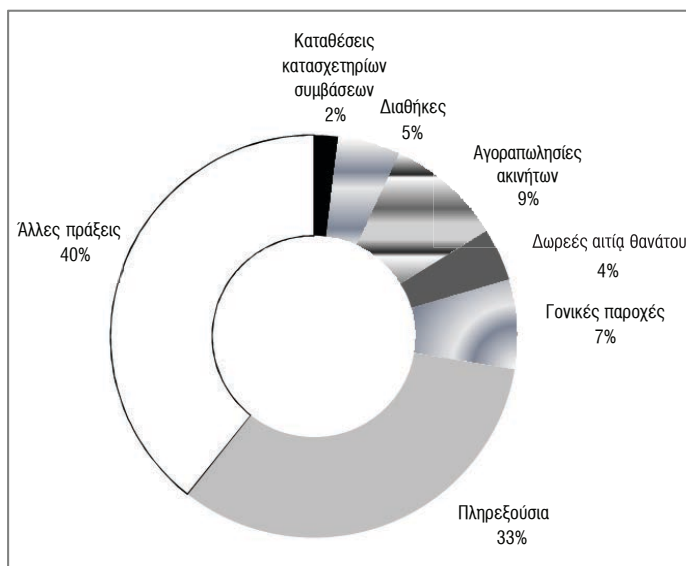


Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Πολιτικής Δικαιοσύνης, 2015.

Όπως προαναφέρθηκε, οι κυριότερες δραστηριότητες του επαγγέλματος σχετίζονται με τις μεταβιβάσεις ακίνητης περιουσίας, το οικογενειακό δίκαιο και το δίκαιο των επιχειρήσεων (Διάγραμμα 4.2.2). Πιο αναλυτικά, ποσοστό 33% των συμβολαιογραφικών πράξεων που συνήφθησαν το 2012 αφορούσαν πληρεξούσια, 9% αγοραπωλησίες ακινήτων, 7% γονικές παροχές, 5% διαθήκες, 4% δωρεές αιτία θανάτου, ενώ το υπόλοιπο 42% άλλες πράξεις οι οποίες αφορούσαν κυρίως δάνεια, αγοραπωλησίες αυτοκινήτων, συστάσεις και διαλύσεις εταιρειών, διαμαρτυρικά, πλειστηριασμούς κ.ά. (ΕΛΣΤΑΤ, 2015).

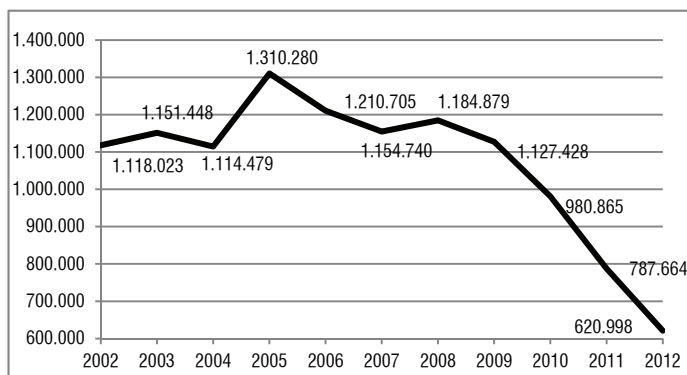
Κατά τα έτη 2002-2005, ο αριθμός των συμβολαιογραφικών πράξεων αυξήθηκε κατά 17%, κυρίως λόγω της σημαντικής αύξησης στις αγοραπωλησίες ακινήτων, στη σύνταξη πληρεξουσίων και στις γονικές παροχές (Διάγραμμα 4.2.3). Κατά την περίοδο 2005-2012, ο αριθμός των πράξεων μειώθηκε κατά 53%, καταγράφοντας το 2012 τιμές πολύ χαμηλότερες από αυτές του 2002. Η μείωση αυτή οφείλεται στη σημαντική συρρίκνωση στις αγοραπωλησίες ακινήτων και αυτοκινήτων (73%), στη σύνταξη των πληρεξουσίων (41%) και λοιπών πράξεων (54%). Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης 2009-2012, ο αριθμός των συμβολαιογραφικών πράξεων μειώθηκε με 18% μέση ετήσια μεταβολή. Κατά μέσο όρο ανά πρωτοδικειακή περιφέρεια, παρατηρείται μείωση 44% στον αριθμό των συμβολαιογραφικών πράξεων ανά συμβολαιογράφο την περίοδο 2009-2012.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2.2
Συναφθείσες συμβολαιογραφικές πράξεις ανά αντικείμενο, 2012



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Πολιτικής Δικαιοσύνης, 2015.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2.3
Συναφθείσες συμβολαιογραφικές πράξεις, 2002-2012



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Πολιτικής Δικαιοσύνης, 2015.

4.2.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την άσκηση του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος πριν και μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011² παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.2.1, και αναφέρεται στον καθορισμό προϋποθέσεων για την είσοδο νέων συμβολαιογράφων, γεωγραφικών περιορισμών ως προς τον καθορισμό θέσεων και τον αριθμό των γραφείων ανά συμβολαιογράφο, καθορισμό της πάγιας αποζημίωσης και της αναλογικής αμοιβής τους ως προς την αξία συναλλαγής, αποκλειστική διάθεση υπηρεσιών, σύσταση συμβολαιογραφικών εταιρειών αστικού δικαίου, απαγόρευση συμμετοχής σε αυτές άλλων επαγγελματικών ειδικοτήτων και απαγόρευση της διαφήμισης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.1

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των συμβολαιογραφικών υπηρεσιών

Πριν το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Π.Δ. 284/27.7.1993/A123 «Σύσταση Συμβολαιογραφικών Εταιρειών»• Ν. 2830/16.3.2000/A 96 «Κώδικας Συμβολαιογράφων»• Υ.Α. 100692/23.7.2009/B 1487 «Περί καθορισμού δικαιωμάτων Συμβολαιογράφων»
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Κ.Υ.Α. 64854/ 9.9.2011/B2009 «Καθορισμός της αναλογικής αμοιβής των Συμβολαιογράφων»• Π.Δ. 95/ 2.11.2011/ A227 «Εμπορική Επικοινωνία Συμβολαιογράφων»• Π.Δ. 114/25.11.2011/A250 «Αύξηση αριθμού θέσεων συμβολαιογράφων στην Επικράτεια και κατανομή αυτών ανά περιφέρεια Ειρηνοδικείου»• Υ.Α. 111376/11.1.2012/ B 13 «Καθορισμός δικαιωμάτων συμβολαιογράφων»• Ν. 4038/2.2.2012/A14, άρθρο 6 παρ. 5 «Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015»

Σύμφωνα με τον Κώδικα των Συμβολαιογράφων, για την άσκηση του επαγγέλματος απαιτείται πτυχίο νομικής σχολής της ημεδαπής ή αναγνωρισμένης σχολής της αλλοδαπής, να έχουν διατελέσει επί δύο χρόνια δικηγόροι ή δικαστικοί λειτουργοί ή άμισθοι υποθηκοφύλακες, να έχουν την

² Στο Παράρτημα της έκθεσης του ΚΕΠΕ (2015) παρατίθεται αναλυτική περιγραφή του θεσμικού πλαισίου.

ελληνική ιθαγένεια ή την ιθαγένεια άλλου κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 6, παρ., Ν. 4038/2012), να έχουν συμπληρώσει το 28ο έτος της ηλικίας και να μην έχουν υπερβεί το 42ο έτος και να έχουν περάσει επιτυχώς τις εξετάσεις που διεξάγονται με απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Μετά την επιτυχή εξέταση, είναι υποχρεωτική η παρακολούθηση σεμιναρίων, τα οποία διοργανώνονται από τους Συμβολαιογραφικούς Συλλόγους.

Ο συμβολαιογράφος ασκεί τα καθήκοντά του σε όλη την περιφέρεια του ειρηνοδικείου, στην οποία είναι διορισμένος. Κατ' εξαίρεση οι συμβολαιογράφοι που είναι διορισμένοι σε ορισμένους Δήμους της Αττικής έχουν το δικαίωμα να ασκούν τα καθήκοντά τους και σε άλλες περιφέρειες των πιο πάνω Δήμων, μόνο εφόσον καλούνται να συντάξουν συμβολαιογραφικές πράξεις στην οικία, το κατάστημα, το γραφείο ή το χώρο νοσηλείας. Ο συμβολαιογράφος έχει δικαίωμα να διατηρεί ένα μόνο γραφείο στην έδρα που είναι διορισμένος.

Στη συστέγαση συμβολαιογράφων ή συμβολαιογραφικών γραφείων απαγορεύεται η συμμετοχή νομικού ή φυσικού προσώπου που δεν είναι συμβολαιογράφος. Επιτρέπεται μόνο η σύναψη συμφωνιών με συμβολαιογράφους άλλων περιφερειών ή με δικηγόρους ή μηχανικούς ή δικαστικούς επιμελητές ή άλλους επαγγελματίες για την προώθηση των εργασιών τους.

Η αμοιβή του συμβολαιογράφου καθορίζεται υποχρεωτικά δια του νόμου, λόγω της φύσης του επαγγέλματος. Η Υ.Α. 111376/2012 καθορίζει πάγια αμοιβή για πράξεις που αφορούν το οικογενειακό και επιχειρησιακό δίκαιο και αναλογική αμοιβή επί της αξίας συναλλαγής, η οποία διαμορφώνεται σε φθίνουσα κλίμακα.

Σύμφωνα με την Κοινοτική Οδηγία (Π.Δ. 95/2011), ο συμβολαιογράφος δύναται να δημοσιεύει τα στοιχεία του στην ιστοσελίδα των Συμβολαιογραφικών Συλλόγων Ελλάδος και του Ευρωπαϊκού Μητρώου. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να αφορούν τη διεύθυνση του γραφείου του, τις ώρες λειτουργίας, τη γνώση ξένων γλωσσών κ.λπ.

4.2.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα παρουσιάζει περιορισμούς ως προς τον αριθμό των συμβολαιογράφων και

το εύρος των παρεχόμενων υπηρεσιών, όπως διαδικασία και προϋποθέσεις αδειοδότησης, άσκηση των καθηκόντων μόνο στην οικεία περιφέρεια του ειρηνοδικείου, απαγόρευση συμμετοχής νομικού ή φυσικού προσώπου που δεν είναι συμβολαιογράφος στη συστέγαση συμβολαιογράφων ή συμβολαιογραφικών γραφείων και καθορισμό των οργανικών θέσεων με απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Η ικανότητα των συμβολαιογράφων να ανταγωνίζονται μεταξύ τους περιορίζεται μέσω του καθορισμού των πάγιων και αναλογικών αμοιβών και των ρυθμίσεων στην εμπορική επικοινωνία. Οι κατά τόπους Σύλλογοι Συμβολαιογράφων, σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, συμβάλλουν στον καθορισμό των οργανικών θέσεων ανά ειρηνοδικειακή περιφέρεια, περιορίζοντας το ανταγωνιστικό κίνητρο των συμβολαιογράφων. Η μη πρόβλεψη για δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με την ποιότητα των υπηρεσιών και των αμοιβών περιορίζει τις επιλογές των καταναλωτών και οδηγεί στο φαινόμενο της ασύμμετρης πληροφόρησης, τηρουμένων των περιορισμών που υπαγορεύει η φύση του λειτουργήματος και η αρχή της αναλογικότητας.

Σύμφωνα με τους Paterson *et al.* (2003), οι προϋποθέσεις εισόδου νέων επαγγελματιών είναι πολύ αυστηρές σε όλες τις χώρες που ασκείται το επάγγελμα του συμβολαιογράφου λατινικού τύπου. Ο αριθμός των νεοεισερχομένων είναι περιορισμένος και τις περισσότερες φορές, όπως και οι αμοιβές, καθορίζεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους. Επίσης, καταγράφονται περιορισμοί στη διαφήμιση αλλά και στην εταιρική μορφή των συμβολαιογραφείων. Η Γερμανία, η Αυστρία, η Γαλλία και η Ελλάδα κατατάσσονται στις χώρες με τους περισσότερους περιορισμούς ως προς την είσοδο, ενώ η Ιταλία, η Γερμανία και το Βέλγιο εμφανίζουν τους περισσότερους περιορισμούς ως προς τη συμπεριφορά.

Στην Ολλανδία το επάγγελμα του συμβολαιογράφου έχει απελευθερωθεί πλήρως από το 1999. Η άρση των περιορισμών βασίστηκε στην κατάργηση του ελεγχόμενου αριθμού των συμβολαιογράφων, στην άσκηση του επαγγέλματος σε οποιαδήποτε περιοχή της χώρας και στην απελευθέρωση των αμοιβών. Για την ενίσχυση της ποιότητας και της βιωσιμότητας του επαγγέλματος διπλασιάστηκε η διάρκεια της πρακτικής άσκησης, ενώ είναι υποχρεωτική η κατάθεση επιχειρηματικού σχεδίου βιωσιμότητας του συμβολαιογραφείου. Επίσης οι αμοιβές παρέμειναν καθορισμένες για τις υπηρεσίες οικογενειακού δικαίου για φορολογούμενους με χαμηλά εισοδήματα και για συναλλαγές που το κράτος έπρεπε να εγγυηθεί την προσαρμοστικότητα των πολιτών.

Η εμπειρία της Ολλανδίας κατέδειξε ότι η άρση των περιορισμών οδήγησε σε σημαντική αύξηση των χρεώσεων για τις υπηρεσίες του οικογενειακού δικαίου, ενώ οι τιμές για μεταβιβάσεις ακινήτων μειώθηκαν αναλογικά της αξίας συναλλαγής. Δεν παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση του αριθμού νέων συμβολαιογράφων αλλά, αντίθετα, μεγαλύτερη συγκέντρωση των συμβολαιογραφέων. Τα καθήκοντα των συμβολαιογράφων παρέμειναν αμετάβλητα, υποδηλώνοντας τα μικρά περιθώρια ευελιξίας και εξειδίκευσης. Σε ό,τι αφορά την ποιότητα, υποστηρίζεται ότι αυτή επιδεινώθηκε ιδιαίτερα αναφορικά με το χρόνο που δαπανάται για την ολοκλήρωση των συναλλαγών αλλά και ως προς την αύξηση των σφαλμάτων.

Στόχο του Ν. 3919/2011 αποτελεί ο εξορθολογισμός της αναλογικής αμοιβής των συμβολαιογράφων και η μείωση του κόστους συναλλαγής των παρεχόμενων υπηρεσιών για τους πολίτες, η κατά περίπτωση αύξηση του αριθμού θέσεων για τα έτη 2013 και 2014, καθώς και η εφαρμογή της εμπορικής επικοινωνίας (διαφήμισης) με βάση το Ν. 3844/2010 που αφορά την Κοινωνική Οδηγία. Στον Πίνακα 4.2.2 παρουσιάζονται οι περιορισμοί που αφορούν στην πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος των συμβολαιογράφων σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 3919/2011 και τη μετέπειτα διαμόρφωσή του.

Με την εισαγωγή του Ν. 3919/2011 δεν θίγονται οι προϋποθέσεις και τα απαραίτητα προσόντα αδειοδότησης, αλλά και οι περιορισμοί όπως η ανάγκη λήψης ειδικής διοικητικής άδειας για την άσκηση του επαγγέλματος, η απαγόρευση άσκησης εκτός του οικείου ειρηνοδικείου στο οποίο ο συμβολαιογράφος είναι διορισμένος, η λειτουργία περισσότερων του ενός γραφείου, η απαγόρευση συμμετοχής άλλων επαγγελματιών στην άσκηση του επαγγέλματος, όπως δικηγόροι, μηχανικοί, λογιστές, καθώς και η εταιρική μορφή των συμβολαιογραφικών εταιρειών. Το κόστος αδειοδότησης αφορά μόνο στην καταβολή 60 ευρώ για τη συμμετοχή των υποψηφίων στις εξετάσεις (Υ.Α. 95610/2012). Λόγω της φύσης του επαγγέλματος των συμβολαιογράφων και της ανάγκης διαφύλαξης του δημοσίου συμφέροντος ενδεχομένως οι παραπάνω περιορισμοί να πρέπει να διατηρηθούν για την προστασία άλλων έννομων αγαθών πέραν της λειτουργίας του ανταγωνισμού. Η ρητή εξαίρεση του επαγγέλματος από την εφαρμογή της Οδηγίας 2006/123/ΕΚ αποτελεί έμμεση αναγνώριση ότι το επάγγελμα θα πρέπει να ρυθμίζεται κατά περίπτωση.

Με την έκδοση του Π.Δ. 114/2011, ο αριθμός των οργανικών θέσεων αυξήθηκε κατά 400 και η κάλυψή τους αφορά τα έτη 2013 και 2014. Η αύξηση των θέσεων προτάθηκε κατά παρέκκλιση της διαδικασίας που

ορίζει ο Κώδικας των Συμβολαιογράφων. Με την Υ.Α. 95610/2012 προκηρύχθηκε διαγωνισμός για την κάλυψη 437 θέσεων το 2013 σε όλη την επικράτεια. Οι 200 θέσεις αφορούν την εφαρμογή του Π.Δ. 114/2011, ενώ οι υπόλοιπες 237 κενές θέσεις από αποχωρήσεις λόγω συνταξιοδοτήσεων ή θανάτων. Στο διαγωνισμό υποψήφιων συμβολαιογράφων δήλωσαν συμμετοχή 641 υποψήφιοι, ενώ στην εξέταση του πρώτου μαθήματος συμμετείχαν 493 και του τελευταίου 486 (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 3/7/2013). Ο πίνακας επιτυχόντων του διαγωνισμού έτους 2013 ανακοινώθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013, ενώ μέχρι τη συγγραφή της έκθεσης εκκρεμούσε ο διαγωνισμός υποψήφιων συμβολαιογράφων για την κάλυψη θέσεων του έτους 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.2
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Συμβολαιογράφοι -
Συμβολαιογραφικές εταιρείες

Ρυθμίσεις/ περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις		
Αδειοδότηση	Καμία μεταβολή	Εφαρμόζονται όλες οι προϋποθέσεις αδειοδότησης	
Εκτίμηση διοικητικής αρχής για την ανάγκη	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ λόγω της δημόσιας φύσης του επαγγέλματος	
Περιορισμένος αριθμός προσώπων	Αύξηση του αριθμού των θέσεων κατά 400 για τα έτη 2013 και 2014*	Προκήρυξη διαγωνισμού για την πλήρωση θέσεων που αφορά το έτος 2013** Ο πίνακας επιτυχόντων ανακοινώθηκε στις 23/11/2013	Σε αναμονή της προκήρυξης διαγωνισμού θέσεων που αφορά το έτος 2014
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	
Λειτουργία περισσότερων εγκαταστάσεων	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	
Αποκλειστική διάθεση- απαγόρευση	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	
Κατώτατες αμοιβές	Μη υποχρεωτική αναλογική αμοιβή και καθίσταται ανώτατη επιτρεπτή	Με νέα νομοθετική ρύθμιση επαναπροσδιορίστηκε η αναλογική αμοιβή, λόγω της δημόσιας φύσης του επαγγέλματος***	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	

*Π.Δ. 114/2011 ** Υ.Α. 95610/2012 *** Υ.Α. 111376/2012.

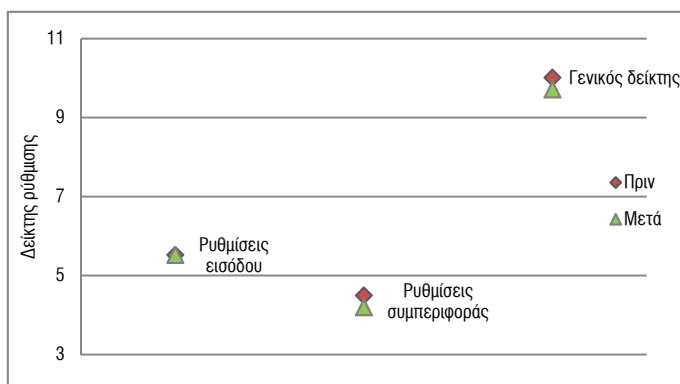
Ο αριθμός των συμβολαιογραφικών θέσεων σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, όπως στην Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και Πορτογαλία, καθορίζεται με αποφάσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης, λαμβάνοντας υπόψη οικονομικά ή/και δημογραφικά κριτήρια. Ο καθορισμός των θέσεων ανά ειρηνοδικειακή περιφέρεια διασφαλίζει την παροχή υπηρεσιών συμβολαιογραφίας σε όλες τις περιφέρειες της χώρας αλλά και τη βιωσιμότητα του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το επάγγελμα του συμβολαιογράφου εμφανίζει πληρότητα ως προς τον αριθμό, η αύξηση των οργανικών θέσεων μπορεί να έχει μικρή ωφέλεια εφόσον οι αμοιβές είναι καθορισμένες.

Με την Υ.Α. 111376/2012 επιδιώκεται ο εξορθολογισμός της αναλογικής αμοιβής των συμβολαιογράφων, η οποία θα μπορούσε να ανέλθει σε αδικαιολόγητο ύψος λόγω της μεγάλης αξίας του αντικειμένου συναλλαγής. Ο προσδιορισμός της αμοιβής σε διαδοχικώς φθίνοντα ποσοστά επί της αξίας, κλιμακωτά όσο αυτά επαυξάνονται, μπορεί να προαγάγει την εθνική οικονομία με τη μείωση των υπερβολικών επιβαρύνσεων στις συναλλαγές και ταυτόχρονα, να οδηγήσει σε αύξηση των εγχώριων αλλά και σε προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Η σταδιακή κατάργηση της υποχρεωτικής παράστασης των δικηγόρων στις μεταβιβάσεις ακινήτων συμβάλλει ακόμη περισσότερο στη μείωση του κόστους συναλλαγής για τους πολίτες. Με το σύστημα της αναλογικής αμοιβής διασφαλίζονται οι υψηλού επιπέδου υπηρεσίες σε προσιτές τιμές για το σύνολο της κοινωνίας. Αντίστοιχες νομοθετικές ρυθμίσεις συναντούμε και σε χώρες όπως η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, και η Ιταλία, ενώ στην Πορτογαλία ισχύει η πάγια αμοιβή ανεξαρτήτως αξίας συναλλαγής.

Με βάση την παραπάνω αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης, στο Διάγραμμα 4.2.4 απεικονίζεται ο γενικός δείκτης ρύθμισης που προκύπτει από τις ρυθμίσεις εισόδου και συμπεριφοράς που διέπουν την άσκηση του επαγγέλματος, πριν και μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011. Ο γενικός δείκτης ρύθμισης των συμβολαιογράφων δεν μειώθηκε σημαντικά μετά την εφαρμογή του νόμου (από 10,02 διαμορφώθηκε στο 9,72). Ο δείκτης ρύθμισης εισόδου παραμένει αμετάβλητος και ισούται με 5,52. Αυτό οφείλεται στο ότι ο νόμος δεν επηρεάζει ούτε τις προϋποθέσεις αδειοδότησης ούτε και την εκτίμηση διοικητικής αρχής για την ανάγκη. Ο δείκτης ρύθμισης συμπεριφοράς μειώνεται από 4,50 σε 4,20 λόγω της αλλαγής στις διαδικασίες της εμπορικής επικοινωνίας. Η αύξηση στον αριθμό των οργανικών

θέσεων κατά απόκλιση της διαδικασίας καθορισμού τους, αλλά και ο επαναπροσδιορισμός των αναλογικών αμοιβών, δεν φαίνεται να επηρεάζουν το μέγεθος του γενικού δείκτη εφόσον οι περιορισμοί, τόσο ως προς την είσοδο νέων συμβολαιογράφων όσο και ως προς τη συμπεριφορά στην άσκηση του επαγγέλματος, συνεχίζουν να υφίστανται λόγω της ιδιαίτερης φύσης του επαγγέλματος και για λόγους προστασίας του δημοσίου συμφέροντος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ. 4.2.4
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011:
Συμβολαιογράφοι-Συμβολαιογραφικές εταιρείες



4.2.5. Νεοεισερχόμενοι

Για την αξιολόγηση του αριθμού των νεοεισερχομένων στο επάγγελμα (φυσικά και νομικά πρόσωπα) χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία της ΓΓΠΣ για την έναρξη και διακοπή της άσκησης της δραστηριότητας (ΚΑΔ) του συμβολαιογράφου για τα έτη 2009-2014 (Πίνακας 4.2.3).

Ο αριθμός ενάρξεων των φυσικών προσώπων αυξήθηκε σταδιακά μετά το 2009 για να προσεγγίσει τις 92 ενάρξεις το 2012. Ο αριθμός των νεοεισερχόμενων συμβολαιογράφων περιορίστηκε σημαντικά το 2013, ενώ το 2014 καταγράφηκε σημαντική αύξηση, η οποία οφείλεται στην είσοδο στο επάγγελμα των επιτυχόντων από το διαγωνισμό θέσεων συμβολαιογράφων για το έτος 2012, ο οποίος ολοκληρώθηκε το Νοέμβριο του 2013. Σε ό,τι αφορά στα νομικά πρόσωπα, δεν παρατηρείται καμία έναρξη μετά το 2011. Το ποσοστό ετήσιας συμμετοχής των ενάρξεων στη συνολική

δραστηριότητα παραμένει σχετικά σταθερό κατά την περίοδο 2009-2012 και κυμαίνεται από 2,45% έως 2,91%. Αυτό οφείλεται στο ότι πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης ο διαγωνισμός για τις κενές συμβολαιογραφικές θέσεις προκηρυσσόταν σε τακτά χρονικά διαστήματα, καλύπτοντας τα κενά των αποχωρήσεων, ενώ ο διαγωνισμός του 2012 καθυστέρησε να ολοκληρωθεί, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στη μείωση στο ποσοστό συμμετοχής το 2013 και στην αύξηση το 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.3

Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ:
Συμβολαιογράφοι - Συμβολαιογραφικές εταιρείες, 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	78	74	83	92	18	193
Νομικά πρόσωπα	4	4	6	0	0	0
Σύνολο ενάρξεων	82	78	89	92	18	193
Διακοπή δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	72	125	110	128	107	164
Νομικά πρόσωπα	0	3	6	2	8	7
Σύνολο διακοπών	72	128	116	130	115	171
Καθαρή μεταβολή						
Φυσικά πρόσωπα	6	-51	-27	-36	-89	29
Νομικά πρόσωπα	4	1	0	-2	-8	-7
Σύνολο	10	-50	-27	-38	-97	22
Συνολική δραστηριότητα	3.208	3.214	3.175	3.150	3.039	3.110
Ποσοστιαία συμμετοχή επί της συνολικής δραστηριότητας						
Έναρξη δραστηριότητας	2,56	2,43	2,80	2,92	0,59	6,21
Διακοπή δραστηριότητας	2,24	3,98	3,65	4,13	3,78	5,50
Ποσοστιαίες ετήσιες μεταβολές						
	2010/09	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13	M.O. 2014/09
Έναρξη δραστηριότητας	-4,88	14,10	3,37	-80,43	972,22	180,88
Διακοπή δραστηριότητας	77,78	-9,38	12,07	-11,54	48,70	23,53
Συνολική δραστηριότητα	0,19	-1,21	-0,79	-3,52	2,34	-0,60

Πηγή: ΓΓΠΣ, 2015. Ίδιοι υπολογισμοί.

Ο αριθμός των διακοπών δραστηριότητας των φυσικών προσώπων ήταν υψηλότερος από αυτόν των ενάρξεων κατά την περίοδο 2009-2013, και κυμαινόταν από 2,24% έως 3,78% της συνολικής δραστηριότητας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η συνολική δραστηριότητα του επαγγέλματος να μειωθεί διαχρονικά (-0,60% μέση ετήσια μεταβολή) από 3.208 φυσικά και νομικά πρόσωπα το 2009 σε 3.110 το 2014.

Μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες διατάξεις σχετικά με την αύξηση του αριθμού των συμβολαιογράφων, παρατηρείται αύξηση στον αριθμό έναρξης δραστηριότητας για τα φυσικά πρόσωπα, η οποία κορυφώνεται το 2014 με την είσοδο στο επάγγελμα των επιτυχόντων του διαγωνισμού, ενώ παράλληλα οι διακοπές δραστηριότητας είναι περισσότερες από τις ενάρξεις. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, μέχρι το διάστημα ολοκλήρωσης της έκθεσης, δεν είχε προκηρυχθεί ο διαγωνισμός για την κάλυψη των θέσεων του έτους 2014 σύμφωνα με το Π.Δ. 114/ 2011. Στην ίδρυση συμβολαιογραφικών εταιρειών δεν καταγράφεται κινητικότητα. Αυτό μπορεί να οφείλεται στη γενικότερη οικονομική ύφεση και στη συρρίκνωση του όγκου των συμβολαιογραφικών πράξεων, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του ατομικού εισοδήματος των συμβολαιογράφων.

4.2.6. Τιμές/αμοιβές

Η αμοιβή του συμβολαιογράφου καθορίζεται ανάλογα με το είδος της συναλλαγής. Στον Πίνακα 4.2.4 παρουσιάζονται οι πάγιες και αναλογικές αμοιβές καθώς και οι τιμές των εκδιδόμενων αντιγράφων με βάση τις τελευταίες ρυθμίσεις των Υ.Α. 100692/2009 και 64854/2011, όπως τροποποιήθηκαν από την Υ.Α. 111376/2012. Για ορισμένες κατηγορίες πράξεων μεγάλης και καθημερινής ζήτησης (70% των συναλλαγών), οι συμβολαιογράφοι αμείβονται με πάγια αμοιβή. Για τις λοιπές πράξεις (π.χ. αγοραπωλησίες ακινήτων) αμείβονται επιπλέον με αναλογική αμοιβή επί της δηλούμενης στο συμβόλαιο αξίας της σύμβασης. Επί των μεικτών συμβολαιογραφικών δικαιωμάτων επιβάλλεται συντελεστής ΦΠΑ 23% και 15% εισφορές για το ασφαλιστικό ταμείο ΕΤΑΑ.

Ο καθορισμός της αμοιβής αντανακλά το δημόσιο χαρακτήρα και τη φύση του επαγγέλματος. Οι αναλογικές αμοιβές, οι οποίες είναι και υψηλότερες συγκριτικά με τις πάγιες, αποτελούν μία μορφή επιδότησης των υπόλοιπων πράξεων, η αμοιβή των οποίων είναι συνήθως πάγια και

χαμηλή. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται ισότιμη πρόσβαση στις συμβολαιογραφικές υπηρεσίες για όλους τους πολίτες.

Η θέση της Ελλάδας συγκριτικά με άλλες χώρες της Ε.Ε. θα μπορούσε να αποτυπωθεί ως προς τον καθορισμό των αμοιβών και ως προς το ύψος τους. Στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών οι αμοιβές καθορίζονται βάσει νόμου λόγω της φύσης του επαγγέλματος. Για παράδειγμα, στην Αυστρία οι αμοιβές προσδιορίζονται νομοθετικά, στο Βέλγιο καθορίζονται βάσει Βασιλικού Διατάγματος, στη Γαλλία με υπουργικό διάταγμα ενώ ελέγχονται αυστηρά από το κράτος, στη Γερμανία από αρμόδια επιτροπή, στην Πορτογαλία και την Ισπανία από το κράτος, ενώ στην Ιταλία ορίζονται ανώτατες αμοιβές (IOBE, 2011).

Ως προς τις αναλογικές αμοιβές, η Ελλάδα τοποθετείται μεταξύ των χωρών με μεσαίο κόστος συναλλαγής. Το ύψος των παγίων αμοιβών στις ευρείας κατανάλωσης πράξεις, συγκρινόμενο με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό, είναι χαμηλό και «επιδοτούμενο» από την αναλογική αμοιβή. Σύμφωνα με το υπόμνημα³ της Ειδικής Επιτροπής (2011), στις ευρωπαϊκές χώρες η αναλογική αμοιβή κυμαίνεται μεταξύ 1,5 έως 2% για τις συναλλαγές μικρότερης αξίας και αγγίζει το 0,5% για πολύ μεγαλύτερης αξίας (π.χ., Αυστρία, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Ισπανία), ενώ υπάρχουν και χώρες με μεγαλύτερο αναλογικό ποσοστό σε συναλλαγές μικρής αξίας (π.χ. Βέλγιο). Ταυτόχρονα, η πάγια αμοιβή για τη σύνταξη πράξεων είναι υψηλότερη συγκριτικά με την Ελλάδα. Για παράδειγμα, η σύνταξη απλού πληρεξουσίου στη Γαλλία καθορίζεται στα 109,50 ευρώ ενώ στην Ελλάδα στα 26 ευρώ. Στη χώρα μας, η μέχρι πρότινος υποχρεωτική παράσταση των δικηγόρων στη μεταβίβαση ακινήτων μεγέθυνε το κόστος συναλλαγής για τους πολίτες.

Η υιοθέτηση της κλιμακωτά μειούμενης αμοιβής θα μπορούσε να θεωρηθεί σημαντική αλλαγή στην κατεύθυνση του εξορθολογισμού των αμοιβών, ιδιαίτερα για τις μεταβιβάσεις ακινήτων μεγάλης αξίας. Συγκεκριμένα, παρατηρείται σημαντική μείωση στις αναλογικές αμοιβές, ιδιαίτερα για αξία συναλλαγών μεγαλύτερης των 2 εκατ. ευρώ, μεταξύ του 2009 και 2012. Η κατ' αναλογία αμοιβή για το μεγαλύτερο όγκο των συναλλαγών παραμένει στο 1% επί της αξίας συναλλαγής, ενώ δεν επηρεάζονται οι πάγιες αλλά και οι αμοιβές για αντίγραφα, που επίσης αποτελούν

³ Υπόμνημα της Ειδικής Επιτροπής για την επεξεργασία των Προεδρικών Διαταγμάτων και των Υπουργικών Αποφάσεων κατά το άρθρο 4 του Ν. 3919/2011.

ικανοποιητικό ποσοστό συναλλαγών, περιορίζοντας έτσι τις θετικές επιπτώσεις για τους καταναλωτές. Σε ό,τι αφορά τον εξορθολογισμό των αμοιβών των συμβολαιογράφων, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη και τη σημαντική συρρίκνωση στον αριθμό των συμβολαιογραφικών πράξεων που συνδυαστικά με τον αριθμό συμβολαιογράφων ανά κάτοικο μπορεί να επηρεάζουν αρνητικά τη βιωσιμότητα του επαγγέλματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.4
Αμοιβές συμβολαιογράφων 2009, 2011, 2012 (σε ευρώ)

Πράξεις - Αμοιβές σε ευρώ	2009	2011	2012
Πάγια αμοιβή για κάθε πράξη	20		20
Πράξη αναστολής, αναβολής ή μεταίωσης του πλειστηριασμού	20 η πρώτη 10 κάθε μεταγενέστερη		
Σύνταξη πίνακα κατάταξης	10 έως 60		
Σύνταξη δημόσιας διαθήκης	8 έως 80		
Κατάθεση μυστικής διαθήκης	4 έως 20		
Δημοσίευση διαθήκης, δημόσιας ή μυστικής ή ιδιόγραφης	12		
Σύνταξη πράξεων συστάσεως οριζόντιας ιδιοκτησίας ή κανονισμού πολυκατοικίας	4 έως 80		
Σύνταξη πράξεων δηλώσεως αποδοχής κληρονομιάς ή κληροδοσίας	4 έως 40		
Πληρεξούσια που αφορούν τη λήψη συντάξεων, μερίσματος και κάθε άλλου ποσού που καταβάλλεται από τα κάθε είδους Ταμεία, Ιδρύματα και Οργανισμούς Πρόνοιας ή Ασφαλίσεως	4		
Διαμαρτυρικά	3		
Παράσταση σε Γενική Συνέλευση Α.Ε. ή Ε.Π.Ε ή για την παράσταση σε κληρώσεις κάθε μορφής	40		
Επικύρωση υπογραφής	5		
Αναλογική αμοιβή			
Για πράξεις που το αντικείμενό τους αποτιμάται σε χρήμα, ο συμβολαιογράφος εισπράττει και αναλογική αμοιβή (επιπλέον της πάγιας αμοιβής)	1% επί της συνολικής αξίας		
<380.000 ευρώ	<120.000 ευρώ	1%	1%
380.001 έως 1.000.000	120.001 έως 380.000	0,95%	0,70%
1.000.001 έως 2.000.000	380.001 έως 2.000.000	0,90%	0,65%
2.000.001 έως 5.000.000	2.000.001 έως 5.000.000	0,80%	0,55%
5.000.001 έως 8.000.000	5.000.001 έως 8.000.000	0,70%	0,50%
8.000.001 έως 10.000.000	8.000.001 έως 10.000.000	0,60%	0,40%
10.000.001 έως 15.000.000	10.000.001 έως 12.000.000	0,50%	0,30%
15.000.001 έως 20.000.000	12.000.001 έως 20.000.000	0,40%	0,25%
20.000.001 έως 25.000.000	>20.000.001	0,30%	0,10%
25.000.001 έως 30.000.000		0,20%	
>30.000.001		0,10%	
Για κάθε ενέργεια πλειστηριασμού η αναλογική αμοιβή, που καταβάλλεται από τον τελευταίο υπερθεματιστή	12 έως 80		12 έως 120

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.4 (συνέχεια)

Πράξεις - Αμοιβές σε ευρώ	2009	2011	2012
Σύνταξη απογραφής	8 έως 50		
Πράξη κατάρτισης καταστατικού Α.Ε.	< 480		< 480
Προσύμφωνα με αρραβώνα ή με καταβολή τιμήματος μέχρι την υπογραφή του οριστικού συμβολαίου	Αναλογική και συμψηφιζόμενη με την οφειλόμενη αμοιβή στο οριστικό συμβόλαιο		
Σύνταξη πράξεων, που αφορούν εξόφληση απαίτησης ή διόρθωση, τροποποίηση ή επανάληψη συμβολαίου	Πάγια αμειβόμενη		
Εκδιδόμενα αντίγραφα			
Για κάθε πρόσθετο φύλλο των πράξεων και για κάθε φύλλο των περιλήψεων	6		5
Για κάθε πρόσθετο φύλλο των διαμαρτυρικών και των πληρεξουσίων	2		
Για κάθε φύλλο των αντιγράφων των πράξεων ή άλλων εγγράφων	5		4
Έκδοση απογράφου	12		
Για κάθε πράξη που συντάσσει κατόπιν αιτήσεως των συμβαλλομένων εκτός του γραφείου	10		
Για κάθε πράξη που συντάσσει κατόπιν αιτήσεως των συμβαλλομένων εκτός του Δήμου ή της Κοινότητας της έδρας του	15		
Κατάθεση εγγράφων στα υποθηκοφυλακεία (προαιρετικό)	10 έως 15		
Για κάθε δήλωση φόρου μεταβίβασης ακινήτων ή δήλωση φόρου δωρεάς ή γονικής παροχής καθώς και για κάθε φύλλο αντικειμενικού προσδιορισμού (προαιρετικό)	10		
Για την παροχή συμβουλών ή οδηγιών που δίνει στα πλαίσια των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων	30 ευρώ ανά ώρα απασχόλησης		
Συμβόλαιο ή πράξη που συνέταξε ύστερα από εντολή των δικαιοπρακτούντων, το οποίο όμως δεν υπογράφηκε	50% της νόμιμης αμοιβής και μέχρι 500 ευρώ		
Για δεύτερα φύλλα και αντίγραφα των συντασσομένων πράξεων, στις περιπτώσεις που υπόχρεος για την καταβολή τους είναι το Δημόσιο, ΝΠΔΔ και η Τράπεζα της Ελλάδος	0,35 ανά φύλλο		

Πηγή: Υ.Α. 100692/2009, Υ.Α. 64854/2011, Υ.Α. 111376/2012.

4.3. Δικηγόροι-Δικηγορικές εταιρείες

4.3.1. Γενικά

Ο κλάδος παροχής νομικών υπηρεσιών, παραδοσιακά, θεωρείται από τους πιο αυστηρά ρυθμιζόμενους και εσωστρεφείς, αφού ο κύριος όγκος

των συναλλαγών του απευθύνεται στην εγχώρια κατανάλωση (OECD, 2007b). Οι περιοριστικές ρυθμίσεις είναι αποτέλεσμα είτε της κρατικής παρέμβασης είτε αποφάσεων των αντίστοιχων επαγγελματικών ενώσεων. Οι περιορισμοί αφορούν στην πρόσβαση και στην άσκηση του επαγγέλματος/οικονομικής δραστηριότητας του δικηγόρου.

Η ρύθμιση της παροχής νομικών υπηρεσιών οφείλεται στις αποτυχίες της αγοράς, όπως η ασύμμετρη πληροφόρηση και οι αρνητικές εξωτερικότητες. Η ύπαρξη ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ των καταναλωτών και των δικηγόρων αποτελεί χαρακτηριστικό του κλάδου. Οι δικηγόροι θεωρούνται επαγγελματίες με ιδιαίτερη τεχνογνωσία, την οποία δεν έχουν συνήθως οι καταναλωτές. Οι καταναλωτές, λόγω της ασύμμετρης πληροφόρησης, δυσκολεύονται να αξιολογήσουν την ποσότητα και ποιότητα των παρεχόμενων νομικών υπηρεσιών, με αποτέλεσμα σε ορισμένες περιπτώσεις οι δικηγόροι να εκμεταλλεύονται αυτή την αδυναμία και να χρεώνουν υψηλές τιμές (φαινόμενο ηθικού κινδύνου). Επίσης οι καταναλωτές δύνανται να επιλέγουν τις οικονομικότερες αλλά αμφιβόλου ποιότητας νομικές υπηρεσίες, δημιουργώντας το φαινόμενο της δυσμενούς επιλογής (Copenhagen Economics, 2006).

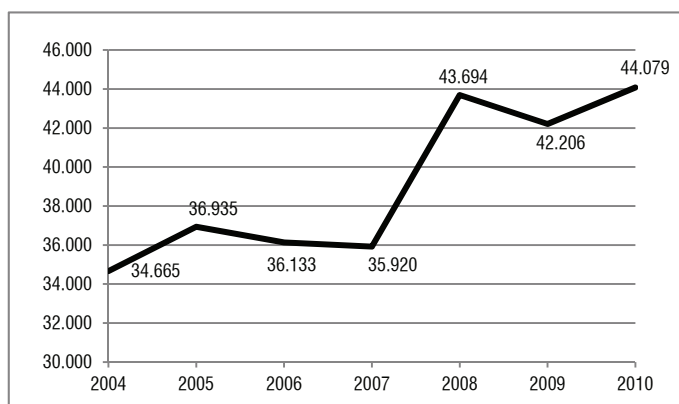
Η νομολογία μιας δίκης δεν επιδρά μόνο στους διαδίκους αλλά και στην απονομή δικαιοσύνης στο μέλλον. Επομένως, χαμηλής ποιότητας νομικές υπηρεσίες δεν αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά μόνο το συγκεκριμένο πελάτη αλλά και τους επόμενους, δημιουργώντας αρνητικές εξωτερικότητες. Επιπρόσθετα, η παροχή νομικών υπηρεσιών θεωρείται δημόσιο αγαθό και θα πρέπει να διασφαλίζεται προς όλους τους χρήστες (OECD, 2007b). Αυτό δικαιολογεί ρυθμίσεις που στοχεύουν στην εξασφάλιση χαμηλού κόστους για την απονομή της δικαιοσύνης, δεδομένου ότι η δικαστική εκπροσώπηση δίχως πληρεξούσιο δικηγόρο θα μπορούσε να οδηγήσει σε αδικαιολόγητα υψηλό κόστος.

Μελέτες (OECD, 2007b και Copenhagen Economics, 2006) καταδεικνύουν τις αρνητικές συνέπειες των παρεχόμενων νομικών υπηρεσιών για τους καταναλωτές, εφόσον αυτές περιορίζουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των παρόχων και μειώνουν τα κίνητρα των δικηγόρων να λειτουργούν αποτελεσματικά μέσω μειωμένων αμοιβών και βελτιωμένης ποιότητας. Απελευθέρωση όμως του κλάδου δεν συνεπάγεται και αλόγιστη άρση κάθε ρύθμισης.

4.3.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, το 2010 καταγράφηκαν 44.079 δικηγόροι και νομικοί σύμβουλοι⁴ (ΕΛΣΤΑΤ, 2010). Το επάγγελμα των νομικών υπηρεσιών παρουσιάζει αυξητική τάση διαχρονικά, όπως απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.3.1. Οι δικηγόροι αυξήθηκαν κατά 27% τη χρονική περίοδο 2004-2010, ενώ η μεγαλύτερη ετήσια αύξηση (22%) παρατηρείται το 2008. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, το 2010 αντιστοιχούσε 1 δικηγόρος ανά 225 κατοίκους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.1
Αριθμός δικηγόρων και νομικών συμβούλων, 2004-2010

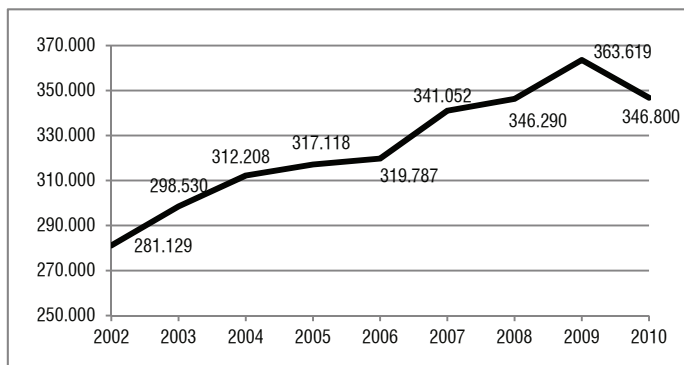


Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2010.

Οι εισαχθείσες υποθέσεις ιδιωτικού δικαίου στα ειρηνοδικεία, πρωτοδικεία και εφετεία της χώρας μας ανήλθαν στις 346.800 για το 2010 (Διάγραμμα 4.3.2), ενώ βρίσκονταν σε εκκρεμότητα άλλες 367.380 υποθέσεις για το 2010 (ΕΛΣΤΑΤ, 2014). Ο όγκος των υποθέσεων ιδιωτικού δικαίου αυξήθηκε κατά 23% την περίοδο 2002-2010, ακολουθώντας την αύξηση στον αριθμό των δικηγόρων μέχρι το 2010.

⁴ Αφορά νομικούς που απασχολούνται στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα ως μισθωτοί και ελεύθεροι επαγγελματίες.

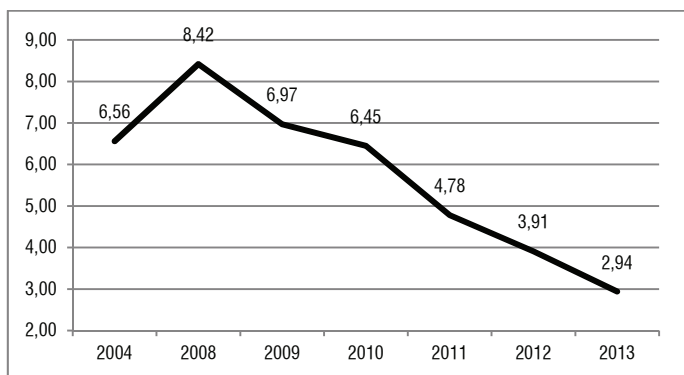
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.2
Συνολικές εισαχθείσες υποθέσεις ιδιωτικού δικαίου, 2002-2010



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Πολιτικής Δικαιοσύνης, 2014.

Η μέση μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών για τις νομικές υπηρεσίες εν γένει ισούται με 2,94 ευρώ το 2013, σημειώνοντας μέση ετήσια μείωση 19% κατά την περίοδο 2008-2013 (Διάγραμμα 4.3.3). Μετά το 2008 παρατηρείται σημαντική σταδιακή μείωση, η οποία κυμαίνεται από 17% το 2009 μέχρι 25% το 2013, καταγράφοντας πολύ χαμηλότερες τιμές από αυτές του 2004 (ΕΛΣΤΑΤ, 2015).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.3
Μέσος όρος μηνιαίων αμοιβών δικηγόρων και συμβολαιογράφων, 2004-2013



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών, 2015.

4.3.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος πριν και μετά τη θέσπιση του Ν.3919/2011⁵ παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.3.1 και αναφέρεται στον καθορισμό προϋποθέσεων για την είσοδο νέων δικηγόρων, γεωγραφικών περιορισμών ως προς την άσκηση του επαγγέλματος, καθορισμό της πάγιας και αναλογικής αποζημίωσης, αποκλειστικής διάθεσης υπηρεσιών, σύστασης δικηγορικών εταιρειών, απαγόρευσης συμμετοχής άλλων επαγγελματικών ειδικοτήτων σε αυτές και περιορισμών στη διαφήμιση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3.1
Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των νομικών υπηρεσιών

Πριν το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none"> • Ν.Δ. 3026/8.10.1954/A235 «Περί του Κώδικος των Δικηγόρων» • Ν.1649/3.10.1986/A149 «Τροποποίηση διατάξεων του Κώδικα Δικηγόρων και άλλες διατάξεις» • Π.Δ. 518/5.10.1989/A220 «Για τις δικηγορικές εταιρείες» • Π.Δ. 152/23.5.2000/A130 «Διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ελλάδα από δικηγόρους που απέκτησαν τον επαγγελματικό τους τίτλο σε άλλο Κράτος-Μέλος της Ε.Ε. (οδηγία 98/5/ΕΚ)» • Π.Δ. 81/23.5.2005/ A120 «Δικηγορικές εταιρείες» • Κ.Υ.Α. 1117864/2297/A0012/24.12.2007/B2422 «Προσδιορισμός των ελαχίστων αμοιβών των Δικηγόρων»
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none"> • Ν. 4038/2.2.2012/A14 άρθρο 6 «Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015» • Ν. 4093/12.11.2012/A222 παράγραφος ΙΓ.1, «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν.4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» • Ν. 4194/27.9.2013/A208 «Κώδικας Δικηγόρων»

⁵ Στο Παράρτημα της έκθεσης του ΚΕΠΕ (2015) παρατίθεται αναλυτική περιγραφή του θεσμικού πλαισίου.

Για την έναρξη ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος είναι υποχρεωτική η εγγραφή στο Δικηγορικό Σύλλογο της οικείας περιφέρειας, η οποία γίνεται κατόπιν εξετάσεων που διεξάγονται στην έδρα του εφετείου. Προϋποθέσεις συμμετοχής στις εξετάσεις είναι η ελληνική ιθαγένεια ή ιθαγένεια κράτους μέλους της Ε.Ε., πτυχίο νομικής ελληνικού Πανεπιστημίου ή αλλοδαπής και η συμπλήρωση 18 μηνών άσκησης σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 13 του Κώδικα Δικηγόρων (Ν. 4194/2013). Μετά την εξέταση ο επιτυχών διορίζεται με απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης στην περιφέρεια του πρωτοδικείου που υπάγεται ο οικείος Δικηγορικός Σύλλογος.

Μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011, οι δικηγόροι παρέχουν τις υπηρεσίες τους και σε άλλες περιφέρειες πέραν του οικείου δικηγορικού συλλόγου, είτε συστηματικά είτε περιστασιακά. Δύναται να παρίστανται ενώπιον όλων των πρωτοδικείων, πολιτικών και διοικητικών, των ειρηνοδικείων, των εφετείων της χώρας ανάλογα με την ισχύουσα ιεραρχική βαθμίδα. Υποχρεούνται όμως να διατηρούν γραφείο στην έδρα του οικείου δικηγορικού συλλόγου.

Αναφορικά με τον ορισμό της δικηγορικής αμοιβής, ισχύει η απόλυτη συμβατική ελευθερία των εντολέων και δικηγόρων. Η έγγραφη συμφωνία μπορεί να περιλαμβάνει είτε όλη τη διεξαγωγή της δίκης είτε μέρος αυτής ή άλλης φύσεως νομικές εργασίες. Στην περίπτωση που δεν προκύπτει έγγραφη συμφωνία, προβλέπεται η ύπαρξη και ο προσδιορισμός «νομίμων αμοιβών». Στη ρύθμιση αυτή εντάσσονται και οι προβλεπόμενες ως ελάχιστες αμοιβές για τις «παραστάσεις στα δικαστήρια», που αναφέρονται στην παροχή δικηγορικών υπηρεσιών σχετιζόμενων με την έναρξη και διεξαγωγή δίκης ή διαδικασίας, εκούσιας δικαιοδοσίας αλλά και η αμοιβή του διοριζόμενου δικηγόρου υπηρεσίας επί παροχής νομικής βοήθειας. Για τον τίτλο ιδιοκτησίας ακινήτου και τη σύνταξη σχετικής έκθεσης, καθώς και για τη σύνταξη ιδιωτικών εγγράφων ή σχεδίων δημοσίων εγγράφων για κάθε είδους δικαιοπραξίες, η αμοιβή του δικηγόρου καθορίζεται ελεύθερα με γραπτή συμφωνία. Το «ποσοστό αναφοράς» ορίζεται με βάση την αξία του αντικειμένου της δικαιοπραξίας σε καθοριζόμενα διαδοχικώς φθίνοντα ποσοστά, κατά τρόπο αντιστρόφως ανάλογο προς την κατά οριζόμενες βαθμίδες πλαισίων ποσών κλιμακωτή επαύξηση της αξίας του αντικειμένου της συναλλαγής. Ο αναθεωρημένος Κώδικας Δικηγόρων καθορίζει αναλυτικά τις αμοιβές των δικηγόρων στο Κεφάλαιο ΣΤ του Ν. 4194/2013.

Οι δικηγόροι υποχρεούνται στην προκαταβολή στον οικείο δικηγορικό σύλλογο ποσών εισφορών που ως απόλυτο χρηματικό μέγεθος συνιστούν έκφραση ποσοστού επί «ποσών αναφοράς». Ως «ποσοστά αναφοράς» νοούνται τα ποσά που ορίζονται στα Παραρτήματα του Κώδικα Δικηγόρων (Ν. 4194/2013) ως υποχρεωτική ελάχιστη αμοιβή για τις αντίστοιχες παραστάσεις δικηγόρων σε δικαστήρια και διαδικαστικές ενέργειες. Με αυτό τον τρόπο διασφαλίζονται οι πόροι των δικηγορικών συλλόγων και των ασφαλιστικών ταμείων. Στην περίπτωση που υπάρχει διανεμητικός λογαριασμός σε κάποιο δικηγορικό σύλλογο, αυτός συνεχίζει να υπολογίζεται με βάση τα «ποσοστά αναφοράς» και προκαταβάλλεται από το δικηγόρο.

Με τις υποπαραγράφους 7 και 8 της παραγράφου ΙΓ.1 του Ν. 4093/2012, καταργήθηκε η παράσταση δικηγόρου για την υπογραφή συμβολαιογραφικών εγγράφων σύστασης ανωνύμων εταιρειών ή εταιρειών περιορισμένης ευθύνης. Επίσης η παράσταση δικηγόρου είναι προαιρετική από 1.1.2014 για όλα τα συμβαλλόμενα μέρη στις περιπτώσεις σύνταξης εγγράφου ενώπιων συμβολαιογράφου με αντικείμενο τη σύσταση, μετάθεση, αλλοίωση, τροποποίηση ή κατάργηση εμπραγμάτων δικαιωμάτων σε ακίνητα (εκτός από την εξάλειψη υποθηκών και προσημειώσεων), ανεξαρτήτως του τόπου στο οποίο βρίσκεται το ακίνητο. Επίσης για τη σύμβαση διανομής ή ανταλλαγής και για συμβάσεις χαριστικής αιτίας δεν απαιτείται παράσταση δικηγόρου για κανένα από τα συμβαλλόμενα μέρη, ανεξαρτήτως του χρόνου που συντάσσεται το έγγραφο.

Δύο ή περισσότεροι δικηγόροι, μέλη του ίδιου δικηγορικού συλλόγου, μπορούν να συστήσουν «αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρεία», με σκοπό την παροχή δικηγορικών υπηρεσιών σε τρίτους και τη διανομή των συνολικών καθαρών αμοιβών. Η έδρα της εταιρείας ορίζεται με το καταστατικό της στην περιφέρεια του δικηγορικού συλλόγου, στον οποίο είναι εγγεγραμμένος τουλάχιστον ένας από τους εταίρους (Ν. 4038/2012 και Ν. 4194/2013). Δίνεται η δυνατότητα για ίδρυση υποκαταστημάτων στην αλλοδαπή σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της νομοθεσίας της Ε.Ε. για τους δικηγόρους (Ν. 4038/2012 παρ. 4 άρθρο 6) και στην ημεδαπή σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα. Ο συνολικός αριθμός των δικηγορικών εταιρειών που έχουν την έδρα τους στην πρωτοδικειακή περιφέρεια και των δικηγόρων που ασκούν μόνοι τους ελεύθερη δικηγορία δεν επιτρέπεται να είναι μικρότερος του επτά (7), ως αποτέλεσμα της σύστασης δικηγορικών εταιρειών.

Η έγκριση του καταστατικού της δικηγορικής εταιρείας και τυχόν τροποποιήσεις αυτού γίνεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του δικηγορικού συλλόγου της έδρας της εταιρείας. Επίσης ορίζεται πάροδος άπρακτης προθεσμίας ενός μηνός από την υποβολή προς έγκριση του καταστατικού. Η απόφαση της δικηγορικής εταιρείας για την ίδρυση υποκαταστήματος δεν υπόκειται πλέον σε έγκριση του δικηγορικού συλλόγου, αλλά μόνο σε διατύπωση της γνωστοποίησής της.

Στη σύσταση δικηγορικής εταιρείας απαγορεύεται η συμμετοχή νομικού ή φυσικού προσώπου που δεν είναι δικηγόρος, συμπεριλαμβανομένων των συμβολαιογράφων, δικαστικών επιμελητών ή άλλων κατηγοριών προσώπων. Η δικηγορική εταιρεία πρέπει να έχει συγκεκριμένη νομική μορφή, η οποία την εντάσσει στο χώρο του αστικού δικαίου και απαγορεύει τον εμπορικό και ιδιαίτερα τον κεφαλαιουχικό χαρακτήρα. Απαγορεύεται η συμμετοχή μέλους της δικηγορικής εταιρείας σε άλλη δικηγορική εταιρεία ή να ασκεί ατομική δικηγορία ή να ενεργεί για ατομικό συμφέρον. Επίσης απαγορεύεται η κατ' επάγγελμα και με οποιοδήποτε αντάλλαγμα ανάθεση από φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικηγορικών υποθέσεων τρίτων σε δικηγόρο εταίρο ή σε δικηγορική εταιρεία.

Με το άρθρο 6 του Ν. 4038/2012 και το άρθρο 40 του Ν. 4194/2013 επικυρώνεται η κοινοτική οδηγία και επιτρέπεται η προβολή, δημοσιοποίηση και προώθηση των τομέων της επαγγελματικής δραστηριότητας του δικηγόρου ή της δικηγορικής εταιρείας, τόσο εντός της Ελλάδας όσο και στο εξωτερικό, σύμφωνα με το κύρος και την αξιοπρέπεια του δικηγορικού λειτουργήματος. Επισημαίνεται ότι η δημιουργία επαγγελματικής ιστοσελίδας θα πρέπει να γνωστοποιείται στον οικείο δικηγορικό σύλλογο.

4.3.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα παρουσιάζει περιορισμούς ως προς το εύρος των παρεχόμενων υπηρεσιών όπως διαδικασία και προϋποθέσεις αδειοδότησης, απαγόρευση συμμετοχής νομικού ή φυσικού προσώπου που δεν είναι δικηγόρος στη συστέγαση δικηγόρων ή δικηγορικών γραφείων, και καθορισμό της έδρας του δικηγορικού γραφείου στην οικεία περιφέρεια του ειρηνοδικείου. Η ικανότητα των δικηγόρων να ανταγωνίζονται μεταξύ τους περιορίζεται μέσω της έμμεσης διατήρησης των «νόμιμων αμοιβών» στην περίπτωση που δεν

υπάρχει έγγραφη συμφωνία και των ρυθμίσεων στην εμπορική επικοινωνία. Το ανταγωνιστικό κίνητρο των δικηγόρων περιορίζεται από τη συμμετοχή των δικηγορικών συλλόγων στον καθορισμό των «νόμιμων αμοιβών» και των «ποσοστών αμοιβών». Η μη πρόβλεψη για δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με την ποιότητα των υπηρεσιών και των αμοιβών περιορίζει τις επιλογές των καταναλωτών και οδηγεί στο φαινόμενο της ασύμμετρης πληροφόρησης, το οποίο γίνεται εντονότερο μεταξύ των καταναλωτών που ενεργούν εξατομικευμένα και των μεγάλων επιχειρήσεων.

Η θέσπιση των Νόμων 3919/2011, 4038/2012 και 4093/2012 εισάγει την άρση περιορισμών που αφορούν το γεωγραφικό κατακερματισμό της αγοράς παροχής νομικών υπηρεσιών, τον προσδιορισμό ελάχιστων αμοιβών, την εκτίμηση της διοικητικής αρχής για την ανάγκη και τη διαφήμιση. Σε ό,τι αφορά τις δικηγορικές εταιρείες, επικεντρώνεται μόνο στην απλοποίηση των διαδικασιών σύστασης και τροποποίησης του καταστατικού των δικηγορικών εταιρειών, χωρίς να αίρει σημαντικούς περιορισμούς όπως αυτούς της εταιρικής μορφής, της σύμπραξης δικηγόρων διαφορετικών δικηγορικών συλλόγων ή της σύμπραξης διαφορετικών επαγγελματικών ειδικοτήτων. Στον Πίνακα 4.3.2 παρουσιάζονται οι περιορισμοί που αφορούν στην πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος των δικηγόρων σύμφωνα τον Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές διατάξεις.

Με την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 δεν θίγονται οι προϋποθέσεις και τα απαραίτητα προσόντα αδειοδότησης, η υποχρεωτική εγγραφή στον οικείο δικηγορικό σύλλογο, η καταβολή των ποσών αναφοράς στο δικηγορικό σύλλογο ως ασφαλιστικές εισφορές και το κόστος αδειοδότησης (εγγραφή στον οικείο Δ.Σ. 58,70 ευρώ και χαρτόσημο 3 ευρώ, εξέταστρα ασκούμενου 60€ ευρώ). Οι δικηγόροι μπορούν να ασκούν το επάγγελμα σε όλη την επικράτεια της χώρας, ανεξάρτητα από τον οικείο δικηγορικό σύλλογο στον οποίο ανήκουν. Με τον τρόπο αυτό η αγορά μπορεί να λειτουργήσει με τη μορφή του ελεύθερου ανταγωνισμού, αφού οι καταναλωτές έχουν περισσότερες επιλογές και δεν επωμίζονται πρόσθετο κόστος, λόγω της υποχρεωτικής παράστασης δύο δικηγόρων. Επιπρόσθετα, αποφεύγεται ο κατακερματισμός του κλάδου παροχής νομικών υπηρεσιών σε μικρές αποκλειστικές ζώνες. Είναι χαρακτηριστικό ότι αντίστοιχοι γεωγραφικοί περιορισμοί δεν συναντώνται στο ρυθμιστικό πλαίσιο άλλης χώρας της Ε.Ε., γιατί επιβαρύνουν την οικονομία και εμποδίζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3.2

Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Δικηγόροι-Δικηγορικές εταιρείες

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις		
Δικηγόροι			
Αδειοδότηση	Καμία μεταβολή	Εφαρμόζονται όλες οι προϋποθέσεις αδειοδότησης	
Εκτίμηση διοικητικής αρχής για την ανάγκη	Καταργείται η υποχρεωτική παράσταση δικηγόρου για ορισμένες συναλλαγές *	Άρση περιορισμού	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Παρέχουν υπηρεσίες και σε άλλες περιφέρειες πλην του οικείου Δ.Σ.	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	
Κατώτατες αμοιβές	Ισχύει η απόλυτη συμβατική ελευθερία των εντολέων και δικηγόρων. Στην περίπτωση που δεν προκύπτει έγγραφη συμφωνία προβλέπεται η ύπαρξη και ο προσδιορισμός «νομίμων αμοιβών»***	Εφαρμογή της ρύθμισης	
Δικηγορικές εταιρείες			
Αδειοδότηση	Καμία μεταβολή	Εφαρμόζονται όλες οι προϋποθέσεις αδειοδότησης	
Περιορισμένος αριθμός προσώπων	Περιορισμένος αριθμός εταιρειών συγκριτικά με τον αριθμό ελεύθερων επαγγελματιών***	Εφαρμογή της ρύθμισης	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Ίδρυση υποκαταστημάτων στην ημεδαπή και στην αλλοδαπή**	Άρση περιορισμού	
Αποκλειστική διάθεση - απαγόρευση	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	
Κατώτατες αμοιβές	Ισχύει η απόλυτη συμβατική ελευθερία των εντολέων και δικηγόρων. Στην περίπτωση που δεν προκύπτει έγγραφη συμφωνία προβλέπεται η ύπαρξη και ο προσδιορισμός «νομίμων αμοιβών»***	Εφαρμογή της ρύθμισης	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	

*Ν. 4093/2012, **Ν. 4038/2012, *** Ν. 4194/2013.

Η άρση των υποχρεωτικών ελαχίστων αμοιβών δύναται να προκαλέσει θετικά αποτελέσματα στην κοινωνική ευημερία. Μπορεί να αποβεί θετική

για τους καταναλωτές, ειδικά για συγκεκριμένες υπηρεσίες που θα μπορούσαν να αξιολογηθούν εύκολα, και να μειώσει τις αμοιβές των νομικών υπηρεσιών, συμβάλλοντας στη βελτίωση της αποδοτικότητας και της καινοτομίας στην αγορά των νομικών υπηρεσιών. Εμπειρικές μελέτες καταδεικνύουν τις θετικές επιπτώσεις της άρσης των περιορισμών στις αμοιβές για τον ανταγωνισμό και για την επίτευξη χαμηλότερων τιμών για τον καταναλωτή και τη θετική συσχέτιση μεταξύ του εισοδήματος των δικηγόρων και των ελάχιστων αμοιβών (OECD, 2007b). Αντίθετα, ο προσδιορισμός υποχρεωτικών ελάχιστων αμοιβών μειώνει τη βεβαιότητα στην πλευρά της προσφοράς (προμηθευτές – δικηγόροι) και περιορίζει ή εμποδίζει τον ανταγωνισμό μεταξύ των δικηγόρων. Η άρση του περιορισμού των ελάχιστων αμοιβών συνδέεται με τον καθορισμό υποχρεωτικής καταβολής «ποσοστών αναφοράς» από τους δικηγόρους για τον οικείο δικηγορικό σύλλογο και τα ασφαλιστικά ταμεία. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού (2011) έχει επισημάνει τον κίνδυνο τα «ποσοστά αναφοράς» να λειτουργήσουν ως σημείο εστίασης και ουσιαστικά να ευνοήσουν εναρμονισμένες πρακτικές, αφού θα επιτρέπουν τη διαμόρφωση ενός επιπέδου αμοιβής, το οποίο θα εφαρμόζει η πλειονότητα των επαγγελματιών αποτρέποντας την παροχή υπηρεσιών κάτω από αυτό.

Η άρση του περιορισμού των αποκλειστικών δικαιωμάτων ή της υποχρεωτικής παράστασης σε συμβόλαιο ειδικά για υπηρεσίες που δεν χρειάζονται εξειδικευμένες νομικές γνώσεις (N. 4093/2012) δύναται να βελτιώσει τον ανταγωνισμό τιμών και να μειώσει το κόστος παρεχόμενων υπηρεσιών για τους καταναλωτές. Σε μερικές χώρες, όπως η Αγγλία, η Ιρλανδία και η Νέα Ζηλανδία, η αγορά για την παροχή υπηρεσιών μεταβίβασης τίτλων κυριότητας έχει απελευθερωθεί, δίνοντας τη δυνατότητα εισόδου στην αγορά νέων επαγγελματιών.

Οι ρυθμιστικοί φραγμοί που αίρονται για τις δικηγορικές εταιρείες αφορούν τις διαδικασίες σύστασης. Συγκεκριμένα, η έγκριση του καταστατικού και τυχόν τροποποιήσεις αυτού γίνεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του δικηγορικού συλλόγου της έδρας της εταιρείας. Επίσης, ορίζεται πάροδος άπρακτης προθεσμίας ενός μηνός από την υποβολή προς έγκριση του καταστατικού. Η απόφαση της δικηγορικής εταιρείας για την ίδρυση υποκαταστήματος στην αλλοδαπή δεν υπόκειται πλέον σε έγκριση του δικηγορικού συλλόγου, αλλά μόνο σε διατύπωση της γνωστοποίησής της στο δικηγορικό σύλλογο της έδρας της εταιρείας. Η απλοποίηση των διαδικασιών εισόδου στον κλάδο δύναται να αυξήσει

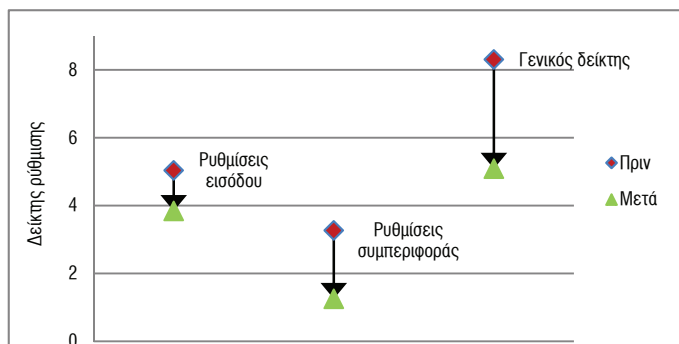
τον αριθμό των δικηγορικών εταιρειών που συμμετέχουν στον κλάδο και να βελτιώσει τον ανταγωνισμό.

Με βάση την παραπάνω αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης απεικονίζεται στα Διαγράμματα 4.3.4 και 4.3.5 ο γενικός δείκτης ρύθμισης, εισόδου και συμπεριφοράς για το επάγγελμα του δικηγόρου και των δικηγορικών εταιρειών πριν και μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων διατάξεων. Ο γενικός δείκτης ρύθμισης των δικηγόρων και των δικηγορικών εταιρειών μειώθηκε μετά την εφαρμογή των νομοθετημάτων από 8,31 στο 5,09 για τους δικηγόρους και από 9,38 σε 6,16 για τις δικηγορικές εταιρείες. Ο δείκτης ρύθμισης εισόδου μειώθηκε από 5,04 σε 3,84 μετά την άρση του περιορισμού για την υποχρεωτική παράσταση των δικηγόρων σε ορισμένες συναλλαγές, ενώ οι προϋποθέσεις αδειοδότησης συνεχίζουν να υφίστανται. Ο δείκτης συμπεριφοράς μειώθηκε από 3,27 σε 1,25 για τους δικηγόρους και από 4,34 σε 2,32 για τις δικηγορικές εταιρείες, κυρίως λόγω της άρσης των γεωγραφικών περιορισμών και των κατώτατων αμοιβών.

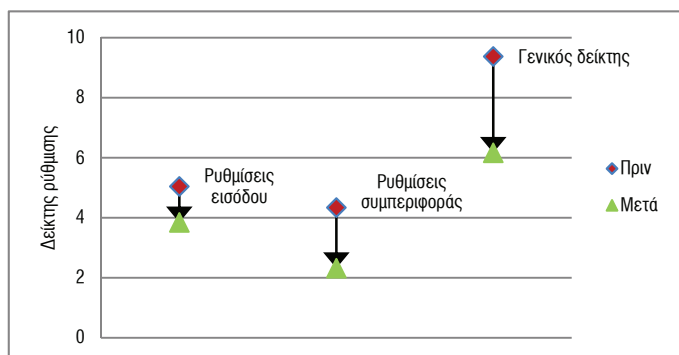
Οι νομικές υπηρεσίες καταγράφουν από τους υψηλότερους δείκτες ρυθμιστικών παρεμβάσεων τόσο σε ό,τι αφορά τις ρυθμίσεις εισόδου όσο και σε σχέση με τις ρυθμίσεις συμπεριφοράς. Η προσωρινή μεταβολή στο βαθμό του γενικού δείκτη, τόσο του επαγγέλματος όσο και της οικονομικής δραστηριότητας, οφείλεται κυρίως στην άρση των περιορισμών της συμπεριφοράς, εφόσον η διοικητική διαδικασία αδειοδότησης και οι προϋποθέσεις συνεχίζουν να υφίστανται για την προστασία του δημόσιου συμφέροντος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.4

Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Δικηγόροι



ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.5
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν.3919/2011: Δικηγορικές εταιρείες



4.3.5. Νεοεισερχόμενοι

Για την αξιολόγηση του αριθμού των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα του δικηγόρου (φυσικά και νομικά πρόσωπα) χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία της ΓΓΠΣ για την έναρξη και διακοπή της άσκησης δραστηριότητας (ΚΑΔ) για τα έτη 2010-2014 (Πίνακας 4.3.3). Ο αριθμός των ενάρξεων για το επάγγελμα του δικηγόρου μειώθηκε σημαντικά (-27,11% μέση ετήσια μεταβολή) μετά το 2010, προσεγγίζοντας τις 92 ενάρξεις το 2014. Η μείωση αυτή ήταν εντονότερη για τα φυσικά πρόσωπα συγκριτικά με τα νομικά. Κατά την περίοδο 2013-2014 παρατηρήθηκε αύξηση 35,29%, η οποία μπορεί να οφείλεται στο κίνητρο εισόδου στο επάγγελμα από το θεσμό της διαμεσολάβησης. Το ποσοστό της ετήσιας συμμετοχής των ενάρξεων στη συνολική δραστηριότητα μειώθηκε διαχρονικά από 3,20% το 2010 σε 1,72% το 2014.

Ο αριθμός των διακοπών δραστηριότητας αυξήθηκε 44,87% κατά μέσο όρο την περίοδο 2010-2014, έχοντας ως αποτέλεσμα αρνητική καθαρή εισροή νεοεισερχόμενων μετά το 2011. Το ποσοστό συμμετοχής των αποχωρήσεων από το επάγγελμα ως προς τη συνολική δραστηριότητα σχεδόν διπλασιάστηκε στην υπό εξέταση περίοδο προσεγγίζοντας το 3,01%.

Κύριο χαρακτηριστικό μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες διατάξεις ήταν η αντιστρόφως ανάλογη σχέση μεταξύ της εισόδου και εξόδου από την οικονομική δραστηριότητα, η οποία μπορεί να

οφείλεται στο ότι οι θετικές επιπτώσεις από την απελευθέρωση του επαγγέλματος/οικονομικής δραστηριότητας υποσκελίζονται από την οικονομική ύφεση των τελευταίων ετών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3.3
Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ:
Δικηγόροι-Δικηγορικές εταιρείες, 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας					
Φυσικά πρόσωπα	164	76	63	52	77
Νομικά πρόσωπα	19	22	12	16	15
Σύνολο ενάρξεων	183	98	75	68	92
Διακοπή δραστηριότητας					
Φυσικά πρόσωπα	90	125	159	94	151
Νομικά πρόσωπα	5	7	4	4	10
Σύνολο διακοπών	95	132	163	98	161
Καθαρή μεταβολή					
Φυσικά πρόσωπα	74	-49	-96	-42	-74
Νομικά πρόσωπα	14	15	8	12	5
Σύνολο	88	-34	-88	-30	-69
Ποσοστιαία συμμετοχή επί της συνολικής δραστηριότητας					
Έναρξη δραστηριότητας	3,20	1,71	1,32	1,22	1,72
Διακοπή δραστηριότητας	1,66	2,31	2,87	1,76	3,01
Ποσοστιαίες ετήσιες μεταβολές					
	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13	Μ.Ο. 2014/11
Έναρξη δραστηριότητας	-46,45	-23,47	-9,33	35,29	-27,11
Διακοπή δραστηριότητας	38,95	23,48	-39,88	64,29	44,87
Συνολική δραστηριότητα	0,00	-0,98	-1,69	-4,20	-0,88

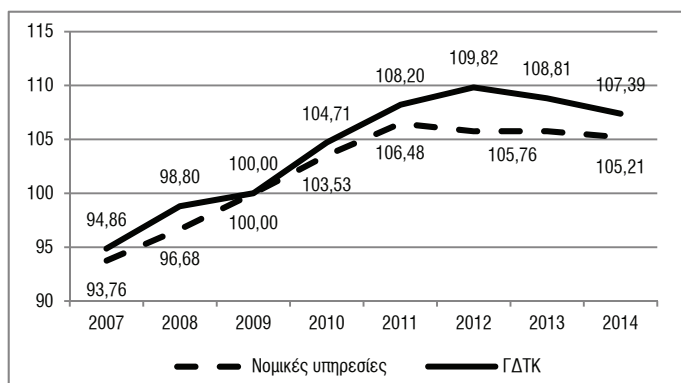
Πηγή: ΓΓΠΣ (2015). Ίδιοι υπολογισμοί.

4.3.6. Τιμές/αμοιβές

Η εξέλιξη του υποδείκτη τιμών καταναλωτή για τις νομικές υπηρεσίες με βάση το έτος 2009 για τη χρονική περίοδο 2007-2014 παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 4.3.6. Ο υποδείκτης ανήλθε στο 105,21 έναντι 107,39 του ΓΔΤΚ το 2014, σημειώνοντας διαχρονικά αύξηση 3,23%, κατά μέσο όρο, την περίοδο 2007-2011 και μείωση 0,40% την περίοδο 2012-2014. Μετά τη θέσπιση του νόμου, η μεγαλύτερη αρνητική μεταβολή (1,33%) καταγράφηκε τον Ιανουάριο του 2013 και η μεγαλύτερη θετική (1,61%) τον Αύγουστο του

2011. Οι μειώσεις στην τιμή του υποδείκτη για τις νομικές υπηρεσίες μπορεί να οφείλονται σε μεγαλύτερο βαθμό στις επιπτώσεις της ύφεσης στην ελληνική οικονομία, και ειδικότερα στη μείωση στα εισοδήματα των καταναλωτών, και λιγότερο στο αποτέλεσμα της διαπραγμάτευσης των αμοιβών μετά τις μεταρρυθμίσεις απελευθέρωσης του επαγγέλματος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3.6
 Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή
 για τις νομικές υπηρεσίες, 2007-2014



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2015.

4.4. Νόμιμοι ελεγκτές

4.4.1. Γενικά

Οι υπηρεσίες των νόμιμων ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιρειών είναι αναγκαίες για την ομαλή λειτουργία της οικονομίας. Οι νόμιμοι ελεγκτές ως ειδικοί και αρμόδιοι, ακολουθώντας διεθνώς καθιερωμένους κανόνες και διαδικασίες, ελέγχουν τις οικονομικές καταστάσεις και συντάσσουν εκθέσεις για την οικονομική κατάσταση εταιρειών συγκεκριμένων νομικών μορφών του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Με αυτό τον τρόπο ο κάθε ενδιαφερόμενος (επενδυτές, τράπεζες, ασφαλιστικά ιδρύματα, κράτος, εργαζόμενοι) πληροφορούνται αξιόπιστα για την οικονομική εξέλιξη

των ελεγχόμενων εταιρειών. Προκειμένου οι νόμιμοι ελεγκτές να δραστηριοποιούνται και να πραγματοποιούν ελέγχους, πρέπει να έχουν σχετική άδεια και πιστοποίηση από το κράτος. Επιπλέον είναι προφανές ότι, για να εκτελούν άριστα τα καθήκοντά τους, πρέπει να διαθέτουν αμεροληψία και ανεξαρτησία, καθώς και τους αναγκαίους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους. Εν μέρει αυτό συνεπάγεται ότι οι νόμιμοι ελεγκτές και οι ελεγκτικές εταιρείες θα πρέπει να εμφανίζουν κάποια ελάχιστα επίπεδα κερδοφορίας, προκειμένου να μην είναι οικονομικά εξαρτημένες. Στη σύγχρονη εποχή με τον τεράστιο όγκο πληροφοριών και τη μεγάλη εξειδίκευση, είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς μια οικονομία που να λειτουργεί αποτελεσματικά χωρίς να διαθέτει ικανό αριθμό αξιόπιστων ελεγκτικών εταιρειών.

4.4.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Στοιχεία αποκλειστικά για τον κλάδο των νόμιμων ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιρειών δεν υπάρχουν διαθέσιμα. Τα στοιχεία που διατίθενται από την ΕΛΣΤΑΤ συμπεριλαμβάνουν και τους λογιστές. Ειδικότερα, υπάρχουν στοιχεία για τον κλάδο 69.20 «Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και λογιστικού ελέγχου». Επειδή οι λογιστές-φοροτεχνικοί είναι σίγουρα περισσότεροι από τους νόμιμους ελεγκτές και οι υπηρεσίες τους πιο διαδεδομένες, αφού χρησιμοποιούνται τόσο από επιχειρήσεις όσο και από νοικοκυριά, τα στοιχεία του κλάδου 69.20 παρουσιάζονται αναλυτικά για το επάγγελμα του λογιστή-φοροτεχνικού στην ενότητα 4.5.2.

Παρακάτω συνοψίζονται ορισμένα βασικά ευρήματα από την ενότητα 4.5.2: α) ο αριθμός των επιχειρήσεων παραμένει σχετικά σταθερός, β) ο κύκλος εργασιών και η αξία παραγωγής ανά επιχείρηση μειώνονται, γ) η προστιθέμενη αξία σε τιμές κόστους και το ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα αυξάνονται μεταξύ 2008 και 2009 και μειώνονται το 2010, δ) οι απασχολούμενοι, οι μισθωτοί και οι αμοιβές τους, ενώ αυξήθηκαν το 2009, το 2010 μειώθηκαν και ε) οι κατά κεφαλήν μισθοί και αμοιβές μειώνονται.

4.4.3. Θεσμικό πλαίσιο

Οι νόμιμοι ελεγκτές εποπτεύονται από την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ), η οποία έχει συσταθεί με το Ν. 3148/2003 ως ΝΠΔΔ. Η ΕΛΤΕ έχει αναλάβει όλες τις αρμοδιότητες του Σώματος

Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ)⁶. Οι επαγγελματικές εξετάσεις τελούν υπό την εποπτεία και τον έλεγχο της ΕΛΤΕ, ενώ η οργάνωση και η εκτέλεσή τους ανατίθεται στο ΣΟΕΛ και διέπεται από τις σχετικές διατάξεις του κανονισμού εξετάσεων του εν λόγω φορέα. Όλες οι πράξεις του ΣΟΕΛ υποβάλλονται στην ΕΛΤΕ, η οποία ασκεί έλεγχο νομιμότητας. Η ΕΛΤΕ είναι η αρμόδια αρχή για τη χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος στους νόμιμους ελεγκτές και στα ελεγκτικά γραφεία.

Σύμφωνα με το Ν. 3693/2008 για τη χορήγηση της άδειας νόμιμου ελεγκτή, ο υποψήφιος πρέπει να πληροί σωρευτικά τις εξής προϋποθέσεις: α) Ολοκλήρωση του θεσπισμένου βαθμού εκπαίδευσης για την εισαγωγή σε εκπαιδευτικό ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης, εν προκειμένω της δευτεροβάθμιας. β) Επιτυχή ολοκλήρωση των επαγγελματικών ή των ειδικών επαγγελματικών εξετάσεων. γ) Συμπλήρωση τριετούς πρακτικής άσκησης, εφόσον είναι πτυχιούχος ΑΕΙ ή ΤΕΙ και εξαιτούς στις λοιπές περιπτώσεις, όταν δηλαδή έχει τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα δύο τουλάχιστον έτη της άσκησης πραγματοποιούνται υπό την εποπτεία υφιστάμενου νόμιμου ελεγκτή. δ) Συνδρομή των απαιτούμενων κριτηρίων εντιμότητας σύμφωνα με το Ν. 3693/2008.

Για το επάγγελμα του νόμιμου ελεγκτή δεν ισχύουν ποσοτικοί περιορισμοί πρόσβασης ή γεωγραφικοί περιορισμοί άσκησης. Με το Ν 3693/2008 ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία η Οδηγία 2006/43/ΕΚ περί υποχρεωτικών ελέγχων των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών.

Ο Ν. 2231/1994 προέβλεπε περιορισμούς σχετικά με την ύπαρξη ελάχιστου υποχρεωτικού ωρομισθίου. Πιο συγκεκριμένα, το Εποπτικό Συμβούλιο του ΣΟΕΛ, με γενικές ή ειδικές αποφάσεις, καθόριζε ελάχιστες ώρες για την πραγματοποίηση του κάθε υποχρεωτικού ελέγχου, το ελάχιστο ενιαίο ωρομισθίο και το ανώτατο όριο ετήσιας απασχόλησης του νόμιμου ελεγκτή και του βοηθητικού ελεγκτικού προσωπικού του. Η ανάληψη οποιουδήποτε τακτικού ελέγχου γινόταν με την προϋπόθεση ότι η αμοιβή της ελέγχουσας εταιρείας ή κοινοπραξίας δεν θα υπερέβαινε το 1/10 του συνόλου των εσόδων της κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δωδεκάμηνης διαχειριστικής χρήσης.

⁶ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε Κώτση Α. *et al.* (2015).

Με το άρθρο 8 του Ν. 3919/2011 καταργείται η δυνατότητα προσδιορισμού ελαχίστων αμοιβών και πλέον η αμοιβή για τις εργασίες των νομίμων ελεγκτών και των ελεγκτικών γραφείων καθορίζεται με ελεύθερη συμφωνία των δύο μερών, στα πλαίσια του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ειδικότερα, η διαπραγμάτευση της αμοιβής υποχρεωτικού ελέγχου παύει πλέον να αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα. Επιπλέον, επιτρέπεται η ανάρτηση ενδεικτικών ωριαίων αμοιβών και κριτηρίων υπολογισμού αυτών από νόμιμο ελεγκτή ή ελεγκτικό γραφείο στο διαδικτυακό του τόπο.

Από την άλλη πλευρά, και σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 3919/2011, κρίνεται αναγκαίο να διατηρηθεί η αρμοδιότητα προς καθορισμό, με γενικές ή ειδικές αποφάσεις, των ελαχίστων αναγκαίων ωρών εργασίας. Ειδικότερα για τον καθορισμό των ελάχιστων αναγκαίων ωρών εργασίας, όσο και για το ανώτατο όριο ετήσιας απασχόλησης ανά νόμιμο ελεγκτή, την αρμοδιότητα έχει το Δ.Σ. της ΕΛΤΕ, το οποίο αποφασίζει μετά από πρόταση του Εποπτικού Συμβουλίου του ΣΟΕΛ. Για τον προσδιορισμό των ελάχιστων αναγκαίων ωρών εργασίας για τη διενέργεια του υποχρεωτικού ελέγχου, λαμβάνονται υπόψη αντικειμενικά κριτήρια που αναφέρονται σε χαρακτηριστικά όπως ο κλάδος δραστηριότητας της μονάδας όπου διενεργείται ο έλεγχος, η πολυπλοκότητα του αντικειμένου ελέγχου και το μέγεθος και η σημασία της ασκούμενης δραστηριότητας. Οι ώρες διαφοροποιούνται ανάλογα με το εάν πρόκειται για νόμιμο ελεγκτή, επίκουρο ελεγκτή, δόκιμο ελεγκτή ή ασκούμενο ελεγκτή, καθώς και με την εμπειρία του.

Επίσης, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 3919/2011 και τον ίδιο το νόμο, κρίνεται αναγκαίο να διατηρηθεί η αρμοδιότητα προς προσδιορισμό, με την ίδια διαδικασία, ανώτατου ορίου ετήσιας απασχόλησης ανά νόμιμο ελεγκτή, με δυνατότητα διαφοροποίησης των ωρών αυτών ανάλογα με την κατεχόμενη ιδιότητα (ορκωτός ελεγκτής, επίκουρος ελεγκτής, δόκιμος ελεγκτής ή ασκούμενος ελεγκτής) και την αντίστοιχη προς αυτήν εμπειρία. Η αιτιολόγηση αυτής της απόφασης είναι η διασφάλιση της επάρκειας και της ποιότητας των διενεργούμενων ελέγχων.

4.4.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Χρησιμοποιώντας τη Λίστα Ελέγχου του ΟΕCD (2010) το επάγγελμα του νόμιμου ελεγκτή φαίνεται να παρουσιάζει περιορισμούς ως προς την ικανότητα των νόμιμων ελεγκτών να ανταγωνίζονται μεταξύ τους (Πίνακας 4.4.1), αφού συνεχίζει να υφίσταται ο προσδιορισμός ελάχιστων

αναγκαίων ωρών εργασίας για την ολοκλήρωση του υποχρεωτικού ελέγχου (επηρεάζοντας έμμεσα τις αμοιβές των νόμιμων ελεγκτών), καθώς και ο καθορισμός ανώτατου ορίου ετήσιας απασχόλησής τους (ουσιαστικά μειώνοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των ελεγκτών).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4.1
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Νόμιμοι ελεγκτές

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011		
Αδειοδότηση	Κατάργηση της απαίτησης διοικητικής άδειας και αντικατάστασή της με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος εντός ενός μηνός	Άρση περιορισμού	
Εκτίμηση διοικητικής αρχής για ανάγκη	Καθορισμός ελάχιστων αναγκαίων ωρών εργασίας για τη διενέργεια υποχρεωτικού ελέγχου με κριτήρια, όπως ο κλάδος, η πολυπλοκότητα του ελέγχου, η οργανωτική δομή, το μέγεθος, κτλ.	Οι ώρες εργασίας είναι στενά συνδεδεμένες με την αμοιβή, ο εξωγενής καθορισμός τους επηρεάζει τον ανταγωνισμό. Δεν διασφαλίζει επάρκεια και ποιότητα ελέγχων	Δεν αναμένονται επιπλέον αλλαγές, καθώς αυτά καθορίζονται από διεθνείς κανονισμούς και θεωρείται ότι προστατεύεται η ανεξαρτησία του επαγγέλματος
	Ανώτατο όριο ωρών εργασίας των ελεγκτών κατ' έτος	Η ρύθμιση μειώνει την αρχή της αποτελεσματικότητας, αφού δεν επιτρέπει τον ανταγωνισμό μεταξύ ελεγκτών	Δεν αναμένονται επιπλέον αλλαγές, καθώς αυτά καθορίζονται από διεθνείς κανονισμούς και θεωρείται ότι προστατεύεται η ανεξαρτησία του επαγγέλματος
Αποκλειστική διάθεση απαγόρευση	Δεν επιτρέπεται σε ελεγκτική εταιρεία η παροχή υπηρεσίας ή σχέση με τις επιχειρήσεις στις οποίες διενεργείται έλεγχος, από την οποία προξενείται αμοιβαιότητα συμφερόντων, όπως λογιστικές υπηρεσίες, κτλ.	Απαραίτητη ρύθμιση για ανεξαρτησία της Ελεγκτικής Εταιρείας	
Κατώτατες τιμές ή αμοιβές	Οι αμοιβές πλέον καθορίζονται με ελεύθερη διαπραγμάτευση	Άρση περιορισμού	
Άλλοι περιορισμοί-ρυθμίσεις	Επιτρέπεται η ανάρτηση ενδεικτικών ωρομισθίων στο διαδικτυακό τόπο του κάθε ελεγκτή ή εταιρείας	Άρση περιορισμού	

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Ν. 3919/2011, η διατήρηση των προηγούμενων ρυθμίσεων διασφαλίζει την επάρκεια και την ποιότητα των διενεργούμενων ελέγχων. Επίσης, λαμβάνει υπόψη και όσα προβλέπονται στον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants - IFAC), καθώς και σχετική Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ώρες εργασίας είναι στενά συνδεδεμένες με την αμοιβή, ο εξωγενής καθορισμός τους, και μάλιστα μετά από σχετική εισήγηση του εμπλεκόμενου επαγγελματικού σωματείου, επηρεάζει τον ανταγωνισμό μεταξύ ελεγκτών όσον αφορά την ελεύθερη διαπραγμάτευση πιθανής δυνατότητας πραγματοποίησης του ελέγχου σε χρόνο μικρότερο από τον προβλεπόμενο, καθώς και το ύψος της αμοιβής. Ο καθορισμός ελάχιστων ωρών εργασίας αποδυναμώνει την αξία της κατάργησης ελάχιστων αμοιβών για έλεγχο που έλαβε χώρα με το Ν. 3919/2011.

Επιπλέον, ο προσδιορισμός ελάχιστων ωρών εργασίας δεν εξασφαλίζει την επάρκεια και την ποιότητα των ελέγχων, χαρακτηριστικά που ούτως ή άλλως θα έπρεπε να θεωρούνται δεδομένα στους νόμιμους ελεγκτές. Επιπλέον, το μέτρο αυτό μπορεί να αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών που θα αυξήσουν την ταχύτητα διεκπεραίωσης του ελέγχου, ενώ και από άποψη οικονομικής αποδοτικότητας κρίνεται αναποτελεσματικό, αφού ενδεχομένως να κρατά δεσμευμένους οικονομικούς συντελεστές (ελεγκτές) που θα μπορούσαν να εργαστούν κάπου αλλού. Αν οι καθορισμένες ελάχιστες ώρες απέχουν προς τα πάνω από τις αναγκαίες, τότε το μέτρο είναι σίγουρα αναποτελεσματικό, αφού αναγκάζει τον ελεγχόμενο να δαπανήσει περισσότερα (υψηλό σταθερό κόστος) από όσα είναι απαραίτητα.

Η ρύθμιση του προσδιορισμού του ανώτατου ορίου ετήσιας απασχόλησης ανά νόμιμο ελεγκτή μειώνει την αρχή της αποτελεσματικότητας, αφού δεν επιτρέπει τον ανταγωνισμό μεταξύ ελεγκτών και θέτει περιορισμούς σε όσους επιθυμούν να εργαστούν περισσότερο, με πιθανή συνέπεια τη μείωση του συνολικού παραγόμενου προϊόντος. Στην πράξη, οι περιορισμοί από τη ρύθμιση αυτή μπορεί βεβαίως να αντιμετωπίζονται μέσω της συνεργασίας ελεγκτών.

Η κατάργηση των δύο ανωτέρω ρυθμίσεων μάλλον θα συντελέσει θετικά στον ανταγωνισμό μεταξύ των νόμιμων ελεγκτών και ενδεχομένως

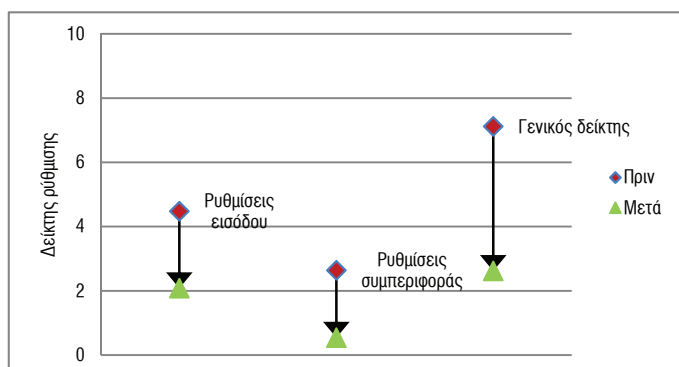
να οδηγήσει σε μείωση των τιμών που καλούνται να πληρώνουν οι ελεγχόμενες εταιρείες.

Με το Ν. 3919/2011 η αδειοδότηση μετατρέπεται σε αναγγελία και οι αμοιβές καθορίζονται πλέον με ελεύθερη διαπραγμάτευση. Παραμένουν σε ισχύ ο προσδιορισμός ελάχιστων αναγκαίων ωρών εργασίας για την ολοκλήρωση του υποχρεωτικού ελέγχου και ο καθορισμός ανώτατου ορίου ετήσιας απασχόλησης των ελεγκτών, αποδυναμώνοντας ουσιαστικά την απελευθέρωση των τιμών. Τέλος, επιτρέπεται η ανάρτηση ενδεικτικών ωρομισθίων στο διαδικτυακό τόπο του κάθε ελεγκτή ή της κάθε εταιρείας, ενώ δε θίγονται ασυμβίβαστα που υπήρχαν μεταξύ ελεγκτών και ελεγχόμενων.

Στο Διάγραμμα 4.4.1 απεικονίζεται ο γενικός δείκτης ρύθμισης και οι δύο συνιστώσες του. Ο γενικός δείκτης πριν από το Ν. 3919/2011 ήταν σχετικά υψηλός, στο 7,12, ενώ μετά την εφαρμογή του νόμου μειώθηκε αισθητά, στο 2,62. Η πτώση αυτή προήλθε τόσο από μείωση στο δείκτη εισόδου όσο και στο δείκτη συμπεριφοράς. Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης εισόδου, λόγω της αντικατάστασης της αδειοδότησης με αναγγελία, μειώθηκε από 4,48 σε 2,08. Ο δείκτης συμπεριφοράς, μετά την απελευθέρωση των τιμών και τη δυνατότητα ανάρτησης τιμών στην ιστοσελίδα του κάθε ελεγκτή, μειώθηκε από 2,64 σε 0,54. Το επάγγελμα του νόμιμου ελεγκτή, και λόγω της φύσης του, θα πρέπει να διέπεται και από ορισμένες ρυθμίσεις που να εξασφαλίζουν την ποιότητα και ανεξαρτησία των υπηρεσιών που παρέχονται.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4.1

Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Νόμιμοι ελεγκτές



4.4.5. Νεοεισερχόμενοι

Σύμφωνα με το Ν. 3693/2008, με τον οποίο γίνεται η εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με τη σχετική οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η υποχρέωση τήρησης του Δημόσιου Μητρώου των Νόμιμων Ελεγκτών υπάγεται στην ΕΛΤΕ. Πριν από τον Ν. 3693/2008, το Μητρώο των Νόμιμων Ελεγκτών τηρούνταν από το ΣΟΕΛ. Οι εγγεγραμμένοι στο δημόσιο μητρώο της ΕΛΤΕ ανά κατηγορία τον Ιούλιο του 2013 και το Μάιο του 2015 καταγράφονται στον Πίνακα 4.4.2. Η συντριπτική πλειονότητα των μελών της ΕΛΤΕ για αμφότερα τα έτη, 1.027 από 1.070 το 2015 και 1.011 από 1.053 το 2013, ήτοι 96%, είναι ελεγκτές, ενώ τα ελεγκτικά γραφεία αυξήθηκαν μόλις κατά ένα και είναι πλέον 42 και τα ελεγκτικά γραφεία τρίτων χωρών διαχρονικά παραμένουν μόλις ένα⁷.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4.2
Εγγεγραμμένοι και % κατανομή στο δημόσιο μητρώο της ΕΛΤΕ

	Ιούλιος 2013		Μάιος 2015	
Ελεγκτικά γραφεία	41	3,9%	42	3,9%
Ελεγκτικά γραφεία τρίτων χωρών	1	0,1%	1	0,1%
Νόμιμοι ελεγκτές	1.011	96%	1.027	96%
Σύνολο	1.053	100%	1.070	100%

Πηγή: <http://www.elte.org.gr>

Ο αριθμός των νεοεισερχόμενων εκτιμάται από στοιχεία που παραχωρήθηκαν από την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου. Τα στοιχεία υπάρχουν από το 2008 και έπειτα, οπότε και συστάθηκε η ΕΛΤΕ (Πίνακας 4.4.3).

Παρατηρείται ότι ο αριθμός των εγγεγραμμένων μέχρι το 2012 συνεχώς αυξάνεται και από 825 που ήταν το 2008 ανήλθε στους 1.050 το 2012, ενώ το 2014 είναι οριακά μικρότερος και ανήλθε στους 1.040. Υπάρχει μια μικρή διαφορά με τον Πίνακα 4.4.2 αλλά αυτό μάλλον οφείλεται στο ότι τα στοιχεία αναφέρονται σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Αν εξαιρέσουμε το

⁷ Πρόκειται για το Grant Thornton LLC με έδρα τη FYROM.

2010, οπότε και εγγράφονται 153 νέα άτομα, τα υπόλοιπα έτη ο αριθμός των εγγραφών είναι πολύ χαμηλός ή μηδενικός. Ενδιαφέρον είναι και το γεγονός ότι ο αριθμός των διαγραφών όλα τα έτη, εκτός από το 2013 και 2014, είναι μηδενικός. Το 2013 καταγράφονται 70 αποχωρήσεις, που είναι και οι μοναδικές που έλαβαν χώρα από το 2008, και το 2014 σημειώνονται άλλες 96 διαγραφές. Είναι πολύ πιθανόν οι διαγραφές αυτές να αποτελούν συνταξιοδοτήσεις, οι οποίες τα πρόσφατα έτη εντάθηκαν υπό το φόβο εγκλωβισμού στην αγορά εργασίας λόγω αλλαγών στην ασφαλιστική νομοθεσία. Επιπλέον, η οικονομική κρίση ενδεχομένως για κάποια μερίδα ελεγκτών να κατέστησε την παραμονή στην εργασία ασύμφορη σε σχέση με τη συνταξιοδότηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4.3
Νέες εγγραφές και διαγραφές: Νόμιμοι ελεγκτές, 2008-2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Νέες εγγραφές	825	0	153	5	67	57	99
Διαγραφές	0	0	0	0	0	70	96
Καθαρή μεταβολή	825	0	153	5	67	-13	3
Σύνολο εγγεγραμμένων	825	825	978	983	1.050	1.037	1.040
Ποσοστό επί της συνολικής δραστηριότητας							
Νέες εγγραφές	100,0	0,0	15,6	0,5	6,4	5,5	9,5
Διαγραφές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,8	9,2

Πηγή: Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ), Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ) 2015.

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι πρόκειται για μία μικρή επαγγελματική ομάδα, με σχετικά χαμηλή κινητικότητα. Οι νεοεισερχόμενοι στο επάγγελμα είναι σχετικά λίγοι και ο αριθμός τους εξαρτάται περισσότερο από την ύπαρξη κατάλληλων προσόντων και επιτυχίας σε επαγγελματικές εξετάσεις παρά από θεσμικούς περιορισμούς. Επίσης, οι αποχωρήσεις από το επάγγελμα του νόμιμου ελεγκτή είναι πολύ περιορισμένες, εν μέρει αναμενόμενο αν ληφθεί υπόψη το μικρό μέγεθος της απασχόλησης.

4.4.6. Τιμές/αμοιβές

Με το Ν. 3919/2011 η αμοιβή για έλεγχο καθορίζεται πλέον με ελεύθερη διαπραγμάτευση. Τα μοναδικά σχετικά στοιχεία προέρχονται από την ΕΛΤΕ και αφορούν τις συνολικές τιμολογούμενες αμοιβές ελεγκτικών υπηρεσιών για τα έτη 2008 έως 2012 και τις αμοιβές για υποχρεωτικούς ελέγχους για τα έτη 2012-2014 (Πίνακας 4.4.4). Οι τιμολογούμενες αμοιβές κατά μέσο όρο είναι 190 εκατ. ευρώ και κυμαίνονται από 176 εκατ. ευρώ μέχρι 212 εκατ. ευρώ. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ οι αμοιβές μειώνονταν οριακά από το 2008-2011, το 2012 αυξήθηκαν κατά 20,9%, πιθανόν λόγω της θέσπισης του φορολογικού πιστοποιητικού⁸. Οι αμοιβές για υποχρεωτικούς ελέγχους αν και σημείωσαν μείωση κατά περίπου 6% μεταξύ 2012 και 2013, αυξήθηκαν οριακά κατά περίπου 2% το 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4.4
Τιμολογούμενες αμοιβές ελεγκτικών υπηρεσιών (εκατ. €)

	Τιμολογούμενες αμοιβές ελεγκτικών υπηρεσιών	Ετήσια μεταβολή	Συνολικές αμοιβές ελεγκτικών γραφείων (υποχρεωτικοί έλεγχοι)	Ετήσια μεταβολή
2008	189,2			
2009	189,8	0,32%		
2010	181,6	-4,32%		
2011	176,1	-3,03%		
2012	213,0	20,95%	163	
2013			153	-6,13%
2014			156	1,96%
Μ.Ο.	189,9		157,3	
Τυπική απόκλιση	14,1		5,1	

Πηγή: Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου (ΕΛΤΕ) 2015.

⁸ Το φορολογικό πιστοποιητικό είναι μία έκθεση που συντάσσει ο ορκωτός ελεγκτής, παράλληλα με τον έλεγχο της οικονομικής διαχείρισης, και στην οποία καταγράφει εάν υπάρχουν φορολογικές παραβάσεις, όπως μη απόδοση ή ανακριβής απόδοση φόρων, κτλ. Το πιστοποιητικό υποβάλλεται στο Υπουργείο Οικονομικών και στην περίπτωση που δεν διαπιστώνει προβλήματα, η εταιρεία δεν έχει την αβεβαιότητα πρόσθετων ελέγχων από την εφορία για τη συγκεκριμένη φορολογική χρήση. Παρ' όλα αυτά, προβλέπεται δειγματοληπτικός έλεγχος του 9% των υποθέσεων. Στην περίπτωση που εντοπιστούν προβλήματα οι επιχειρήσεις αναθεωρούν τους ισολογισμούς τους και πληρώνουν τα επιπλέον ποσά που τους καταλογίζονται.

4.5. Λογιστές-Φοροτεχνικοί

4.5.1. Γενικά

Έργο των λογιστών-φοροτεχνικών είναι η ορθή εφαρμογή των λογιστικών αρχών, προτύπων και σχεδίων γενικών και κλαδικών, η εποπτεία και η εφαρμογή διαδικασιών για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης και των αναλογούντων φόρων, η ενημέρωση και η τήρηση των φορολογικών βιβλίων, η κατάρτιση και η υπογραφή οικονομικών καταστάσεων, ισολογισμών και αποτελεσμάτων χρήσεως επιχειρήσεων και οργανισμών, η σύνταξη, υπογραφή και υποβολή φορολογικών δηλώσεων, συμπληρωματικών και στατιστικών στοιχείων προς τις δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και μισθολογικών καταστάσεων, ασφαλιστικών εισφορών και προγραμμαμάτων εργασίας.

4.5.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν ορισμένα στοιχεία για τον κλάδο 69.20 «Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και λογιστικού ελέγχου». Ο κλάδος αυτός περιλαμβάνει τα λογιστικά γραφεία, καθώς και τις ελεγκτικές εταιρείες, αφού περαιτέρω διάσπασή του ήταν αδύνατη. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα ορισμένα μεγέθη να υπερεκτιμούνται για τους λογιστές (αμοιβές, κύκλος εργασιών, κτλ.) και αντιστοίχως να υποεκτιμούνται για τις ελεγκτικές εταιρείες. Δυστυχώς, τα στοιχεία της εν λόγω κατηγορίας πριν το 2008 είναι ενοποιημένα με των κατηγοριών 69.10⁹ και 71.12¹⁰, και ως εκ τούτου δεν είναι συγκρίσιμα σε βάθος χρόνου.

Στον Πίνακα 4.5.1 παρουσιάζεται ο αριθμός των επιχειρήσεων, ο κύκλος εργασιών και η αξία παραγωγής του κλάδου 69.20. Ο αριθμός των επιχειρήσεων κατά την πρώτη τετραετία της οικονομικής κρίσης (2008-2011) παραμένει σχετικά σταθερός, αφού από 16.851 το 2008 μειώνεται σε 16.739 το 2011, δηλαδή παρατηρείται μία οριακή μείωση κατά 112 επιχειρήσεις. Παρ' όλα αυτά την επόμενη χρονιά καταγράφεται μία σημαντική μείωση

⁹ Νομικές δραστηριότητες.

¹⁰ Δραστηριότητες μηχανικών και συναφείς δραστηριότητες παροχής.

κατά 672 επιχειρήσεις. Ενδιαφέρον είναι και το γεγονός ότι παρόμοια εικόνα παρατηρείται και στην εξέλιξη του κύκλου εργασιών και της αξίας παραγωγής, η οποία όμως προηγείται κατά ένα έτος. Δηλαδή καταγράφεται μικρή πτώση μέχρι το 2010, μεγάλη πτώση το 2011 και μικρή ανάκαμψη το 2012. Ειδικότερα, ο κύκλος εργασιών του κλάδου από 1.970 εκατ. ευρώ το 2008 μειώθηκε σε 1.371 εκατ. ευρώ το 2011 και ανέβηκε οριακά σε 1.486 ευρώ το 2012. Αντίστοιχα, η αξία παραγωγής από 1.976 εκατ. ευρώ μειώθηκε σε 1.371 εκατ. ευρώ, και το 2012 διαμορφώθηκε σε 1.495 εκατ. ευρώ. Είναι πάντως ενδιαφέρον ότι το 2012, αν και οι επιχειρήσεις μειώθηκαν, τόσο ο κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση όσο και η αξία παραγωγής ανά επιχείρηση αυξήθηκαν, καταδεικνύοντας ότι αμφότερα αυξήθηκαν περισσότερο από τη μείωση των επιχειρήσεων. Το συμπέρασμα που μάλλον προκύπτει είναι ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων προσαρμόστηκε στο μικρότερο κύκλο εργασιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.1

Αριθμός επιχειρήσεων, κύκλος εργασιών και αξία παραγωγής: κλάδος 65.20
(χιλ.€)

Έτος	Αριθμός επιχειρήσεων	Κύκλος εργασιών	Αξία παραγωγής	Κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση	Αξία παραγωγής ανά επιχείρηση
2008	16.851	1.970.422	1.976.992	116,9	117,3
2009	16.770	1.939.692	1.974.036	115,7	117,7
2010	16.754	1.854.270	1.814.992	110,7	108,3
2011	16.739	1.371.793	1.371.897	82,0	82,0
2012	16.067	1.486.454	1.495.835	92,5	93,1

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Στον Πίνακα 4.5.2 παρουσιάζονται η προστιθέμενη αξία σε τιμές κόστους και το ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα. Αμφότερα τα μεγέθη αυξάνονται από το 2008 στο 2009 και έκτοτε μειώνονται συνεχώς. Η μείωση μάλιστα είναι τόσο μεγάλη, ώστε η τιμή τους για το 2012 είναι σαφώς μικρότερη από την αντίστοιχη του 2008.

Ο αριθμός των απασχολούμενων και μισθωτών, καθώς και οι αμοιβές τους παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.5.3. Οι απασχολούμενοι και οι μισθωτοί, ενώ αυξήθηκαν το 2009, το 2010 μειώθηκαν, με τους μισθωτούς μάλιστα να έχουν μειωθεί σε επίπεδα χαμηλότερα από το 2008. Τα επόμενα έτη η μείωση συνεχίστηκε οδηγώντας σε απώλειες 18% για το σύνολο της

απασχόλησης και 14% για τη μισθωτή απασχόληση. Προκύπτει λοιπόν ότι η απασχόληση ακολούθησε μία φθίνουσα πορεία μάλλον και ως αποτέλεσμα της μείωσης του κύκλου εργασιών και της αξίας της παραγωγής. Παρόμοια πορεία ακολουθούν και οι αμοιβές και οι μισθοί του κλάδου. Εντούτοις, όταν αυτά ανάγονται σε κατά κεφαλήν αξίες, οι μισθοί βγαίνουν συνεχώς μειούμενες, οι δε αμοιβές φαίνεται να αυξάνονται οριακά το 2010, αλλά να διαμορφώνονται σε χαμηλότερα του 2008 επίπεδα και έκτοτε συνεχίζουν την αρνητική τους πορεία. Αμφότερα τα μεγέθη μειώθηκαν μέσα σε πέντε έτη κατά περίπου 30%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.2

Προστιθέμενη αξία και ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα: κλάδος 65.20
(χιλ.€)

Έτος	Προστιθέμενη αξία σε τιμές κόστους	Ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα	Προστιθέμενη αξία ανά επιχείρηση	Ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα ανά επιχείρηση
2008	1.420.940	500.407	84,3	29,7
2009	1.502.311	550.828	89,6	32,8
2010	1.301.537	432.146	77,7	25,8
2011	1.062.528	461.813	63,5	27,6
2012	1.037.282	403.398	64,6	25,1

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.3

Απασχολούμενοι, μισθωτοί και αμοιβές, μισθοί: κλάδος 65.20

Έτος	Απασχολούμενοι	Μισθωτοί	Απασχολούμενοι ανά επιχείρηση	Μισθωτοί ανά επιχείρηση
2008	53.102	33.778	3,2	2,0
2009	56.602	36.413	3,4	2,2
2010	53.618	32.527	3,2	1,9
2011	44.961	25.821	2,7	1,5
2012	45.458	27.541	2,8	1,7
	Αμοιβές απασχολούμενων*	Μισθοί*	Αμοιβή ανά απασχολούμενο*	Μισθός ανά μισθωτό*
2008	920.533	751.335	17,3	22,2
2009	951.483	764.813	16,8	21,0
2010	869.390	699.583	16,2	21,5
2011	600.714	478.477	13,4	18,5
2012	633.884	505.739	13,9	18,4

* Σε χιλιάδες ευρώ.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

4.5.3. Θεσμικό πλαίσιο

Μέχρι την ψήφιση του Ν. 3919/2011 οι νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούσαν το επάγγελμα του λογιστή-φοροτεχνικού ήταν ο Ν. 2515/1997, το Π.Δ. 340/1998, όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2771/1999, το άρθ. 38 του Ν. 2873/2000, το άρθ. 17 του Ν. 3470/2006, το άρθ. 17 του Ν. 3842/ 2010, το άρθ. 10 του Ν. 3912/2011 και η Υ.Α. ΠΟΛ. 1166/2011.

Σύμφωνα με την υπ' αρ. 15/VI/2012 (ΦΕΚ 364B/17.2.2012) γνωμοδότηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού προτείνεται η μη διατήρηση του νομικού καθεστώτος της προηγούμενης διοικητικής άδειας για την άσκηση του επαγγέλματος λογιστή-φοροτεχνικού και την έναρξη λειτουργίας γραφείου παροχής υπηρεσιών λογιστή-φοροτεχνικού. Επιπλέον, συνιστάται η κατάργηση της υποχρέωσης πιστοποίησης των λογιστών-φοροτεχνικών, όπως προβλέπεται από την Υ.Α. ΠΟΛ. 1166/2011 και η επανεξέταση του συστήματος διεξαγωγής σεμιναρίων προαγωγής σε ανώτερη τάξη, με στόχο την αποτροπή τυχόν ποσοτικών φραγμών εισόδου ή άλλων στρεβλώσεων του ανταγωνισμού. Τέλος, η Επιτροπή Ανταγωνισμού προτείνει να προβλεφθεί ρητά ότι το επάγγελμα του λογιστή-φοροτεχνικού δύναται να ασκήσουν πτυχιούχοι των ελληνικών ανωτάτων οικονομικών σχολών, πτυχιούχοι ισότιμων οικονομικών σχολών του εξωτερικού και όσοι πληρούν τις προϋποθέσεις αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων του Π.Δ. 38/2012, μη μέλη του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΟΕΕ).

Για την άσκηση του επαγγέλματος του λογιστή-φοροτεχνικού απαιτείται ειδική άδεια η οποία χορηγείται από την Κεντρική Διοίκηση του ΟΕΕ ή την αρμόδια Τοπική Διοίκηση Περιφερειακού Τμήματος του ΟΕΕ. Στους κατόχους της άδειας αυτής χορηγείται δελτίο επαγγελματικής ταυτότητας, το οποίο μέχρι το 2013 ανανεωνόταν κατ' έτος. Σύμφωνα με την απόφαση αριθμ. 6889/ΔΙΟΕ- 84 (ΦΕΚ Β' 424-25/2/2013), για την έκδοση της επαγγελματικής ταυτότητας που προβλέπεται από την παρ. 1 του άρθρου 4 του Π.Δ. 340/1998, όπως ισχύει, απαιτείται η καταβολή δικαιωμάτων υπέρ του ΟΕΕ ύψους 35 ευρώ. Επίσης, για την υποβολή της υπεύθυνης δήλωσης, η οποία υποβάλλεται στο ΟΕΕ εντός του πρώτου διμήνου κάθε έτους, όπως προβλέπεται στην παρ. 7 του άρθρου 4 του Π.Δ. 340/1998, απαιτείται η καταβολή δικαιωμάτων υπέρ ΟΕΕ ύψους 15 ευρώ¹¹.

¹¹ Το αντίστοιχο ποσό πριν ήταν 7,5 ευρώ κατ' έτος για τα πέντε πρώτα έτη από την έκδοση της επαγγελματικής ταυτότητας και 15 ευρώ για τα επόμενα έτη.

Η άδεια ασκήσεως επαγγέλματος χορηγούνταν μόνο σε φυσικά πρόσωπα και διακρινόταν σε άδεια Α', Β', Γ' και Δ' τάξεως, ενώ με το Ν. 4152/2013 οι τάξεις μειώθηκαν σε δύο. Η χορήγησή της εξαρτιόταν από τον τίτλο του πτυχίου του υποψηφίου, το είδος και τη διάρκεια της προϋπηρεσίας και από τη λήψη πιστοποιητικού παρακολούθησης επιμορφωτικών σεμιναρίων σε λογιστικά και φορολογικά θέματα που διοργανώνει το ΟΕΕ. Επίσης, προκειμένου να είναι σε ισχύ η εν λόγω άδεια, έπρεπε να ανανεώνεται ετησίως το δελτίο επαγγελματικής ταυτότητας. Το περιεχόμενο της επαγγελματικής δραστηριότητας των λογιστών-φοροτεχνικών για τους κατόχους επαγγελματικής ταυτότητας Β' τάξεως είναι κάθε είδους λογιστικές και φοροτεχνικές εργασίες επιτηδευματιών τηρούντων απλογραφικά βιβλία, ενώ για τους κατόχους Α' τάξεως κάθε είδους λογιστικές και φοροτεχνικές εργασίες επιτηδευματιών τηρούντων απλογραφικά και διπλογραφικά βιβλία. Στον Πίνακα 4.5.4 απεικονίζεται η μεταβατική διαδικασία από το παλαιό σύστημα των τεσσάρων τάξεων στο νέο με τις δύο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.4
Μεταβατική διαδικασία από παλαιό σε νέο σύστημα τάξεων

Πριν	Πτυχιούχοι	Μετά
Α' τάξης	Ναι	Α' τάξης
Β' τάξης	Ναι	Α' τάξης μετά από διετή προϋπηρεσία και παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων
Β' τάξης	Όχι	Α' μετά από συμπλήρωση διετούς προϋπηρεσίας και παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων
Γ' τάξης	Ναι	Β' τάξης με συμπλήρωση τριετούς άσκησης επαγγέλματος και παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων δικαιούνται να λάβουν επαγγελματική ταυτότητα Α' τάξης
Γ' τάξης	Όχι	Β' τάξης με τη συμπλήρωση τριετούς αποδεδειγμένης άσκησης του επαγγέλματος και παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων δικαιούνται να λάβουν ταυτότητα Α' τάξης
Δ' ή Γ' τάξης	Όχι	Β' τάξης

Επιπλέον, με την εγκύκλιο προβλέπεται ότι τα φυσικά πρόσωπα δεν είναι απαραίτητο να είναι μέλη του ΟΕΕ προκειμένου να ασκούν το επάγγελμα του λογιστή-φοροτεχνικού, αρκεί να κατέχουν πτυχίο ελληνικών ανωτάτων οικονομικών σχολών ή να είναι πτυχιούχοι ισότιμων σχολών του εξωτερικού ή να πληρούν τις προϋποθέσεις επαγγελματικών προσόντων

που αναφέρονται στο Π.Δ. 38/2010. Τέλος, όσον αφορά τις ανώνυμες εταιρείες, δεν απαιτείται κατοχή άδειας λογιστή-φοροτεχνικού από τους μετόχους.

Επειδή η προηγούμενη εγκύκλιος περιοριζόταν στα φυσικά πρόσωπα και ήταν ελλιπής όσον αφορά τις εταιρείες, στις 13 Ιουνίου 2012 εκδόθηκε νέα εγκύκλιος που ουσιαστικά αναφέρει εκ νέου ότι και η προηγούμενη, αλλά επιπροσθέτως εξειδικεύει την εφαρμογή του άρθρου 2 του Ν. 3919/2011 και σε άλλες εταιρικές μορφές πλέον των φυσικών προσώπων. Ο κανόνας που ισχύει τόσο για τις κεφαλαιουχικές εταιρείες (ανώνυμες εταιρείες και εταιρείες περιορισμένης ευθύνης) όσο και για τις προσωπικές (ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες εταιρείες), αλλά και για ενδεχόμενες νέου τύπου εταιρείες είναι ότι: «ο διαχειριστής και τα πρόσωπα που είναι επιφορτισμένα με τη διοίκηση και τη διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων είτε από το καταστατικό είτε από το νόμο, πρέπει να είναι εφοδιασμένα με επαγγελματική ταυτότητα, με ετήσια ανανέωσή της, με την οποία και πιστοποιούνται από το ΟΕΕ τα κριτήρια για την άσκηση του επαγγέλματος του Λογιστή-Φοροτεχνικού». Επιπλέον, όπως και από την προηγούμενη εγκύκλιο η άδεια γίνεται αναγγελία, για την οποία απαιτείται η έκδοση επαγγελματικής ταυτότητας, που ανανεώνεται κάθε έτος και θα ζητείται από την εφορία προκειμένου να γίνει η έναρξη επιτηδεύματος. Τέλος, αναμένεται η έκδοση δευτερεύουσας νομοθεσίας που θα καθορίζει το σύστημα διεξαγωγής σεμιναρίων προαγωγής σε ανώτερη βαθμίδα προκειμένου να είναι συμβατό με τη γνωμοδότηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Ο Ν. 4093/2011 και οι συμπληρωματικές του πράξεις νομοθετικού περιεχομένου επιφέρουν τις παρακάτω αλλαγές στο επάγγελμα του λογιστή-φοροτεχνικού:

1. Η απόφαση του ΟΕΕ για τη χορήγηση της επαγγελματικής ταυτότητας ή για την απαγόρευση της άσκησης του επαγγέλματος του λογιστή-φοροτεχνικού εκδίδεται εντός ενός μηνός από την ημερομηνία της αναγγελίας και της πλήρους υποβολής των προβλεπομένων νομίμων δικαιολογητικών. Αν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία του ενός μηνός, η άσκηση του επαγγέλματος επιτρέπεται αυτοδικαίως με την επίδειξη του αντιγράφου της αναγγελίας και αποδεικνύεται αυτομάτως η επαγγελματική ιδιότητα του λογιστή-φοροτεχνικού. Σε περίπτωση απαγόρευσης της άσκησης του επαγγέλματος λογιστή-φοροτεχνικού, το ΟΕΕ ενημερώνει εγγράφως τον ενδιαφερόμενο, γνωστο-

ποιώντας τους λόγους της απαγόρευσης. Η ίδια προθεσμία ισχύει και για τα νομικά πρόσωπα που θα δηλώσουν έναρξη επιχείρησης λογιστικών και φοροτεχνικών υπηρεσιών.

2. Το ΟΕΕ μπορεί οποτεδήποτε, ακόμη και μετά την παρέλευση ενός μηνός από την αναγγελία, να απαγορεύσει την άσκηση του επαγγέλματος και να προβεί στην αφαίρεση της επαγγελματικής ταυτότητας, αν διαπιστώσει ότι δεν πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις για την άσκηση του επαγγέλματος του λογιστή-φοροτεχνικού.
3. Ο λογιστής-φοροτεχνικός υποχρεούται να υποβάλει στο ΟΕΕ, εντός του πρώτου διμήνου κάθε έτους, υπεύθυνη δήλωση, στην οποία θα δηλώνει ότι ασκεί το επάγγελμα του λογιστή-φοροτεχνικού, ότι δεν έχει καταδικαστεί αμετακλήτως για τα αδικήματα που αναφέρονται στο άρθρο 14 του ΠΔ. 340/1998, ότι δεν έχει υποπέσει σε πειθαρχικό παράπτωμα σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας λογιστών-φοροτεχνικών και ότι έχει παρακολουθήσει όλη την αναγκαία εκπαίδευση που αντιστοιχεί στο επίπεδο της επαγγελματικής του κατάταξης, η οποία παρέχεται από το ΟΕΕ. Αν δεν καταθέσει την υπεύθυνη δήλωση εντός του πρώτου διμήνου, δεν εντάσσεται στο Μητρώο Λογιστών Φοροτεχνικών του ΟΕΕ. Η πρόσβαση στο συγκεκριμένο αρχείο θα αποκαθίσταται με την κατάθεση της υπεύθυνης δήλωσης. Το ΟΕΕ ελέγχει το περιεχόμενο της εν λόγω δήλωσης, ενημερώνει αυτόματα το Μητρώο Λογιστών-Φοροτεχνικών και εκδίδει ειδική πράξη σε όσους αυτοδίκαια έχουν εκπέσει λόγω της μη τήρησης της προβλεπόμενης διαδικασίας.
4. Για την έκδοση της επαγγελματικής ταυτότητας και την υποβολή της υπεύθυνης δήλωσης απαιτείται η καταβολή δικαιωμάτων υπέρ του ΟΕΕ, το ύψος των οποίων καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και Οικονομικών. Η ιδιότητα του μέλους του ΟΕΕ δεν αποτελεί προϋπόθεση για την άσκηση του επαγγέλματος του λογιστή-φοροτεχνικού μετά την 1.1.2014.
5. Προκειμένου για Νομικά Πρόσωπα παροχής λογιστικών και φοροτεχνικών υπηρεσιών, κάθε πρόσωπο μπορεί να συμμετέχει ως εταίρος ή και ως νόμιμος εκπρόσωπος, αλλά και να είναι εξουσιοδοτημένο να υπογράφει για λογαριασμό τους πράξεις που ανάγονται στο αντικείμενο εργασιών του λογιστή-φοροτεχνικού, αρκεί να είναι υποχρεωτικά κάτοχος της επαγγελματικής ιδιότητας του λογιστή-φοροτεχνικού.

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να επισημάνουμε τα ακόλουθα: α) Η διαδικασία της αναγγελίας για το επάγγελμα του λογιστή επιταχύνεται σημαντικά, αφού το ΟΕΕ υποχρεούται να απαντήσει εντός ενός μήνα. β) Αν και η ανανέωση της επαγγελματικής ταυτότητας καταργείται, ο λογιστής θα πρέπει ετησίως να καταθέτει υπεύθυνη δήλωση στο ΟΕΕ έναντι δεκαπέντε ευρώ. γ) Από 1.1.2014 δεν είναι υποχρεωτική η εγγραφή στο ΟΕΕ, προκειμένου να ασκήσει κάποιος το επάγγελμα του λογιστή. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι δεν πρέπει να είναι ο λογιστής εγγεγραμμένος σε κάποιο άλλο επιμελητήριο. δ) Προκειμένου οι λογιστές να αποκτήσουν επαγγελματική ταυτότητα ανώτερης βαθμίδας (δηλαδή από Β΄ τάξης σε Α΄), θα πρέπει να παρακολουθήσουν επιμορφωτικά σεμινάρια.

4.5.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Με βάση τα ερωτήματα που τίθενται από τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα του λογιστή-φοροτεχνικού δε φαίνεται να αντιμετωπίζει κανένα πρόβλημα ανταγωνισμού (Πίνακας 4.5.5). Οποιοσδήποτε διαθέτει τα κατάλληλα προσόντα (απολυτήριο λυκείου για Β΄ τάξεως και πτυχίο οικονομικών και τριετή εμπειρία για Α΄ τάξεως) μπορεί να ασκήσει ελεύθερα το επάγγελμα του λογιστή-φοροτεχνικού. Ο μεγάλος αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο το αποδεικνύει εμπράκτως.

Προκειμένου να μπορεί κάποιος να ασκεί το επάγγελμα του λογιστή-φοροτεχνικού, θα πρέπει να λάβει επαγγελματική ταυτότητα από το ΟΕΕ. Αν και η ανανέωση της επαγγελματικής ταυτότητας καταργείται, ο λογιστής θα πρέπει ετησίως να καταθέτει στο ΟΕΕ υπεύθυνη δήλωση ότι δεν έχει υποπέσει σε πειθαρχικά παραπτώματα και να γίνεται έλεγχός της. Η υπεύθυνη δήλωση κοστίζει 15 ευρώ και παρόλο που ο έλεγχος της νομιμότητας των λογιστών είναι απαραίτητος, ενδεχομένως η διαδικασία θα μπορούσε να μην εμπεριέχει κόστος, αφού μπορεί να χαρακτηριστεί ως άμεση συνδρομή στο ΟΕΕ. Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι από 1.1.2014 δεν είναι υποχρεωτική η εγγραφή στο ΟΕΕ, προκειμένου να ασκήσει κάποιος το επάγγελμα του λογιστή. Για παράδειγμα, θα μπορεί να είναι εγγεγραμμένος και στο Επαγγελματικό Επιμελητήριο. Αυτό θα μπορούσε να καταργηθεί και ο λογιστής να μη χρειάζεται να είναι μέλος σε κανένα επιμελητήριο. Επίσης, η μείωση των τάξεων από τέσσερις σε δύο απλουστεύει την κατηγοριοποίηση των επαγγελματιών και μειώνει το κόστος

εξέλιξής τους, αφού δε χρειάζεται να δώσουν τρεις φορές εξετάσεις αλλά μία. Τέλος, προκειμένου για την απόκτηση επαγγελματικής ταυτότητας ανώτερης βαθμίδας (δηλαδή από Β΄ τάξης σε Α΄), θα πρέπει ο λογιστής να παρακολουθήσει επιμορφωτικά σεμινάρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.5
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Λογιστές

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα / εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις*		
Αδειοδότηση	Κατάργηση της απαίτησης διοικητικής άδειας και αντικατάστασή της με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος εντός ενός μήνα	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Για Α΄ τάξης: πτυχιούχος οικονομικής κατεύθυνσης Για Β΄ τάξης: απολυτήριο λυκείου	Διατήρηση ρύθμισης με ορισμένες τροποποιήσεις	
Λοιποί περιορισμοί: Μέλος ΟΕΕ	Από 1/1/2014 δεν απαιτείται να είναι μέλος ΟΕΕ Οι απόφοιτοι ΤΕΙ και όσοι έχουν απολυτήριο Λυκείου έτσι και αλλιώς δεν μπορούν να εγγραφούν στο ΟΕΕ	Μερική άρση περιορισμού, αφού πρέπει να είναι αναγκαστικά μέλος άλλου επιμελητηρίου Πρέπει ετησίως να καταθέτει υπεύθυνη δήλωση στο ΟΕΕ έναντι παραβόλου	Θα μπορούσε να μην υπάρχει υποχρεωτική εγγραφή σε επιμελητήριο Ο έλεγχος της νομιμότητας των λογιστών είναι απαραίτητος, ίσως η κατ' έτος υπεύθυνη δήλωση να μην έχει κόστος

* Εγκύκλιος 26801/ΔΙΟΕ 654-13.6.2012, Ν. 4093/2012, Ν. 4152/2013.

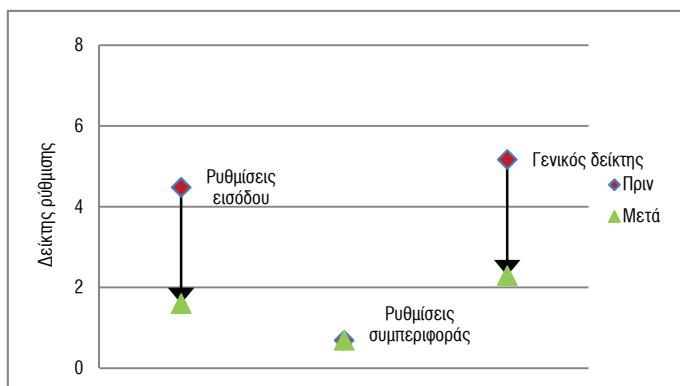
Χρησιμοποιώντας το δείκτη ρύθμισης, όπως αυτός απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.5.1, προκύπτει ότι για τους λογιστές- φοροτεχνικούς, αν και πριν απαιτούνταν άδεια, πανεπιστημιακός τίτλος σπουδών και σχετικά υψηλή προϋπηρεσία¹², δεν ήταν ιδιαίτερα υψηλός. Ο γενικός δείκτης πριν

¹² Αφορά την Α΄ τάξη.

τις μεταρρυθμίσεις ήταν 5,17, ενώ μετά τις νομοθετικές διατάξεις μειώθηκε στο 2,29. Η βασική συνιστώσα του δείκτη ήταν οι ρυθμίσεις που υπήρχαν στην είσοδο στο επάγγελμα και λιγότερο στη λειτουργία, όπου δεν σημειώθηκε αλλαγή.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5.1

Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Λογιστικές υπηρεσίες



Οι βασικές αλλαγές που έλαβαν χώρα ήταν η μετατροπή της άδειας σε αναγγελία και η μείωση της απαιτούμενης προϋπηρεσίας. Αυτά είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη εισόδου από 4,48 σε 1,60, αφού διατηρήθηκαν όλα τα υπόλοιπα τυπικά προσόντα και προϋποθέσεις (επαγγελματικές εξετάσεις και υποχρεωτική εγγραφή σε επαγγελματικούς συλλόγους).

4.5.5. Νεοεισερχόμενοι

Ο αριθμός των νεοεισερχόμενων εκτιμάται από στοιχεία που μας παραχωρήθηκαν από το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος και το Υπουργείο Οικονομικών (Πίνακας 4.5.6). Παρατηρούμε ότι, ενώ ο αριθμός των νέων εγγραφών μειώνεται μέχρι το 2009, για τα επόμενα δύο έτη αυξάνεται, ενώ μεταξύ 2011 και 2013 μειώνεται κατά 36% και το 2014 αυξάνεται ξανά. Οι ανανεώσεις των αδειών φαίνεται να αυξάνονται για το διάστημα 2007 με 2010, ενώ για τα έτη 2011 και 2012 μειώνονται με αυξανόμενο ρυθμό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5.6

Νέες εκδόσεις, ανανεώσεις και διαγραφές: Λογιστικές υπηρεσίες, 2007-2014

Έτος	Νέες εκδόσεις	Ανανεώσεις	Διαγραφές	Ρυθμός μεταβολής %		
				Νέες εκδόσεις	Ανανεώσεις	Διαγραφές
2007	5.077	29.930	72			
2008	4.557	33.457	59	-10,2	11,8	-18,1
2009	4.340	35.644	74	-4,8	6,5	25,4
2010	4.673	37.026	153	7,7	3,9	106,8
2011	4.706	36.059	231	0,7	-2,6	51,0
2012	3.193	31.553	246	-32,2	-12,5	6,5
2013*	2.995		113			
2014*	3.822		272			

* Στοιχεία από το Υπουργείο Οικονομικών.

Πηγή: Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος.

Ενδιαφέρον είναι ότι ο αριθμός των διαγραφών, αν και είναι πολύ χαμηλός για την περίοδο 2007-2009, λιγότερες από 100 ανά έτος, από το 2010 αυξάνεται και μάλιστα το 2011 και 2012 είναι αισθητά πάνω από 200. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο αριθμός των διαγραφών είναι πολύ χαμηλός σε σχέση με τις νέες εκδόσεις. Ο λόγος είναι ότι τα μέλη του ΟΕΕ, όταν κλείνουν την επιχείρησή τους, δε διαγράφονται από τα μητρώα του επιμελητηρίου. Σε τηλεφωνική επικοινωνία με το ΟΕΕ μάς διευκρινίστηκε ότι μετά από εκκαθάριση των μητρώων με τη βοήθεια του TaxisNet διαγράφηκαν 5.000 άτομα λόγω θανάτου. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι αριθμοί των διαγραφών αφορούν σε απομακρύνσεις εξαιτίας πειθαρχικών παραπτώματων ή/και καταγγελιών. Το φαινόμενο αυτό μάλλον θα αυξηθεί τα επόμενα έτη, αφού πραγματοποιείται από το ΟΕΕ συστηματικός έλεγχος για πλαστά πτυχία, ενώ για πρώτη φορά εφαρμόστηκε κώδικας δεοντολογίας, επιτρέποντας καταγγελίες από πελάτες σε σαφές και συγκεκριμένο πλαίσιο.

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι νέες εγγραφές, αλλά και οι ανανεώσεις είναι αρκετές, σε σχέση με τη συνολική απασχόληση που παρουσιάστηκε προηγουμένως, και διαχρονικά σταθερές. Οι μεν εγγραφές την περίοδο 2007-2014 είναι 33.363, δείχνοντας μια σημαντική κινητικότητα στην εξεταζόμενη οικονομική δραστηριότητα. Ο υψηλός αριθμός εγγραφών και ανανεώσεων αλλά και η μικρή διαχρονική τους διακύμανση είναι αναμενόμενες και λογικές, αφού και πριν το Ν. 3919/

2011 δεν υπήρχαν περιορισμοί στον αριθμό αυτών που θα μπορούσαν να ασκήσουν το επάγγελμα.

4.5.6. Τιμές/αμοιβές

Οι τιμές¹³ των υπηρεσιών των λογιστών-φοροτεχνικών απεικονίζονται στο Διάγραμμα 4.5.2 μαζί με το δείκτη της ευρύτερης κατηγορίας των οικονομικών υπηρεσιών και το ΓΔΤΚ. Ο δείκτης τιμών για τους λογιστές φαίνεται να αυξάνεται μέχρι και το 2010, οπότε και παρουσιάζει τη μέγιστη τιμή του 101,1, παραμένει στα ίδια επίπεδα για ένα έτος και μετά υποχωρεί κατά μία ποσοστιαία μονάδα το 2012 και κατά 3,5 μέχρι το τέλος του 2014.

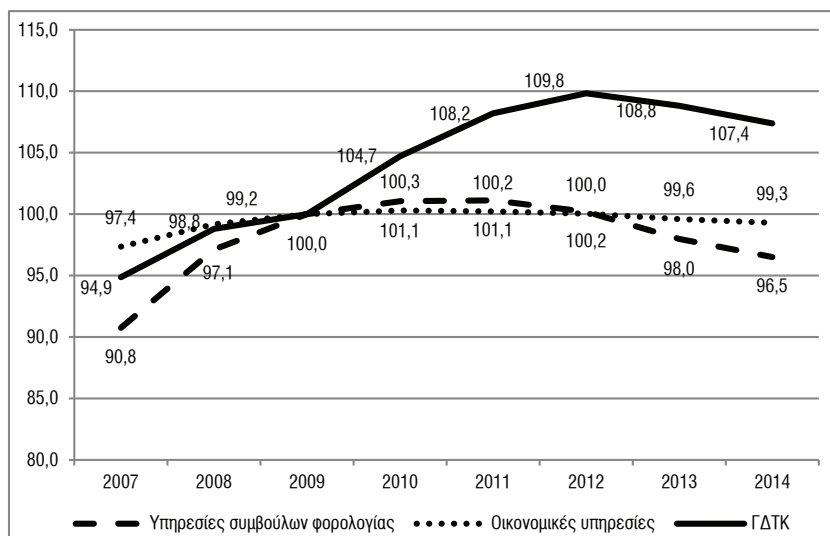
Συγκρίνοντας το δείκτη τιμών (Διάγραμμα 4.5.2) των υπηρεσιών συμβούλων φορολογίας με το γενικότερο επίπεδο των τιμών στις οικονομικές υπηρεσίες εξάγουμε ορισμένα συμπεράσματα. Μέχρι το 2009 ο δείκτης για υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας ήταν αισθητά χαμηλότερος από το δείκτη των οικονομικών υπηρεσιών. Για το 2007 η διαφορά των δύο δεικτών ήταν σχεδόν επτά εκατοστιαίες μονάδες. Από το 2009 αμφότεροι οι δείκτες κυμαίνονται σε κοντινά επίπεδα, με τον αντίστοιχο δείκτη των υπηρεσιών συμβούλων φορολογίας να είναι οριακά υψηλότερος μέχρι το 2012, ενώ το 2013 και το 2014 να είναι οριακά χαμηλότερος. Επιπλέον, ενώ οι υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας φαίνεται να μειώνονται από το 2012, οι οικονομικές υπηρεσίες αρχίζουν να μειώνονται οριακά ένα έτος πριν.

Συγκρίνοντας το δείκτη τιμών για τις υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας με το ΓΔΤΚ, προκύπτει ότι για ολόκληρη την εξεταζόμενη περίοδο ο δείκτης για τις υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας ήταν χαμηλότερος. Από το 2009 αυτό γίνεται εντονότερο αφού, ενώ το γενικό επίπεδο τιμών αυξάνεται μέχρι το 2012, οι τιμές για τις υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας αυξάνονται για λιγότερο διάστημα και με μικρότερο ρυθμό. Ως εκ τούτου η διαφορά των δύο δεικτών το 2012 είναι 12 ποσοστιαίες μονάδες, με το ΓΔΤΚ να υπερέχει αισθητά. Πάντως, η μείωση των τιμών για τις

¹³ Τα στοιχεία της ενότητας αυτής προσεγγίζουν τις τιμές που πληρώνουν τα νοικοκυριά για φορολογικές υπηρεσίες. Οι λογιστές παρέχουν τις υπηρεσίες τους και σε επιχειρήσεις. Δυστυχώς δεν μπορέσαμε να βρούμε σχετικά στοιχεία. Παρ' όλα αυτά εκτιμάται ότι και οι τιμές προς τις επιχειρήσεις θα ακολουθούν παρόμοια πορεία με αυτές προς τα νοικοκυριά.

υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας είναι συγκριτικά με τη γενικότερη μείωση των εισοδημάτων αρκετά μικρή. Αυτό μπορεί να οφείλεται και στο γεγονός ότι και πριν τις μεταρρυθμίσεις οι τιμές που πλήρωναν τα νοικοκυριά δεν ήταν πολύ υψηλές.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5.2
 Διαχρονική εξέλιξη του ΔΤΚ για υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας, οικονομικές υπηρεσίες και ΓΔΤΚ, 2007-2014



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2015.

4.6. Ιατροί-Ιατρεία-Πολυϊατρεία

4.6.1. Γενικά

Η άσκηση της ιατρικής είναι λειτουργήμα που αποσκοπεί στη διατήρηση, βελτίωση και αποκατάσταση της σωματικής, πνευματικής και ψυχικής υγείας του ανθρώπου καθώς και στην ανακούφισή του από τον πόνο. Χαρακτηριστικό γνώρισμα του ιατρικού επαγγέλματος είναι η αβεβαιότητα και η ασύμμετρη πληροφόρηση μεταξύ ιατρών-καταναλωτών,

οι οποίες οδηγούν στο φαινόμενο της προκλητής ζήτησης. Επομένως, η άσκηση του επαγγέλματος σχετίζεται άμεσα με το δημόσιο συμφέρον και την προστασία της δημόσιας υγείας. Οι ιατροί μπορούν να απασχοληθούν στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, στους ασφαλιστικούς οργανισμούς, ή ως ελεύθεροι επαγγελματίες σε ιδιωτικά ιατρεία ή πολυϊατρεία. Τα ιδιωτικά ιατρεία είναι χώροι κατάλληλα διαρρυθμισμένοι και εξοπλισμένοι, στους οποίους ασκείται η ιατρική επιστήμη από πρόσωπο που διαθέτει τη σχετική άδεια/βεβαίωση ασκήσεως του επαγγέλματος και άδεια/βεβαίωση λειτουργίας του ιδιωτικού ιατρείου. Ιδιωτικό πολυϊατρείο είναι η σύνθεση τουλάχιστον τριών ιατρείων και λοιπών εξεταστικών μονάδων, που στεγάζονται σε λειτουργικά ενιαίο και ανεξάρτητο από κάθε άλλη χρήση χώρο.

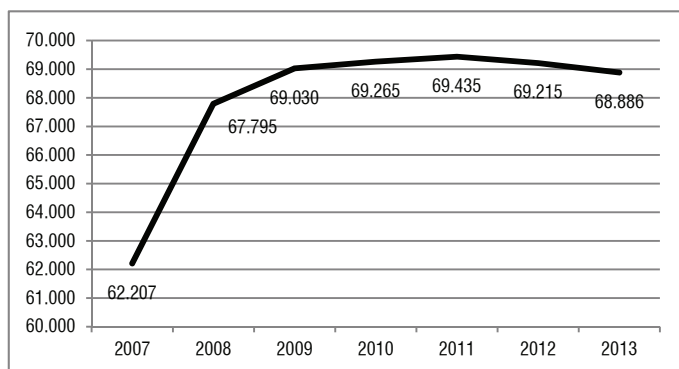
4.6.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Το 2013 δραστηριοποιούνταν 68.886 ιατροί¹⁴, το 49% των οποίων κατανέμονταν στην Αττική, το 17% στην Κεντρική Μακεδονία και το 34% στις υπόλοιπες γεωγραφικές περιφέρειες της χώρας. Ο αριθμός των ιατρών παρουσιάζει αυξητική τάση με φθίνοντα ρυθμό κατά την περίοδο 2007-2011, ενώ μειώνεται σταδιακά το 2011-2013 (ΕΛΣΤΑΤ, 2015). Κατά τη χρονική περίοδο 2007-2011, ο αριθμός των ιατρών αυξήθηκε κατά 11,62%, με τη μεγαλύτερη αύξηση (9%) να καταγράφεται το 2008, ενώ την περίοδο 2011-2013 μειώθηκε κατά 0,80% με τη μεγαλύτερη μείωση (0,48%) να παρατηρείται το 2013 (Διάγραμμα 4.6.1).

Το επάγγελμα του ιατρού στην Ελλάδα εμφανίζει πληρότητα ως προς τον αριθμό, με τη χώρα να κατέχει την πρώτη θέση ως προς την αναλογία ιατρών ανά 1.000 κατοίκους μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα το 2011 αντιστοιχούσαν 6,14 ιατροί ανά 1.000 κατοίκους, όταν στη Νορβηγία η αναλογία ήταν 4,77, στην Ισπανία 4,36 και στη Γαλλία 3,31 (OECD, 2014).

¹⁴ Αφορά ιατρούς που απασχολούνται στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα καθώς και ως ελεύθεροι επαγγελματίες.

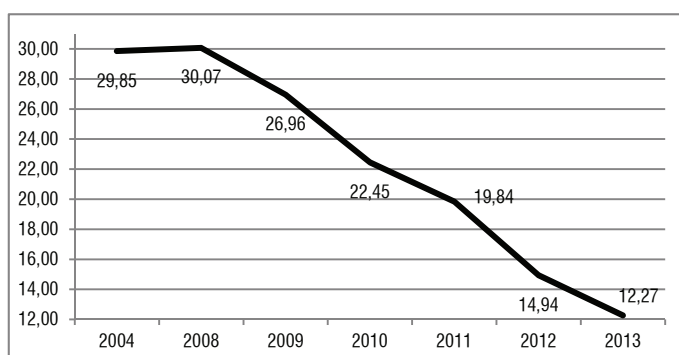
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.1
Αριθμός ιατρών, 2007-2013



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υγεία και Κοινωνική Προστασία, 2015.

Η μέση μηνιαία δαπάνη για ιατρικές υπηρεσίες ισούται με 12,27 ευρώ το 2013, καταγράφοντας μείωση 59% συγκριτικά με το 2008 (Διάγραμμα 4.6.2). Διαχρονικά, μετά το 2008 παρατηρείται σημαντική μείωση (16,25% μέση ετήσια μείωση), αντανακλώντας την επίπτωση της οικονομικής κρίσης στην κατανομή των δαπανών των ελληνικών νοικοκυριών (ΕΛΣΤΑΤ, 2014).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.2
Μέσος όρος μηνιαίων αμοιβών ιατρικών υπηρεσιών, 2004-2013



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών, 2014.

4.6.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος και τη λειτουργία των ιατρείων-πολυϊατρείων πριν και μετά τη θέσπιση του Ν.3919/2011¹⁵ και των μετέπειτα διατάξεων παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.6.1. Το θεσμικό πλαίσιο αναφέρεται στον καθορισμό προϋποθέσεων για την είσοδο νέων ιατρών, στην ίδρυση και λειτουργία των ιατρείων-πολυϊατρείων, σε γεωγραφικούς περιορισμούς ως προς την άσκηση του επαγγέλματος, στη σύσταση εταιρειών παροχής ιατρικών υπηρεσιών, στην ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας και σε περιορισμούς στη διαφήμιση.

Για την άσκηση του επαγγέλματος απαιτείται πτυχίο ιατρικής σχολής της ημεδαπής ή ισότιμης της αλλοδαπής μετά από επιτυχή δοκιμασία. Προϋπόθεση για τη χορήγηση της άδειας ή βεβαίωσης ασκήσεως του επαγγέλματος είναι η εκπλήρωση της υπηρεσίας υπαίθρου (Ν.Δ. 127/1974, άρθρο 4). Οι ιατροί μετά την απόκτηση της βεβαίωσης άσκησης του επαγγέλματος μπορούν να αιτηθούν τη χορήγηση ιατρικής ειδικότητας (Ν.Δ. 3366/1955, άρθρο 5), για την απόκτηση της οποίας απαιτείται μετεκπαίδευση σε διαπιστευμένη νοσηλευτική μονάδα, κλινική ή εργαστήριο και επιτυχής εξέταση. Το άρθρο 41 του Ν.1397/1983 ορίζει ότι για τη διατήρηση της άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος απαιτείται βεβαίωση μετεκπαίδευσης. Η μετεκπαίδευση αφορά τη συμπλήρωση 80 ωρών μαθημάτων κάθε 5 χρόνια, το πρόγραμμα της οποίας καθορίζεται από την Επιτροπή Μετεκπαίδευσης καθώς και τη συμπλήρωση 20 ωρών προγραμμάτων επιλογής του ιατρού.

Σύμφωνα με την Υ.Α.7/Γ.Π./6701/2012, ο ιατρός ασκεί το επάγγελμά του μετά την αναγγελία έναρξης συνοδευόμενη από τα απαραίτητα νόμιμα δικαιολογητικά. Οι αρμόδιες διοικητικές αρχές μέσα σε χρονικό διάστημα τριών (3) μηνών θα πρέπει να εκδώσουν βεβαίωση πληρότητας των προϋποθέσεων για τη νόμιμη άσκηση του επαγγέλματος. Σύμφωνα με το άρθρο 35 του Ν. 4025/2011, αρμόδια αρχή για τη χορήγηση, αναστολή, ανάκληση και ακύρωση της άδειας/βεβαίωσης ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος καθώς και του τίτλου ειδικότητας ορίζεται ο Πανελλήνιος Ιατρικός Σύλλογος (ΠΙΣ).

¹⁵ Στο Παράρτημα της έκθεσης του ΚΕΠΕ (2015) παρατίθεται αναλυτική περιγραφή του θεσμικού πλαισίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6.1
Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των ιατρικών υπηρεσιών

<p>Πριν το Ν. 3919/2011</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Α.Ν. 1565/14.1.1939/A16 «Περί κώδικος ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος» • Α.Ν. 1843/19.6.1951/A178 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως διατάξεων τινών του υπ' αρ. 1565/39 Α.Ν. περί κώδικος ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος» • Ν.Δ. 3366/23.9.1955/A258 «Περί ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος και ιατρικών ειδικοτήτων και άλλων τινών διατάξεων» • Ν.Δ. 3623/16.11.1956/A277 «Περί καθορισμού κατωτάτων ορίων ιατρικής αμοιβής και συνθηκών εργασίας των ιατρών» • Ν. 1397/7.10.1983/A143 άρθρο 41 «Εθνικό Σύστημα Υγείας» • Π.Δ. 427/11.10.1991/A156 «Κοστολόγηση ιατρικών πράξεων» • Ν. 2071/15.7.1992/A123 άρθρο 13 «Εκσυγχρονισμός και οργάνωση Συστημάτων Υγείας» • Π.Δ. 84/10.4.2001/A70 «Όροι, προϋποθέσεις, διαδικασία και προδιαγραφές για την ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών φορέων παροχής υπηρεσιών Π.Φ.Υ.» • Π.Δ. 127/22.7.2005/A182 «Αύξηση αμοιβών ιατρικών επισκεψέων» • Ν. 3418/28.11.2005/A287 «Κώδικας ιατρικής δεοντολογίας» • Ν. 3846/11.5.2010/A66 άρθρο 28 «Εγγυήσεις για την εργασιακή ασφάλεια και άλλες διατάξεις»
<p>Μετά το Ν. 3919/2011</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ν. 4025/02.11.2011/A228 άρθρο 35 «Ανασυγκρότηση Φορέων Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Κέντρα Αποκατάστασης, Αναδιάρθρωση Ε.Σ.Υ. και άλλες διατάξεις» • Υ.Α. 4α/οικ.138286/30.12.2011/B3100 «Κοστολόγηση ιατρικών πράξεων» • Υ.Α. 3β/Γ.Π./οικ.130/20.2.2012 «Εφαρμογή του Νόμου 3919/2011» • Ν. 4093/12.11.2012/A222 παράγραφος ΙΒ.3 «Εγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» • Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/13.3.2012/B713 «Καθορισμός δικαιολογητικών, διαδικασίας, όρων και προϋποθέσεων για τη χορήγηση βεβαίωσης λειτουργίας των ιατρείων, πολυιατρείων, οδοντιατρείων και πολυοδοντιατρείων» • Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/28.3.2012 «Σχετικά με τις διατάξεις του Ν. 3919/2011 όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 4 παρ. 16 του Ν. 4038/2012» • Υ3β/Γ.Π./οικ.36859/22.3.2013 «Συμπλήρωση της αριθ. Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/13.3.2012/B713 κ.ά.»

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση άδειας/βεβαίωσης ασκήσεως του επαγγέλματος είναι η εγγραφή στον ιατρικό σύλλογο, όπου έχει την επαγγελματική του εγκατάσταση (Α.Ν. 1565/1939 άρθρο 49, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από τους Α.Ν. 1843/1951, Ν. 2049/1952, Ν. 3418/2005, άρθρο 35). Κάθε ιατρός είναι μέλος ενός μόνο ιατρικού συλλόγου. Τα μέλη του συλλόγου υποχρεούνται σε ετήσια εισφορά, η οποία

καθορίζεται με απόφαση του Δ.Σ. κάθε έτος. Υποχρεούνται επίσης σε καταβολή ετήσιας εισφοράς στον ΠΙΣ (1% επί της ετήσιας εισφοράς προς το σύλλογο).

Σύμφωνα με τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας, ο ιατρός δύναται να ασκεί το επάγγελμα σε ιδιωτικό ιατρείο ή πολυϊατρείο στην περιφέρεια του ιατρικού συλλόγου, του οποίου έχει εγγραφεί. Ο ιατρός μπορεί να μεταβάλλει τον τόπο της επαγγελματικής του εγκατάστασης, εφόσον γίνει γνωστοποίηση στον ιατρικό σύλλογο. Απαγορεύεται η ταυτόχρονη χρήση άνω της μίας ιατρικής ειδικότητας και η περιστασιακή παροχή υπηρεσιών, με αμοιβή ή χωρίς, στην περιφέρεια άλλου συλλόγου. Ο ιατρός μπορεί να ασκεί άλλα επαγγέλματα ή δραστηριότητες, εφόσον δεν παρεμποδίζεται η ευσυνείδητη άσκηση της ιατρικής. Δεν επιτρέπεται σε εν ενεργεία ιατρούς που έχουν δίπλωμα φαρμακοποιού ή οδοντιάτρου ή άλλου πτυχίου υγειονομικού ενδιαφέροντος να διατηρούν φαρμακεία, οδοντιατρεία ή άλλα παρεμφερή καταστήματα. Απαγορεύεται να εξυπηρετεί, να εξαρτάται ή να συμμετέχει σε επιχειρήσεις που παρασκευάζουν φάρμακα, υλικά, εργαλεία κ.ά. ή να διαφημίζει και να προβάλλει αυτά.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας (Ν. 3418/2005, άρθρα 17-18) απαγορεύεται οποιαδήποτε προσωπική διαφήμιση ή συστηματική δημόσια παρουσία ή αναφορά του ονόματος του ιατρού άμεσα ή έμμεσα. Απαγορεύεται η ανάρτηση σε δημόσιο χώρο διαφημιστικών πινακίδων ή επιγραφών, η διανομή φυλλαδίων, αγγελιών, δημοσιευμάτων ή οποιασδήποτε φύσης διαφημιστικών εντύπων ή άλλων ανακοινώσεων στον έντυπο ή ηλεκτρονικό τύπο.

Οι συμβεβλημένοι με τους ασφαλιστικούς οργανισμούς ιατροί μπορούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους βάσει κατώτατων αμοιβών (Α.Ν. 1565/1939 άρθρο 28, Ν.Δ. 3623/1956) που καθορίζονται από Π.Δ. ή Υ.Α. του Υπουργείου Υγείας (Π.Δ. 157/1991, Π.Δ. 427/1991 Π.Δ. 127/2005, Υ.Α. 90380/2011 και Υ.Α. ΕΜΠ5/2012). Επιτρέπεται η αμοιβή του ιατρού να είναι κάτω από τα οριζόμενα όρια όπως και η δωρεάν παροχή, εφόσον δεν γίνεται για λόγους αθέμιτου ανταγωνισμού και διαφήμισης (Α.Ν. 1565/1939, άρθρο 31).

Σύμφωνα με την Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/2012, για τη νόμιμη λειτουργία ιατρείου ή πολυϊατρείου απαιτείται βεβαίωση λειτουργίας, η οποία χορηγείται από τους κατά τόπους ιατρικούς συλλόγους, μέσα σε προθεσμία ενός μηνός από την αναγγελία έναρξης λειτουργίας, με την υποβολή όλων των σχετικών δικαιολογητικών που αφορούν τον επιστημονικά υπεύθυνο, τις

εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό του ιατρείου-πολυϊατρείου. Επίσης ρυθμίζονται διαδικασίες για τη συμπεριφορά στην επαγγελματική δραστηριότητα, οι οποίες περιγράφονται αναλυτικά στην παρακάτω ενότητα.

4.6.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα παρουσιάζει περιορισμούς ως προς το εύρος των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθορίζοντας προϋποθέσεις αδειοδότησης για την άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος καθώς και για τη λειτουργία των ιατρείων-πολυϊατρείων. Επίσης, η άσκηση του επαγγέλματος δεν επιτρέπεται εκτός του οικείου ιατρικού συλλόγου που είναι εγγεγραμμένος ο ιατρός που ασκεί ατομικό επάγγελμα. Η ικανότητα των ιατρών να ανταγωνίζονται μεταξύ τους περιορίζεται μέσω των ρυθμίσεων στη διαφήμιση. Οι καθορισμένες αμοιβές ισχύουν στην περίπτωση της σύναψης συμβάσεων με τον ΕΟΠΥΥ, ενώ στις ιδιωτικές πληρωμές οι αμοιβές καθορίζονται με βάση την αγορά. Η μη πρόβλεψη για δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με την ποιότητα των υπηρεσιών και των αμοιβών περιορίζει τις επιλογές των ασθενών-καταναλωτών και οδηγεί στο φαινόμενο της ασύμμετρης πληροφόρησης και της προκλητής ζήτησης. Η απελευθέρωση του επαγγέλματος θα μπορούσε να συμβάλει στη βελτίωση του ανταγωνισμού και των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους καταναλωτές μέσα στα πλαίσια των βασικών αρχών της ισότητας, κλινικής αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας που διέπουν το θεσμικό πλαίσιο του εθνικού συστήματος υγείας.

Με τη θέσπιση του Ν. 3919 και των επακόλουθων διατάξεων επιδιώκεται η απλούστευση της διαδικασίας αδειοδότησης του επαγγέλματος και η μείωση των περιορισμών σε ό,τι αφορά την ίδρυση και λειτουργία των ιατρείων-πολυϊατρείων. Στον Πίνακα 4.6.2 παρουσιάζονται οι θεσμικές εξελίξεις που αφορούν στην πρόσβαση και στην άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 3919/2011 και των μετέπειτα Υ.Α.

Με την Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/2012 η άδεια ασκήσεως του επαγγέλματος μετατράπηκε σε αναγγελία βεβαίωσης, χωρίς όμως να θίγονται περιορισμοί που έχουν υποκειμενικό χαρακτήρα αναγόμενο στο πρόσωπο του ενδιαφερόμενου να ασκήσει το επάγγελμα ή την οικονομική δραστηριότητα όπως προσόντα, αποκτηθείσα εμπειρία, ικανότητες και δεξιότητες καθώς και το κόστος αδειοδότησης (παράβολο δημοσίου ταμείου 8 ευρώ και έντυπο παράβολο τελών χαρτοσήμου αξίας 30 ευρώ). Επίσης υποχρεωτική είναι η

εγγραφή του ιατρού στον οικείο ιατρικό σύλλογο. Κάθε ιατρός είναι μέλος ενός μόνο ιατρικού συλλόγου, μπορεί όμως να μεταβάλλει τον τόπο της επαγγελματικής του εγκατάστασης εφόσον γίνει γνωστοποίηση στον ιατρικό σύλλογο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6.2

Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ιατροί-Ιατρεία-Πολυϊατρεία

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις		
Ιατροί			
Αδειοδότηση	Μετατρέπεται σε αναγγελία άσκησης του επαγγέλματος*	Εφαρμογή της αναγγελίας, διατηρώντας τις προϋποθέσεις εκπαίδευσης, προϋπηρεσίας και εγγραφής στο σύλλογο	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Κάθε ιατρός είναι μέλος ενός μόνο ιατρικού συλλόγου, μπορεί όμως να μεταβάλλει τον τόπο της επαγγελματικής του εγκατάστασης εφόσον γίνει γνωστοποίηση στον ιατρικό σύλλογο	Παραμένει σε ισχύ	
Ιατρεία/Πολυϊατρεία			
Άδεια ίδρυσης και λειτουργίας	Μετατρέπεται σε βεβαίωση λειτουργίας ***	Εφαρμογή της βεβαίωσης λειτουργίας, διατηρώντας τις τεχνικές προδιαγραφές και τα απαραίτητα δικαιολογητικά	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Τα φυσικά και νομικά πρόσωπα δύναται να είναι κάτοχοι περισσότερης της μίας άδειας ανά την επικράτεια**	Άρση περιορισμού	
Λειτουργία περισσότερων εγκαταστάσεων	Τα φυσικά και νομικά πρόσωπα δύναται να λειτουργούν παραρτήματα**	Άρση περιορισμού	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Βεβαίωση λειτουργίας χορηγείται σε φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα, σε αστικούς συνεταιρισμούς και σε εταιρείες με οποιαδήποτε μορφή***	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Ο επιστημονικά υπεύθυνος του ιατρείου-πολυϊατρείου πρέπει να έχει άδεια/βεβαίωση ιατρού**	Άρση περιορισμού ως προς τον ιδιοκτήτη του ιατρείου-πολυϊατρείου. Διατήρηση του περιορισμού για τον Επιστημονικό Υπεύθυνο	

* Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/2012 ** Ν. 4093/2012 *** Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/2012.

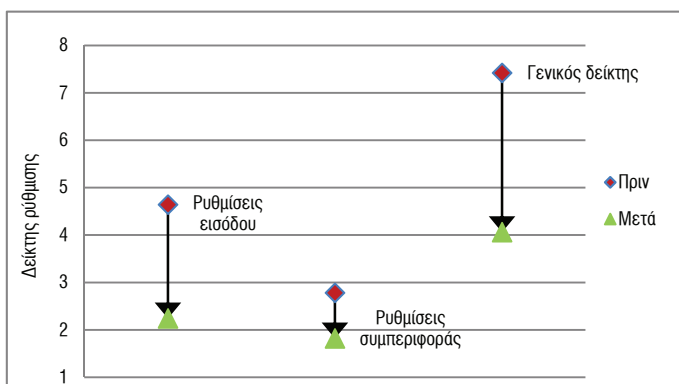
Η άδεια ίδρυσης και λειτουργίας των ιατρείων-πολυϊατρείων μετατράπηκε σε αναγγελία έναρξης λειτουργίας (Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/2012), χωρίς να καταργούνται περιορισμοί που έχουν σχέση με τη διαφύλαξη υπέρμετρου δημόσιου συμφέροντος και τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας και της υγείας των πολιτών, όπως άδεια/βεβαίωση ασκήσεως επαγγέλματος ιατρού ή επιστημονικά υπεύθυνου του πολυϊατρείου, κτιριακές προδιαγραφές και εξοπλισμός, καθώς και το κόστος αδειοδότησης, το οποίο προσαυξάνει το κόστος αναγγελίας που αναφέρθηκε παραπάνω κατά 200 ευρώ στην περίπτωση του ιατρείου και κατά 400 ευρώ του πολυϊατρείου. Η βεβαίωση λειτουργίας χορηγείται σε: (α) φυσικά πρόσωπα που διαθέτουν άδεια ή βεβαίωση άσκησης του ιατρικού επαγγέλματος, (β) φυσικά πρόσωπα με την προϋπόθεση ότι θα ορίζεται επιστημονικά υπεύθυνος κάτοχος αδειάς ή βεβαίωσης άσκησης του επαγγέλματος, (γ) νομικά πρόσωπα, (δ) σε αστικούς συνεταιρισμούς ιατρών και (ε) σε εταιρείες με οποιαδήποτε νομική μορφή. Με την Υ3β/Γ.Π./οικ.36859/2013 ορίζεται ότι είναι δυνατή η χορήγηση κοινής βεβαίωσης λειτουργίας σε δύο ή περισσότερους ιατρούς της αυτής ειδικότητας. Απαραίτητη προϋπόθεση η εγγραφή του φυσικού προσώπου ή του επιστημονικά υπευθύνου στον ιατρικό σύλλογο της περιφέρειας στην οποία αιτείται η βεβαίωση λειτουργίας. Με τη δημοσίευση του Ν. 4093/2012 παρ. ΙΒ 3 επιτρέπεται η ίδρυση παραρτημάτων και η κατοχή περισσότερης της μίας άδειας λειτουργίας, καθώς επίσης ο επιστημονικά υπεύθυνος μπορεί να παρέχει υπηρεσίες και σε άλλη περιφέρεια στην οποία δεν είναι εγγεγραμμένος.

Με βάση την παραπάνω αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης, απεικονίζεται στα Διαγράμματα 4.6.3 και 4.6.4 ο γενικός δείκτης ρύθμισης εισόδου και συμπεριφοράς για το επάγγελμα του ιατρού και των ιατρείων-πολυϊατρείων πριν και μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011. Ο γενικός δείκτης ρύθμισης των ιατρών μειώθηκε από 7,42 στο 4,06 μετά τη θέσπιση του νόμου. Ο δείκτης ρύθμισης εισόδου μειώθηκε από 4,64 σε 2,24, κυρίως λόγω της μετατροπής της άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος σε αναγγελία, διατηρώντας τη διοικητική διαδικασία. Αντίστοιχα, ο δείκτης ρύθμισης συμπεριφοράς μειώθηκε από 2,78 σε 1,82, λόγω της άρσης της απαγόρευσης άσκησης της δραστηριότητας σε περισσότερες από μία εγκαταστάσεις.

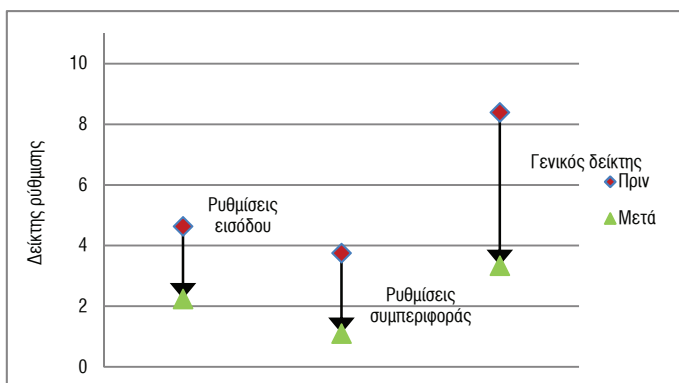
Ο γενικός δείκτης ρύθμισης των ιατρείων-πολυϊατρείων καταγράφει μεγαλύτερη μείωση (από 8,40 διαμορφώθηκε στο 3,34) συγκριτικά με αυ-

τόν της άσκησης του επαγγέλματος. Ο δείκτης ρύθμισης εισόδου μειώθηκε στο 2,24 από 4,64, λόγω της μετατροπής της άδειας ίδρυσης και λειτουργίας σε βεβαίωση λειτουργίας, διατηρώντας τη διοικητική διαδικασία και τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Ο δείκτης ρύθμισης συμπεριφοράς μειώθηκε από 3,76 σε 1,10, λόγω της άρσης περιορισμών σχετικά με την εταιρική μορφή των ιδιωτικών φορέων, την ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα και τη δυνατότητα λειτουργίας περισσότερων της μίας εγκατάστασης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.3
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ιατροί



ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.4
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ιατρεία-Πολυϊατρεία



Η σημαντική μεταβολή στο γενικό δείκτη τόσο του επαγγέλματος όσο και της οικονομικής δραστηριότητας οφείλεται κυρίως στην άρση των περιορισμών συμπεριφοράς για την οικονομική δραστηριότητα και στη μετατροπή της άδειας σε βεβαίωση αναγγελίας, ενώ οι προϋποθέσεις αδειοδότησης και οι τεχνικές προδιαγραφές συνεχίζουν να υφίστανται για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και της υγείας των πολιτών

4.6.5. Νεοεισερχόμενοι

Για την αξιολόγηση του αριθμού των νεοεισερχομένων στις ιατρικές υπηρεσίες (φυσικά και νομικά πρόσωπα) χρησιμοποιούνται στοιχεία της ΓΓΠΣ για την έναρξη και διακοπή της δραστηριότητας (ΚΑΔ) για την περίοδο 2009-2014 (Πίνακας 4.6.3). Ο αριθμός των ενάρξεων για τα φυσικά πρόσωπα παρουσιάζει αυξομειώσεις κατά την περίοδο 2009-2014, προσεγγίζοντας τις 2.384 ενάρξεις το 2014. Αντίστοιχη εικόνα παρατηρούμε και για τα νομικά πρόσωπα, ο αριθμός των οποίων αυξήθηκε από 125 το 2009 σε 195 το 2014. Συνολικά ο αριθμός των νεοεισερχόμενων ιατρών στο επάγγελμα καταγράφει μέση ετήσια μεταβολή 3,14% στην υπό εξέταση περίοδο. Το ποσοστό της ετήσιας συμμετοχής των ενάρξεων στη συνολική δραστηριότητα παρουσιάζει μικρές μεταβολές και κυμαίνεται από 7,26% το 2010 έως 8,55% το 2012.

Ο αριθμός των διακοπών της οικονομικής δραστηριότητας των φυσικών προσώπων αυξήθηκε από 1.508 το 2009 σε 2.154 το 2014, με μικρές αυξομειώσεις στα ενδιάμεσα έτη. Ο αριθμός των διακοπών των νομικών προσώπων παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις, προσεγγίζοντας τις 43 αποχωρήσεις το 2014. Κατά την περίοδο 2009-2014, για το σύνολο των διακοπών καταγράφηκε μέση ετήσια αύξηση κατά 12,10%, με ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά αποχώρησης το 2014. Το ποσοστό συμμετοχής των διακοπών στη συνολική δραστηριότητα του επαγγέλματος κυμαίνεται από 5,65% το 2009 σε 7,11% το 2014. Ο αριθμός των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα, είτε ως φυσικά είτε ως νομικά πρόσωπα, ήταν μεγαλύτερος από αυτόν των αποχωρήσεων, με αποτέλεσμα η καθαρή μεταβολή να είναι θετική καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο. Ο συνολικός αριθμός ελεύθερων επαγγελματιών αυξήθηκε από 27.482 το 2009 σε 30.904 το 2014, καταγράφοντας μέση ετήσια αύξηση 2,38%.

Μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες διατάξεις απελευθέρωσης του ιατρικού επαγγέλματος με την εφαρμογή των Υ.Α.

3β/Γ.Π./οικ.130/2012, Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/2012 και της Υ.Α.7/Γ.Π./6701/2012 παρατηρείται αύξηση στον αριθμό των νεοεισερχόμενων ιατρών στο επάγγελμα, ενώ η πτωτική πορεία των αποχωρήσεων το 2013 ανακόπτεται από το διπλασιασμό των αποχωρήσεων το 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6.3
Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ:
Ιατροί-Ιατρεία-Πολυϊατρεία, 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	2.121	1.949	2.010	2.319	2.283	2.384
Νομικά πρόσωπα	125	82	124	159	194	195
Σύνολο ενάρξεων	2.246	2.031	2.134	2.478	2.477	2.579
Διακοπή δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	1.508	1.651	1.914	1.693	1.213	2.154
Νομικά πρόσωπα	45	35	47	51	46	43
Σύνολο διακοπών	1.553	1.686	1.961	1.744	1.259	2.197
Καθαρή μεταβολή						
Φυσικά πρόσωπα	613	298	96	626	1.070	230
Νομικά πρόσωπα	80	47	77	108	148	152
Σύνολο	693	345	173	734	1.218	382
Συνολική δραστηριότητα	27.482	27.992	28.434	28.967	29.692	30.904
Ποσοστιαία συμμετοχή επί της συνολικής δραστηριότητας						
Έναρξη δραστηριότητας	8,17	7,26	7,51	8,55	8,34	8,35
Διακοπή δραστηριότητας	5,65	6,02	6,90	6,02	4,24	7,11
Ποσοστιαίες ετήσιες μεταβολές						
	2010/09	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13	M.O. 2014/09
Έναρξη δραστηριότητας	-9,57	5,07	16,12	-0,04	4,12	3,14
Διακοπή δραστηριότητας	8,56	16,31	-11,07	-27,81	74,50	12,10
Συνολική δραστηριότητα	1,86	1,58	1,87	2,50	4,08	2,38

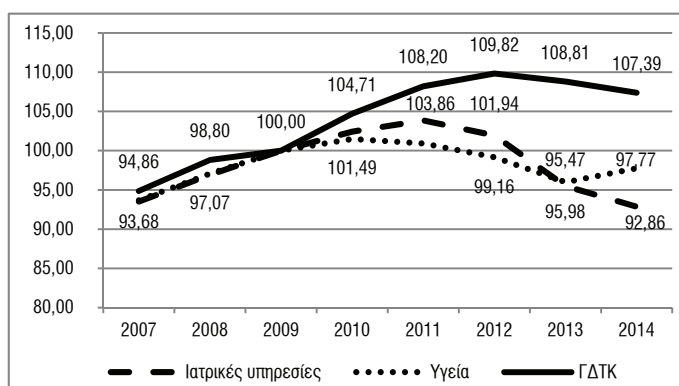
Πηγή: ΓΓΠΣ 2015. Ίδιοι υπολογισμοί.

4.6.6. Τιμές/αμοιβές

Οι αμοιβές των ιατρικών επισκέψεων καθορίζονται ανάλογα με το εάν οι παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους ασθενείς αποζημιώνονται από τον ασφαλιστικό οργανισμό (ιατροί συμβεβλημένοι με τον ΕΟΠΥΥ) ή από ιδιωτική πληρωμή. Στην πρώτη περίπτωση, οι αμοιβές των ιατρικών επισκέψεων και πράξεων καθορίζονται με βάση την Υ.Α. Φ.90380/26464/4315/2011. Η ιδιωτική πληρωμή διαμορφώνεται ανάλογα με την ιατρική ειδικότητα, τη φήμη ή τη χωροθέτηση του ιατρείου-πολυϊατρείου.

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 4.6.5, στο οποίο απεικονίζεται η διαχρονική εξέλιξη του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή και των υποδείκτων για την υγεία και τις ιατρικές υπηρεσίες με βάση το έτος 2009 για τη χρονική περίοδο 2007-2014, ο υποδείκτης τιμών για τις ιατρικές υπηρεσίες αυξήθηκε με φθίνοντα ρυθμό από το 2007 μέχρι το 2011 και μειώθηκε σταδιακά μέχρι το 2014. Την περίοδο 2007-2011 αυξήθηκε κατά 11,06%, ενώ την περίοδο 2011-2014 μειώθηκε κατά 10,60%. Μετά το 2013, το μέγεθος του υποδείκτη τιμών για τις ιατρικές υπηρεσίες ήταν χαμηλότερο συγκριτικά με τον υποδείκτη υγείας που παρουσιάζει μικρή ανάκαμψη και με το ΓΔΤΚ, αντανακλώντας τη συνεχιζόμενη πτωτική τάση μετά το 2011.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6.5
Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις ιατρικές υπηρεσίες, 2007-2014



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2015.

Η οικονομική ύφεση είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική συρρίκνωση των ατομικών εισοδημάτων των καταναλωτών, αυξάνοντας τη ζήτηση για παροχή υπηρεσιών υγείας από το δημόσιο τομέα. Η ίδρυση του ΕΟΠΥΥ έδωσε τη δυνατότητα πρόσβασης στην ιδιωτική πρωτοβάθμια περίθαλψη σε μεγαλύτερο αριθμό ασθενών, καθώς οι συμβεβλημένοι ιατροί αποζημιώνονται εν μέρει από τον ασφαλιστικό οργανισμό. Η ύφεση σε συνδυασμό με την αυξημένη χρήση των συμβεβλημένων ιατρειών δικαιολογεί σε ένα μεγάλο ποσοστό τη μείωση στον υποδείκτη τιμών για ιατρικές υπηρεσίες.

4.7. Οδοντίατροι-Οδοντιατρεία-Πολυοδοντιατρεία

4.7.1. Γενικά

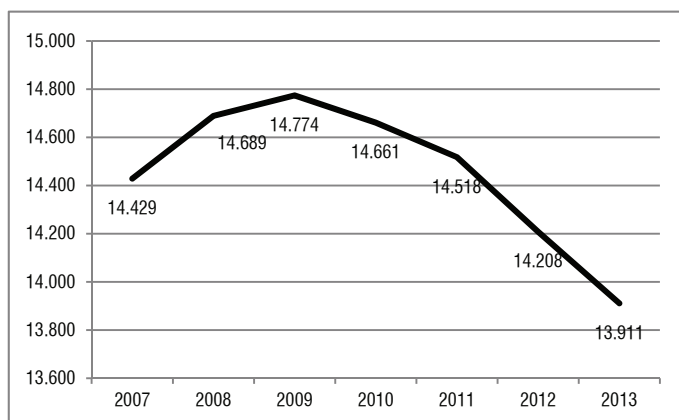
Το επάγγελμα του οδοντίατρου αποσκοπεί στην εξασφάλιση της στοματικής υγείας του ανθρώπου, δηλαδή στην πρόληψη, διάγνωση, θεραπεία και ανακούφιση από τον πόνο των ανωμαλιών και ασθενειών των οδόντων, του στόματος, των γνάθων και των γύρω ιστών. Όπως και στο επάγγελμα των ιατρών, η άσκηση της οδοντιατρικής επιστήμης είναι συνδεδεμένη με το δημόσιο συμφέρον και την προστασία της υγείας των πολιτών. Οι οδοντίατροι απασχολούνται ως δημόσιοι λειτουργοί στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας και ως ελεύθεροι επαγγελματίες σε ιδιωτικά οδοντιατρεία-πολυοδοντιατρεία. Τα ιδιωτικά οδοντιατρεία είναι χώροι κατάλληλα διαρρυθμισμένοι και εξοπλισμένοι, στους οποίους ασκείται η οδοντιατρική επιστήμη από πρόσωπο που διαθέτει τη σχετική άδεια άσκησης επαγγέλματος και βεβαίωση λειτουργίας ιδιωτικού οδοντιατρείου. Ιδιωτικό πολυοδοντιατρείο είναι η σύνθεση τριών τουλάχιστον οδοντιατρείων, που στεγάζονται σε λειτουργικά ενιαίο και ανεξάρτητο από κάθε άλλη χρήση χώρο.

4.7.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Ο αριθμός των οδοντιάτρων παρουσιάζει αυξομειώσεις κατά την περίοδο 2007-2013 (ΕΛΣΤΑΤ, 2015). Το 2013 δραστηριοποιούνται 14.208

οδοντίατροι¹⁶, το 47% των οποίων κατανέμονται στην Αττική, το 17% στην Κεντρική Μακεδονία και το 36% στις υπόλοιπες γεωγραφικές περιφέρειες. Κατά τη χρονική περίοδο 2007-2009, ο αριθμός των οδοντιάτρων αυξήθηκε κατά 2,40%, ενώ την περίοδο 2010-2013 μειώθηκε κατά 5%. Η μεγαλύτερη αύξηση (1,80%) καταγράφεται το 2008, ενώ η μεγαλύτερη μείωση (3,60%) το 2013 (Διάγραμμα 4.7.1). Στην Ελλάδα το 2011 αντιστοιχούσαν 1,28 οδοντίατροι ανά 1.000 κατοίκους, όταν στη Νορβηγία η αναλογία ήταν 0,99, στη Γαλλία 0,64 και στην Ιταλία 0,58 (OECD, 2014).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.1
Αριθμός οδοντιάτρων, 2007-2013

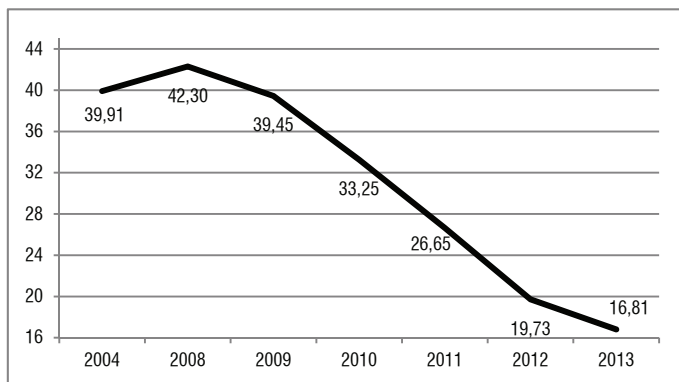


Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υγεία και Κοινωνική Προστασία, 2015.

Η μέση μηνιαία δαπάνη για οδοντιατρικές υπηρεσίες κυμάνθηκε στα 16,81 ευρώ το 2013, καταγράφοντας μείωση 60% συγκριτικά με το 2008 (Διάγραμμα 4.7.2). Διαχρονικά μετά το 2008 παρατηρείται σημαντική μείωση (16,61% μέση ετήσια μεταβολή), η οποία είναι σχεδόν τριπλάσια από τη μείωση στον τομέα της υγείας (ΕΛΣΤΑΤ, 2014).

¹⁶ Αφορά οδοντίατρος που απασχολούνται στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα καθώς και ως ελεύθεροι επαγγελματίες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.2
Μέσος όρος μηνιαίων αμοιβών οδοντιατρικών υπηρεσιών, 2004-2013



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών, 2014.

4.7.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την άσκηση του οδοντιατρικού επαγγέλματος και τη λειτουργία των οδοντιατρείων-πολυοδοντιατρείων πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011¹⁷ και των μετέπειτα διατάξεων είναι παρόμοιο με αυτό των ιατρικών υπηρεσιών και παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.7.1.

Το θεσμικό πλαίσιο αναφέρεται στον καθορισμό προϋποθέσεων για την είσοδο νέων οδοντιάτρων, στην ίδρυση και λειτουργία των οδοντιατρείων-πολυοδοντιατρείων, στους γεωγραφικούς περιορισμούς ως προς την άσκηση του επαγγέλματος, στη σύσταση εταιρειών παροχής οδοντιατρικών υπηρεσιών, στην ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας και σε περιορισμούς στη διαφήμιση.

Για την άσκηση του επαγγέλματος απαιτείται πτυχίο της οδοντιατρικής σχολής της ημεδαπής ή ισότιμης της αλλοδαπής. Οι οδοντίατροι μετά την απόκτηση της άδειας μπορούν να αιτηθούν τη χορήγηση ιατρικής ει-

¹⁷ Στο Παράρτημα της έκθεσης του ΚΕΠΕ (2015) παρατίθεται αναλυτική περιγραφή του θεσμικού πλαισίου.

δικότητας (Ν.Δ. 4111/1960, άρθρο 6), για την οποία απαιτούνται 3-4 χρόνια ειδίκευσης και επιτυχής εξέταση. Το άρθρο 41 του Ν. 1397/1983 ορίζει ότι για τη διατήρηση της άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος απαιτείται βεβαίωση μετεκπαίδευσης. Η μετεκπαίδευση αφορά τη συμπλήρωση 80 ωρών μαθημάτων κάθε 5 χρόνια, το πρόγραμμα της οποίας καθορίζεται από την Επιτροπή Μετεκπαίδευσης καθώς και τη συμπλήρωση 20 ωρών προγραμμάτων επιλογής του οδοντίατρου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7.1
Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των οδοντιατρικών υπηρεσιών

<p>Πριν το Ν. 3919/2011</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Α.Ν. 1565/14.1.1939/Α16 «Περί κώδικος ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος» • Α.Ν. 1843/19.6.1951/Α178 «Περί τροποποιήσεως και συμπλήρωσεως διατάξεων τινων του υπ' αρ. 1565/39 Α.Ν. περί κώδικος ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος» • Ν.Δ. 3623/16.11.1956/Α277 «Περί καθορισμού κατωτάτων ορίων ιατρικής αμοιβής και συνθηκών εργασίας των ιατρών» • Ν. 1397/7.10.1983/Α143 άρθρο 41 «Εθνικό Σύστημα Υγείας» • Π.Δ. 200/9.5.1988/Α87 «Όροι και προϋποθέσεις χορηγήσεως του τίτλου της Οδοντιατρικής ειδικότητας της Γναθοχειρουργικής» • Π.Δ. 235/23.5.1988/Α100 «Όροι και προϋποθέσεις χορηγήσεως του τίτλου της Οδοντιατρικής ειδικότητας της Ορθοδοντικής» • Π.Δ.157/30.4.1991/Α62, άρθρο 4, περ. ΙΙ-ΙΙΙ «Αύξηση αμοιβών ιατρικών επισκέψεων και ιατρικών και οδοντιατρικών πράξεων» • Π.Δ. 84/10.4.2001/Α70 «Όροι, προϋποθέσεις, διαδικασία και προδιαγραφές για την ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών φορέων παροχής υπηρεσιών Π.Φ.Υ.» • Π.Δ. 39/1.4.2009/Α55 «Κώδικας Οδοντιατρικής Δεοντολογίας» • Ν. 3846/11.5.2010/Α66, άρθρο 28 «Εγγυήσεις για την εργασιακή ασφάλεια και άλλες διατάξεις» για την ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών φορέων παροχής υπηρεσιών Π.Φ.Υ.»
<p>Μετά το Ν. 3919/2011</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ν. 4025/2.11.2011/Α228 άρθρο 35 «Ανασυγκρότηση Φορέων Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Κέντρα Αποκατάστασης, Αναδιάρθρωση Ε.Σ.Υ. και άλλες διατάξεις» • Υ.Α. 3β/Γ.Π./οικ. 130/20.2.2012 «Εφαρμογή του Νόμου 3919/2011» • Ν. 4093/12.11.2012/Α222 παράγραφος ΙΒ.3 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 - Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» • Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/13.3.2012/Β713 «Καθορισμός δικαιολογητικών, διαδικασίας, όρων και προϋποθέσεων για τη χορήγηση βεβαίωσης λειτουργίας των ιατρείων, πολυιατρείων, οδοντιατρείων και πολυοδοντιατρείων» • Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/28.3.2012 «Σχετικά με τις διατάξεις του Ν. 3919/2011 όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 4 παρ. 16 του Ν.4038/2012» • Υ3β/Γ.Π./οικ.36859/22.3.2013 «Συμπλήρωση της αριθμ. Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/13.3.2012/Β713 κ.ά.»

Μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 και σύμφωνα με την Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/2012, ο οδοντίατρος ασκεί το επάγγελμά του μετά την αναγγελία

έναρξης συνοδευόμενη από τα απαραίτητα νόμιμα δικαιολογητικά. Οι αρμόδιες διοικητικές αρχές μέσα σε χρονικό διάστημα τριών (3) μηνών θα πρέπει να εκδώσουν βεβαίωση πληρότητας των προϋποθέσεων για τη νόμιμη άσκηση του επαγγέλματος. Σύμφωνα με το άρθρο 35 του Ν. 4025/2011 αρμόδια αρχή για τη χορήγηση, αναστολή, ανάκληση και ακύρωση της άδειας/βεβαίωσης ασκήσεως του οδοντιατρικού επαγγέλματος καθώς και του τίτλου ειδικότητας ορίζεται η Ελληνική Οδοντιατρική Ομοσπονδία (ΕΟΟ).

Απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση του επαγγέλματος είναι η εγγραφή στον οικείο Οδοντιατρικό Σύλλογο, στον οποίο έχει την επαγγελματική του εγκατάσταση (Α.Ν. 1565/1939 άρθρο 49, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από τους Α.Ν. 1843/1951, Ν. 2049/1952, Ν. 3418/2005, άρθρο 35, Π.Δ. 39/2009, άρθρο 49). Κάθε οδοντίατρος είναι μέλος ενός μόνο οδοντιατρικού συλλόγου. Τα μέλη του συλλόγου υποχρεούνται σε ετήσια εισφορά, η οποία καθορίζεται με απόφαση του Δ.Σ. κάθε έτος. Υποχρεούνται επίσης σε καταβολή ετήσιας εισφοράς, το ύψος της οποίας καθορίζεται κάθε έτος, στην ΕΟΟ.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Οδοντιατρικής Δεοντολογίας, ο οδοντίατρος ασκεί το επάγγελμα σε ιδιωτικό οδοντιατρείο-πολυοδοντιατρείο στην περιφέρεια του οδοντιατρικού συλλόγου, στον οποίο έχει εγγραφεί (εξαιρέσεις ορίζονται για τις νησιωτικές περιφέρειες). Απαγορεύεται να παρέχει περιστασιακά τις υπηρεσίες του –με αμοιβή ή χωρίς– στην περιφέρεια άλλου συλλόγου και να εξυπηρετεί, να εξαρτάται ή να συμμετέχει σε επιχειρήσεις που παρασκευάζουν φάρμακα, υλικά, εργαλεία κ.ά. ή να διαφημίζει και να προβάλλει αυτά.

Σύμφωνα με το Π.Δ. 39/2009, άρθρα 21-26, απαγορεύεται οποιαδήποτε προσωπική διαφήμιση ή συστηματική δημόσια παρουσία ή αναφορά του ονόματος άμεσα ή έμμεσα. Απαγορεύεται η ανάρτηση σε δημόσιο χώρο διαφημιστικών πινακίδων ή επιγραφών, η διανομή φυλλαδίων, αγγελιών, δημοσιευμάτων ή οποιασδήποτε φύσης διαφημιστικών εντύπων ή άλλων ανακοινώσεων στον έντυπο ή ηλεκτρονικό τύπο.

Οι συμβεβλημένοι με ασφαλιστικούς οργανισμούς οδοντίατροι δύνανται να παρέχουν τις υπηρεσίες τους βάσει κατώτατων αμοιβών (Ν.Δ. 3623/1956) που καθορίζονται από Π.Δ ή Υ.Α. του Υπουργείου Υγείας (Π.Δ. 161/1990, Π.Δ. 157/1991 και Υ.Α. ΕΜΠ5/2012), σύμφωνα με τα οποία απαγορεύεται στον οδοντίατρο να αμείβεται με τιμές κάτω από τις οριζόμενες (Π.Δ. 39/2009, άρθρο 39).

Σύμφωνα με την Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/2012, για τη νόμιμη λειτουργία οδοντιατρείου-πολυοδοντιατρείου απαιτείται βεβαίωση λειτουργίας, η οποία χορηγείται από τους κατά τόπους συλλόγους, μέσα σε προθεσμία ενός μηνός από την αναγγελία έναρξης λειτουργίας με την κατάθεση όλων των σχετικών δικαιολογητικών που αφορούν τον επιστημονικά υπεύθυνο, τις εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό τους. Επίσης ρυθμίζονται διαδικασίες για τη συμπεριφορά στην επαγγελματική δραστηριότητα, οι οποίες είναι όμοιες με αυτές των ιατρικών-πολυιατρικών και ήδη περιγράφηκαν στην προηγούμενη ενότητα.

4.7.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα παρουσιάζει περιορισμούς ως προς το εύρος των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθορίζοντας προϋποθέσεις διοικητικής διαδικασίας για την άσκηση του οδοντιατρικού επαγγέλματος καθώς και για τη λειτουργία των οδοντιατρείων-πολυοδοντιατρείων. Με τη θέσπιση του Ν. 3919 και των επακόλουθων διατάξεων επιδιώκεται η απλούστευση της διαδικασίας αδειοδότησης του επαγγέλματος και η μείωση των περιορισμών σε ό,τι αφορά την ίδρυση και λειτουργία των οδοντιατρείων-πολυοδοντιατρείων. Στον Πίνακα 4.7.2 παρουσιάζονται οι περιορισμοί που αφορούν στην πρόσβαση και στην άσκηση του οδοντιατρικού επαγγέλματος σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 3919/2011 και των μετέπειτα Υ.Α.

Με την Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/2012, η άδεια άσκησης του επαγγέλματος μετατράπηκε σε αναγγελία, χωρίς όμως να θίγονται περιορισμοί που έχουν υποκειμενικό χαρακτήρα αναγόμενο στο πρόσωπο του ενδιαφερόμενου να ασκήσει το επάγγελμα ή την επαγγελματική δραστηριότητα όπως προσόντα, αποκτηθείσα εμπειρία, ικανότητες και δεξιότητες καθώς και το κόστος αδειοδότησης (παράβολο δημοσίου ταμείου 8 ευρώ και έντυπο παράβολο τελών χαρτοσήμου αξίας 30 ευρώ). Επίσης υποχρεωτική είναι η εγγραφή στον οικείο οδοντιατρικό σύλλογο, η οποία κοστίζει 60,10 ευρώ, ενώ η ετήσια συνδρομή 112,64 ευρώ. Για την άδεια ίδρυσης και λειτουργίας των οδοντιατρείων-πολυοδοντιατρείων και τις ρυθμίσεις συμπεριφοράς ισχύουν όσα συζητήθηκαν στην ενότητα των ιατρικών υπηρεσιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7.2
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης:
Οδοντίατροι-Οδοντιατρεία-Πολυοδοντιατρεία

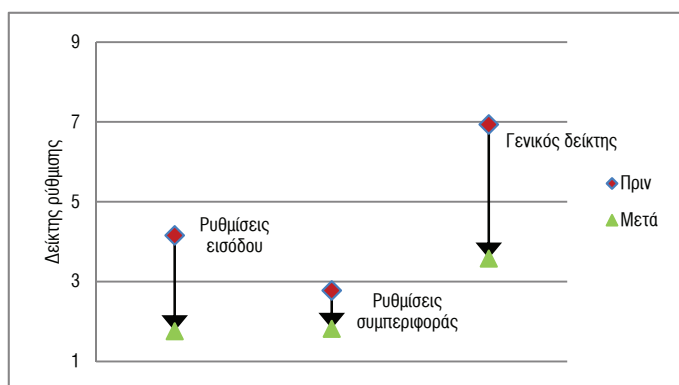
Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις		
Οδοντίατροι			
Αδειοδότηση	Μετατρέπεται σε αναγγελία άσκησης του επαγγέλματος*	Εφαρμογή της αναγγελίας, διατηρώντας τις προϋποθέσεις εκπαίδευσης, προύπηρεσίας και εγγραφής στον οικείο σύλλογο	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Καμία μεταβολή σε ό,τι αφορά τις διατάξεις του Κώδικα Δεοντολογίας	Δεν είναι ξεκάθαρο στο νομοθέτημα εάν η δυνατότητα απασχόλησης σε περισσότερες εγκαταστάσεις/ άδειες αφορά και την εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος απασχόληση	
Οδοντιατρεία/Πολυοδοντιατρεία			
Άδεια ίδρυσης και λειτουργίας	Μετατρέπεται σε βεβαίωση λειτουργίας ***	Εφαρμογή της βεβαίωσης λειτουργίας, διατηρώντας τις τεχνικές προδιαγραφές	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Τα φυσικά και νομικά πρόσωπα δύναται να είναι κάτοχοι περισσότερης της μίας άδειας ανά την επικράτεια**	Άρση περιορισμού	
Λειτουργία περισσότερων εγκαταστάσεων	Τα φυσικά και νομικά πρόσωπα δύναται να λειτουργούν παραρτήματα**	Άρση περιορισμού	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Βεβαίωση λειτουργίας χορηγείται σε φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα, σε αστικούς συνεταιρισμούς και σε εταιρείες με οποιαδήποτε μορφή***	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Ο επιστημονικά υπεύθυνος του οδοντιατρείου-πολυοδοντιατρείου πρέπει να έχει άδεια/βεβαίωση οδοντιάτρου**	Άρση περιορισμού ως προς τον ιδιοκτήτη του οδοντιατρείου-πολυοδοντιατρείου. Διατήρηση του περιορισμού για τον Επιστημονικό Υπεύθυνο	

* Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/2012 ** Ν. 4093/2012 *** Υ3β/Γ.Π./οικ.24948/2012.

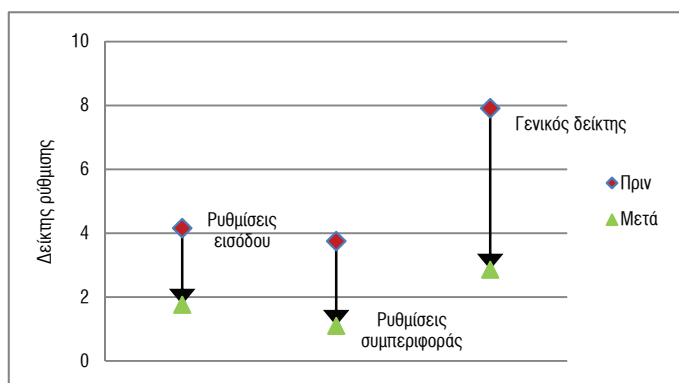
Με βάση την παραπάνω αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης, ο γενικός δείκτης ρύθμισης εισόδου και συμπεριφοράς για το επάγγελμα του οδοντιάτρου και των οδοντιατρείων-πολυοδοντιατρείων πριν και μετά τη θέσπιση του Ν.3919/2011 απεικονίζεται στα Διαγράμματα 4.7.3 και 4.7.4. Ο γενικός δείκτης ρύθμισης για τους οδοντιάτρους μειώθηκε μετά

τη θέσπιση των νομοθετικών μεταρρυθμίσεων (από 6,94 διαμορφώθηκε στο 3,58). Ο δείκτης ρύθμισης εισόδου μειώθηκε από 4,16 σε 1,76 κυρίως λόγω της μετατροπής της άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος σε αναγγελία, διατηρώντας τη διοικητική διαδικασία. Αντίστοιχα, ο δείκτης ρύθμισης συμπεριφοράς μειώθηκε από 2,78 σε 1,82 λόγω της άρσης της απαγόρευσης άσκησης της δραστηριότητας σε περισσότερες από μία εγκαταστάσεις.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.3
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Οδοντίατροι



ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.4
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011:
Οδοντιατρεία-Πολυοδοντιατρεία



Ο γενικός δείκτης ρύθμισης των οδοντιατρικών-πολυοδοντιατρικών καταγράφει μεγαλύτερη μείωση συγκριτικά με την άσκηση του επαγγέλματος (από 7,92 διαμορφώθηκε στο 2,86). Ο δείκτης ρύθμισης εισόδου μειώθηκε στο 1,76 από 4,16 λόγω της μετατροπής της άδειας ίδρυσης και λειτουργίας σε βεβαίωση λειτουργίας, διατηρώντας τη διοικητική διαδικασία. Ο δείκτης ρύθμισης συμπεριφοράς μειώθηκε από 3,76 σε 1,10, λόγω της άρσης περιορισμών σχετικά με την εταιρική μορφή των ιδιωτικών φορέων, την ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που είναι ιδιοκτήτες του πολυοδοντιατρείου, και τη δυνατότητα λειτουργίας περισσότερων της μίας εγκατάστασης.

Η σημαντική μεταβολή στο βαθμό του γενικού δείκτη τόσο του επαγγέλματος όσο και της οικονομικής δραστηριότητας οφείλεται κυρίως στην άρση των περιορισμών συμπεριφοράς για την επαγγελματική δραστηριότητα και στη μετατροπή της αδειοδότησης σε αναγγελία, ενώ τα απαραίτητα δικαιολογητικά και οι τεχνικές προδιαγραφές συνεχίζουν να υφίστανται για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και της υγείας των πολιτών.

4.7.5. Νεοεισερχόμενοι

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΓΓΠΣ για την έναρξη και διακοπή της δραστηριότητας (ΚΑΔ) των οδοντιατρικών υπηρεσιών για τα έτη 2009-2014 (Πίνακας 4.7.3), ο αριθμός των νεοεισερχόμενων (φυσικά και νομικά πρόσωπα) μειώθηκε σημαντικά (15,23% μέση ετήσια μεταβολή) την περίοδο 2009-2014, με τη μεγαλύτερη αρνητική τιμή (46,95%) να καταγράφεται το 2010. Μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 παρατηρείται αύξηση στον αριθμό των νεοεισερχόμενων κατά 14,29% το 2013 και 9,13% το 2014. Πιο αναλυτικά, ο αριθμός ενάρξεων των φυσικών προσώπων μειώθηκε σημαντικά στην υπό εξέταση περίοδο, από 630 ενάρξεις το 2009 σε 168 το 2012 και 214 το 2014. Αντίθετα, ο αριθμός ενάρξεων των νομικών προσώπων αυξήθηκε στις 16 ενάρξεις το 2011, ενώ στη συνέχεια μειώθηκε στις 13 το 2014. Το μερίδιο της ετήσιας συμμετοχής των νεοεισερχόμενων ως προς τη συνολική οικονομική δραστηριότητα μειώθηκε διαχρονικά από 6,62% το 2009 στο 2,50% το 2014.

Ο αριθμός των διακοπών των φυσικών προσώπων αυξήθηκε σημαντικά, καθώς από 254 διακοπές το 2009 σχεδόν διπλασιάζεται προσεγγίζοντας τις 425 το 2014. Σε ό,τι αφορά τα νομικά πρόσωπα, οι διακοπές

αυξήθηκαν διαχρονικά, καταγράφοντας τις υψηλότερες τιμές την περίοδο 2011-2012. Κατά τη χρονική περίοδο 2009-2014, οι διακοπές αυξήθηκαν με μέση ετήσια μεταβολή 15,55%. Το ποσοστό συμμετοχής των διακοπών στη συνολική δραστηριότητα αυξήθηκε από 2,69% το 2009 σε 4,73% το 2014. Η συνολική δραστηριότητα του επαγγέλματος μειώθηκε από 9.640 φυσικά και νομικά πρόσωπα σε 9.074 (μείωση 2,78%). Μετά το 2010, ο αριθμός αυτών που εξέρχονται από το επάγγελμα είναι μεγαλύτερος από αυτόν που εισέρχονται, υποδηλώνοντας αρνητική καθαρή μεταβολή που φτάνει τις 202 αποχωρήσεις το 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7.3

Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ:
Οδοντίατροι-Οδοντιατρεία-Πολυοδοντιατρεία, 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	630	331	207	168	197	214
Νομικά πρόσωπα	9	8	16	14	11	13
Σύνολο ενάρξεων	639	339	223	182	208	227
Διακοπή δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	254	374	383	437	276	425
Νομικά πρόσωπα	6	5	4	0	5	4
Σύνολο διακοπών	260	379	387	437	281	429
Καθαρή μεταβολή						
Φυσικά πρόσωπα	376	-43	-176	-269	-79	-211
Νομικά πρόσωπα	3	3	12	14	6	9
Σύνολο	379	-40	-164	-255	-73	-202
Συνολική δραστηριότητα	9.649	9.734	9.584	9.369	9.140	9.074
Ποσοστιαία συμμετοχή επί της συνολικής δραστηριότητας						
Έναρξη δραστηριότητας	6,62	3,48	2,33	1,94	2,28	2,50
Διακοπή δραστηριότητας	2,69	3,89	4,04	4,66	3,07	4,73
Ποσοστιαίες ετήσιες μεταβολές						
	2010/09	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13	M.O. 2014/09
Έναρξη δραστηριότητας	-46,95	-34,22	-18,39	14,29	9,13	-15,23
Διακοπή δραστηριότητας	45,77	2,11	12,92	-35,70	52,67	15,55
Συνολική δραστηριότητα	0,88	-1,54	-2,24	-2,44	-0,72	-1,21

Πηγή: ΓΓΠΣ, 2015. Ίδιοι υπολογισμοί.

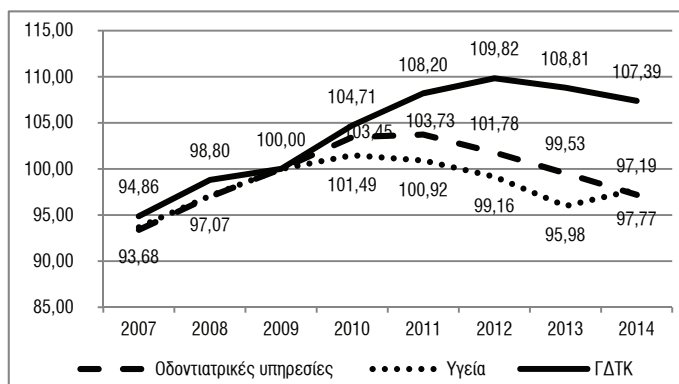
Μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων διατάξεων για την απλούστευση των διαδικασιών ανταγωνισμού παρατηρείται μείωση στον αριθμό των ενάρξεων των φυσικών και νομικών προσώπων, η οποία συνοδεύεται από αύξηση στον αριθμό των αποχωρήσεων από την επαγγελματική δραστηριότητα. Το υψηλό κόστος έναρξης λειτουργίας ενός οδοντιατρείου, σε συνδυασμό με το ότι η επαγγελματική δραστηριότητα ασκείται κατά κύριο λόγο στον ιδιωτικό τομέα χωρίς τη διαμεσολάβηση των ασφαλιστικών οργανισμών και τη συρρίκνωση του ατομικού εισοδήματος των καταναλωτών λόγω της ύφεσης, δρουν ανασταλτικά στην είσοδο νέων επαγγελματιών στην αγορά.

4.7.6. Τιμές/αμοιβές

Οι αμοιβές των οδοντιατρικών υπηρεσιών καθορίζονται από την αγορά και το ύψος τους εξαρτάται από τον εξοπλισμό του οδοντιατρείου-πολυοδοντιατρείου, τα υλικά και τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται σε κάθε οδοντιατρική πράξη, καθώς και τη φήμη και χωροθέτηση του κάθε οδοντιατρείου. Η κοστολόγηση των οδοντιατρικών πράξεων μέσω Υ.Α. ΕΜΠ5/2012 αφορά μόνο τους ασφαλιστικούς οργανισμούς και τον μικρό αριθμό των συμβεβλημένων ιατρών.

Η εξέλιξη του δείκτη τιμών καταναλωτή για τις υποομάδες των οδοντιατρικών υπηρεσιών και της υγείας με βάση το έτος 2009 για τη χρονική περίοδο 2007-2014 απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.7.5. Ο υποδείκτης τιμών καταναλωτή για τις οδοντιατρικές υπηρεσίες παρουσιάζει αυξητική τάση μέχρι το 2011, ενώ μειώνεται σταδιακά μετά το 2012. Πιο αναλυτικά, κατά την περίοδο 2007-2011 καταγράφεται αύξηση 11%, ενώ την περίοδο 2011-2014 μείωση 6,30%. Συγκρίνοντας τον υποδείκτη τιμών των οδοντιατρικών υπηρεσιών με τον υποδείκτη υγείας και το ΓΔΤΚ, παρατηρούμε ότι η πτωτική τάση για τις οδοντιατρικές υπηρεσίες συμβαδίζει με αυτήν του ΓΔΤΚ και του υποδείκτη υγείας μέχρι το 2013. Αναλύοντας τις μηνιαίες μεταβολές, ο υποδείκτης των οδοντιατρικών υπηρεσιών καταγράφει αρνητικές τιμές μετά τον Αύγουστο του 2011, με μικρές αυξήσεις τον Ιούλιο (0,08%)-Αύγουστο (0,20%) του 2012 και το Σεπτέμβριο (1,22%) του 2014.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7.5
 Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή
 για τις οδοντιατρικές υπηρεσίες, 2007-2014



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2015.

4.8. Φυσικοθεραπευτές-Εργαστήρια φυσικοθεραπείας

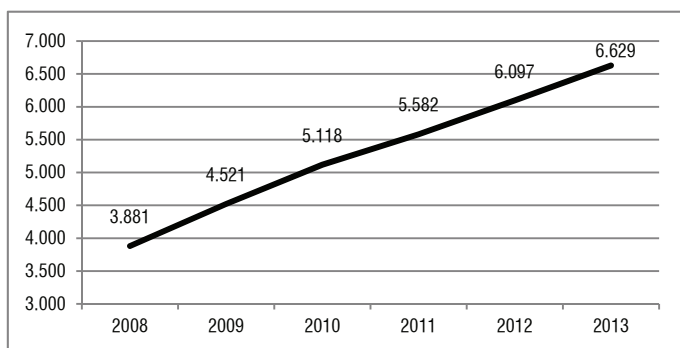
4.8.1. Γενικά

Η φυσικοθεραπεία αποτελεί αναγνωρισμένο ανεξάρτητο επάγγελμα υγείας με σαφείς και οριοθετημένες αρμοδιότητες. Οι φυσικοθεραπευτές απασχολούνται είτε αυτόνομα είτε σε συνεργασία με τους ιατρούς, μετά από σχετική ιατρική διάγνωση, με την πρόληψη, βελτίωση και αποκατάσταση παθολογικών καταστάσεων, συγγενών και επίκτητων, καθώς και τραυματικών βλαβών που προκαλούν διαταραχές στο ερειστικό, μυϊκό, νευρικό, αναπνευστικό και καρδιαγγειακό σύστημα (Π.Δ. 90/2005). Δύναται να απασχοληθούν ως στελέχη του Δημοσίου και ευρύτερου δημοσίου τομέα, του ιδιωτικού τομέα ή ως ελεύθεροι επαγγελματίες σε ιδιωτικά εργαστήρια φυσικοθεραπείας ή σε κατ' οίκον επισκέψεις. Η άσκηση του επαγγέλματος σχετίζεται άμεσα με το δημόσιο συμφέρον και την προστασία της δημόσιας υγείας. Γι' αυτό το λόγο ο φυσικοθεραπευτής οφείλει να παρέχει τις υπηρεσίες του με αποκλειστικό γνώμονα το συμφέρον του ασθενή.

4.8.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Ο αριθμός των φυσικοθεραπευτών παρουσιάζει αυξητική τάση κατά την περίοδο 2008-2013 (ΕΛΣΤΑΤ, 2014). Το 2013 δραστηριοποιούνταν 6.629 φυσικοθεραπευτές¹⁸, το 46% των οποίων κατανέμονταν στην Αττική, το 17% στην Κεντρική Μακεδονία και το 37% στις υπόλοιπες γεωγραφικές περιφέρειες (Διάγραμμα 4.8.1). Κατά τη χρονική περίοδο 2008-2013, ο αριθμός των φυσικοθεραπευτών αυξήθηκε κατά 71% (μέση ετήσια αύξηση 11,35%), ενώ η μεγαλύτερη αύξηση (16,50%) καταγράφηκε το 2009. Στη συνέχεια, ο ρυθμός αύξησης μειώνεται σταδιακά και προσεγγίζει το 8,73% το 2013. Στην Ελλάδα το 2011 αντιστοιχούσαν 0,49 φυσικοθεραπευτές ανά 1.000 κατοίκους, όταν στο Λουξεμβούργο η αναλογία ήταν 1,78, στη Γαλλία 1,15, στην Ισπανία 0,84, στο Ηνωμένο Βασίλειο 0,44 και στην Πορτογαλία 0,13 (OECD, 2014).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.1
Αριθμός φυσικοθεραπευτών, 2008-2013



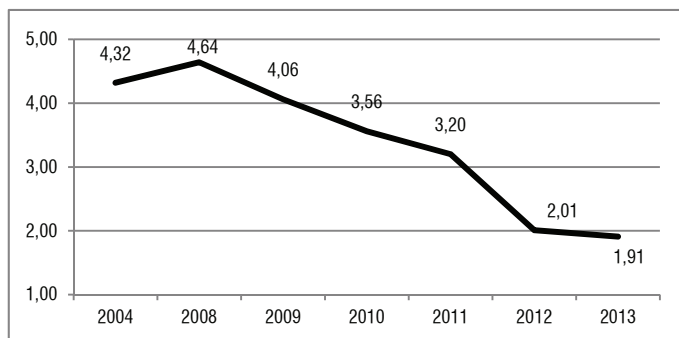
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υγεία και Κοινωνική Προστασία, 2014.

Από την πλευρά του καταναλωτή, η μέση μηνιαία δαπάνη για φυσικοθεραπευτικές και άλλες υπηρεσίες υγείας κυμάνθηκε στα 1,91 ευρώ το 2013, καταγράφοντας μείωση 59% συγκριτικά με το 2008 (Διάγραμμα

¹⁸ Αφορά φυσικοθεραπευτές που απασχολούνται στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα καθώς και ως ελεύθεροι επαγγελματίες.

4.8.2). Διαχρονικά, μετά το 2008 παρατηρείται σταδιακή μέση ετήσια μείωση 20,80%, με την υψηλότερη αρνητική μεταβολή (-59,20%) να καταγράφεται το 2012. Η μέση μηνιαία δαπάνη για φυσικοθεραπευτικές υπηρεσίες ακολουθεί τη γενικότερη αρνητική τάση στις μηνιαίες δαπάνες υγείας των ελληνικών νοικοκυριών, όμως με πολύ υψηλότερη ένταση (ΕΛΣΤΑΤ, 2014).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.2
Μέσος όρος μηνιαίων αμοιβών φυσικοθεραπευτών κ.ά. υπηρεσιών,
2004-2013



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών, 2014.

4.8.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την άσκηση του επαγγέλματος του φυσικοθεραπευτή και της λειτουργίας των εργαστηρίων φυσικοθεραπείας πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011¹⁹ παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.8.1. Αναφέρεται στον καθορισμό προϋποθέσεων για την είσοδο νέων φυσικοθεραπευτών και την ίδρυση και λειτουργία των εργαστηρίων, στους γεωγραφικούς περιορισμούς ως προς την άσκηση του επαγγέλματος, στον καθορισμό κατώτατων αμοιβών, στη σύσταση εταιρειών παροχής υπηρεσιών, στην ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας και σε περιορισμούς στη διαφήμιση.

¹⁹ Στο Παράρτημα της έκθεσης του ΚΕΠΕ (2015) παρατίθεται αναλυτική περιγραφή του θεσμικού πλαισίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8.1
Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των υπηρεσιών φυσικοθεραπείας

<p>Πριν το Ν. 3919/2011</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ν.Δ. 775/31.12.1970/A290 «Περί οργάνωσης και λειτουργίας Ανωτέρας Σχολής Φυσικοθεραπευτών παρά τῷ Γενικῷ Νοσοκομείῳ Αθηνῶν «Βασιλεῦς Παύλος» και ρυθμίσεως θεμάτων σχετικῶν προς την άσκηση επαγγέλματος του μαλάκτου» • Π.Δ. 29/4.2.1987/A8 «Εργαστήρια φυσικοθεραπείας» • Π.Δ. 157/30.4.1991/A62, άρθρο 4, περ. XIV «Αύξηση αμοιβῶν ιατρικῶν επισκέψεων και ιατρικῶν και οδοντιατρικῶν πράξεων» • Π.Δ. 90/8.3.1995/A53 «Επαγγελματικά δικαιώματα πτυχιούχων του τμήματος Φυσικοθεραπείας της Σχολής Επαγγελματίων Υγείας και Πρόνοιας των Τ.Ε.Ι.» • Ν. 3599/1.8.2007/A176 «Σύσταση Πανελληνίου Συλλόγου Φυσικοθεραπευτῶν και άλλες διατάξεις» • Υ.Α. 7γ/Γ.Π./οικ.107359/6.11.2010/B1396 «Κώδικας Δεοντολογίας Φυσικοθεραπευτῶν
<p>Μετά το Ν. 3919/2011</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/28.3.2012 «Σχετικά με τις διατάξεις του Ν.3919/2011 όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 4 παρ. 16 του Ν.4038/2012» • Ν. 4093/12.11.2012/A222 παράγραφος ΙΒ.3 «Εγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» • Υ.Α. ΕΜΠ5/18.11.2012/B3054 «Τροποποίηση της Υ.Α. Φ.90380/25916/3294/2011» • Υ.Α. 3β/Γ.Π./οικ.34580/24.4.2013/B1009 «Τροποποίηση της υπ’ αριθ. Υ3β/ΓΠ/οικ.64435/26.5.2011 κ.ά.» • Ν. 4316/24.12.2014/A270 άρθρα 33-34 «Ίδρυση παρατηρητηρίου άνοιας, βελτίωση περιγεννητικής φροντίδας, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Υγείας και άλλες διατάξεις»

Για την άσκηση του επαγγέλματος απαιτείται πτυχίο του τμήματος φυσικοθεραπείας των ΤΕΙ ή αναγνωρισμένης σχολής της αλλοδαπής τεταρτοετούς φοίτησης, συμπεριλαμβανομένου ενός εξαμήνου πρακτικής άσκησης. Σύμφωνα με την Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/2012 ο φυσικοθεραπευτής θα ασκεί ελεύθερα το επάγγελμά του μετά την αναγγελία έναρξης άσκησης του, συνοδευόμενη από τα απαραίτητα νόμιμα δικαιολογητικά. Οι αρμόδιες διοικητικές αρχές μετά τη λήψη των δικαιολογητικών θα προβαίνουν στις προβλεπόμενες διαδικασίες και ελέγχους με σκοπό τη διαπίστωση της πλήρωσης όλων των απαραίτητων προϋποθέσεων για την άσκηση του επαγγέλματος. Η προαναφερόμενη διαδικασία δεν πρέπει να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες. Εφόσον οι αρμόδιες αρχές διαπιστώσουν την πληρότητα των προϋποθέσεων, θα εκδίδεται βεβαίωση μέσα στο χρονικό διάστημα τριών (3) μηνών. Η έγγραφη ενημέρωση περί απαγόρευσης άσκησης του επαγγ.

γέλματος πρέπει να γίνεται πριν την πάροδο των τριών μηνών από την ημερομηνία της αναγγελίας, δεδομένου ότι μετά την παρέλευση του τριμήνου το επάγγελμα ασκείται ελεύθερα, χωρίς άλλη ειδοποίηση.

Οι φυσικοθεραπευτές είναι υποχρεωμένοι να εγγράφονται στο οικείο περιφερειακό τμήμα του Πανελληνίου Συλλόγου Φυσικοθεραπευτών (Ν. 3599/2007). Ο Κώδικας Δεοντολογίας Φυσικοθεραπευτών (Υ.Α. 7γ/Γ.Π. /οικ.107359/2010) απαγορεύει στο φυσικοθεραπευτή να παρέχει τις υπηρεσίες του εκτός των ορίων της περιοχής του περιφερειακού τμήματος, στο οποίο είναι εγγεγραμμένος. Επίσης δεν επιτρέπεται σε φυσικοθεραπευτές, οι οποίοι έχουν δίπλωμα ιατρού, φαρμακοποιού ή άλλης ειδικότητας υγειονομικού ενδιαφέροντος, να διατηρούν ιατρείο, φαρμακείο ή άλλα παρεμφερή καταστήματα, εκτός εάν παύσουν την άσκηση του φυσικοθεραπευτικού επαγγέλματος.

Βεβαίωση λειτουργίας εργαστηρίου φυσικοθεραπείας χορηγείται σε φυσικά πρόσωπα και σε εταιρείες με οποιαδήποτε νομική μορφή, με την προϋπόθεση ότι ο επιστημονικά υπεύθυνος του εργαστηρίου θα έχει άδεια ασκήσεως του επαγγέλματος του φυσικοθεραπευτή (Ν. 4093/2012 παρ.ΙΒ.3). Με την εφαρμογή της Υ3β/ΓΠ/οικ.34580/2013 και του Ν. 4093/2012, η χορήγηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας εργαστηρίου φυσικοθεραπείας μετονομάζεται σε βεβαίωση λειτουργίας μετά την υποβολή των απαραίτητων πιστοποιητικών. Μετά τον έλεγχο των πιστοποιητικών, η βεβαίωση θα εκδίδεται μέσα σε διάστημα τριών (3) μηνών. Σύμφωνα με το ΠΔ 29/1987, όπως συμπληρώθηκε από το άρθρο 33 του Ν. 4316/2014, στα απαραίτητα πιστοποιητικά συμπεριλαμβάνονται: βεβαίωση ότι πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις για την άσκηση του επαγγέλματος από τον επιστημονικό υπεύθυνο, ποινικό μητρώο, τίτλοι ιδιοκτησίας ή συμφωνητικό μίσθωσης, αρχιτεκτονικά σχέδια των χώρων, άδεια δόμησης, πιστοποιητικό πυροπροστασίας, κατάλογος μηχανημάτων και εργαλείων, καταστατικό της εταιρείας, πιστοποιητικό εταιρικών μεταβολών, πιστοποιητικό μη πτώχευσης, παράβολο δημοσίου ταμείου.

Το εργαστήριο φυσικοθεραπείας επιτρέπεται να λειτουργεί με επωνυμία κοινή με άλλες επιχειρήσεις υγειονομικού χαρακτήρα ή ξένες προς τη φυσικοθεραπεία. Σε κάθε φυσικό πρόσωπο μπορεί να χορηγούνται περισσότερες της μίας βεβαιώσεις λειτουργίας εργαστηρίου (Ν. 4093/2012 παρ.ΙΒ3). Απαγορεύεται, όμως, η μεταβίβαση των εργαστηρίων καθώς

και κάθε άλλη χρήση εκτός αυτής για την οποία χορηγήθηκε η βεβαίωση λειτουργίας.

Οι συμβεβλημένοι με ασφαλιστικούς οργανισμούς φυσικοθεραπευτές παρέχουν τις υπηρεσίες τους με αμοιβές που ορίζονται μέσω του Π.Δ. 399/1981, όπως τροποποιήθηκε από το Π.Δ. 157/1991 και το Ν. 3329/ 2005, άρθρο 33 και την Υ.Α. ΕΜΠ5/2012. Οι καθορισμένες αμοιβές πρέπει να τηρούνται αυστηρά σύμφωνα με το άρθρο 29 του Κώδικα Δεοντολογίας και επιτρέπεται να παραβιάζονται μόνο για απόρους ή οικονομικά αδύνατους.

Το άρθρο 23 του Κώδικα Δεοντολογίας απαγορεύει κάθε είδους δημόσια διαφήμιση (τύπος, ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, τοιχοκόλληση, διανομή έντυπου υλικού κ.ά.) ή δημόσια αναφορά του ονόματος του φυσικοθεραπευτή με σκοπό τη διαφήμιση. Επιτρέπεται μόνο η αναγραφή του ονοματεπωνύμου ή της επωνυμίας της εταιρείας στην πινακίδα του εργαστηρίου.

4.8.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα παρουσιάζει περιορισμούς ως προς το εύρος των παρεχόμενων υπηρεσιών, όπως διαδικασία και προϋποθέσεις αδειοδότησης για την άσκηση του επαγγέλματος καθώς και για τη λειτουργία των εργαστηρίων φυσικοθεραπείας. Επίσης, η άσκηση του επαγγέλματος επιτρέπεται μόνο στην οικεία περιφέρεια που είναι εγγεγραμμένος ο φυσικοθεραπευτής. Η ικανότητα των φυσικοθεραπευτών να ανταγωνίζονται μεταξύ τους περιορίζεται μέσω των ρυθμίσεων στη διαφήμιση και της τήρησης του άρθρου 29 του Κώδικα Δεοντολογίας για την αμοιβή τους. Οι καθορισμένες αμοιβές με απόφαση του Υπουργείου Υγείας ισχύουν μόνο στην περίπτωση σύναψης συμβάσεων με τους ασφαλιστικούς οργανισμούς, ενώ στις ιδιωτικές πληρωμές οι αμοιβές καθορίζονται από την αγορά. Η μη πρόβλεψη για δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με την ποιότητα των υπηρεσιών και των αμοιβών περιορίζει τις επιλογές των καταναλωτών και οδηγεί στο φαινόμενο της ασύμμετρης πληροφόρησης.

Με την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 επιδιώκεται η απλούστευση της διαδικασίας αδειοδότησης του επαγγέλματος καθώς και η μείωση των περιορισμών σε ό,τι αφορά την ίδρυση και λειτουργία των εργαστηρίων φυ-

σικοθεραπείας. Με την απλοποίηση των διαδικασιών εισόδου και συμπεριφοράς δύναται να αυξηθεί ο αριθμός των φυσικοθεραπευτών και να βελτιωθεί ο ανταγωνισμός, δεδομένου ότι η συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα είναι άμεσα συνδεδεμένη με το δημόσιο συμφέρον και την προστασία της υγείας των πολιτών. Οι συμπράξεις μεταξύ φυσικοθεραπευτών και άλλων συναφών ιατρικών ειδικοτήτων δύναται να βελτιώσουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και να μειώσουν το κόστος για τους καταναλωτές. Στον Πίνακα 4.8.2 παρουσιάζονται οι περιορισμοί που αφορούν στην πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος των φυσικοθεραπευτών σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 3919/2011 και τη μετέπειτα διαμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου.

Με την Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/2012, η άδεια άσκησης του επαγγέλματος μετατράπηκε σε αναγγελία, χωρίς όμως να θίγονται περιορισμοί που έχουν υποκειμενικό χαρακτήρα αναγόμενο στο πρόσωπο του ενδιαφερόμενου να ασκήσει το επάγγελμα ή την επαγγελματική δραστηριότητα όπως προσόντα, αποκτηθείσα εμπειρία, ικανότητες και δεξιότητες καθώς και το κόστος αδειοδότησης (παράβολο δημοσίου ταμείου 8 ευρώ και έντυπο παράβολο τελών χαρτοσήμου αξίας 30 ευρώ). Η διατήρηση της διοικητικής διαδικασίας αναγγελίας έναρξης της λειτουργίας του εργαστηρίου επιβάλλεται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος που σχετίζονται άμεσα με την προστασία της δημόσιας υγείας των καταναλωτών και των εργαζομένων καθώς και το ότι οι απαιτήσεις αυτές δεν μπορούν να υποκατασταθούν από ελέγχους. Επίσης υποχρεωτική είναι η εγγραφή του φυσικοθεραπευτή στον οικείο περιφερειακό σύλλογο. Η εγγραφή στον σύλλογο κοστίζει 30 ευρώ, ενώ η ετήσια συνδρομή 60 ευρώ.

Ως προς τις ρυθμίσεις συμπεριφοράς του επαγγέλματος επιτρέπεται η χορήγηση περισσότερων της μίας βεβαίωσης λειτουργίας εργαστηρίου φυσικοθεραπείας σε κάθε φυσικό πρόσωπο. Αντίθετα, οι περιορισμοί ως προς τη διαφήμιση συνεχίζουν να υφίστανται.

Η άδεια ίδρυσης και λειτουργίας του εργαστηρίου φυσικοθεραπείας μετατράπηκε σε βεβαίωση λειτουργίας, χωρίς να καταργούνται ρυθμίσεις που έχουν σχέση με τη διαφύλαξη του δημοσίου συμφέροντος και τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας και της υγείας των πολιτών, όπως κτιριακές προδιαγραφές και εξοπλισμός καθώς και το κόστος αδειοδότησης, το οποίο ποικίλλει ανάλογα με την περιφερειακή ενότητα (προσεγγιστικά 60 ευρώ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8.2
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Φυσικοθεραπευτές-Εργαστήρια φυσικοθεραπείας

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις		
Φυσικοθεραπευτές			
Άδειοδότηση	Μετατρέπεται σε αναγγελία άσκησης του επαγγέλματος*	Εφαρμογή της αναγγελίας, διατηρώντας τις προϋποθέσεις εκπαίδευσης, προϋπηρεσίας και υποχρεωτικής εγγραφής στο σύλλογο	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Καμία μεταβολή	Δεν είναι ξεκάθαρο στο νομοθέτημα εάν η δυνατότητα απασχόλησης σε περισσότερες εγκαταστάσεις/άδειες αφορά και την εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος απασχόληση	
Εργαστήρια φυσικοθεραπείας			
Άδεια ίδρυσης και λειτουργίας	Μετατρέπεται σε βεβαίωση λειτουργίας***	Εφαρμογή της βεβαίωσης λειτουργίας, διατηρώντας τις τεχνικές προδιαγραφές	
Λειτουργία περισσότερων εγκαταστάσεων	Σε κάθε φυσικό πρόσωπο επιτρέπεται η χρήση περισσότερων της μίας βεβαίωσης λειτουργίας εργαστηρίου**	Άρση περιορισμού	
Αποκλειστική διάθεση - απαγόρευση	Επιτρέπεται η λειτουργία με επωνυμία κοινή με άλλες επιχειρήσεις υγειονομικού χαρακτήρα ή ξένες προς τη φυσικοθεραπεία**	Άρση περιορισμού	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Βεβαίωση λειτουργίας εργαστηρίου χορηγείται σε εταιρείες με οποιαδήποτε νομική μορφή**	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Ο επιστημονικά υπεύθυνος του εργαστηρίου πρέπει να έχει άδεια φυσικοθεραπευτή**	Άρση περιορισμού ως προς τον ιδιοκτήτη του εργαστηρίου. Διατήρηση του περιορισμού για τον Επιστημονικό Υπεύθυνο του εργαστηρίου	

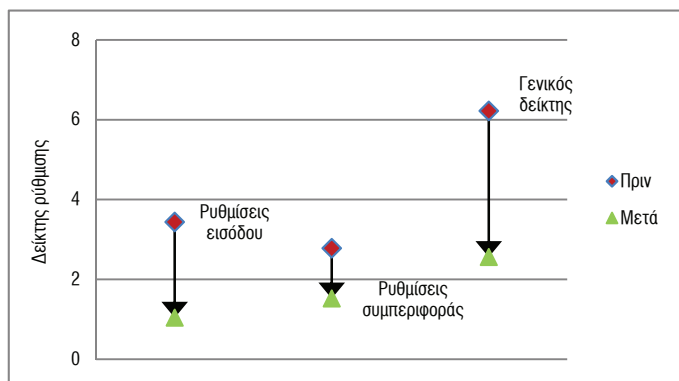
* Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/2012 ** Ν. 4093/2012*** Υ.Α. 3β/Γ.Π./οικ.34580/2013.

Με το Ν. 4093/2012 παρ. ΙΒ 3 τροποποιούνται οι περιορισμοί που αφορούν τη συμπεριφορά της επαγγελματικής δραστηριότητας. Επιτρέπεται η χορήγηση βεβαίωσης λειτουργίας του εργαστηρίου σε φυσικά πρόσωπα και εταιρείες με οποιαδήποτε νομική μορφή, αρκεί ο επιστημονικά υπεύθυνος να διαθέτει άδεια ασκήσεως ή αναγγελία έναρξης του επαγγέλματος του φυσικοθεραπευτή. Επίσης, επιτρέπεται η χορήγηση περισσότερων της μίας βεβαίωσης λειτουργίας ανά φυσικό πρόσωπο καθώς και η λειτουργία του εργαστηρίου με κοινή επωνυμία με άλλες επιχειρήσεις υγειονομικού ενδιαφέροντος ή ξένες προς τη φυσικοθεραπεία.

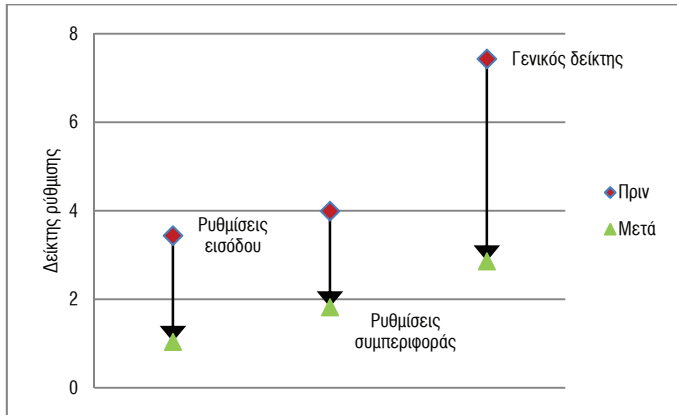
Με βάση την παραπάνω αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης, στα Διαγράμματα 4.8.3 και 4.8.4 απεικονίζεται ο γενικός δείκτης ρύθμισης εισόδου και συμπεριφοράς για το επάγγελμα του φυσικοθεραπευτή και των εργαστηρίων φυσικοθεραπείας, πριν και μετά την θέσπιση του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων ρυθμίσεων. Από τον Πίνακα 3.3.2 και τα προαναφερόμενα διαγράμματα διαφαίνεται ότι ο γενικός δείκτης ρύθμισης για το επάγγελμα των φυσικοθεραπευτών μειώθηκε σημαντικά μετά τη θέσπιση του νόμου (από 6,22 διαμορφώθηκε στο 2,56), καταγράφοντας μείωση κατά 3,66 μονάδες. Πιο αναλυτικά, ο δείκτης ρύθμισης εισόδου μειώθηκε από 3,44 σε 1,04, κυρίως λόγω της μετατροπής της άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος σε αναγγελία έναρξης, διατηρώντας τη διοικητική διαδικασία. Αντίστοιχα, ο δείκτης ρύθμισης συμπεριφοράς μειώθηκε από 2,78 σε 1,52, λόγω της άρσης απαγόρευσης της άσκησης του επαγγέλματος σε περισσότερες από μία εγκαταστάσεις.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.3

Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Φυσικοθεραπευτές



ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.4
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν.3919/2011: Εργαστήρια
φυσικοθεραπείας



Από την άλλη πλευρά, ο γενικός δείκτης ρύθμισης των εργαστηρίων φυσικοθεραπείας καταγράφει υψηλότερη μείωση (κατά 4,58 μονάδες), συγκριτικά με την άσκηση του επαγγέλματος του φυσικοθεραπευτή (από 7,44 διαμορφώθηκε στις 2,86 μονάδες). Ο δείκτης ρύθμισης εισόδου μειώθηκε από 3,44 σε 1,04 λόγω της μετατροπής της άδειας λειτουργίας του εργαστηρίου σε βεβαίωση. Ο δείκτης ρύθμισης συμπεριφοράς μειώθηκε από 4,00 σε 1,82 λόγω της άρσης περιορισμών που αφορούν την εταιρική μορφή, την ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας για τον ιδιοκτήτη του εργαστηρίου, τη δυνατότητα λειτουργίας περισσότερων της μίας εγκατάστασης και από κοινού με άλλες επιχειρήσεις υγειονομικού ή μη χαρακτήρα.

Η σημαντική μείωση στο βαθμό του γενικού δείκτη, τόσο της άσκησης του επαγγέλματος όσο και της οικονομικής δραστηριότητας, οφείλεται κυρίως στην άρση των ρυθμίσεων συμπεριφοράς και στη μετατροπή της αδειοδότησης σε αναγγελία, ενώ οι προϋποθέσεις διοικητικής διαδικασίας και οι τεχνικές προδιαγραφές συνεχίζουν να υφίστανται για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και της υγείας των πολιτών.

4.8.5. Νεοεισερχόμενοι

Για την αξιολόγηση του αριθμού των νεοεισερχομένων στο επάγγελμα του φυσικοθεραπευτή (φυσικά και νομικά πρόσωπα) χρησιμοποιούνται στοιχεία της ΓΓΠΣ για την έναρξη και διακοπή της δραστηριότητας (ΚΑΔ) για τα έτη 2009-2014 (Πίνακας 4.8.3).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8.3
Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ:
Φυσικοθεραπευτές-Εργαστήρια φυσικοθεραπείας, 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	322	306	285	202	253	233
Νομικά πρόσωπα	25	30	24	32	39	35
Σύνολο ενάρξεων	347	336	309	234	292	268
Διακοπή δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	171	238	289	325	215	206
Νομικά πρόσωπα	6	12	10	10	15	10
Σύνολο διακοπών	177	250	299	335	230	216
Καθαρή μεταβολή						
Φυσικά πρόσωπα	151	68	-4	-123	38	27
Νομικά πρόσωπα	19	18	14	22	24	25
Σύνολο	170	86	10	-101	62	52
Συνολική δραστηριότητα	3.842	4.010	4.072	4.009	3.977	3.998
Ποσοστιαία συμμετοχή επί της συνολικής δραστηριότητας						
Έναρξη δραστηριότητας	9,03	8,38	7,59	5,84	7,34	6,70
Διακοπή δραστηριότητας	4,61	6,23	7,34	8,36	5,78	5,40
Ποσοστιαίες ετήσιες μεταβολές						
	2010/09	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13	M.O. 2014/09
Έναρξη δραστηριότητας	-3,17	-8,04	-24,27	24,79	-8,22	-3,78
Διακοπή δραστηριότητας	41,24	19,60	12,04	-31,34	-6,09	7,09
Συνολική δραστηριότητα	4,37	1,55	-1,55	-0,80	0,53	0,82

Πηγή: ΓΓΠΣ 2015. Ίδιοι υπολογισμοί.

Η έναρξη άσκησης της επαγγελματικής δραστηριότητας των φυσικών προσώπων μειώθηκε σταδιακά μετά το 2009, για να προσεγγίσει τις 233

ενάρξεις το 2014. Οι ενάρξεις των νομικών προσώπων παρουσιάζουν αυξομειώσεις, με το 2013 να παρατηρείται ο μεγαλύτερος αριθμός (39 ενάρξεις) ενώ το 2014 να αγγίζει τις 35. Το ποσοστό συμμετοχής των ενάρξεων στη συνολική δραστηριότητα βαίνει διαχρονικά μειούμενο από 9,03% το 2009 σε 5,84% το 2012, ενώ αυξήθηκε στο 6,70% το 2014. Η συνολική εικόνα της έναρξης δραστηριότητας καταγράφει μέση ετήσια μείωση 3,78% κατά την περίοδο 2009-2014, ενώ μόνο το 2013 παρατηρείται αύξηση κατά 24,79%. Μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011, οι συνολικές ενάρξεις της επαγγελματικής δραστηριότητας ανήλθαν στις 1.103.

Ο αριθμός των διακοπών της επαγγελματικής δραστηριότητας των φυσικών προσώπων αυξήθηκε διαχρονικά από τις 171 το 2009 στις 325 το 2012, ενώ το 2014 μειώθηκε στις 206 διακοπές. Επίσης, ο αριθμός διακοπών των νομικών προσώπων αυξήθηκε από 6 το 2009 στις 15 το 2013, ενώ το 2014 καταγράφηκαν 10 διακοπές άσκησης του επαγγέλματος. Ο συνολικός αριθμός των διακοπών υπερβαίνει αυτόν των ενάρξεων μόνο το 2012, οδηγώντας σε αρνητική καθαρή εισροή (-101) για την επαγγελματική δραστηριότητα. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2009-2014, ο αριθμός των διακοπών καταγράφει μέση ετήσια αύξηση 7,09%, ενώ η μεγαλύτερη θετική μεταβολή (41,24%) παρατηρείται το 2009-2010 και η μεγαλύτερη αρνητική μεταβολή (-31,31%) το 2012-2013. Το ποσοστό συμμετοχής των διακοπών στη συνολική δραστηριότητα αυξήθηκε από 4,61% το 2009 στο 8,36% το 2012 και προσεγγίζει το 5,40% το 2014. Η συνολική δραστηριότητα του επαγγέλματος αυξήθηκε από 3.842 φυσικά και νομικά πρόσωπα το 2009 σε 4.072 το 2011, ενώ μειώθηκε στα 3.998 το 2014. Κατά την περίοδο 2009-2014, η συνολική επαγγελματική δραστηριότητα καταγράφει μικρή μέση ετήσια αύξηση της τάξης του 0,82%.

Μετά τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 παρατηρείται μείωση στον αριθμό των ενάρξεων της επαγγελματικής δραστηριότητας ανά έτος για τα φυσικά πρόσωπα και αύξηση για τα νομικά πρόσωπα, ενώ ο αριθμός των διακοπών της επαγγελματικής δραστηριότητας αυξήθηκε. Το 2013 καταγράφεται θετική μεταβολή ως προς την ποσοστιαία συμμετοχή των ενάρξεων στη συνολική επαγγελματική δραστηριότητα, γεγονός που μπορεί να συνδέεται με την εφαρμογή του νόμου με τις διατάξεις Υ.Α. 7/Γ.Π./6701/2012 και Υ3β/Γ.Π./οικ.34580/2013, οι οποίες ανακοινώθηκαν από το Υπουργείο Υγείας το Μάρτιο του 2012 και δημοσιεύτηκαν στην Εφημερίδα

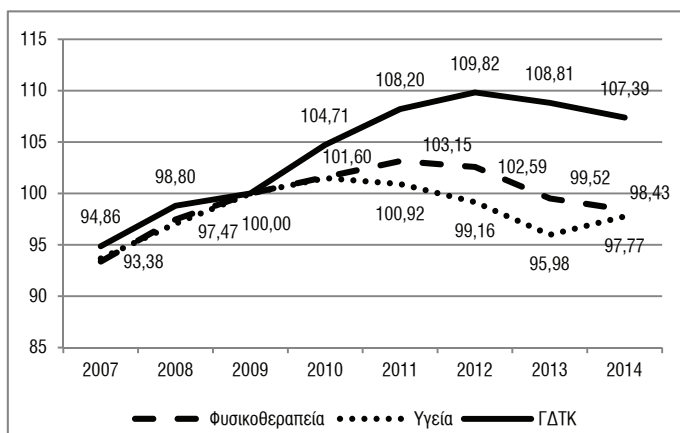
της Κυβερνήσεως το Νοέμβριο του 2012 και τον Απρίλιο του 2013, αντίστοιχα. Βέβαια το χρονικό διάστημα μετά την εφαρμογή των νομοθετικών ρυθμίσεων είναι περιορισμένο και, επομένως, η μείωση στον αριθμό άσκησης της δραστηριότητας το 2012 καθώς και στον αριθμό ενάρξεων είναι πιθανό να οφείλεται περισσότερο στα προβλήματα βιωσιμότητας των ατομικών επιχειρήσεων λόγω των συνεπειών της γενικότερης οικονομικής ύφεσης που βιώνει η χώρα μας παρά στην εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων για το επάγγελμα του φυσικοθεραπευτή.

4.8.6. Τιμές/αμοιβές

Οι αμοιβές των φυσικοθεραπευτών καθορίζονται ανάλογα με το εάν οι υπηρεσίες που προσφέρονται στους καταναλωτές-ασθενείς αποζημιώνονται από τον ασφαλιστικό οργανισμό (σύναψη σύμβασης με τον ΕΟΠΥΥ) ή από ιδιωτικές πληρωμές. Στην πρώτη περίπτωση, σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας του ΕΟΠΥΥ (άρθρο 14, Υ.Α. ΕΜΠ5/2012) ορίζεται 15 ευρώ αποζημίωση ανά συνεδρία και 20 ευρώ η κατ' οίκον επίσκεψη. Η ιδιωτική πληρωμή μπορεί να κυμαίνεται από 25 ευρώ έως 40 ευρώ ανά συνεδρία, ανάλογα με το είδος της φυσικοθεραπευτικής πράξης ή τη χωροθέτηση του εργαστηρίου φυσικοθεραπείας.

Η διαχρονική εξέλιξη του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις υπηρεσίες φυσικοθεραπείας με βάση το έτος 2009 για τη χρονική περίοδο 2007-2014 παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 4.8.5. Ο δείκτης τιμών καταναλωτή για τις υπηρεσίες του φυσικοθεραπευτή παρουσιάζει αυξητική τάση με φθίνοντα ρυθμό από το 2007 μέχρι το 2011 ενώ μειώθηκε μετά το 2012 μέχρι το 2014. Πιο αναλυτικά, την περίοδο 2007-2011, αυξήθηκε κατά 10%, ενώ την περίοδο 2011-2014 μειώθηκε κατά 4,57%, καταγράφοντας τη μεγαλύτερη ετήσια αρνητική μεταβολή (-2,99%) το 2012-2013. Συγκρίνοντας τον υποδείκτη τιμών φυσικοθεραπείας με τον υποδείκτη υγείας και το ΓΔΤΚ, παρατηρούμε ότι ο ΓΔΤΚ καταγράφει την πρώτη αρνητική μεταβολή (-0,92%) το 2013, σε αντίθεση με τον υποδείκτη υγείας και φυσικοθεραπείας, οι οποίοι μειώνονται σταδιακά μετά το 2011 και το 2012, αντίστοιχα. Το 2013 φαίνεται να είναι το έτος με τις υψηλότερες αρνητικές μεταβολές τόσο για τις υπηρεσίες φυσικοθεραπείας όσο και για τις υπηρεσίες υγείας εν γένει.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8.5
 Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή
 για τις υπηρεσίες φυσικοθεραπείας, 2007-2014



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2015.

Ο μηνιαίος υποδείκτης για τις υπηρεσίες φυσικοθεραπείας καταγράφει αρνητικές μεταβολές κυρίως μετά τον Απρίλιο του 2012, με υψηλότερες αυτές του Φεβρουαρίου 2013 (-2,09%) και του Ιουλίου 2014 (-1,21%). Ο υποδείκτης καταγράφει θετικές μεταβολές τον Οκτώβριο του 2012 (0,44%) και τον Μάρτιο του 2014 (0,67%). Πιο αναλυτικά, ο δείκτης μειώθηκε κατά 6,16% από τον Ιούνιο του 2011, οπότε θεσπίστηκε ο Ν. 3919/2011, έως τον Δεκέμβριο του 2014. Κατά την περίοδο 4/2013-12/2014, δηλαδή μετά την εφαρμογή και της τελευταίας Κ.Υ.Α. που αφορά τη διοικητική διαδικασία λειτουργίας των εργαστηρίων φυσικοθεραπείας, καταγράφεται μείωση 2,29% με τη μεγαλύτερη αρνητική μεταβολή τον Ιούλιο του 2014. Η μείωση στον υποδείκτη τιμών για τις υπηρεσίες του φυσικοθεραπευτή μπορεί να οφείλεται εν μέρει στις επιπτώσεις της ύφεσης στην ελληνική οικονομία και στη γενικότερη μείωση των τιμών στον κλάδο της υγείας, λόγω της αυξημένης ζήτησης από την πλευρά των καταναλωτών για υπηρεσίες από συμβεβλημένους προμηθευτές υπηρεσιών υγείας με τον ασφαλιστικό οργανισμό.

4.9. Ιδιωτικά φροντιστήρια (ίδρυση και διδασκαλία)

4.9.1. Γενικά

Ο έντονος ανταγωνισμός για μια θέση στην ανώτατη εκπαίδευση, καθώς και οι σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας που απαιτεί συνεχώς όλο και πιο μορφωμένους εργαζόμενους (ξένες γλώσσες, γνώση ηλεκτρονικών υπολογιστών, κ.ά.), καθώς και η ταυτόχρονη αδυναμία του δημόσιου, αλλά και πολλές φορές του ιδιωτικού εκπαιδευτικού συστήματος να αντεπεξέλθουν στη ζήτηση αντίστοιχων υπηρεσιών, έχουν δημιουργήσει ένα μοναδικό ελληνικό φαινόμενο, το γνωστό «φροντιστήριο». Ο θεσμός του φροντιστηρίου, αλλά και των κέντρων ξένων γλωσσών, δεν είναι δημιουργήματα σημερινά. Τα τελευταία χρόνια ο θεσμός των φροντιστηρίων έχει γιγαντωθεί και επεκταθεί και στην επαρχία. Τα παλαιότερα χρόνια το φροντιστήριο θεωρούνταν μια πολυτέλεια που μόνο λίγοι μπορούσαν να απολαύσουν, κυρίως στην τελευταία τάξη της μέσης εκπαίδευσης και σχεδόν αποκλειστικά στα μεγάλα αστικά κέντρα. Σήμερα, το φροντιστήριο για όσους επιθυμούν μία θέση στην τρίτοβάθμια εκπαίδευση θεωρείται απαραίτητο συμπλήρωμα του σχολείου και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας των μαθητών.

4.9.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Τα στατιστικά στοιχεία για τις ιδιωτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης είναι λίγα, αποσπασματικά και με μεγάλη χρονική υστέρηση. Μάλιστα, μετά τη μεταφορά της αρμοδιότητας αδειοδότησης από το Υπουργείο Παιδείας στον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), πολλά από τα στοιχεία σταμάτησαν να συλλέγονται, τουλάχιστον συστηματικά. Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστούν στοιχεία για τα φροντιστήρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τους διδάσκοντες σε αυτά, τα οποία προέρχονται από το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και συλλέγονταν από το Τμήμα Γ΄ της Διεύθυνσης Ιδιωτικής Εκπαίδευσης. Τα φροντιστήρια είναι κυρίως μικρές επιχειρήσεις με βιβλία εσόδων-εξόδων Β΄ κατηγορίας.

Στον Πίνακα 4.9.1 παρουσιάζονται ο αριθμός των φροντιστηρίων, των μαθητών σε αυτά, καθώς και το διδακτικό προσωπικό ανά σχολική χρονιά. Αν και μέχρι το 2007 παρατηρείται μία μικρή αύξηση των φροντιστηρίων,

από 2.171 το 2005 σε 2.423 το 2007, έκτοτε σημειώνεται μείωση, με τον αριθμό τους να υποχωρεί σε 2.207 το 2011 και να ανεβαίνει ελάχιστα ξανά το 2012 σε 2.348. Ενδιαφέρον είναι, επίσης, το γεγονός ότι διαχρονικά παρατηρείται μια μικρή αύξηση της απασχόλησης των εκπαιδευτικών που εργάζονται στα φροντιστήρια, οι οποίοι από 15.814 που ήταν το 2005 αυξάνονται σε 18.159 το 2010 και μειώνονται σε 16.826 το 2012. Ο αριθμός των απασχολούμενων στα φροντιστήρια είναι αρκετά υψηλός, αφού αφορούν το 6,4% των απασχολούμενων στον κλάδο της εκπαίδευσης.²⁰ Παρ' όλα αυτά η μεγάλη πλειονότητα των καθηγητών στα φροντιστήρια απολύεται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και λαμβάνει επίδομα ανεργίας. Οι μαθητές φαίνεται ότι, παρά τις διακυμάνσεις, μειώθηκαν κατά την εξεταζόμενη περίοδο και από 143.577 που ήταν το 2005 κατέληξαν σε 130.683 το 2012. Ένα ποιοτικό στοιχείο είναι ότι ο αριθμός των μαθητών ανά εκπαιδευτικό συνεχώς μειώνεται και από 9,08 που ήταν το 2005 έχει διαμορφωθεί στους 7,7 το 2012. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι οι διδακτικές μονάδες προσαρμόζονται στη ζήτηση των υπηρεσιών τους από τους μαθητές και αναλόγως προσαρμόζουν και το κόστος τους (καθηγητές).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.1

Φροντιστήρια: Διδακτικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές, 2005-2013

	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	Μεταβολή	
								2005/06- 2012/13	2007/08- 2012/13
Διδακτικές μονάδες	2.171	2.276	2.423	2.305	2.352	2.207	2.348	8,2%	-3,1%
Διδακτικό προσωπικό	15.814	16.304	16.329	16.042	18.159	17.306	16.826	6,4%	3,0%
Μαθητές	143.577	146.231	145.652	144.463	149.386	136.200	130.683	-9,0%	-10,3%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	9,08	8,97	8,92	9,01	8,23	7,87	7,77		

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

²⁰ Οι υπολογισμοί έγιναν με στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το α τρίμηνο του 2013, προκειμένου να αντιστοιχούν με τα στοιχεία της απασχόλησης.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι παράλληλα με τα νόμιμα φροντιστήρια ανά την επικράτεια λειτουργούν και φροντιστήρια χωρίς άδεια λειτουργίας. Επίσης, πολλοί ιδιώτες εκπαιδευτικοί εργάζονται παρέχοντας ιδιαίτερα μαθήματα για προετοιμασία πανελλαδικών, που θεωρούνται ως η καλύτερη ποιοτικά μορφή παροχής υπηρεσιών μη τυπικής εκπαίδευσης. Αρκετοί αδιόριστοι εκπαιδευτικοί καταφεύγουν σε αυτό τον τρόπο εξασφάλισης κάποιου εισοδήματος. Το επιλήψιμο είναι ότι αυτή η δραστηριότητα είναι άτυπη, δηλαδή οι καθηγητές δεν ασφαλίζονται και τα εισοδήματα στη συντριπτική πλειονότητα δεν δηλώνονται στην εφορία (παραπαιδεία).

Στον Πίνακα 4.9.2 καταγράφονται οι διδάσκοντες στα φροντιστήρια ανά ειδικότητα. Το ένα τρίτο των καθηγητών που διδάσκουν σε φροντιστήρια είναι φιλόλογοι, ενώ το ένα τέταρτο μαθηματικοί. Προφανώς, η σύνθεση των ειδικοτήτων αντανακλά τη ζήτηση για μαθήματα που δημιουργεί το σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπου τα μαθήματα κάποιων ειδικοτήτων, όπως οι φιλόλογοι, είναι πολύ περισσότερα σε σχέση με άλλων καθηγητών. Ενδιαφέρον είναι και το γεγονός ότι η ποσοστιαία σύνθεση των διδασκόντων ανά ειδικότητα παραμένει σταθερή διαχρονικά, παρόλο που τα απόλυτα μεγέθη έχουν μειωθεί μέσα σε μια τριετία κατά 7%, από 18.159 σε 16.826.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.2
Διδακτικό προσωπικό ανά ειδικότητα στα φροντιστήρια, 2010-2013

Ειδικότητα	2010/11	%	2011/12	%	2012/13	%
Φιλολογοί	6.536	36%	6.280	36%	5.877	35%
Μαθηματικοί	4.587	25%	4.299	25%	4.170	25%
Φυσικοί	3.083	17%	2.892	17%	2.892	17%
Χημικοί	1.235	7%	1.223	7%	1.202	7%
Βιολόγοι	986	5%	979	6%	1.000	6%
Οικονομολόγοι	929	5%	937	5%	926	6%
Καθηγητές πληροφορικής	607	3%	555	3%	606	4%
Άλλες ειδικότητες	196	1%	141	1%	153	1%
Σύνολο διδασκόντων	18.159	100%	17.306	100%	16.826	100%
Αριθμός τμημάτων	25.800		23.376		23.313	
Τμήματα ανά διδάσκοντα	1,42		1,35		1,39	

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Στον Πίνακα 4.9.3 παρουσιάζονται ορισμένες πληροφορίες για τα πρόσωπα των καθηγητών που διδάσκουν στα Κέντρα Ξένων Γλωσσών. Είναι εντυπωσιακό ότι η συντριπτική πλειονότητα αυτών που διδάσκουν σε ΚΞΓ, σχεδόν τα δύο τρίτα, δεν έχουν λάβει άδεια διδασκαλίας με πτυχίο, αλλά με επάρκεια. Αυτό δε σημαίνει ότι όσοι κατέχουν επάρκεια δε διαθέτουν και πτυχίο, σχετικό ή όχι με τη διδασκαλία κάποιας ξένης γλώσσας. Είναι πάντως ενδεικτικό ότι η απόκτηση άδειας διδασκαλίας κάποιας ξένης γλώσσας είναι σχετικά εύκολη, αφού δεν απαιτεί απαραίτητα κάποιο πτυχίο και τη διαδικασία αυτή χρησιμοποιεί η πλειονότητα των καθηγητών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.3
Κέντρα Ξένων Γλωσσών: Διδακτικό προσωπικό ανά είδος
άδειας διδασκαλίας, 2011-2013

	2011/12		2012/13	
		%		%
Με πτυχίο Πανεπιστημίου	8.187	37,49	7.595	37,94
Με επάρκεια	13.650	62,51	12.424	62,06
Αριθμός διδασκόντων	21.837	100,00	20.019	100,00

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

4.9.3. Θεσμικό πλαίσιο

Ίδρυση φροντιστηρίου

Η διαδικασία ίδρυσης και λειτουργίας φροντιστηρίων οριζόταν από τον ΑΝ. 2545/1940 και από τον Ν. 682/1977, σύμφωνα με τον οποίο καταργούνταν τα φροντιστήρια δημοτικής εκπαίδευσης, καθώς και από την Υ.Α. Φ.353.1./324/105657/Δ1/2002 (ΦΕΚ Β'1340/2002) και λάμβανε χώρα στις κατά τόπους διευθύνσεις δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011, η Επιτροπή Ανταγωνισμού κατά τη συνεδρίαση στις 6/2/2011 γνωμοδότησε ότι στα φροντιστήρια η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται διασφαλίζεται από τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι διδάσκοντες σε αυτά. Παρ' όλα αυτά, προκειμένου να πιστοποιηθεί η ασφάλεια και η υγιεινή στους χώρους εκπαίδευσης, επιβάλλεται η διατήρηση του υπάρχοντος συστήματος χορήγησης άδειας ίδρυσης και λειτουργίας. Εντούτοις, προτείνεται η κατάργηση της ετήσιας

ανανέωσης και η αντικατάστασή της με την αναγγελία του άρθρου 3 του Ν. 3919/2011. Επιπλέον, η θέσπιση του τυπικού προσόντος του τίτλου σπουδών που παρέχει δικαίωμα διορισμού στη δημόσια πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η απαγόρευση ίδρυσης και λειτουργίας φροντιστηρίων από συγγενικά πρόσωπα ιδιοκτητών και διευθυντών ιδιωτικών σχολείων, φροντιστηρίων και λειτουργιών εκπαίδευσης, καθώς και το αμεταβίβαστο της άδειας φροντιστηρίου, συνιστούν περιορισμούς στην οικονομική ελευθερία και προτείνεται από την Επιτροπή Ανταγωνισμού να καταργηθούν. Με το Ν. 4093/2012, τις εγκυκλίους που εκδόθηκαν (ΦΕΚ 3057/2012) και την εγκύκλιο 51032/ΙΑ-12.04.2013 προσδιορίζονται επακριβώς τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, καθώς και η διαδικασία ίδρυσης φροντιστηρίου, ενώ με το Ν. 3919/2011 είχαν ήδη καταργηθεί περιορισμοί για τη λειτουργία περισσότερων εγκαταστάσεων.

Σύμφωνα με τα ισχύοντα πριν τις μεταρρυθμίσεις, παραμένει το καθεστώς αδειοδότησης με ετήσια ισχύ, αλλά η ανανέωση θα ακολουθεί τη διαδικασία της αναγγελίας σύμφωνα με το Ν. 3919/2011. Τα απαραίτητα δικαιολογητικά θα κατατίθενται πλέον στον ΕΟΠΠΕΠ, ενώ φροντιστήριο θα μπορούν να ανοίγουν φυσικά και νομικά πρόσωπα, καθώς και ενώσεις προσώπων. Τα δικαιολογητικά που χρειάζονται είναι κοινά τόσο για τα φυσικά πρόσωπα όσο και για τον αντιπρόσωπο νομικών προσώπων, ενώ απαιτούνται και από όλα τα μέλη τους. Επιπλέον, θα πρέπει να τηρούνται συγκεκριμένοι κανονισμοί ασφάλειας και κτηριακές προδιαγραφές, ενώ ο ΕΟΠΠΕΠ θα πραγματοποιεί επιτόπια αυτοψία, είτε χρησιμοποιώντας προσωπικό του είτε εξωτερικούς συνεργάτες. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι για την αρχική άδεια καταβάλλεται και χρηματικό ποσό υπέρ του ΕΟΠΠΕΠ ύψους 100 ευρώ ανά κτίριο, η άδεια ίδρυσης ισχύει για δύο έτη, ενώ δόθηκε προθεσμία μέχρι τις 31 Μαΐου 2015 για προσαρμογή στο νέο θεσμικό πλαίσιο του Ν. 4093/2012²¹.

Διδασκαλία σε φροντιστήριο

Το άρθρο 70, παράγραφος 1 του Α.Ν. 2545/1940 ορίζει ότι οι διδάσκοντες στα φροντιστήρια θα πρέπει να έχουν τα ίδια προσόντα που απαιτούνται για το διορισμό σε αντίστοιχη θέση δημοσίου σχολείου (Ν.1566/

²¹ Τα απαραίτητα δικαιολογητικά καθώς και η διαδικασία αδειοδότησης περιγράφονται αναλυτικά στη σχετική εγκύκλιο και στην ιστοσελίδα του ΕΟΠΠΕΠ.

1985). Επιπλέον, σύμφωνα και με το άρθρο 4, παρ. 1 του Π.Δ. 211/1994 και την τροποποίησή του με το Π.Δ. 394/1997, επιτρέπεται η πρόσληψη σε φροντιστήρια ως διδασκόντων και υπηκόων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με την Υ.Α. Φ.Α.2.1/25207/2.12.2011 επιτρέπεται η διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών διδασκαλίας σε φροντιστήρια, κέντρα ξένων γλωσσών και κατ' οίκον διδασκαλία. Με άλλα λόγια, επαγγελματίες νόμιμα εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος-μέλος, χωρίς εγκατάσταση στην Ελλάδα, έχουν τη δυνατότητα διδασκαλίας σε φροντιστήρια, κέντρα ξένων γλωσσών και κατ' οίκον. Μέχρι πρότινος οι εκπαιδευτικοί που είχαν το δικαίωμα να διδάξουν σε φροντιστήρια απαιτούνταν να έχουν άδεια, η οποία χορηγούνταν από τις κατά τόπους Διευθύνσεις Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Με το Ν. 4093/2012, η άδεια διδασκαλίας αντικαθίσταται με αναγγελία διδασκαλίας, η οποία γίνεται στον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ). Αυτό είναι σύμφωνο και με την Επιτροπή Ανταγωνισμού, η οποία κατά τη συνεδρίασή της την 6η Φεβρουαρίου 2011 αποφάνθηκε ότι η ποιότητα των παρεχόμενων από τα φροντιστήρια και κέντρα ξένων γλωσσών υπηρεσιών διασφαλίζεται από τις προϋποθέσεις που αναφέρονται στα προσόντα των διδασκόντων. Συνεπώς, η απαίτηση άσκησης του επαγγέλματος βάσει προηγούμενης διοικητικής άδειας θα μπορούσε να περιοριστεί στην αναγγελία άσκησης του.

Με το Ν. 4093/2012 και με την εγκύκλιο 51032/ΙΑ του Υπουργείου Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων εξειδικεύεται η διαδικασία και τα απαραίτητα δικαιολογητικά αδειοδότησης διδασκαλίας σε φροντιστήριο. Ειδικότερα, για την αναγγελία απαιτούνται: 1) Αντίγραφο πτυχίου πανεπιστημίου της ημεδαπής ή πτυχίου της αλλοδαπής αναγνωρισμένο ως ισότιμο και αντίστοιχο, θεωρημένο για τη γνησιότητά του από Δημόσια Αρχή, 2) απόσπασμα ποινικού μητρώου δικαστικής χρήσης, 3) πιστοποιητικό πρωτοβάθμιας υγειονομικής επιτροπής, 4) υπεύθυνη δήλωση ότι δεν είναι δημόσιος υπάλληλος, δεν έχει καταδικαστεί, δεν έχει απολυθεί από θέση εκπαιδευτικού για πειθαρχικούς λόγους, δεν υπηρετεί σε ιδιωτικό σχολείο πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, 5) φωτοτυπία ταυτότητας ή διαβατηρίου και 6) παράβολο. Τέλος, η ετήσια ανανέωση καταργείται και γίνεται μόνο επικαιροποίηση σε περίπτωση μεταβολής των στοιχείων και των απαιτούμενων εκ του νόμου δικαιολογητικών για την αναγγελία.

4.9.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), στα φροντιστήρια υπήρχε περιορισμός ως προς τον αριθμό τους, εφόσον απαιτούνταν αδειοδότηση, υπήρχαν περιορισμοί στη δημιουργία υποκαταστήματος και επιπλέον φροντιστήριο μπορούσε να ιδρυθεί μόνο από φυσικό πρόσωπο και με την προϋπόθεση ότι κατείχε πτυχίο που του εξασφάλιζε το διορισμό του στο Δημόσιο (Πίνακας 4.9.4). Μετά το Ν. 3919/2011, και ειδικότερα με το Ν. 4093/2012, μέρος αυτών των ρυθμίσεων αίρεται. Ειδικότερα, φροντιστήριο μπορούν να ιδρύσουν πέρα από τα φυσικά πρόσωπα και κάθε είδους νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων. Επίσης, ο ιδιοκτήτης ενός φροντιστηρίου μπορεί να είναι ιδιοκτήτης ή να συμμετέχει σε πάνω από μία επιχείρηση, παρέχοντας τη δυνατότητα σε επιχειρηματίες να δραστηριοποιούνται σε περισσότερες από μία περιοχές.

Ίσως η μεγαλύτερη μεταρρύθμιση που έγινε με το Ν. 4093/2012 είναι το γεγονός ότι πλέον, προκειμένου κάποιος να ιδρύσει ένα φροντιστήριο, δε χρειάζεται να είναι πτυχιούχος με δικαίωμα διορισμού σε θέση εκπαιδευτικού. Δυστυχώς, αυτή η αλλαγή δε συνοδεύεται και από τη νομοθετική πρόβλεψη να υπάρχει κάποιος επιστημονικός διευθυντής ή επιβλέπων με τα προσόντα του καθηγητή. Επειδή το αντικείμενο της εκπαίδευσης είναι ιδιαίτερο και απαιτεί πιο εξειδικευμένες γνώσεις, η αλλαγή αυτή εκτιμάται ότι μάλλον θα προκαλέσει περισσότερα προβλήματα από όσα εκτιμάται ότι λύνει. Ο ιδιοκτήτης ενός φροντιστηρίου, πέρα από την προσπάθεια μεγιστοποίησης του κέρδους, θα πρέπει να διασφαλίζει ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους μαθητές είναι οι κατάλληλες και παρέχονται με αποτελεσματικό και εποικοδομητικό τρόπο. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι σε θέση να ελέγχει και να αξιολογεί τους εργαζόμενους-διδάσκοντες στο φροντιστήριο, να σχεδιάζει και να φροντίζει να τηρούνται τα προγράμματα διδασκαλίας και να τα προσαρμόζει σε αλλαγές που γίνονται στην εξεταστέα ύλη και διαδικασία. Κάτι τέτοιο απαιτεί όχι μόνο την κατοχή ενός πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και βαθιά γνώση και στενή επαφή με τον τομέα της εκπαίδευσης. Συνεπώς, κρίνεται ότι η αλλαγή αυτή ή θα πρέπει να καταργηθεί ή να συμπληρωθεί με την υποχρεωτική τοποθέτηση επιστημονικού διευθυντή με προσόντα εκπαιδευτικού και προϋπηρεσία διδασκαλίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.4
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ίδρυση φροντιστηρίου

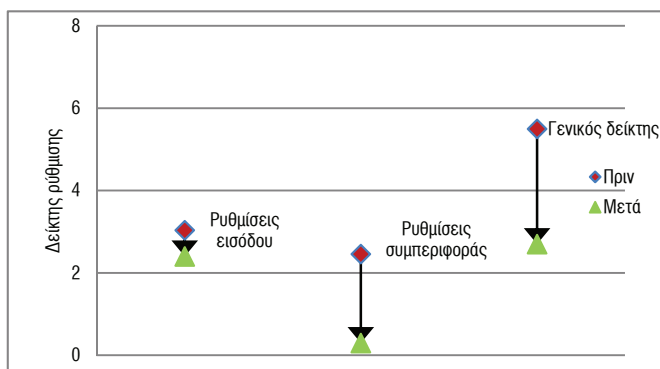
Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις*		
Αδειοδότηση	Παραμένει σε ισχύ το καθεστώς αδειοδότησης αλλά η ανανέωση της μετατρέπεται σε αναγγελία	Παραμένουν σε ισχύ οι προηγούμενες ρυθμίσεις με ορισμένες βελτιώσεις στη διαδικασία ανανέωσης (σύμφωνα με γνωμοδότηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού)	
Λειτουργία περισσότερων εγκαταστάσεων	Μπορεί να είναι ιδιοκτήτης ή να συμμετέχει σε περισσότερες από μία επιχειρήσεις	Άρση περιορισμού	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Φροντιστήριο μπορεί να ιδρυθεί από φυσικό ή νομικό πρόσωπο	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Δεν απαιτούνται συγκεκριμένα επαγγελματικά/εκπαιδευτικά προσόντα	Άρση ρύθμισης. Θα πρέπει να διατηρηθεί το προηγούμενο καθεστώς ή να υπάρχει υποχρεωτικά διευθυντής με τα απαραίτητα προσόντα	
Άλλοι περιορισμοί-ρυθμίσεις	Δεν είναι δημόσιος υπάλληλος. Συγκεκριμένες κτιριολογικές προδιαγραφές	Δικαιολογημένες ρυθμίσεις	

*Ν. 4093/2012, Ν. 4152/2013.

Το καθεστώς αδειοδότησης παραμένει σε ισχύ, σύμφωνα και με γνωμοδότηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, αλλά η ετήσια ανανέωσή της μετατρέπεται σε αναγγελία ακολουθώντας τη διαδικασία του Ν. 3919/2011.

Προκειμένου να αξιολογηθεί ο βαθμός απελευθέρωσης, στο Διάγραμμα 4.9.1 απεικονίζεται ο γενικός δείκτης ρύθμισης πριν και μετά από την ψήφιση και εφαρμογή του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων αυτού νόμων. Ο δείκτης διασπάται σε επιμέρους συνιστώσες που αντικατοπτρίζουν τις ρυθμίσεις στην είσοδο και συμπεριφορά στο συγκεκριμένο επάγγελμα. Ο γενικός δείκτης των φροντιστηρίων, ειδικά αν αναλογιστεί κανείς ότι το επάγγελμα σχετίζεται με παιδιά και προσφέρει την πολύ σημαντική υπηρεσία της εκπαίδευσης, και πριν τις μεταρρυθμίσεις δεν ήταν ιδιαίτερα υψηλός, 5,50, ενώ μετά το Ν. 4093/2012 μειώθηκε στο 2,70. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα, η βασική συνιστώσα του δείκτη ήταν οι ρυθμίσεις που υπήρχαν στην είσοδο στο επάγγελμα και λιγότερο στη λειτουργία. Παρ' όλα αυτά η μεγάλη μείωση του δείκτη προήλθε από αλλαγές που έγιναν στις ρυθμίσεις συμπεριφοράς. Η διατήρηση της άδειας έναρξης δεν μετέβαλε ιδιαίτερα το ύψος του δείκτη εισόδου, ενώ οι ρυθμίσεις συμπεριφοράς που παραμένουν σε ισχύ είναι σχετικά λίγες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9.1
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν.3919/2011: Ίδρυση φροντιστηρίου



Με βάση τα ερωτήματα που τίθενται από τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), η διδασκαλία σε φροντιστήριο δε φαίνεται να αντιμετωπίζει κανένα πρόβλημα ανταγωνισμού. Οποιοσδήποτε διέθετε τα κατάλληλα προσόντα και ικανοποιούσε κάποιες εύλογες προϋποθέσεις μπορούσε να εκδώσει μία άδεια διδασκαλίας και να διδάξει. Η κατάργηση της ετήσιας ανανέωσης της άδειας ενδεχομένως να δημιουργήσει ορισμένα προβλήματα, αφού δεν είναι κατανοητό πώς θα ελέγχεται η διαρκής εγκυρότητα κάποιων προϋποθέσεων, π.χ. το καθαρό ποινικό μητρώο ή ο μη διορισμός σε δημόσιο σχολείο. Επιπλέον, η διατήρηση των απαιτούμενων προϋποθέσεων και προσόντων καλώς παραμένει σε ισχύ, αφού διασφαλίζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών (Πίνακας 4.9.5).

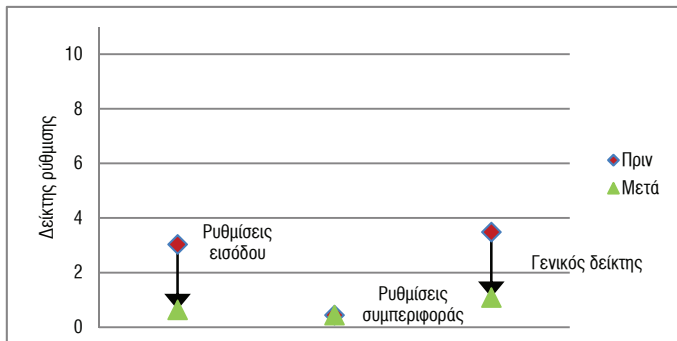
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.5
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Διδασκαλία σε φροντιστήριο

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις*		
Άδειοδότηση	Κατάργηση της απαίτησης διοικητικής άδειας και αντικατάστασή της με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Ίδια προσόντα που απαιτούνται για το διορισμό σε αντίστοιχη θέση δημοσίου σχολείου	Παραμένουν σε ισχύ οι προηγούμενες ρυθμίσεις	
Άλλοι περιορισμοί-ρυθμίσεις	Δεν είναι δημόσιος υπάλληλος, δεν υπηρετεί σε ιδιωτικό σχολείο πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Παραμένουν σε ισχύ οι προηγούμενες ρυθμίσεις	

*Ν. 4093/2012.

Χρησιμοποιώντας το γενικό δείκτη ρύθμισης, όπως αυτός απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.9.2, προκύπτει ότι ο δείκτης για διδασκαλία σε φροντιστήριο, αν και απαιτούνταν άδεια και πανεπιστημιακοί τίτλοι σπουδών, ήταν σχετικά μικρός, υποδηλώνοντας ένα χαμηλής ρύθμισης επάγγελμα. Ο γενικός δείκτης πριν τις μεταρρυθμίσεις ήταν 3,49, ενώ μετά τις νομοθετικές διατάξεις μειώθηκε στο 1,09. Η βασική συνιστώσα του δείκτη ήταν οι ρυθμίσεις που υπήρχαν στην είσοδο στο επάγγελμα και λιγότερο στη λειτουργία. Η μόνη αλλαγή που έλαβε χώρα ήταν η μετατροπή της άδειας σε αναγγελία και είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη εισόδου από 3,49 σε 0,64, εφόσον διατηρήθηκαν όλα τα υπόλοιπα τυπικά προσόντα και προϋποθέσεις. Μάλιστα ο δείκτης συμπεριφοράς παρέμεινε αμετάβλητος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9.2
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Διδασκαλία σε φροντιστήριο



4.9.5. Νεοεισερχόμενοι

Ο αριθμός των νεοεισερχόμενων προσεγγίζεται, κατά βάση, με στοιχεία που δόθηκαν από τη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (ΓΓΠΣ)²². Πριν προχωρήσουμε στην περιγραφή των αποτελεσμάτων, θα

²² Μία εναλλακτική πηγή στοιχείων είναι και ο ΕΟΠΠΕΠ. Παρ' όλα αυτά προτιμούνται τα στοιχεία της ΓΓΠΣ, καθώς ο ΕΟΠΠΕΠ είναι ο αρμόδιος οργανισμός για τις αδειοδοτήσεις στα φροντιστήρια από τις αρχές του 2013 ως εφαρμογή του Ν. 4093/2012

πρέπει να διευκρινίσουμε ότι τα στοιχεία από τη ΓΓΠΣ αναφέρονται στο σύνολο των φροντιστηρίων και όσων κάνουν έναρξη στην εφορία για διδασκαλία ιδιαίτερων μαθημάτων. Επιπλέον, τα μεγέθη αναφέρονται, αν δεν διευκρινίζεται διαφορετικά, στην 31η Δεκεμβρίου του κάθε έτους. Συνεπώς, τα δεδομένα του Πίνακα 4.9.6 δεν είναι άμεσα συγκρίσιμα με αυτά του Πίνακα 4.9.1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9.6
Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας:
Ίδρυση φροντιστηρίου και διδασκαλία σε φροντιστήριο, 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας	219	294	297	276	313	353
Διακοπή δραστηριότητας	303	250	267	326	283	233
Καθαρή μεταβολή	-84	44	30	-50	30	120
Συνολική δραστηριότητα	3.378	3.372	3.415	3.420	3.405	3.476
Ποσοστό επί συνολικής δραστηριότητας						
Ενάρξεις ΚΑΔ	6,48	8,72	8,70	8,07	9,19	10,16
Διακοπές ΚΑΔ	8,97	7,41	7,82	9,53	8,31	6,70
Ετήσιες μεταβολές						
Ενάρξεις ΚΑΔ		34,25	1,02	-7,07	13,41	12,78
Διακοπές ΚΑΔ		-17,49	6,80	22,10	-13,19	-17,67
Συνολική δραστηριότητα		-0,18	1,28	0,15	-0,44	2,09

Πηγή: ΓΓΠΣ (2015). Ίδιοι υπολογισμοί.

και συνεπώς τα διαθέσιμα στοιχεία είναι πολύ πρόσφατα. Επιπλέον, δεν διαθέτει στοιχεία για τη διδασκαλία σε φροντιστήρια αλλά μόνο μαζί με τα κέντρα ξένων γλωσσών. Τέλος, επειδή υπάρχει μία μεταβατική περίοδος για τα υφιστάμενα φροντιστήρια να προσαρμοστούν στο Ν. 4093/2012 μέχρι τις 31 Μαΐου 2015, μέχρι τότε μπορούσαν να ανανεώσουν τις παλαιές άδειες με υπεύθυνη δήλωση. Συνεπώς οι νέες αδειοδοτήσεις που καταγράφονται από τον ΕΟΠΠΕΠ αφορούν και υφιστάμενα φροντιστήρια, που καταθέτουν νέους φακέλους προκειμένου να συμμορφωθούν με το Ν. 4093/2012. Μετά την 31η Μαΐου 2015 οι καταγραφόμενες νέες άδειες θα αφορούν αμιγώς νέες ενάρξεις.

Παρατηρούμε ότι ο αριθμός των ενάρξεων αυξάνεται από το 2009 μέχρι και το 2011, από 219 σε 297, ενώ το 2012 μειώνεται σε 276 και έκτοτε αυξάνεται φτάνοντας τις 353 το 2014. Ουσιαστικά οι ενάρξεις στα επαγγέλματα, ως ποσοστό επί της συνολικής δραστηριότητας, κυμαίνονται από 6,48 το 2009 ως 10,16 το 2014 και κατά κανόνα διαμορφώνονται κοντά στο 8%, χωρίς έντονες διακυμάνσεις. Την αντίθετη πορεία φαίνεται να ακολουθούν οι διαγραφές, οι οποίες μειώνονται μέχρι το 2010, παρουσιάζουν αύξηση μέχρι το 2012 και από τότε μειώνονται συνεχώς. Ας μην ξεχνάμε ότι το 2012 καταγράφεται για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά μείωση των μαθητών (Πίνακας 4.9.1), οπότε η αύξηση των διακοπών, ενδεχομένως, να είναι και αποτέλεσμα της μειωμένης ζήτησης. Η πορεία των ενάρξεων και των διακοπών έχει ως αποτέλεσμα η καθαρή μεταβολή να είναι κατά κανόνα θετική, με εξαίρεση μόνο το 2009 και το 2012. Πάντως καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο η συνολική δραστηριότητα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΓΓΠΣ, παραμένει σχετικά σταθερή.

Αμφότερες οι ενάρξεις και οι διακοπές είναι υπολογίσιμες σε σχέση με τη συνολική δραστηριότητα, καταδεικνύοντας μια σχετική κινητικότητα στα επαγγέλματα. Αυτό είναι λογικό, αφού δεν υπήρχαν και πριν το Ν. 3919/2011 σοβαρά εμπόδια εισόδου και οι μόνες ρυθμίσεις αφορούσαν ουσιαστικά τυπικά προσόντα, τα οποία σε γενικές γραμμές ήταν και δικαιολογημένα.

4.9.6. Τιμές/αμοιβές

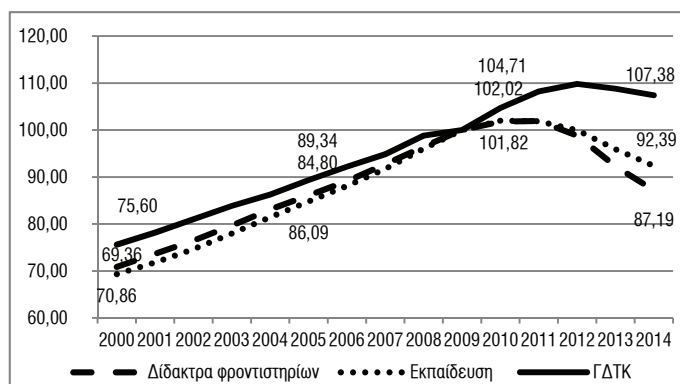
Τα δίδακτρα για φροντιστήρια αποτελούν το 2014 το 9,60‰ του ΓΔΤΚ (2013: 10,73‰), σχεδόν το ένα τρίτο από το σύνολο των ιδιωτικών δαπανών για εκπαίδευση που είναι 32,24‰ (2013: 30,41‰). Είναι χαρακτηριστικό ότι, αν και η συμμετοχή της εκπαίδευσης στο γενικό δείκτη αυξήθηκε κατά 1,84 χιλιοστιαία μονάδα, τα δίδακτρα των φροντιστηρίων είναι τα μόνα, μαζί με τα δίδακτρα ιδιωτικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που σημείωσαν πτώση κατά 1,13 χιλιοστιαίες μονάδες. Οι τιμές των διδάκτρων στα φροντιστήρια απεικονίζονται στο Διάγραμμα 4.9.3 μαζί με το γενικό δείκτη και το δείκτη της κατηγορίας εκπαίδευσης, στην οποία ανήκουν. Ο δείκτης των διδάκτρων φαίνεται να αυξάνεται μέχρι και το 2011, οπότε και παρουσιάζει τη μέγιστη τιμή του 101,93, ενώ έκτοτε μειώ-

νεται σημειώνοντας μια εντυπωσιακή πτώση σχεδόν 15 εκατοστιαίων μονάδων, αφού για το 2014 υπολογίζεται στο 87,19, όσο ήταν δηλαδή μεταξύ 2005 και 2006.

Συγκρίνοντας το ύψος των διδάκτρων με το γενικότερο επίπεδο των τιμών (Διάγραμμα 4.9.3) εξάγουμε δύο βασικά συμπεράσματα. Πρώτον, ο δείκτης τιμών για τα δίδακτρα των φροντιστηρίων ήταν πάντοτε χαμηλότερος από τον αντίστοιχο γενικό δείκτη και, δεύτερον, τα τελευταία τρία έτη τα δίδακτρα των φροντιστηρίων παρουσιάζουν μια σαφή υποχώρηση σε αντίθεση με το γενικότερο επίπεδο των τιμών, που μέχρι και το 2012, κατέγραφε οριακή αύξηση και έκτοτε μικρή πτώση, σαφώς μικρότερη από τις τιμές των διδάκτρων στα φροντιστήρια.

Όταν ο δείκτης τιμών για δίδακτρα φροντιστηρίων συγκριθεί με τον αντίστοιχο δείκτη για την ευρύτερη κατηγορία της εκπαίδευσης, παρατηρούμε ότι αμφότεροι κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση και πολύ κοντά (Διάγραμμα 4.9.3). Αυτό είναι λογικό, αφού, όπως είπαμε, η οικογενειακή δαπάνη για φροντιστήρια είναι η μεγαλύτερη δαπάνη στην κατηγορία εκπαίδευσης. Το πιο ενδιαφέρον πάντως είναι ότι, αν και ο δείκτης τιμών της εκπαίδευσης μειώνεται από το 2011, ενώ των φροντιστηρίων από το 2012, η μείωση στα δίδακτρα των φροντιστηρίων είναι πολύ πιο μεγάλη, αφού μεταξύ 2011 και 2014 υπολογίζεται σε περίπου 15 εκατοστιαίες μονάδες, ενώ όλη η κατηγορία μειώθηκε κατά 9,6 εκατοστιαίες μονάδες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9.3
Διαχρονική εξέλιξη του ΔΤΚ για δίδακτρα φροντιστηρίων και ΓΔΤΚ, 2000-2014



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2015.

Τα δίδακτρα φροντιστηρίων συνήθως καθορίζονται από τους επιχειρηματίες στις αρχές κάθε σχολικής χρονιάς (Σεπτέμβριος-Οκτώβριος) και κατά τη διάρκεια της χρονιάς παραμένουν σταθερά. Γι' αυτό το λόγο υπάρχουν μεγάλες περιόδους όπου η μηνιαία μεταβολή είναι μηδέν. Ενδεικτικά, πριν το ξεκίνημα του σχολικού έτους 2011-2012 τα φροντιστήρια μείωσαν τα δίδακτά τους κατά 0,92% το Σεπτέμβριο και επιπλέον 0,43% τον Οκτώβριο. Το επόμενο σχολικό έτος (2012-2013) οι μαθητές συνεχίζουν να μειώνονται και τα φροντιστήρια, προφανώς για να προσαρμοστούν σε αυτή την πτώση, μειώνουν ακόμα περισσότερο τις τιμές τους κατά 6,25% (σωρευτικά μέσα στο σχολικό έτος η μείωση προσεγγίζει το 7%). Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι πλέον οι τιμές δεν καθορίζονται μόνο κατά τους δύο πρώτους μήνες του σχολικού έτους, αλλά φαίνεται να αναπροσαρμόζονται και μέσα στο έτος. Τέλος, το Σεπτέμβριο του 2013 καταγράφεται μία επιπλέον πτώση κατά 5,46% και τον αντίστοιχο μήνα του 2014 παραπέρα μείωση κατά 4,25%. Συνολικά μεταξύ Ιανουαρίου 2011 και Δεκεμβρίου 2014 τα δίδακτρα των φροντιστηρίων έχουν μειωθεί σωρευτικά κατά 18,56 εκατοστιαίες μονάδες.

Συνοπτικά, παρατηρείται μια σαφής υποχώρηση των τιμών στα δίδακτρα των φροντιστηρίων. Αυτή μπορεί να οφείλεται τόσο στη μείωση των μαθητών (μείωση ζήτησης) όσο και στην ευρύτερη οικονομική κρίση, καθώς και στη μείωση των μισθών των εκπαιδευτικών. Από τις προηγούμενες ενότητες καταγράφεται και μια αντίστοιχη προσαρμογή προς τα κάτω στην προσφερόμενη ποσότητα (διδακτικές μονάδες), καθώς και στην απασχόληση (διδάσκοντες). Είναι λοιπόν ξεκάθαρο ότι ο μεγάλος αριθμός φροντιστηρίων σε συνδυασμό με το μικρό κόστος εισόδου στην αγορά δεν δημιουργεί προβλήματα ανταγωνισμού και επιτρέπει τη διακύμανση των τιμών. Ενδεχόμενη πλήρης απελευθέρωση δε φαίνεται ότι θα επηρεάσει τις τιμές ή την απασχόληση στο συγκεκριμένο επάγγελμα, καθώς φαίνεται να προσαρμόζονται σχετικά γρήγορα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Αντιθέτως, μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα όσον αφορά την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, αφού πλέον ο ιδιοκτήτης των φροντιστηρίων δεν είναι απαραίτητο να είναι πτυχιούχος εκπαιδευτικός και δεν υπάρχει υποχρέωση για ορισμό εκπαιδευτικού διευθυντή με πρόσόντα καθηγητή. Συναφώς, θα είναι δύσκολο για τον ιδιοκτήτη να ελέγχει την ποιότητα και την πληρότητα των υπηρεσιών που θα προσφέρουν οι καθηγητές του φροντιστηρίου.

4.10. Ενεργειακοί επιθεωρητές

4.10.1. Γενικά

Οι ενεργειακοί επιθεωρητές είναι μηχανικοί διαφόρων ειδικοτήτων, οι οποίοι εκδίδουν τα Πιστοποιητικά Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ) που πρέπει υποχρεωτικά να συνοδεύουν κάθε νέο ή ριζικά ανακαινιζόμενο κτίριο και κάθε νέα μίσθωση ή πώληση ακινήτου. Τα ΠΕΑ αφορούν κτίρια, λέβητες και εγκαταστάσεις θέρμανσης ή κλιματισμού.

Η ενεργειακή επιθεώρηση των κτιρίων θεσμοθετήθηκε και στη χώρα μας με τον Κανονισμό Ενεργειακής Απόδοσης των Κτιρίων (ΚΕΝΑΚ). Με το Π.Δ. 100/2010 ρυθμίστηκαν οι όροι άσκησης του επαγγέλματος του ενεργειακού επιθεωρητή και συστάθηκε η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Ενέργειας.

4.10.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Για τη διενέργεια των ελέγχων και την έκδοση των ΠΕΑ και μέχρι την ολοκλήρωση των προβλεπόμενων προϋποθέσεων καταρτίστηκε Μητρώο Προσωρινών Ενεργειακών Επιθεωρητών από μηχανικούς, οι οποίοι πληρούσαν τα απαιτούμενα προσόντα, όπως αυτά αρχικά περιγράφονται στο άρθρο 3 του Π.Δ. 100/2010 και τροποποιήθηκαν από τις μεταγενέστερες νομοθετικές ρυθμίσεις. Στο Μητρώο των Προσωρινών Ενεργειακών Επιθεωρητών του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ) είχαν εγγραφεί από το Δεκέμβριο του 2010 έως το Σεπτέμβριο 2012 περίπου 8.000 επιθεωρητές, μετά από δύο προσκλήσεις του Υπουργείου (12/2010, 4/2012), στις οποίες εγγράφηκαν 5.084 και 2.445, αντίστοιχα. Ο συνολικός αριθμός των (προσωρινών) επαγγελματιών ξεπέρασε τους 12.000 εντός του 2014, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του ΥΠΕΚΑ. Από τις 6/12/2012 για την εγγραφή στο Μητρώο απαιτείται παράβολο αξίας 50 ευρώ (από 150 ευρώ που ίσχυε προηγουμένως).

Αναφορικά με τις αμοιβές, όπως προαναφέρθηκε, ο Ν. 4093/2012 κατήργησε το σύστημα των ελάχιστων νόμιμων αμοιβών που ίσχυε για τις ενεργειακές επιθεωρήσεις και πλέον οι τιμές διαμορφώνονται κατόπιν συμφωνίας επιθεωρητή και ιδιοκτήτη. Ο Πίνακας 4.10.1 δείχνει τις

διοικητικά καθορισμένες ελάχιστες τιμές (στα παρακάτω ποσά δεν συμπεριλαμβάνεται ο ΦΠΑ) που ίσχυαν πριν την απελευθέρωσή τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10.1

Κόστος για ενεργειακή επιθεώρηση λεβήτων και εγκαταστάσεων θέρμανσης και κλιματισμού που ίσχυε πριν το Ν. 4093/2012

Συνολική θερμική ισχύς (kW)	Κόστος ενεργειακής επιθεώρησης (Ευρώ)
20-100	150
> 100	250
Εγκαταστάσεις θέρμανσης ισχύος >20Kw και παλαιότερες των 15 ετών	20% προσαύξηση ανά κατηγορία
Συνολική ψυκτική ισχύς (kW)	Κόστος ενεργειακής επιθεώρησης (Ευρώ)
12-100	300
> 100	500

Από στοιχεία που διατηρεί η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Ενέργειας του ΥΠΕΚΑ, φαίνεται ότι από την έναρξη της θεσμοθέτησης της ενεργειακής επιθεώρησης, έχουν εκδοθεί πάνω από 200.000 Πιστοποιητικά Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ), τα περισσότερα εκ των οποίων σχετίζονταν με νέες ενοικιάσεις ακινήτων, ενώ η πλειονότητά τους προέρχεται από τη Νομαρχία Αθηνών και το Νομό Θεσσαλονίκης (64.157 και 25.805 αντίστοιχα, μέχρι το Σεπτέμβριο του 2012). Στη Ν. Αθηνών και στο Ν. Θεσσαλονίκης βρίσκεται και η έδρα των περισσότερων ενεργειακών επιθεωρητών (1.930 επιθεωρητές στη Ν. Αθηνών και 815 στο Ν. Θεσσαλονίκης, στοιχεία μέχρι 9/2012).

4.10.3. Θεσμικό πλαίσιο

Από τον Πίνακα 4.10.2 φαίνεται ότι το επάγγελμα των ενεργειακών επιθεωρητών, πριν το Ν. 3919/2011, ρυθμιζόταν κυρίως από το Προεδρικό Διάταγμα 100/2010 (ΦΕΚ Α'177). Μετά το Ν. 3919 ακολούθησε η Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 2406 Β/31.10.2011) και το άρθρο 42 του Ν. 4030/2011 (ΦΕΚ 249 Α/2011), με τα οποία προσδιοριζόταν η διαδικασία για τη χορήγηση οριστικών αδειών ενεργειακών επιθεωρητών. Τέλος, η ψήφιση του Νόμου 4093/2012 και η πράξη νομοθετικού περιεχομένου που ακολούθησε ολοκλήρωσαν τις θεσμικές αλλαγές του εν λόγω επαγγέλματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10.2
Οι βασικές μεταρρυθμίσεις για τους ενεργειακούς επιθεωρητές

Πριν το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none"> • Π.Δ. 100/2010 (ΦΕΚ Α'177)
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none"> • Κοινή Υπουργική Απόφαση «Εκπαίδευση και Εξεταστική διαδικασία Ενεργειακών Επιθεωρητών» (ΦΕΚ 2406 Β/31.10.2011) • Ν. 4030/2011 «Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου κατασκευών και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ 249 Α/2011) • Ν. 4093/2012

Σύμφωνα με το Π.Δ. 100/2010, η άσκηση του επαγγέλματος του ενεργειακού επιθεωρητή απαιτούσε τη χορήγηση σχετικής άδειας ασκήσεως επαγγέλματος από το ΥΠΕΚΑ. Επιπλέον, ο ενδιαφερόμενος ήταν απαραίτητο να παρακολουθήσει εξειδικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και να συμμετέχει επιτυχώς στις σχετικές εξετάσεις. Τέλος, έπρεπε να διαθέτει τουλάχιστον τετραετή αποδεδειγμένη επαγγελματική ή/και επιστημονική εμπειρία σε θέματα μελέτης ή/και επίβλεψης ή/και κατασκευής κτιρίων ή/και συστημάτων ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων κτιρίων ή/και ενεργειακού σχεδιασμού κτιρίων και ελέγχων ενεργειακών εγκαταστάσεων ή/και ενεργειακών επιθεωρήσεων. Ο Ν. 4030/2011 μετέτρεψε την απαιτούμενη εμπειρία για τη χορήγηση άδειας ενεργειακού επιθεωρητή από τετραετή σε διετή.

Ωστόσο μέχρι σήμερα, αν και έχουν προχωρήσει τα εκπαιδευτικά προγράμματα, ο αριθμός των ενεργειακών επιθεωρητών που έδωσαν εξετάσεις πιστοποίησης και εγγράφηκαν στο οριστικό μητρώο είναι μικρός. Επομένως, οι σχετικοί έλεγχοι εξακολουθούν να γίνονται σε μεγάλο ποσοστό από τους προσωρινούς ενεργειακούς επιθεωρητές για τους οποίους αποφασίστηκε να έχουν αυτό το δικαίωμα μέχρι τον Ιούνιο του 2015. Δικαίωμα παρακολούθησης των προγραμμάτων είχαν και μηχανικοί οι οποίοι δεν διέθεταν σχετική προϋπηρεσία.

Το Π.Δ. 100/2010 καθόριζε, επίσης, ένα σύστημα ελάχιστων νόμιμων αμοιβών για όλες τις κατηγορίες των ενεργειακών επιθεωρητών (κτιρίων, λεβήτων και εγκαταστάσεων θέρμανσης ή κλιματισμού). Το διοικητικά καθοριζόμενο κόστος των επιθεωρήσεων ήταν συνάρτηση διαφόρων παραγόντων όπως, π.χ., το είδος της κατοικίας, το εμβαδόν της επιφάνειας του κτιρίου ή της κατοικίας και της θερμικής ή ψυκτικής ισχύος. Πηγές της αγοράς, ωστόσο, υποστηρίζουν ότι, παρά την ισχύ κατώτατων αμοιβών

για την έκδοση των πιστοποιητικών ενεργειακής απόδοσης, σε αρκετές περιπτώσεις, λόγω κυρίως της οικονομικής κρίσης, οι επιθεωρήσεις γίνονταν με τιμές χαμηλότερες από τις επίσημες. Με το Ν.3919/2011 και το Ν. 4093/2012 οι αμοιβές των ενεργειακών επιθεωρητών καθορίζονται πλέον με ελεύθερη διαπραγμάτευση μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών.

4.10.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το προϋπάρχον νομοθετικό πλαίσιο περιλάμβανε τους εξής περιορισμούς στην πρόσβαση και την άσκηση του επαγγέλματος του ενεργειακού επιθεωρητή κτιρίων ή/και λεβήτων και εγκαταστάσεων θέρμανσης ή/και εγκαταστάσεων κλιματισμού: (α) περιορισμούς στον αριθμό και το εύρος δράσεων των ενεργειακών επιθεωρητών, (β) περιορισμούς της δυνατότητας των ενεργειακών επιθεωρητών να ανταγωνίζονται μεταξύ τους σε σχέση με τις τιμές και (γ) περιορισμούς των διαθέσιμων επιλογών και πληροφοριών στους ενδιαφερόμενους πελάτες.

Μετά την ψήφιση των Νόμων 3919/2011 και 4093/2012 αίρονται οι προαναφερθέντες περιορισμοί, και αναμένεται να βελτιωθεί η λειτουργία του ανταγωνισμού μέσω της κατάργησης των προκαθορισμένων ελάχιστων αμοιβών, να ενισχυθεί η αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας και να διευκολυνθεί η πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος (Πίνακας 4.10.3). Ειδικότερα, καταργείται η απαίτηση προηγούμενης διοικητικής άδειας για την άσκηση της δραστηριότητας του ενεργειακού επιθεωρητή και απαιτείται πλέον μόνο η αναγγελία έναρξης, ακολουθώντας τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 3 του Ν. 3919/2011. Οι υποψήφιοι ενεργειακοί επιθεωρητές, αντί για αίτηση χορήγησης άδειας, θα υποβάλλουν ηλεκτρονικά στην Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Ενέργειας (ΕΥΕΠΕΝ) του ΥΠΕΚΑ δήλωση αναγγελίας έναρξης και τα απαραίτητα δικαιολογητικά (π.χ. αναγνωρισμένα πτυχία, βεβαίωση παρακολούθησης του ειδικού εκπαιδευτικού προγράμματος ενεργειακών επιθεωρητών και σχετικό πιστοποιητικό επιτυχούς εξέτασης κλπ.) που προβλέπει η νομοθεσία. Η υπηρεσία θα ελέγχει τα δικαιολογητικά και η διαδικασία θα ολοκληρώνεται εντός τριών μηνών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10.3
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ενεργειακοί επιθεωρητές

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011 και 4093/2012	Μετά το Ν. 3919/2011 και 4093/2012		
Αδειοδότηση	Κατάργηση της απαίτησης διοικητικής άδειας και αντικατάστασή της με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος	Άρση περιορισμού	
Κατώτατες αμοιβές	Κατάργηση κατώτατων αμοιβών	Απελευθέρωση αμοιβών	
Άλλοι περιορισμοί	Καταργείται η απαραίτητη προϋπόθεση της διετούς εμπειρίας	Άρση περιορισμού	Κατάρτιση του οριστικού μητρώου των ενεργειακών επιθεωρητών

Επίσης, καταργείται η απαραίτητη προϋπόθεση της διετούς εμπειρίας σε θέματα μελέτης ή/και επίβλεψης ή/και κατασκευής συστημάτων ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων ή/και ενεργειακού σχεδιασμού κτιρίων ή/και ελέγχων ενεργειακών εγκαταστάσεων ή/και ενεργειακών επιθεωρήσεων. Τέλος, καταργείται ο διαχωρισμός σε άδειες Α΄ και Β΄ τάξης (χωρίς να προβλέπεται η αντικατάστασή του από κάποια άλλη σχετική διάταξη συμβατή με την αναγγελία έναρξης επαγγέλματος), σύμφωνα με τον οποίο μόνο οι κάτοχοι αδειών Β΄ τάξης έχουν δικαίωμα διενέργειας επιθεωρήσεων κτιρίων, λεβήτων, θερμικών και κλιματιστικών εγκαταστάσεων ανεξαρτήτως ισχύος. Οι αλλαγές αυτές, σε συνδυασμό με την κατάργηση της αδειοδότησης, διευκολύνουν την είσοδο στο επάγγελμα, ενισχύοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των ενεργειακών επιθεωρητών.

Επιπρόσθετα, καταργούνται οι κατώτατες αμοιβές για τις ενεργειακές επιθεωρήσεις που προέβλεπε η προηγούμενη νομοθεσία (ΠΔ 100/2010), δηλαδή οι αμοιβές απελευθερώνονται. Η ύπαρξη κατώτατων αμοιβών για τις ενεργειακές επιθεωρήσεις δεν επέτρεπε στους ενδιαφερόμενους πελάτες να διαπραγματευτούν ελεύθερα την αμοιβή, περιορίζοντας τις διαθέσιμες επιλογές τους και αυξάνοντας το κόστος της εν λόγω υπηρεσίας σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης. Η άρση των υποχρεωτικών ελάχιστων αμοιβών είναι πιθανό να λειτουργήσει προς την κατεύθυνση της μείωσης των τιμών για τους καταναλωτές, ενώ θα αυξήσει τον ανταγωνισμό για τους ενεργειακούς επιθεωρητές. Αυτό με τη σειρά του αναμένεται να αυξήσει τα κίνητρα εκ μέρους των ενεργειακών επιθεωρητών, ώστε αυτοί να

γίνουν πιο αποδοτικοί και να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην καλύτερη ποιότητα με τη χαμηλότερη δυνατή τιμή.

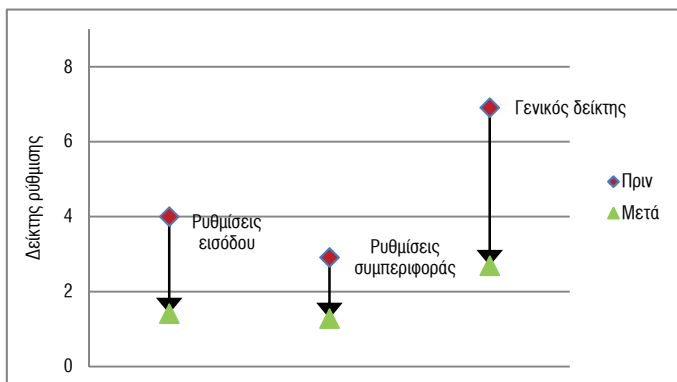
Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι, για να υλοποιηθεί πλήρως το νέο θεσμικό πλαίσιο και να φανεί ο όποιος θετικός αντίκτυπος από την εφαρμογή του, θα πρέπει να οριστικοποιηθούν οι σχετικές αποφάσεις για την κατάρτιση του οριστικού καταλόγου των ενεργειακών επιθεωρητών. Σύμφωνα με πρόσφατες πληροφορίες, φαίνεται ότι το Υπουργείο κινείται στην κατεύθυνση της μη διεξαγωγής εξετάσεων για ενεργειακούς επιθεωρητές, δίνοντας τη δυνατότητα σε όσους έχουν τα απαραίτητα τυπικά προσόντα και έχουν παρακολουθήσει τα ειδικά σεμινάρια να αποκτούν οριστική πιστοποίηση διενέργειας ενεργειακών επιθεωρήσεων.

Τέλος, η ένταση των ρυθμίσεων του παλαιότερου θεσμικού πλαισίου και η άρση των περιορισμών που προωθήθηκε με το Ν. 4093/2012 απεικονίζεται και στους σχετικούς ποσοτικούς δείκτες ρύθμισης (Διάγραμμα 4.10.1).

Ειδικότερα, ο δείκτης ρυθμίσεων εισόδου στο επάγγελμα του ενεργειακού επιθεωρητή πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 ήταν ίσος με 4,00, ενώ μετά την εφαρμογή του προαναφερθέντος νόμου και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων διαμορφώνεται στη 1,41 μονάδα. Ο δείκτης ρυθμίσεων συμπεριφοράς ήταν αρχικά ίσος με 2,91 μονάδες και μετά την εφαρμογή των θεσμικών αλλαγών μειώθηκε σε 1,28. Συνεπώς, ο γενικός δείκτης ρυθμίσεων από 6,91 υποχώρησε στις 2,69 μονάδες, καταγράφοντας μείωση 4,22 μονάδων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.10.1

Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ενεργειακοί επιθεωρητές



4.10.5. Νεοεισερχόμενοι/Τιμές-αμοιβές

Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ, ο αριθμός των ενεργειακών επιθεωρητών που έχουν επιτύχει στις εξετάσεις και έχουν εγγραφεί στο οριστικό μητρώο είναι ανεπαρκής. Επομένως, μετά τη διαμόρφωση του νέου θεσμικού πλαισίου, ο αριθμός των νεοεισερχομένων είναι μικρός, αλλά αναμένεται να αυξηθεί όταν ολοκληρωθεί η προβλεπόμενη διαδικασία εξετάσεων για την κατάρτιση του οριστικού Μητρώου των Ενεργειακών Επιθεωρητών.

Μέσα από διαδικτυακή έρευνα αγοράς, φαίνεται ότι η απελευθέρωση των τιμών και η δημιουργία ανταγωνιστικών συνθηκών στο επάγγελμα του ενεργειακού επιθεωρητή έχει συμπιέσει τις τιμές προς τα κάτω, οι οποίες στην περιοχή της Αττικής διαμορφώνονται κατά μέσο όρο από 60 ευρώ μέχρι 100 ευρώ. Ωστόσο, υπεισέρχονται και ζητήματα ποιότητας, εφόσον επαγγελματίες του κλάδου αναφέρουν ότι είναι πιθανόν μια υπερβολικά χαμηλή τιμή να συνοδεύεται από λανθασμένο πιστοποιητικό, το οποίο δεν θα κατατάσσει το ακίνητο στη σωστή ενεργειακή κατηγορία, επιφέροντας δυσμενείς επιπτώσεις στην αξία πώλησης ή μίσθωσής του και στην παραγωγή ρύπων.

4.11. Πιστοποιημένοι εκτιμητές (πρώην ορκωτοί εκτιμητές)

4.11.1. Γενικά

Οι έννοιες της εκτίμησης και του πιστοποιημένου εκτιμητή εισάγονται με το Ν. 4152/2012. Ειδικότερα, ως εκτίμηση ορίζεται κάθε εργασία ή/και έρευνα που έχει ως σκοπό την αποτίμηση της αξίας περιουσιακών στοιχείων, άυλων ή ενσώματων, και εκτελείται με βάση τα ευρωπαϊκά ή διεθνώς αναγνωρισμένα εκτιμητικά πρότυπα. Επίσης, πιστοποιημένος εκτιμητής είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο οποιασδήποτε μορφής, το οποίο διενεργεί εκτιμήσεις, έχει λάβει την πιστοποίηση και έχει καταχωρισθεί στο Μητρώο Πιστοποιημένων Εκτιμητών του Υπουργείου Οικονομικών.

Το επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή, πρώην ορκωτού εκτιμητή, ασκούσαν τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Εκτιμητών (ΣΟΕ). Αντικείμενο των πιστοποιημένων εκτιμητών είναι η εκτίμηση της αγοραίας αξίας περιουσιακών στοιχείων, εφόσον αυτά αποτελούν αντικείμενο φορολογίας. Ενδεικτικά αναφέρονται: α) ακίνητα και εμπράγματα σε αυτά δικαιώ-

ματα (οικόπεδα, αγροτεμάχια, δασικές εκτάσεις, οικίες, διατηρητέα ακίνητα, νησιά και βραχονησίδες, κ.λπ.), β) μετοχές και λοιποί τίτλοι μη-εισηγμένοι στο Χρηματιστήριο, γ) κινητές αξίες Α.Ε., ή συμμετοχές σε εταιρείες ή συνεταιρισμούς, δ) αντικείμενα μεγάλης αξίας (έργα τέχνης, συλλογές, τιμαλφή, κλπ.), ε) νοσηλευτήρια, κλινικές, ξενοδοχεία, τουριστικές επιχειρήσεις, κλπ., στ) πλοία, βιομηχανικές εγκαταστάσεις και μηχανολογικός εξοπλισμός, ζ) τεχνικά έργα πάσης φύσεως, η) ειδικοί λογαριασμοί ισολογισμών, θ) αποθέματα μεταλλείων, ι) ζημιές από τρομοκρατικές ενέργειες και ια) γενικά οτιδήποτε είναι αντικείμενο φορολογίας.

4.11.2. Θεσμικό πλαίσιο

Μέχρι πρόσφατα το επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή ασκούσαν αποκλειστικά από τα μέλη του ΣΟΕ. Η σχετική νομοθεσία για το ΣΟΕ και κατ' επέκταση για τους πρώην ορκωτούς εκτιμητές ήταν το άρθρο 15 του Ν. 820/1978, το Π.Δ. 279/1979, το Π.Δ. 140/1990, ο Ν. 2515/1997, ο Ν. 2753/1999 και ο Ν. 2873/2000. Σύμφωνα με ό,τι ίσχυε, μέλη του ΣΟΕ ήταν οι ορκωτοί εκτιμητές, οι βοηθοί ορκωτοί εκτιμητές Α΄ τάξεως και οι βοηθοί ορκωτοί εκτιμητές. Ο αριθμός των ορκωτών και των βοηθών Α΄ τάξεως ήταν κατά μέγιστο αριθμό 30. Για το διορισμό στη θέση του ορκωτού εκτιμητή απαιτούνταν: α) ελληνική ιθαγένεια, β) ήθος και ιδιωτικός και δημόσιος βίος ανεπίληπτος, γ) πτυχίο ΕΜΠ ή ισοτίμου σχολής, οικονομικής ή βιομηχανικής σχολής, πολιτικών επιστημών, ή ισοτίμου αλλοδαπής, δ) 12 χρόνια εμπειρία σχετική με το αντικείμενο ή ισόχρονη προϋπηρεσία στο Δημόσιο, ε) γνώση ξένης γλώσσας. Ο διορισμός γινόταν με απόφαση του εποπτικού συμβουλίου έπειτα από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.

Μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011, υπήρξε σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος που θα εναρμόνιζε το επάγγελμα του ορκωτού εκτιμητή με τις διατάξεις του Ν. 3919/2011 και θα διατηρούσε, όπου κρινόταν απαραίτητο, προηγούμενες ρυθμίσεις. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού με γνωμοδότησή της (υπ' αρ. 16/VI/2012) πρότεινε τη μη υιοθέτηση των περιορισμών που αφορούν στην πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος του Ορκωτού Εκτιμητή, όπως αναφέρονταν στις διατάξεις του άρθρ. 1, παρ. 1 του σχεδίου Π.Δ. και αφορούσαν στον καθορισμό συγκεκριμένου αριθμού ατόμων, τα οποία δύνανται να ασκούν το επάγγελμα, στην απαγόρευση άσκησης του επαγγέλματος από νομικά πρόσωπα και από υπηκόους άλ-

λων κρατών-μελών, στον καθορισμό αμοιβών και στην ύπαρξη αποκλειστικότητας στην άσκηση των δραστηριοτήτων του ορκωτού εκτιμητή, καθώς δεν συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις παροχής εξαιρέσης.

Αποτέλεσμα όλων αυτών των διεργασιών ήταν η έκδοση εγκυκλίου του Υπουργείου Οικονομικών στις 28/02/2012, η οποία κατέργησε το σύνολο των περιορισμών που υπήρχαν στο επάγγελμα του ορκωτού εκτιμητή και έρχονταν σε αντίθεση με το άρθρο 2 του Ν. 3919/2011. Ειδικότερα, καταργήθηκαν περιορισμοί που αφορούσαν τον αριθμό των ορκωτών εκτιμητών και την εκτίμηση από διοικητική αρχή για την ύπαρξη πραγματικής ανάγκης ως προς την αδειοδότηση. Επίσης, καταργήθηκαν περιορισμοί στην εταιρική μορφή που μπορεί να έχει η δραστηριότητα του ορκωτού εκτιμητή, την ύπαρξη αποκλειστικότητας στην άσκηση των δραστηριοτήτων του ορκωτού εκτιμητή καθώς και στις αμοιβές. Επιπροσθέτως, με την ίδια εγκύκλιο άρθρηκε η απαίτηση διοικητικής άδειας και θεσπίστηκε η διαδικασία αναγγελίας έναρξης.

Ακολούθησε ο Ν. 4093/2012 που «ενδυναμώνει» τις προηγούμενες εγκυκλίους προσδιορίζοντας σαφώς ότι το επάγγελμα του ορκωτού εκτιμητή μπορεί να ασκηθεί από οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο και ο αριθμός τους είναι απεριόριστος. Επίσης, ο καθορισμός της αμοιβής γίνεται πλέον ελεύθερα με κοινή συμφωνία των δύο μερών. Τέλος, με το Ν. 4152/2013 εισάγεται για πρώτη φορά ο όρος πιστοποιημένος εκτιμητής σε αντικατάσταση του ορκωτού και καθορίζεται η διαδικασία εγγραφής στο Μητρώο Πιστοποιημένων Εκτιμητών και τα απαραίτητα δικαιολογητικά, η διαδικασία αδειοδότησης, η διαδικασία εξετάσεων, οι κλάδοι πιστοποίησης και το αντικείμενο εργασιών των πιστοποιημένων εκτιμητών, οι αμοιβές, καθώς και ο κώδικας δεοντολογίας (εκδόθηκε μετά από λίγο) και διάφορες πειθαρχικές διατάξεις.

Πιο συγκεκριμένα, το επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή ασκείται ελεύθερα μετά πάροδο τριμήνου από την αναγγελία έναρξής του στην Αρμόδια Διοικητική Αρχή και την εγγραφή του πιστοποιημένου εκτιμητή στο Μητρώο Πιστοποιημένων Εκτιμητών. Προκειμένου κάποιο φυσικό πρόσωπο να εγγραφεί στο μητρώο, θα πρέπει να συμπληρώσει αίτηση πιστοποίησης, που να αναφέρεται ο συγκεκριμένος ή οι συγκεκριμένοι κλάδοι στους οποίους επιθυμεί να πιστοποιηθεί, συνοδευόμενη από βιογραφικό σημείωμα. Επίσης, θα πρέπει να καταθέσει: α) πιστοποιητικό ποινικού μητρώου γενικής χρήσης, β) αντίγραφο πτυχίου ανώτερης ή ανώτατης σχολής, γ) υπεύθυνη δήλωση, στην οποία να δηλώνει τα εκτιμητικά πρότυπα (ευρωπαϊκά ή διεθνή) που εφαρμόζει κατά τη διενέργεια εκτιμήσεων και

τη δέσμευσή του για την πιστή τήρηση του κώδικα δεοντολογίας, δ) αποδεικτικό διετούς εκτιμητικής εμπειρίας, ε) φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα, καθώς και στ) πιστοποιητικό ότι εκπληρώνει τουλάχιστον ένα από τα παρακάτω: i) έχει πιστοποιηθεί ως εκτιμητής από διαπιστευμένο φορέα, ii) ασκεί νόμιμα το επάγγελμα του εκτιμητή σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος της ΕΕ ή σε τρίτο κράτος σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαιότητας, iii) έχει επιτυχώς ολοκληρώσει τη διαδικασία κρατικών εξετάσεων²³.

Η νέα διαδικασία αδειοδότησης είναι πλήρως εναρμονισμένη με το Ν. 3919/2011 και οι εξετάσεις θα διενεργούνται δύο φορές το χρόνο, ενώ έχει συγκροτηθεί εξεταστική επιτροπή με τριετή θητεία. Βέβαια, αν κάποιος διαθέτει πιστοποίηση και από αναγνωρισμένο ιδιωτικό φορέα, αυτή αρκεί για να ασκήσει το επάγγελμα, αν και οι κρατικές πιστοποιήσεις μετά από εξετάσεις θα είναι πιο οικονομικές, σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών. Η αμοιβή για τη διενέργεια εκτιμήσεων καθορίζεται ελεύθερα μετά από κοινή συμφωνία του πιστοποιημένου εκτιμητή και του ενδιαφερομένου, ενώ αξίζει να σημειώσουμε ότι οι πιστοποιημένοι εκτιμητές μπορούν να δραστηριοποιούνται και να πιστοποιούνται σε έναν ή περισσότερους από τους εξής κλάδους: α) ακίνητα, β) μηχανολογικός και τεχνικός εξοπλισμός-βιομηχανικές εγκαταστάσεις, γ) άυλα αγαθά, δ) πλοία, ε) επιχειρήσεις και στ) κινητά κάθε είδους.

Συμπερασματικά, το επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή φαίνεται να είναι πλήρως εναρμονισμένο με το Ν. 3919/2011 και απελευθερωμένο, αφού οι μόνες ρυθμίσεις έχουν να κάνουν με την ύπαρξη πιστοποίησης.

4.11.3. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή δε φαίνεται να αντιμετωπίζει μετά και από τις τελευταίες νομοθετικές ρυθμίσεις κανένα πρόβλημα ανταγωνισμού. Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 4.11.1, όλοι οι περιορισμοί που υπήρχαν στο συγκεκριμένο επάγγελμα έχουν πλέον καταργηθεί²⁴ και οποιοσδήποτε πτυχιούχος κατέχει πιστοποίηση εκτιμητή, είτε από διαπιστευμένο φορέα

²³ Διευκρινίστηκε με το άρθρο 73 του Ν. 4170/2013.

²⁴ Για το λόγο αυτό το επάγγελμα έχει μετονομαστεί πλέον από ορκωτός εκτιμητής σε πιστοποιημένος εκτιμητής.

είτε μετά από κρατικές εξετάσεις, μπορεί ελεύθερα να ασκεί το επάγγελμα του εκτιμητή. Ειδικότερα, αναφέρεται ότι η αδειοδότηση έχει πλέον γίνει αναγγελία, ενώ ο περιορισμός στον αριθμό των ατόμων που μπορούσαν επίσημα να κάνουν εκτιμήσεις από 30 έχει πλέον γίνει απεριόριστος. Επιπλέον, εκτιμήσεις μπορεί να διεξάγει και φυσικό και νομικό πρόσωπο, ενώ για να οριστεί κάποιος ως πιστοποιημένος εκτιμητής αρκεί να είναι πτυχιούχος και να κατέχει πιστοποίηση. Τέλος, η αμοιβή για τη διενέργεια εκτιμήσεων καθορίζεται ελεύθερα μετά από κοινή συμφωνία του πιστοποιημένου εκτιμητή και του ενδιαφερομένου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11.1

Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Πιστοποιημένοι εκτιμητές

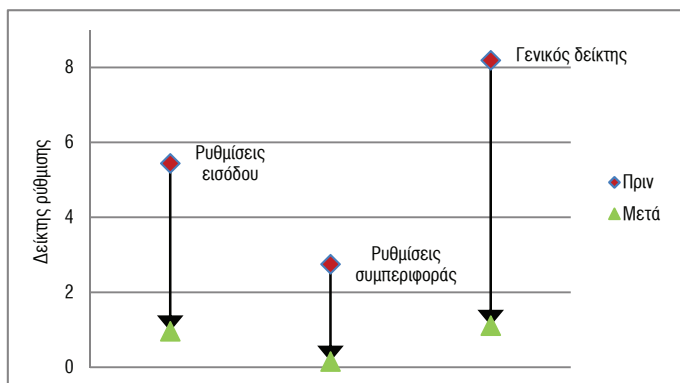
Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν.3919/2011	Μετά το Ν.3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις*		
Αδειοδότηση	Κατάργηση της απαίτησης διοικητικής άδειας και αντικατάστασή της με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος	Άρση περιορισμού	
Περιορισμένος αριθμός προσώπων	Ο αριθμός των πιστοποιημένων εκτιμητών που δραστηριοποιούνται στην ελληνική Επικράτεια είναι απεριόριστος	Άρση περιορισμού	
Εκτίμηση διοικητικής αρχής για ανάγκη	Ο αριθμός των πιστοποιημένων εκτιμητών που δραστηριοποιούνται στην ελληνική Επικράτεια είναι απεριόριστος	Άρση περιορισμού	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Μπορεί να είναι οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Πτυχιούχος ανώτερης ή ανώτατης σχολής που εκπληρώνει τουλάχιστον ένα από τα παρακάτω: α) έχει πιστοποιηθεί ως εκτιμητής από διαπιστευμένο φορέα, β) ασκεί νόμιμα το επάγγελμα του εκτιμητή σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος της ΕΕ ή σε τρίτο κράτος σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαιότητας γ) έχει επιτυχώς ολοκληρώσει τη διαδικασία κρατικών εξετάσεων	Μερική άρση ρύθμισης, πτυχιούχοι όχι από συγκεκριμένες σχολές και πιστοποίηση Εφόσον απαιτείται πιστοποίηση, η ρύθμιση κρίνεται μάλλον περιττή και πιθανόν περιοριστική	Απαραίτητα προσόντα αφού θα πρέπει να διασφαλίζεται η ποιότητα των υπηρεσιών
Κατώτατες τιμές ή αμοιβές	Η αμοιβή για τη διενέργεια εκτιμήσεων καθορίζεται ελεύθερα μετά από κοινή συμφωνία του πιστοποιημένου εκτιμητή και του ενδιαφερομένου.	Άρση περιορισμού	

* Ν. 4093/2012, Ν. 4152/2013, Ν. 4170/2013.

Προκειμένου να αξιολογήσουμε το βαθμό απελευθέρωσης του επαγγέλματος του πιστοποιημένου εκτιμητή, χρησιμοποιείται ο γενικός δείκτης ρύθμισης, όπως αυτός απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.11.1. Προκύπτει ότι το επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή ήταν αρκετά ρυθμισμένο και ειδικά όσον αφορά την εισόδο, με το γενικό δείκτη να ανέρχεται στο 8,19 και τον αντίστοιχο δείκτη εισόδου στο 5,44. Οι αλλαγές που προήλθαν μετά το Ν. 3919/2011, και κυρίως με το Ν. 4152/2012, οδήγησαν στην ουσιαστική μείωση τόσο των ρυθμίσεων εισόδου σε 0,96 όσο και των ρυθμίσεων συμπεριφοράς σε 0,15 από 2,75. Αυτά συντέλεσαν σε μία σημαντική μείωση του γενικού δείκτη κατά σχεδόν 7 μονάδες. Αυτό αντικατοπτρίζει την ουσιαστική μετάβαση από το αυστηρά περιορισμένο επάγγελμα του ορκωτού εκτιμητή στο ρυθμισμένο επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή, όπου οι όποιες ρυθμίσεις υπάρχουν μόνο για να διασφαλίζουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.11.1

Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Πιστοποιημένοι εκτιμητές



4.11.4. Νεοεισερχόμενοι

Τα μόνα στοιχεία νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα των πιστοποιημένων εκτιμητών είναι όσα δημοσιεύονται από το Υπουργείο Οικονομικών. Αυτά παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.11.2 μαζί με τον αριθμό των φυσικών προσώπων και των εταιρειών που ασκούν το επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή. Υπενθυμίζεται ότι πριν την απελευθέρωση ο αριθμός των

πρώην ορκωτών εκτιμητών ήταν 11 και τα μέλη του ΣΟΕ δεν μπορούσαν να είναι παραπάνω από 30. Έκτοτε καταγράφεται μία αξιοσημείωτη αύξηση στον αριθμό των ασκούντων το επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή. Ειδικότερα, στο τέλος του 2014 δραστηριοποιούνται 335 φυσικά πρόσωπα και 32 εταιρείες. Οι νεοεισερχόμενοι στο επάγγελμα το 2013 ήταν 208 φυσικά πρόσωπα και 20 εταιρείες, ενώ το 2014 δραστηριοποιήθηκαν επιπλέον 128 φυσικά πρόσωπα και 12 εταιρείες. Προκύπτει λοιπόν ότι η απελευθέρωση είχε σημαντικό και θετικό αντίκτυπο στην είσοδο νέων επαγγελματιών. Εντούτοις, αυτό δεν ισοδυναμεί και με αντίστοιχη αύξηση της συνολικής απασχόλησης, αφού τα άτομα αυτά μπορεί να δραστηριοποιούνταν είτε ως βοηθοί εκτιμητές είτε σε κάποιο συναφές επάγγελμα²⁵.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11.2
Αριθμός εγγεγραμμένων στο Μητρώο Πιστοποιημένων Εκτιμητών

	2012	2013	2014
Νέοι εγγεγραμμένοι	0	208 φυσικά πρόσωπα 20 εταιρείες	128 φυσικά πρόσωπα 12 εταιρείες
Διαγραφές		2	0
Αριθμός ασκούντων	11	217 φυσικά πρόσωπα 20 εταιρείες	335 φυσικά πρόσωπα 32 εταιρείες

Πηγή: ΣΟΕ/ Υπουργείο Οικονομικών.

Στον Πίνακα 4.11.3 παρουσιάζονται ανά κλάδο πιστοποίησης τα φυσικά πρόσωπα που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο Πιστοποιημένων Εκτιμητών το καλοκαίρι του 2013 και την άνοιξη του 2015, καθώς και η ποσοστιαία μεταβολή τους. Βλέπουμε ότι πλέον υπάρχουν 347 πιστοποιημένοι ελεγκτές, αύξηση δηλαδή 202%. Από αυτούς η συντριπτική πλειονότητα διαθέτει πιστοποίηση για ακίνητα (344). Η αυξημένη προσφορά

²⁵ Σύμφωνα με στελέχη του Υπουργείου Οικονομικών, επειδή τα μέλη του ΣΟΕ δεν μπορούσαν να καλύψουν τη ζήτηση για υπηρεσίες εκτίμησης, χρησιμοποιούσαν ανεπίσημως εξωτερικούς συνεργάτες. Πιθανόν ορισμένοι από αυτούς, μετά την απελευθέρωση του επαγγέλματος, να δραστηριοποιούνται πλέον επισήμως ως πιστοποιημένοι εκτιμητές.

εκτιμητών ακινήτων ενδεχομένως να οφείλεται μεταξύ άλλων και στη μεγάλη απόκλιση αντικειμενικών και πραγματικών αξιών στα ακίνητα καθώς και στην ανάγκη επακριβούς εκτίμησης της αξίας ακινήτων για εκποίηση λόγω της κρίσης. Οι υπόλοιποι κλάδοι εκτίμησης φαίνεται να διαθέτουν μικρό αριθμό ελεγκτών και αύξηση από ένα έως τρία άτομα. Μόνο ο κλάδος «Μηχανολογικός και Τεχνολογικός Εξοπλισμός – Βιομηχανικές Εγκαταστάσεις» καταγράφει διπλασιασμό των ελεγκτών που περιλαμβάνει.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11.3
Πιστοποιημένοι εκτιμητές ανά κλάδο – Φυσικά πρόσωπα

	Ιούλιος 2013	Μάρτιος 2015	Ποσοστιαία μεταβολή
Ακίνητα	115	344	199%
Μηχανολογικός και τεχνολογικός εξοπλισμός– Βιομηχανικές εγκαταστάσεις	7	18	157%
Άυλα αγαθά	6	7	17%
Πλοία	6	7	17%
Επιχειρήσεις	7	8	14%
Κινητά κάθε είδους	6	9	50%
Σύνολο	115	347	202%

Πηγή: ΣΟΕ/ Υπουργείο Οικονομικών.

4.11.5. Τιμές/αμοιβές

Σύμφωνα με την καινούργια νομοθεσία, υποπαράγραφος Γ.6 του Ν. 4152/2012, «Η αμοιβή για τη διενέργεια εκτιμήσεων καθορίζεται ελεύθερα μετά από κοινή συμφωνία του πιστοποιημένου εκτιμητή και του ενδιαφερομένου».

Δυστυχώς δεν κατέστη δυνατόν να συλλεχθούν αξιόπιστα στοιχεία τιμών. Σύμφωνα με το ΦΕΚ 941/Β'/24-7-2002 το ελάχιστο κόστος για μία εκτίμηση ήταν 350 ευρώ και το μέγιστο 460.300 ευρώ, ενώ ο υπολογισμός γινόταν βάσει κλίμακας. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών από το ΣΟΕ στο κόστος των υπηρεσιών υπάρχει μέση μείωση κατά

50%. Επιπλέον, το μέσο μηνιαίο εισόδημα των ορκωτών εκτιμητών, πριν την απελευθέρωση, ήταν μεταξύ 4.000 και 5.000 ευρώ²⁶.

4.12. Μεσίτες ακινήτων

4.12.1. Γενικά

Μεσίτης ακινήτων είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει υπηρεσίες μεσιτείας επί ακινήτων. Οι υπηρεσίες μεσιτείας περιλαμβάνουν την υπόδειξη ευκαιριών ή τη μεσολάβηση για τη σύναψη συμβάσεων σχετικών με ακίνητα, και ιδίως συμβάσεων πώλησης, ανταλλαγής, μίσθωσης, χρηματοδοτικής μίσθωσης, σύστασης δουλείας ή αντιπαροχής ακινήτων.

Το επάγγελμα του μεσίτη ακινήτων υπόκειται σε περιορισμούς όπως η αδειοδότηση και η υποχρεωτική άσκηση σε αρκετές χώρες εκτός Ε.Ε. (π.χ. στις ΗΠΑ). Εντός Ε.Ε., το επάγγελμα του μεσίτη ακινήτων διέπεται από την Οδηγία 2006/123/ΕΚ «σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά». Οι διατάξεις της Οδηγίας δεσμεύουν τις χώρες-μέλη της Ε.Ε. ως προς τους γενικούς κανόνες ρύθμισης της αγοράς υπηρεσιών, προβλέποντας και για το επάγγελμα του μεσίτη την άρση αδικαιολόγητων περιορισμών, με σκοπό τη διευκόλυνση της διασυνοριακής παροχής υπηρεσιών.

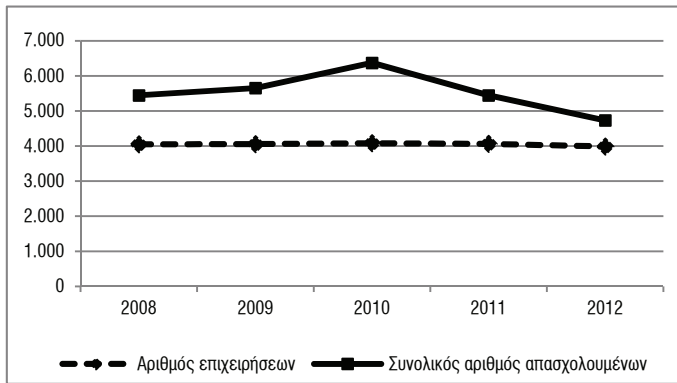
4.12.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Όσον αφορά την απασχόληση στον κλάδο της μεσιτείας ακινήτων, σύμφωνα με τους Πίνακες Παρακολούθησης Επαγγελματιών του Υπουργείου Οικονομικών ο αριθμός των επαγγελματιών στο διάστημα από το 2011 έως το 2014 παρουσίασε περιορισμένες διακυμάνσεις γύρω από επίπεδα πλησίον των 5.000. Περίπου σταθερός αριθμός μεσιτικών γραφείων καταγράφεται και στα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για τον αριθμό των επιχειρήσεων στον

²⁶ Σε τηλεφωνική επικοινωνία με στελέχη του Υπουργείου Οικονομικών διαβιβάστηκαν πληροφορίες για μία περίπτωση εκτίμησης ακινήτου που, ενώ πριν την απελευθέρωση το ΣΟΕ ζητούσε 5.000 ευρώ, τώρα πραγματοποιήθηκε με μόλις 500 ευρώ. Επίσης, πάλι σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών για μία εκτίμηση ένα φυσικό πρόσωπο ζητούσε αμοιβή 50.000 ευρώ, ενώ ένα νομικό πρόσωπο για την ίδια εκτίμηση ζητούσε μόλις 5.000 ευρώ.

κλάδο κατά την περίοδο 2008-2012. Εντούτοις, όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 4.12.1, τα αντίστοιχα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για τον αριθμό των απασχολούμενων στον κλάδο απεικονίζουν σημαντική κάμψη της απασχόλησης κατά τα έτη 2011 και 2012.

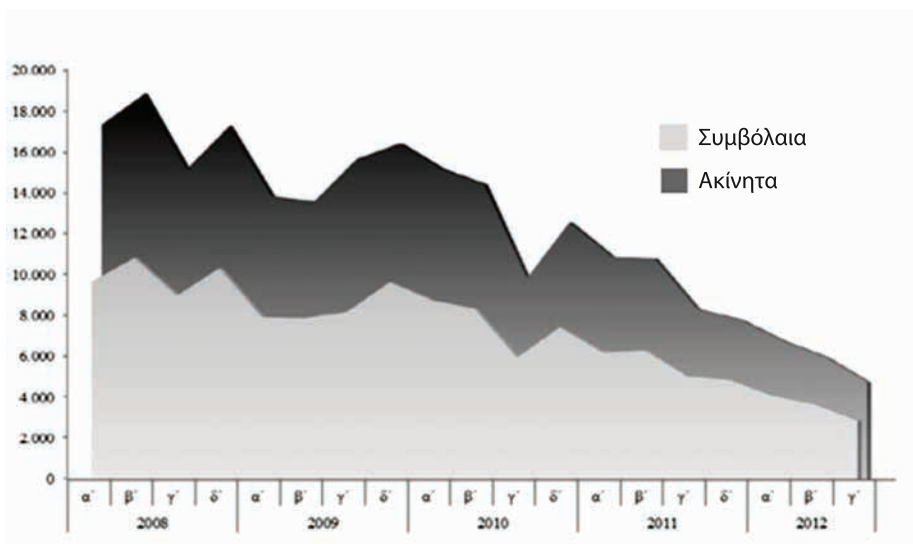
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.1
Αριθμός επιχειρήσεων και απασχόλησης στον κλάδο
των μεσιτικών γραφείων



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Σχετικά με τη δραστηριότητα των μεσιτικών γραφείων, όλες οι ενδείξεις από στοιχεία της αγοράς ακινήτων παραπέμπουν σε μεγάλη κάμψη, λόγω της ύφεσης στην αγορά των ακινήτων, της μειωμένης χορήγησης στεγαστικών δανείων εκ μέρους των τραπεζών, και της συνδεόμενης μεγάλης μείωσης των αγοραπωλησιών. Όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 4.12.2, το οποίο προέρχεται από την έρευνα που διεξάγει η Τράπεζα της Ελλάδος σε συνεργασία με την «Κτηματολόγιο Α.Ε.» αναφορικά με τον αριθμό των συμβολαίων αγοραπωλησίας ακινήτων και των ιδιοκτησιών που μεταβιβάστηκαν σε περιοχές που λειτουργεί το Εθνικό Κτηματολόγιο, ο αριθμός των συμβολαίων υποχώρησε κατά -20,9% ετησίως κατά μέσο όρο στην περίοδο 2009-2013 και -52,2% στο πρώτο τρίμηνο του 2014 έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους. Αντίστοιχα, ο αριθμός των μεταβιβάσθεισών ιδιοκτησιών υποχώρησε κατά -20,9% ετησίως κατά μέσον όρο στην περίοδο 2009-2013 και -55,6% στο πρώτο τρίμηνο του 2014 έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.2
Αριθμός συμβολαίων και μεταβιβασθεισών ιδιοκτησιών
λόγω αγοραπωλησίας στο σύνολο της χώρας

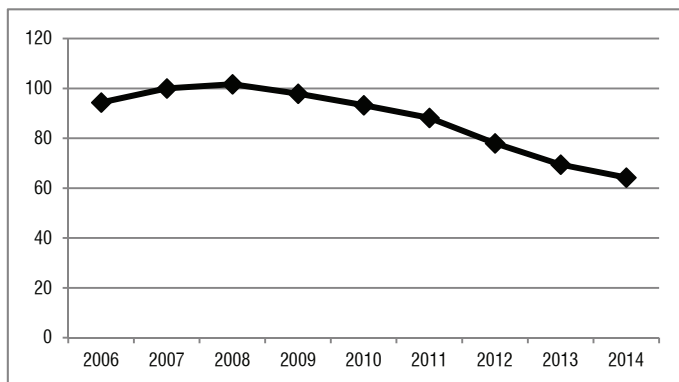


Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Αποτελέσματα Έρευνας Κτηματολογίου.

Εκτός της μείωσης του αριθμού των συμβολαίων και των μεταβιβασθεισών ιδιοκτησιών, επίπτωση στη δραστηριότητα και στις αμοιβές των μεσιτών είχε και η σημαντική υποχώρηση στις τιμές των ακινήτων και τις τιμές των μισθωμάτων στην πορεία της κρίσης. Όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 4.12.3, το οποίο απεικονίζει την εξέλιξη του δείκτη τιμών διαμερισμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος για την περίοδο από το 2006 έως το 2014, οι σχετικές τιμές ακολούθησαν συνεχή και έντονη πτωτική τάση από το έτος 2009 και έπειτα.

Καθώς η αμοιβή που λαμβάνουν οι μεσίτες ακινήτων υπολογίζεται συνήθως, για τις μεν αγοραπωλησίες ως ποσοστό πάνω στην τελική εμπορική αξία του ακινήτου, για τις δε μισθώσεις ως ποσοστό του ενοικίου, η μεγάλη κάμψη των τιμών στην αγορά ακινήτων είναι σαφές ότι είχε σημαντική αρνητική επίδραση στα έσοδα των μεσιτών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.3
Δείκτης τιμών διαμερισμάτων



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

4.12.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την άσκηση των υπηρεσιών μεσιτείας πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.12.1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12.1
Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των υπηρεσιών μεσιτείας

Πριν το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none"> Π.Δ. 248/1993 «Περί Μεσιτών Αστικών Συμβάσεων».
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none"> Ν. 4072/11.4.2012/ Α222 «Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος – Νέα εταιρική μορφή – Σήματα – Μεσίτες Ακινήτων – Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις». Ν. 4093/12.11.2012/Α222 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016».

Πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, το επάγγελμα του μεσίτη ρυθμιζόταν με βάση το Π.Δ. 248/1993, στο οποίο αναφέρονταν συνοπτικά οι προϋποθέσεις για την είσοδο στο επάγγελμα, χωρίς όμως να ρυθμίζονται συνολικά οι όροι άσκησης του. Σύμφωνα με το Π.Δ. 248/1993, για την

άσκηση του επαγγέλματος του μεσίτη αστικών συμβάσεων ο ενδιαφερόμενος θα έπρεπε να εγγραφεί στο οικείο επιμελητήριο της έδρας του, προσκομίζοντας α) απολυτήριο τουλάχιστον τριτάξιου γυμνασίου, β) πιστοποιητικό ποινικού μητρώου, από το οποίο να προκύπτει ότι δεν έχει καταδικαστεί για κακούργημα ή για πλημμέλημα κλοπής, υπεξαίρεσης, πλαστογραφίας, κατάχρησης ενσήμων, απιστίας, ψευδορκίας, κλπ., γ) πιστοποιητικό ότι δεν τελεί υπό δικαστική απαγόρευση ή αντίληψη και δ) πιστοποιητικό μη πτώχευσης. Για την εγγραφή εταιρείας κάθε είδους, προσάγονταν στο Επιμελητήριο και τα έγγραφα που αποδείκνυαν τη νομιμοποίηση και εκπροσώπησή της.

Αν και σύμφωνα με το Π.Δ. 248/1993 δεν προέκυπτε ρητά κάποιος περιορισμός που να αντίκειται στις διατάξεις του Ν. 3919/2011, στην πράξη τα κενά και οι «γκρίζες ζώνες» του συγκεκριμένου Π.Δ. άφηναν περιθώρια για πρακτικές που επιβάρυναν τον ανταγωνισμό. Συγκεκριμένα, αν και στο Π.Δ. 248/1993 δεν γινόταν αναφορά σε δικαίωμα κατώτατων αμοιβών για τους μεσίτες, καταργώντας έτσι ουσιαστικά το πρότερο καθεστώς σύμφωνα με το οποίο υφίστατο ο περιορισμός αυτός, το γεγονός ότι η κατάργηση αυτή δεν αναγραφόταν ρητά είχε ως αποτέλεσμα να εφαρμόζονται οι κατώτατες αμοιβές συχνά στην πράξη. Ενδεικτική της πρακτικής των κατώτατων αμοιβών ήταν η από 30 Ιουνίου 2011 απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, σύμφωνα με την οποία επιβλήθηκαν πρόστιμα σε τέσσερις Συλλόγους Μεσιτών της χώρας, καθώς διαπιστώθηκε ότι «είχαν προχωρήσει επί βλάβη των καταναλωτών σε άμεσο ή έμμεσο ορισμό κατώτατων αμοιβών, με το να ορίζουν ρητά στο Καταστατικό ή σε άλλα έγγραφά τους το ποσοστό 2% επί της αξίας του ακινήτου, ως ελάχιστη αμοιβή παροχής μεσιτικών υπηρεσιών, ή με συστάσεις και οδηγίες προς τα μέλη τους για παγίωση πρακτικής για αξίωση ως κατώτατης μεσιτικής αμοιβής 2% ή και με την απαγόρευση διαφήμισης για λήψη μειωμένης (κάτω του 2%) ή μη-δενικής αμοιβής».

Εκτός των παραπάνω, οι διατάξεις του Π.Δ. 248/1993 είχαν ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της διασυνοριακής παροχής μεσιτικών υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά, καθώς επέβαλλαν την εγγραφή στο Επιμελητήριο και σε μεσίτες υπηκόους κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011, το θεσμικό πλαίσιο ρύθμισης του επαγγέλματος του μεσίτη ακινήτων αναμορφώθηκε ριζικά με το Ν. 4072/

2012. Ο συγκεκριμένος νόμος καθορίζει αναλυτικά τους όρους και προϋποθέσεις για την άσκηση του επαγγέλματος, εισάγει κανόνες δεοντολογίας, υπευθυνότητας, λογοδοσίας και πειθαρχικού ελέγχου –σε συνδυασμό με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί Μεσιτείας– αίρει τις ασάφειες του προηγούμενου καθεστώτος και εναρμονίζει την ελληνική νομοθεσία με τις προδιαγραφές της Οδηγίας 2006/123/ΕΚ. Στόχος των ρυθμίσεων του Ν. 4072/2012 είναι τόσο η προστασία του επαγγέλματος του μεσίτη αστικών συμβάσεων, μέσω κανόνων ορθής άσκησής του, όσο και η προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών.

Ως προς τα προσόντα και τη διαδικασία για την είσοδο στο επάγγελμα του μεσίτη, ο Ν. 4072/2012 προβλέπει ότι ο ενδιαφερόμενος για την άσκηση του επαγγέλματος εγγράφεται αυτόματα στο Μητρώο του Επιμελητηρίου και στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ) ύστερα από την προσκόμιση και τον έλεγχο των σχετικών απαραίτητων εγγράφων, τα οποία, μεταξύ των άλλων, περιλαμβάνουν απολυτήριο λυκείου και υπεύθυνη δήλωση ότι ο ενδιαφερόμενος δεν έχει καταδικαστεί για μια σειρά από αδικήματα. Σημειώνεται ότι η ειδικότητα του Δόκιμου Μεσίτη, την οποία εισήγαγε ο Ν. 4072/2012, καταργήθηκε μετέπειτα με το Ν. 4093/2012, καθώς δεν φάνηκε να εξυπηρετεί κάποια ιδιαίτερη ανάγκη της αγοράς και των ίδιων των υποψηφίων μεσιτών.

Συνολικά, με την ψήφιση του Ν. 4072/2012 και του Ν. 4093/2012, το επάγγελμα του μεσίτη δεν διέπεται πλέον από περιορισμούς αντίθετους στο Ν. 3919/2011.

4.12.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα του μεσίτη ακινήτων δεν παρουσιάζει πλέον περιορισμούς που να επιβαρύνουν τον ανταγωνισμό.

Στον Πίνακα 4.12.2 παρουσιάζονται οι κυριότερες μεταβολές στην πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος του μεσίτη, σύμφωνα με τη νομοθεσία που ακολούθησε το Ν. 3919/2011. Όπως φαίνεται και από τον πίνακα, σε ό,τι αφορά την είσοδο στο επάγγελμα ο Ν. 4072/2012 προβλέπει τη δυνατότητα διασυνοριακής παροχής υπηρεσιών μεσιτείας από υπηκόους των λοιπών κρατών-μελών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) και αίρει την υποχρέωση εγγραφής στο Επιμελητήριο/Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ) από μεσίτες που εκτελούν περιστασιακά μεσιτικές

πράξεις στην Ελλάδα και είναι αναγνωρισμένοι σε κράτος-μέλος της Ε.Ε. ή του ΕΟΧ. Σε ό,τι αφορά τη συμπεριφορά στο επάγγελμα, ο Ν. 4072/2012 προβλέπει ρητά ότι η αμοιβή είναι ελεύθερα διαπραγματεύσιμη και δεν υπόκειται σε κατώτατα νόμιμα όρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12.2
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Μεσίτες ακινήτων

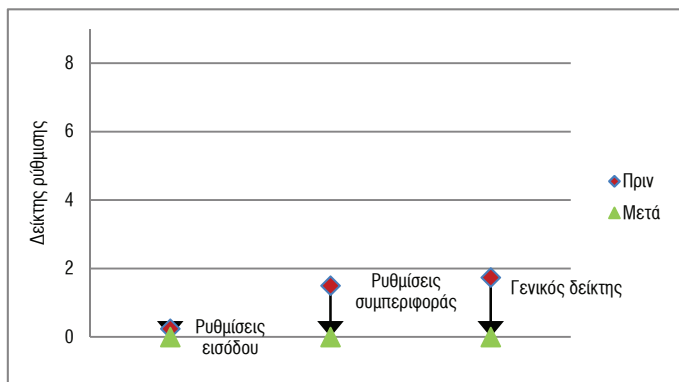
Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις		
Δεν προβλεπόταν ρητά απαγόρευση κατώτατων αμοιβών	Προβλέπεται ρητά ότι η αμοιβή είναι ελεύθερα διαπραγματεύσιμη και δεν υπόκειται σε κατώτατα νόμιμα όρια*	Η αμοιβή είναι ελεύθερα διαπραγματεύσιμη	
Υποχρεωτική εγγραφή στο οικείο Επιμελητήριο	Άρση της υποχρέωσης εγγραφής στο Επιμελητήριο/ΓΕΜΗ από μεσίτες που εκτελούν περιστασιακά μεσιτικές πράξεις στην Ελλάδα και είναι αναγνωρισμένοι σε κράτος-μέλος της Ε.Ε. ή του ΕΟΧ.*	Διευκολύνεται η διασυνοριακή παροχή μεσιτικών υπηρεσιών	

*Ν. 4072/2012.

Εκτός των ανωτέρω, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι σύμφωνα με το Ν. 4072/2012, στη σύμβαση μεσιτείας πρέπει να αναγράφεται ρητά αν ο μεσίτης μπορεί να ενεργήσει και για τον αντισυμβαλλόμενο εντολέα του. Αν δε, παρά την έλλειψη μίας τέτοιας συμφωνίας, ο μεσίτης συμβληθεί και με το άλλο μέρος, ο εντολέας δικαιούται να αρνηθεί την καταβολή της συμφωνηθείσας αμοιβής ή να αξιώσει την επιστροφή της ήδη καταβληθείσας. Η συγκεκριμένη διάταξη ενδεχομένως να αυξάνει τη διαπραγματευτική δυνατότητα των εντολέων ως προς το ύψος της μεσιτικής αμοιβής σε συμβάσεις που ο μεσίτης ενεργεί και για τους δύο αντισυμβαλλόμενους εντολείς, συμπιέζοντας έτσι τη συνολική αμοιβή της μεσιτείας.

Με βάση την αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης, στο Διάγραμμα 4.12.4 απεικονίζεται ο γενικός δείκτης ρύθμισης για το επάγγελμα του μεσίτη ακινήτων πριν και μετά την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων, καθώς και οι επιμέρους δείκτες ρυθμίσεων εισόδου και συμπεριφοράς στο συγκεκριμένο επάγγελμα. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα, ο γενικός δείκτης ρύθμισης για τους μεσίτες μηδενίστηκε μετά τις μεταρρυθμίσεις (από 1,74), καθώς μηδενίστηκαν αντίστοιχα τόσο ο δείκτης συμπεριφοράς (από 1,5), όσο και ο δείκτης εισόδου (από 0,24).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.4
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Μεσίτες



4.12.5. Νεοεισερχόμενοι

Πληροφόρηση σχετικά με τους νεοεισερχόμενους στο επάγγελμα του μεσίτη, αλλά και για τις διακοπές λόγω συνταξιοδότησης ή αποχώρησης, μπορούμε να αντλήσουμε αφενός από τα στοιχεία της ΓΓΠΣ σχετικά με την άσκηση δραστηριότητας (ΚΑΔ) του μεσίτη και αφετέρου από τους Δείκτες Παρακολούθησης Επαγγελματίων του Υπουργείου Οικονομικών. Σημειώνεται ότι τα στοιχεία της ΓΓΠΣ αποτυπώνουν τάσεις και όχι απόλυτα μεγέθη των εξελίξεων στην απασχόληση του επαγγέλματος, ιδίως επειδή δεν περιλαμβάνουν τους μισθωτούς μεσίτες, οι οποίοι, όπως προκύπτει από τα δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ για τον κλάδο των μεσιτικών γραφείων, αποτελούν σημαντικό ποσοστό της συνολικής απασχόλησης του μεσιτικού κλάδου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΓΓΠΣ (Πίνακας 4.12.3), ο αριθμός των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα φαίνεται να παρουσίασε κάμψη κατά τη διάρκεια της περιόδου 2010-2012, και άνοδο κατά τα έτη 2013 και 2014. Αντίστοιχη πορεία φαίνεται να ακολούθησε και το ποσοστό της ετήσιας συμμετοχής των ενάρξεων στη συνολική δραστηριότητα, υποχωρώντας από το 4,2% το 2009 στο 1,9% το 2012, και εν συνεχεία ανακάμποντας στο 2,8% μέχρι το 2014. Αξίζει, ενδεχομένως, να επισημανθεί ότι η κάμψη στους νεοεισερχόμενους στο μεσιτικό επάγγελμα κατά τη διάρκεια της

περιόδου 2009-2012 φαίνεται να οφειλόταν περισσότερο στη μείωση των νεοεισερχόμενων φυσικών προσώπων και λιγότερο στη μείωση των αντίστοιχων νομικών προσώπων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12.3

Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Μεσίτες, 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	47	37	31	10	17	16
Νομικά πρόσωπα	51	52	29	29	32	38
Σύνολο ενάρξεων	98	89	60	39	49	54
Διακοπή δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	91	121	124	107	71	46
Νομικά πρόσωπα	60	59	75	49	38	34
Σύνολο διακοπών	151	180	199	156	109	80
Συνολική δραστηριότητα	2317	2285	2184	2031	1951	1918
Ποσοστό επί της συνολικής δραστηριότητας						
Έναρξη δραστηριότητας	4,2	3,9	2,7	1,9	2,5	2,8
Διακοπή δραστηριότητας	6,5	7,9	9,1	7,7	5,6	4,2
Ετήσιες μεταβολές (%)						
Έναρξη δραστηριότητας		-9,2	-32,6	-35,0	25,6	10,2
Διακοπή δραστηριότητας		19,2	10,6	-21,6	-30,1	-26,6
Συνολική δραστηριότητα		-1,4	-4,4	-7,0	-3,9	-1,7

Πηγή: ΓΓΠΣ (2015), ίδιοι υπολογισμοί.

Σχετικά με τον αριθμό των διακοπών δραστηριότητας, τα στοιχεία του Πίνακα 4.12.3 καταδεικνύουν αύξηση το 2010 και το 2011 και σημαντική μείωση εφεξής. Στην περίπτωση των φυσικών προσώπων, ο αριθμός των διακοπών υπερετερούσε σταθερά του αριθμού των ενάρξεων καθ' όλη την περίοδο 2009-2014, ενώ στην περίπτωση των νομικών προσώπων, ο αριθμός των διακοπών υπερέβαινε εκείνον των ενάρξεων με εξαίρεση το έτος 2014. Συνολικά, τα στοιχεία της ΓΓΠΣ αποτυπώνουν μείωση της συνολικής δραστηριότητας στο επάγγελμα του μεσίτη κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

Μείωση των δραστηριοποιούμενων στο μεσιτικό επάγγελμα καταγράφεται και σύμφωνα με τους Δείκτες Παρακολούθησης Επαγγελματιών του Υπουργείου Οικονομικών (Πίνακας 4.12.4), οι οποίοι παρέχουν στοιχεία για τον αριθμό των επαγγελματιών μεσιτών κατά το διάστημα 2011-2014.

Ωστόσο, τα συγκεκριμένα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών αποτυπώνουν διαφορετική έκταση και χρονική εξέλιξη του φαινομένου, καθώς και διαφορετικές τάσεις ως προς την επιμέρους πορεία των νεοεισερχόμενων και των αποχωρήσεων, καθώς περιλαμβάνουν και μισθωτούς μεσίτες. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα εν λόγω στοιχεία ο αριθμός των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα παρέμεινε σχετικά σταθερός κατά τα έτη 2011-2013, σημειώνοντας εν συνεχεία σημαντική υποχώρηση το έτος 2014. Παράλληλα, ο αριθμός των αποχωρήσεων σημείωσε αξιοσημείωτες διακυμάνσεις, ξεπερνώντας τον αριθμό των νεοεισερχόμενων κατά τα έτη 2012 και 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12.4

Αριθμός επαγγελματιών σύμφωνα με τους δείκτες παρακολούθησης επαγγελμάτων: Μεσίτες, 2011-2014

	2011	2012	2013	2014
Αριθμός νεοεισερχόμενων	212	212	209	127
Αριθμός αποχωρήσεων	193	276	142	256
Συνολικός αριθμός επαγγελματιών	5.050	4.986	5.053	4.924

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, 2015.

Με βάση τις ανωτέρω εξελίξεις δεν φαίνεται να προκύπτει σαφής εικόνα σχετικά με τις τυχόν επιδράσεις των μεταρρυθμίσεων στους νεοεισερχόμενους στο επάγγελμα του μεσίτη. Αν και η καταγραφόμενη μείωση του αριθμού των δραστηριοποιούμενων στο επάγγελμα θα μπορούσε να συνδέεται και με την επίδραση των νομοθετικών αλλαγών στις αμοιβές, το βέβαιο είναι ότι σχετίζεται άμεσα με την ύφεση στην αγορά ακινήτων και τη μεγάλη κάμψη του αριθμού των αγοραπωλησιών.

4.12.6. Τιμές/αμοιβές

Η αμοιβή που λαμβάνουν οι μεσίτες ακινήτων υπολογίζεται συνήθως για τις μεν αγοραπωλησίες ως ποσοστό πάνω στην τελική εμπορική αξία του ακινήτου, για τις δε μισθώσεις ως ποσοστό του ενοικίου.

Μέχρι και το 1993 η μεσιτική αμοιβή καθοριζόταν δια νόμου. Με την έκδοση του Π.Δ. 248/1993 έπαψαν να ισχύουν κατώτατα όρια στη μεσιτική αμοιβή, αλλά λόγω του ότι η κατάργηση αυτή δεν αναγραφόταν ρητά στο συγκεκριμένο Π.Δ., στην πράξη τα όρια συνέχιζαν συχνά να εφαρμόζονται. Έτσι, όσον αφορά την πώληση ακινήτου, η αμοιβή του μεσίτη ανερχόταν

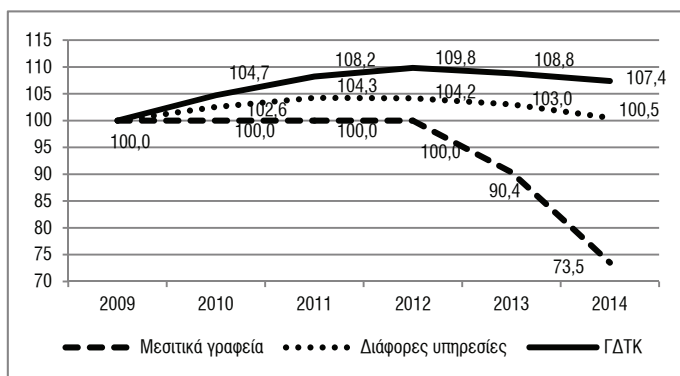
συνήθως γύρω στο 2% επί της πραγματικής τιμής πώλησης του ακινήτου για έκαστο συμβαλλόμενο. Όσον αφορά την εκμίσθωση ακινήτου, η αμοιβή του μεσίτη αναλογούσε συνήθως σε ένα μίσθωμα για έκαστο συμβαλλόμενο. Σε κάποιες περιπτώσεις, όπως π.χ. σε εκείνες που το ακίνητο βρισκόταν εκτός της έδρας του μεσιτικού γραφείου, η προμήθεια του μεσίτη μπορούσε να διαμορφωθεί και σε υψηλότερο επίπεδο, ενώ υπήρχαν, ασφαλώς, και περιπτώσεις που κατόπιν διαπραγμάτευσης οι μεσίτες παρείχαν έκπτωση στην αμοιβή τους, η οποία, ιδιαίτερα στην περίοδο της κρίσης έφθανε, σύμφωνα με πηγές της αγοράς, μέχρι και το 30%.

Μετά την προαναφερόμενη επιβολή προστίμων από την Επιτροπή Ανταγωνισμού και την ψήφιση του Ν. 4072/2012, η μεσιτική αμοιβή αποτελεί πλέον προϊόν ελεύθερης διαπραγμάτευσης. Το εύρος της διαπραγμάτευσης αυτής ποικίλλει, και εξαρτάται από τον εκάστοτε επαγγελματία, τις υπηρεσίες που είναι σε θέση να παρέχει, το είδος της εντολής ανάθεσης, το είδος του ακινήτου, τον αριθμό των αναθέσεων από τον εκάστοτε ιδιοκτήτη, την προϋπάρχουσα ή μη πελατειακή τους σχέση κ.ά. Σύμφωνα με πηγές της αγοράς, οι μεσιτικές αμοιβές για την αγορά ακινήτου μπορεί πλέον να κινούνται ακόμη και στο 0,5% επί της τελικής εμπορικής του αξίας, ενώ για την περίπτωση της ενοικίασης ακινήτου οι αμοιβές συμπίεζονται συχνά στο επίπεδο του μισού ενοικίου. Εντούτοις, όμως, υπάρχουν και περιπτώσεις, όπου λόγω ανάγκης του πωλητή να ρευστοποιήσει το ακίνητό του, η μεσιτική αμοιβή πώλησης μπορεί να ανέλθει και σε επίπεδο άνω του 2% της πραγματικής του αξίας.

Συνολικά, μετά τη ριζική αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης του επαγγέλματος του μεσίτη ακινήτων με τον Ν. 4072/2012, φαίνεται να έχει προκύψει συμπίεση των ποσοστών βάσει των οποίων διαμορφώνονται οι αμοιβές στο συγκεκριμένο επάγγελμα. Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με τη μεγάλη μείωση των τιμών των ακινήτων, παραπέμπει σε σημαντική κάμψη των μεσιτικών αμοιβών, η οποία αποτυπώνεται και στην εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις υπηρεσίες μεσιτικών γραφείων (Διάγραμμα 4.12.5). Ο συγκεκριμένος δείκτης παρουσίασε κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους 2013 ραγδαία κάμψη της τάξεως των 26,5 ποσοστιαίων μονάδων. Η κάμψη αυτή ήταν κατά πολύ εντονότερη της κάμψης που σημείωσαν παράλληλα τόσο ο ΓΔΤΚ, όσο και ο δείκτης για την τριψήφια υποκατηγορία των Διαφόρων Υπηρεσιών, στην οποία περιλαμβάνονται οι μεσιτικές υπηρεσίες. Συνολικά, τόσο το μέγεθος της κάμψης τιμών στις υπηρεσίες μεσιτικών γραφείων, όσο και ο χρόνος στον

οποίο εκδηλώθηκε, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η κάμψη αυτή σχετίζεται άμεσα με την κατάργηση της πρακτικής των κατώτατων αμοιβών στο συγκεκριμένο επάγγελμα, χωρίς ασφαλώς να παραβλέπεται και ο παράλληλος ρόλος της ύφεσης και της κρίσης της αγοράς ακινήτων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12.5
Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή
για τις υπηρεσίες μεσιτικών γραφείων, 2009-2014



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2015.

4.13. Ταξί

4.13.1. Γενικά

Τα Επιβατηγά Δημόσιας Χρήσης (ΕΔΧ) αυτοκίνητα, δηλαδή η αγορά των ταξί, ανήκει στην κατηγορία του κλάδου των χερσαίων μεταφορών και μεταφορών μέσω αγωγών. Κατά τη χρονική περίοδο 2007-2011, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) σε αυτό τον κλάδο μειώθηκε από 4,22 δισ. ευρώ σε 2,34 δισ. ευρώ σημειώνοντας επομένως πτώση κατά 1,88 δισ. ευρώ ή 44,55%. Όπως ήταν αναμενόμενο, αυτή η πτώση στην ΑΠΑ παρέσυρε προς τα κάτω και τα επίπεδα απασχόλησης. Συγκεκριμένα, η απασχόληση στον κλάδο των χερσαίων μεταφορών και μεταφορών μέσω αγωγών υποχώρησε από 125,9 χιλ. απασχολούμενους στους 120,6 χιλ., δηλαδή μείωση της τάξης των 5,3 χιλ. ή 4,21%. Οφείλουμε, ωστόσο, να σημειώσουμε ότι τόσο αναφορικά με την ΑΠΑ όσο και με την απασχόληση, οι προαναφερθείσες

μειώσεις έλαβαν χώρα τη διετία 2010-2011, επομένως η συρρίκνωση του τομέα δεν ήταν σταδιακή, αλλά συνέβη απότομα και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.

4.13.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 4.13.1, κατά το χρονικό διάστημα 2008-2012, για το οποίο διατίθενται στοιχεία από την Eurostat, ο αριθμός των ταξί παρέμεινε σχετικά σταθερός (το 2012 υπήρχαν 33.590 ταξί). Ο κύκλος εργασιών του κλάδου, ενώ παρουσίασε πολύ μικρή αύξηση το 2009 σε σχέση με το 2008, τα επόμενα έτη κατέγραψε σημαντική πτώση της τάξης του 20%. Ανάλογη πορεία είχε και η τιμή της ΑΠΑ του κλάδου, η οποία υποχώρησε κατά 18,2% μεταξύ των ετών 2009-2012. Πτωτική πορεία εμφανίζει και ο αριθμός των απασχολούμενων στον κλάδο των ΕΔΧ αυτοκινήτων. Το 2008 απασχολούνταν 51.348 άτομα, ενώ το 2012 ο αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε στα 44.356 άτομα, δηλαδή πτώση κατά 13,6%.

Ο ρόλος του ταξί ως μεταφορικού μέσου στην Ελλάδα εμφανίζεται πιο σημαντικός σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι ο συνολικός στόλος των οχημάτων της χώρας είναι περίπου 33.000, τα μισά σχεδόν από τα οποία συγκεντρώνονται στο λεκανοπέδιο της Αττικής (ΕΛΣΤΑΤ, 2013). Επιπλέον, ο αριθμός των ταξί ανά κάτοικο είναι υψηλός και το μεταφορικό τους έργο έχει σχεδόν το ίδιο μέγεθος με αυτό άλλων αστικών μέσων μαζικής μεταφοράς. Για παράδειγμα, έχει υπολογιστεί ότι στην Αθήνα τα ταξί μεταφέρουν περίπου 600.000 επιβάτες ημερησίως, αριθμός που πλησιάζει τον αντίστοιχο των λεωφορειών της ΕΘΕΛ (Τσέκερης & Τσούμα, 2010). Οφείλουμε ωστόσο να επισημάνουμε ότι τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία έχουν προφανώς μεταβληθεί λόγω της οικονομικής κρίσης και της επακόλουθης σημαντικής μείωσης της ζήτησης για υπηρεσίες ταξί που, σύμφωνα με εκτιμήσεις μελέτης του ΕΜΠ, ανέρχεται περίπου στο 50% την τελευταία πενταετία, ενώ σύμφωνα με εκτιμήσεις των επαγγελματιών του χώρου είναι ακόμη μεγαλύτερη (60%). Η μειωμένη ζήτηση για ταξί αποτυπώνεται και στα στοιχεία από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΛΣΤΑΤ, όπου παρουσιάζεται συνεχής υποχώρηση της μέσης μηνιαίας δαπάνης για ταξί των ελληνικών νοικοκυριών. Η σχετική δαπάνη από 6,92 ευρώ το μήνα (ή 0,27% του συνόλου αγορών και απολαβών) το 2008 υποχώρησε σε 5,48 ευρώ το 2010 (ή 0,23% αντίστοιχα) το 2010 και σε 3,12 ευρώ (ή 0,17%) το 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.1

Αριθμός ταξί, αριθμός απασχολούμενων, κύκλος εργασιών και ΑΠΑ στον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας εκμετάλλευση ταξί, 2008-2012

Έτος	Αριθμός ταξί	Κύκλος εργασιών εκατ. €	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία εκατ. €	Αριθμός απασχολούμενων
2008	33.592	1.378,0	894,0	51.348
2009	33.595	1.400,5	911,0	48.823
2010	33.592	1.339,4	871,0	48.931
2011	-	-	-	-
2012	33.590	1.122,3	745,4	44.356

Πηγή: Eurostat. Για το 2011 δεν διατίθενται στοιχεία.

4.13.3. Θεσμικό πλαίσιο

Όπως απεικονίζεται και στον Πίνακα 4.13.2, η ελληνική αγορά των ταξί ρυθμίζεται από το Νόμο 4070/2012, ενώ παλαιότερα το θεσμικό πλαίσιο καθοριζόταν από το Ν. 3109/2003, το Π.Δ. 243/1987 και το Π.Δ. 244/1987. Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, αν και περιλαμβάνει ρυθμίσεις εισόδου (αδειοδότηση, περιορισμένος αριθμός προσώπων, εκτίμηση διοικητικής αρχής για την ανάγκη) και ρυθμίσεις συμπεριφοράς και τιμών (ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας και ρυθμίσεις στα κόμιστρα), δίνει ωστόσο τη δυνατότητα απόκτησης άδειας ταξί και κτήσης κυριότητας ΕΔΧ αυτοκινήτου σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο πάσης μορφής, χωρίς να απαιτείται να έχει ειδική άδεια οδήγησης ΕΔΧ αυτοκινήτου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.2

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις για την αγορά των ταξί

Πριν το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none"> • Ν. 3109/2003 «Ρύθμιση θεμάτων επιβατηγών δημόσιας χρήσης αυτοκινήτων και άλλες διατάξεις» • Π.Δ. 243/1987 «Κανονισμός λειτουργίας επιβατηγών αυτοκινήτων δημόσιας χρήσης με ή χωρίς μετρητή (ταξί-αγοραία) που στην άδεια κυκλοφορίας τους γράφεται ως έδρα τους διοικητική μονάδα που βρίσκεται μέσα στα όρια της περιοχής Αθηνών-Πειραιώς-Περιχώρων» • Π.Δ. 244/1987 «Κανονισμός λειτουργίας επιβατηγών αυτοκινήτων δημόσιας χρήσης (ταξί-αγοραία) όλης της χώρας εκτός εκείνων που έχουν έδρα την περιοχή Αθηνών Πειραιώς-Περιχώρων»
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none"> • Ν. 4070/2012 Μέρος Β' «Ρύθμιση θεμάτων επιβατηγών δημόσιας χρήσης αυτοκινήτων»

Ο Ν. 4070/2012 προβλέπει ότι για την είσοδο και άσκηση του επαγγέλματος απαιτείται άδεια, η οποία χορηγείται από το κράτος, και συγκεκριμένα από τις Περιφέρειες. Για τον καθορισμό του αριθμού αδειών λαμβάνονται υπόψη πληθυσμιακά, συγκοινωνιακά και περιβαλλοντικά κριτήρια. Όπως ορίζει το άρθρο 85 του Ν. 4070/2012, ο μέγιστος αριθμός των αδειών κυκλοφορίας ΕΔΧ αυτοκινήτων καθορίζεται με απόφαση του οικείου περιφερειάρχη και στηρίζεται σε ειδικό μαθηματικό τύπο²⁷, ενώ προβλέπεται ο επανακαθορισμός του συντελεστή κάθε δύο χρόνια μετά από σχετική Υπουργική Απόφαση. Για την εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν στα ΕΔΧ αυτοκίνητα, η έδρα αποτελεί τη διοικητική μονάδα ή την ενιαία διοικητική μονάδα για την εξυπηρέτηση της οποίας δίνεται το δικαίωμα κυκλοφορίας του αυτοκινήτου. Η αλλαγή έδρας ΕΔΧ αυτοκινήτου δεν επιτρέπεται, εκτός ελαχίστων περιπτώσεων-εξαιρέσεων (άρθρο 84). Επιπλέον, δεν επιτρέπεται σε ένα πρόσωπο να αποκτήσει ποσοστό μεγαλύτερο του πέντε τοις εκατό (5%) του συνόλου των επιτρεπόμενων αδειών κυκλοφορίας ΕΔΧ αυτοκινήτων σε μία έδρα του άρθρου 83 παράγραφος 2 περίπτωση (α) και του τρία τοις εκατό (3%) σε μία ενιαία διοικητική μονάδα-έδρα του άρθρου 83, παράγραφος 2 περίπτωση (β) του Ν. 4070/2012. Εάν ο αριθμός των ΕΔΧ αυτοκινήτων σε μια έδρα είναι μικρότερος ή ίσος με είκοσι (20), δεν επιτρέπεται η απόκτηση από ένα πρόσωπο πέραν των δύο (2) αδειών ή αθροίσματος ιδανικών μεριδίων που υπερβαίνει τον ανωτέρω αριθμό.

Επιπλέον, το άρθρο 95 προβλέπει ότι ειδική άδεια οδήγησης ΕΔΧ αυτοκινήτου χορηγείται από την Υπηρεσία Μεταφορών και Επικοινωνιών της Περιφερειακής Ενότητας της οικείας Περιφέρειας. Η ειδική αυτή άδεια δίνει στον κάτοχό της το δικαίωμα να οδηγεί ΕΔΧ αυτοκίνητο που στην άδεια κυκλοφορίας του αναγράφεται ως έδρα διοικητική μονάδα η οποία

²⁷ Ο ειδικός μαθηματικός τύπος είναι $A = \{(\Pi + \Pi_v)/1000\} \times \Sigma_i$, όπου Α είναι ο προκύπτων αριθμός ΕΔΧ αυτοκινήτων ανά έδρα, Π είναι ο μόνιμος πληθυσμός της έδρας σύμφωνα με την τελευταία απογραφή της ΕΛΣΤΑΤ, Π_v είναι το σύνολο διανυκτερεύσεων στην έδρα κατά τα τρία τελευταία έτη πριν από τον υπολογισμό, το οποίο είναι διαθέσιμο από την ΕΛΣΤΑΤ, δια τον αριθμό $1095 = (365 \times 3)$, Σ_i είναι ο βασικός συντελεστής και ισούται με 3 για την υποπερίπτωση α' της περιπτώσεως β' της παραγράφου 2 του άρθρου 83, με 1,8 για την υποπερίπτωση ββ' της περιπτώσεως β' της παραγράφου 2 του άρθρου 83 και με 1,50 για τις λοιπές περιπτώσεις της παρ. 2 του άρθρου 83 του Ν. 4070/2012.

βρίσκεται μέσα στα διοικητικά όρια της ίδιας αυτής Περιφερειακής Ενότητας.

Για την ενιαία έδρα της ηπειρωτικής περιοχής της Περιφέρειας Αττικής ο μέγιστος επιτρεπόμενος αριθμός οχημάτων ΕΔΧ που προκύπτει από το μαθηματικό τύπο είναι περίπου 11.205 και ο αριθμός των οχημάτων που κυκλοφορούν σήμερα είναι 13.810. Και σε άλλες Περιφέρειες, όπως η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, η Περιφέρεια Ηπείρου, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, κ.ά., υφίσταται μια αντίστοιχη κατάσταση που δεν επιτρέπει την έκδοση νέων αδειών ταξί. Επιπλέον, ο Ν. 4070 καθιερώνει μια νέα κατηγορία ταξί ειδικής μίσθωσης 6 έως 9 θέσεων, τα οποία δεν διαθέτουν ταξίμετρο, δεν μπορούν να παραλαμβάνουν πελάτες από το δρόμο, παρά μόνο μετά από ραντεβού, και έχουν προσυμφωνημένο μίσθωμα. Επίσης, καθιερώνεται και η νέα κατηγορία ειδικής μίσθωσης ΑμΕΑ, όπου και πάλι περιλαμβάνονται 6θέσια-9θέσια επιβατηγά οχήματα, τα οποία διαθέτουν τον απαραίτητο εξοπλισμό για την εξυπηρέτηση των αναγκών των ΑμΕΑ, όπως είναι ειδική ράμπα, σημεία στήριξης κλπ. Σύμφωνα με την Περιφέρεια Αττικής, έχουν ήδη εγκριθεί 80 (από τις 131 που ζητήθηκαν) άδειες ΕΔΧ αυτοκινήτων Ειδικών Μισθώσεων και Ειδικών Μισθώσεων ΑμΕΑ, ορισμένες από τις οποίες είναι μετατροπές υφιστάμενων αδειών.

4.13.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Το ζήτημα της απελευθέρωσης των επιβατικών αυτοκινήτων δημόσιας χρήσης έχει απασχολήσει, και εξακολουθεί να απασχολεί, την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, η οποία όμως δεν φαίνεται να καταλήγει σε σαφή συμπεράσματα υπέρ ή κατά της απελευθέρωσης στην αγορά ταξί (Cooper & Faber, 2010). Ωστόσο, είναι κοινά παραδεκτό ότι οι όποιες επιλογές ρύθμισης ή απελευθέρωσης τμημάτων της αγοράς ταξί πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες και τις τοπικές συνθήκες λειτουργίας της εκάστοτε αγοράς. Για παράδειγμα, αναφορικά με την ελληνική αγορά ταξί, ο αριθμός των ταξί στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) θεωρείται μεγάλος σε σχέση με τον πληθυσμό αυτών των πόλεων και την επακόλουθη ζήτηση για χρήση ταξί (Golias & Karlaftis, 2001). Συνεπώς, αυτή η σχέση προσφοράς και ζήτησης μεταφορικού έργου πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στην υιοθέτηση οποιασδήποτε πολιτικής.

Σε θεωρητικό επίπεδο, οι υπέρμαχοι της απελευθέρωσης της αγοράς ταξί υποστηρίζουν ότι η άρση των περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος θα μειώσει το χρόνο αναμονής των επιβατών και το κόστος μετακίνησης, βελτιώνοντας τις υπηρεσίες των ταξί και ενισχύοντας την ικανοποίηση των καταναλωτών-χρηστών (OECD, 2007a). Από την άλλη πλευρά, οι υποστηρικτές της ρύθμισης της αγοράς θεωρούν ότι ενδεχόμενη απελευθέρωση, η οποία θα οδηγούσε σε αύξηση του στόλου των ταξί, θα είχε σοβαρές αρνητικές κυκλοφοριακές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Cooper *et al.*, 2010). Επιπλέον, κρίνουν ότι οι κανονιστικές ρυθμίσεις είναι αναγκαίες για την προστασία των χρηστών-επιβατών ταξί, αλλά και λόγω αδυναμίας λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς που οφείλεται κυρίως στα εγγενή χαρακτηριστικά του μέσου, καθώς και στο δημόσιο χαρακτήρα των προσφερόμενων υπηρεσιών των ταξί (Cairns & Liston-Heyes, 1996).

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την αγορά των ταξί παρουσιάζει τους εξής περιορισμούς: α) περιορισμούς στον αριθμό ή το εύρος των ιδιοκτητών και οδηγών ταξί λόγω της απαιτούμενης αδειοδότησης, β) περιορισμό της ικανότητας των ιδιοκτητών και οδηγών ταξί να ανταγωνίζονται μεταξύ τους, εφόσον το ρυθμιστικό πλαίσιο καθορίζει τόσο το ύψος του κομίστρου όσο και ποιοτικά κριτήρια για τη λειτουργία της αγοράς, όπως οι προδιαγραφές των οχημάτων και των οδηγών και οι επιτρεπόμενες διαδικασίες ανάληψης υπηρεσίας (παρά την οδό, σε πιάτσες, μετά από τηλεφωνική κλήση, κλπ.) και γ) περιορισμό των διαθέσιμων επιλογών και πληροφοριών στους ενδιαφερόμενους (Πίνακας 4.13.3).

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω περιγραφή των υφιστάμενων ρυθμίσεων για τα ταξί και των τρεχουσών συνθηκών που τείνουν να διαμορφωθούν με την ισχύ του Ν. 4070/2012, συμπεραίνουμε ότι το επάγγελμα υφίσταται περιορισμούς (γεωγραφικούς, διοικητικούς κλπ.) που παραβιάζουν την αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας. Ουσιαστικά, ο νόμος αίρει πλήρως μόνο δύο προϋπάρχοντες περιορισμούς και άλλους δύο μερικώς. Συγκεκριμένα, αίρονται οι περιορισμοί ως προς τις νομικές μορφές, δηλαδή οποιασδήποτε μορφής εταιρεία, φυσικό πρόσωπο ή συνεταιρισμός μπορεί πλέον να εκμεταλλεύεται άδειες ταξί. Επιπλέον, θεσπίζεται ο πλήρης διαχωρισμός ιδιοκτήτη και οδηγού ταξί, με την έννοια ότι ο νόμος δεν υποχρεώνει πλέον τον ιδιοκτήτη ταξί να είναι κάτοχος και άδειας οδηγού ταξί. Επιπρόσθετα, υπάρχει μερική άρση αναφορικά με τον περιορισμένο

αριθμό προσώπων και με την εκτίμηση της διοικητικής αρχής λόγω της υιοθέτησης του ειδικού μαθηματικού τύπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.3
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ταξί

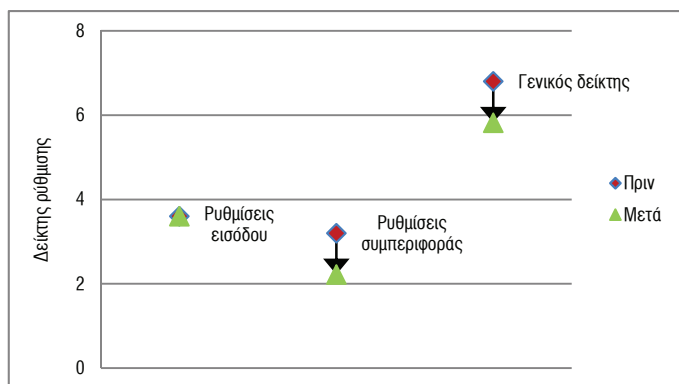
Ρυθμίσεις/Περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011 και 4070/2012	Μετά το Ν. 3919/2011 και 4070/2012		
Αδειοδότηση	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	
Περιορισμένος αριθμός προσώπων	Χρησιμοποίηση ειδικού μαθηματικού τύπου	Μερική άρση	
Εκτίμηση διοικητικής αρχής για την ανάγκη	Χρησιμοποίηση ειδικού μαθηματικού τύπου για τον αναγκαίο αριθμό αδειών	Μερική άρση. Η εκτίμηση γίνεται μέσω του μαθηματικού τύπου	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Καμία μεταβολή	Παραμένει σε ισχύ	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Επιτρέπεται η σύσταση εταιρείας από κάθε μορφής φυσικό ή νομικό πρόσωπο	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Δεν απαιτείται η κατοχή ειδικής άδειας οδήγησης ΕΔΧ αυτοκινήτου για την απόκτηση ταξί	Άρση περιορισμού	
Κατώτατες τιμές	Καμία μεταβολή	Παραμένουν σε ισχύ	

Η απελευθέρωση στο ιδιοκτησιακό καθεστώς και η συνεπακόλουθη ευκολότερη πρόσβαση στην άδεια των ταξί, που προωθείται μέσω της άρσης των δύο προαναφερθέντων περιορισμών, μπορεί να οδηγήσει σε ενίσχυση του ανταγωνισμού, κυρίως αναφορικά με το είδος και την ποιότητα των υπηρεσιών, και βελτίωση της πληροφόρησης των πελατών μέσω προώθησης της διαφήμισης. Επιπρόσθετα, το ανώτατο ποσοστό επί του συνολικού αριθμού αδειών που δικαιούται ανά έδρα να κατέχει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο λειτουργεί αποτρεπτικά ως προς τη δημιουργία μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών συμπεριφορών.

Η ένταση των ρυθμίσεων του παλαιότερου θεσμικού πλαισίου και η άρση ορισμένων περιορισμών που προωθήθηκε με το Ν. 4070/2012 απεικονίζεται στους σχετικούς δείκτες ρύθμισης που έχουν υπολογιστεί και

παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 4.13.1. Ειδικότερα, ο δείκτης ρυθμίσεων εισόδου για τα επιβατηγά ταξί δημόσιας χρήσης δεν μεταβλήθηκε από το νόμο και είναι ίσος με 3,60. Ο δείκτης ρυθμίσεων συμπεριφοράς ήταν αρχικά ίσος με 3,20 μονάδες και μετά την εφαρμογή του Ν. 4070/2012 μειώθηκε σε 2,22. Συνεπώς, ο γενικός δείκτης ρύθμισης από 6,80 υποχώρησε στις 5,82 μονάδες καταγράφοντας μείωση σχεδόν 1 μονάδα. Το νεότερο θεσμικό πλαίσιο δεν επηρέασε τους δείκτες ρύθμισης των οδηγών ταξί, των οποίων ο γενικός δείκτης έχει υπολογιστεί ίσος με 3,51 μονάδες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.13.1
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ταξί



4.13.5. Νεοεισερχόμενοι

Από τα στοιχεία της ΓΓΠΣ σχετικά με την άσκηση δραστηριότητας (ΚΑΔ) αντλούμε πληροφόρηση σχετικά με τους νεοεισερχόμενους στο επάγγελμα (φυσικά και νομικά πρόσωπα), αλλά και για τις διακοπές λόγω συνταξιοδότησης ή αποχώρησης για τα έτη 2009-2014. Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 4.13.4, ο αριθμός ενάρξεων για τα έτη 2009-2011 ήταν σημαντικά υψηλότερος από αυτόν των διακοπών, κυρίως όσον αφορά τα φυσικά πρόσωπα. Το ποσοστό ετήσιας συμμετοχής τόσο των ενάρξεων όσο και των διακοπών στη συνολική δραστηριότητα αυξανόταν τα έτη 2009-2011, αλλά υποχώρησε σημαντικά το 2012. Το 2013 εμφάνισε μία μικρή ανοδική πορεία, ενώ το 2014 υποχώρησε ξανά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.4
Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ, 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	1.358	2.579	2.957	1.505	1.600	1.150
Νομικά πρόσωπα	24	25	20	14	20	24
Σύνολο ενάρξεων	1.382	2.604	2.977	1.519	1.620	1.174
Διακοπή δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	1.017	1.558	2.566	1.765	1.871	1.556
Νομικά πρόσωπα	25	39	23	16	13	15
Σύνολο διακοπών	1.042	1.597	2.589	1.781	1.884	1.571
Συνολική δραστηριότητα	22.500	23.960	25.222	24.243	23.911	23.197
% επί της συνολικής δραστηριότητας						
Έναρξη δραστηριότητας	6,14	10,87	11,80	6,27	6,77	5,06
Διακοπή δραστηριότητας	4,63	6,67	10,26	7,35	7,87	6,77
Ετήσιες μεταβολές						
	2010/09	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13	2014/09
Έναρξη δραστηριότητας	88,42	14,32	-48,98	6,65	-27,53	-15,05
Διακοπή δραστηριότητας	53,26	62,12	-31,21	5,78	-16,61	50,77
Συνολική δραστηριότητα	6,49	5,27	-3,88	-1,25	-2,99	3,10

Πηγή: ΓΓΠΣ (2015), ίδιοι υπολογισμοί.

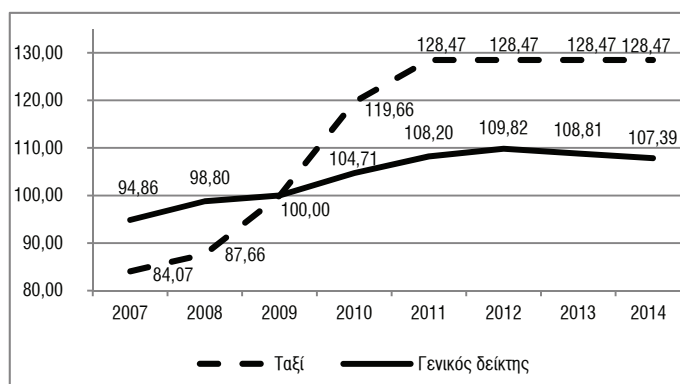
Ειδικότερα, οι ενάρξεις δραστηριότητας από φυσικά πρόσωπα παρουσίασαν μεγάλη αύξηση το 2010 της τάξης του 88,42%, η οποία αύξηση συνεχίστηκε και το επόμενο έτος, αλλά με σαφώς μικρότερους ρυθμούς (ετήσια μεταβολή +14,32%). Ωστόσο, το 2012 η έναρξη δραστηριότητας υποχώρησε αισθητά κατά 48,98%, ενώ το επόμενο έτος παρουσίασε μικρή αύξηση κατά 6,65%, για να υποχωρήσει ξανά το 2014 κατά 27,53%. Η μεγαλύτερη ετήσια μεταβολή στις διακοπές δραστηριότητας έλαβε χώρα μεταξύ 2010-2011, οπότε το ποσοστό ήταν περίπου 62%. Επιπλέον, το 2014 το σύνολο ενάρξεων ήταν κατά 15,05% χαμηλότερο σε σχέση με το 2009, αλλά και το σύνολο διακοπών το 2014 ήταν κατά 51% περίπου υψηλότερο συγκριτικά με το 2009. Η συνολική δραστηριότητα παρουσίασε αύξηση την τριετία 2009-2011 κατά περίπου 12%, ενώ το 2012, 2013 και 2014 μειώθηκε κατά 3,88%, 1,25% και 2,99%, αντίστοιχα. Συνολικά, από τα παραπάνω στοιχεία φαίνεται ότι κυρίως την τελευταία τετραετία έχει υπάρξει και στον κλάδο των ταξί κάμψη της δραστηριότητας, όπως αποτυπώνεται από τις αυξημένες αποχωρήσεις και την ταυτόχρονη μείωση του αριθμού των νεοεισερχομένων.

4.13.6. Τιμές/Αμοιβές

Στο Διάγραμμα 4.13.2 παρουσιάζεται η εξέλιξη του ΓΔΤΚ με έτος βάσης το 2009 για τη χρονική περίοδο 2007-2014. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή για τις υπηρεσίες ταξί παρουσιάζει σημαντική άνοδο το χρονικό διάστημα 2007-2011, της τάξης συνολικά περίπου του 45%, ενώ από το 2011 και έπειτα δεν έχουν επέλθει μεταβολές και ο δείκτης είναι σταθερός στις 128,47 μονάδες. Η προαναφερθείσα αύξηση του δείκτη είναι σημαντικά υψηλότερη από την αντίστοιχη του ΓΔΤΚ, ο οποίος αυξήθηκε κατά 13,5% τα έτη 2007-2011. Το 2012 ο δείκτης παρουσίασε μικρή αύξηση, ενώ το 2013 μικρή υποχώρηση, η οποία συνεχίστηκε εντονότερα το 2014.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.13.2

Διαχρονική εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για τις υπηρεσίες ταξί, 2007-2014



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2015.

Ωστόσο, πληρέστερη εικόνα για τις τιμές των υπηρεσιών ταξί λαμβάνουμε όταν εξετάσουμε τις μεταβολές που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια στο συντελεστή ΦΠΑ του κλάδου. Το θεσμικό πλαίσιο που καθόρισε τις πρόσφατες αλλαγές στα κόμιστρα των ταξί είναι το εξής: α) Καθορισμός κομίστρου για Επιβατηγά Δημόσιας Χρήσης (ΕΔΧ) αυτοκίνητα ΤΑΞΙ (Αρ. Α54501/5518-ΦΕΚ Β227-5.2.2014). β) Καθορισμός κομίστρου για

ΕΔΧ αυτοκίνητα (Αριθ. οικ.Α26853/2621-ΦΕΚ Β1505-20.6.2013). γ) Τροποποίηση της αριθ. Α 5790/575/24.4.2009 (Β 756) απόφασης «Καθορισμός κομίστρου για ΕΔΧ αυτοκίνητα», όπως τροποποιήθηκε με την αριθ. Α οικ.17463/1654/22.4.2010 όμοιά της (Β 566). Οι σημαντικότερες αλλαγές στα κόμιστρα των ταξί παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 4.13.5.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13.5
Κόμιστρα ταξί, 2010-2014

Κόμιστρα ταξί	Σύνολο χώρας			Νησιά Αιγαίου	
	30/6/2010	Από 1/7/2010 ΦΠΑ 11%	Από 1/1/2011 ΦΠΑ 13%	Από 1/7/2010 ΦΠΑ 8%	Από 1/1/2011 ΦΠΑ 9%
Πτώση σημαίας	1,05	1,17	1,19	1,13	1,14
Τιμολόγιο Νο 1 (εντός περιμετρικής ζώνης)	0,60	0,67	0,68	0,65	0,65
Τιμολόγιο Νο 2 (εκτός περιμετρικής ζώνης)	1,05	1,17	1,19	1,13	1,14
Χρονοχρέωση ανά ώρα	9,60	10,66	10,85	10,37	10,46
Ράδιο Ταξί (απλή κλήση)	1,70	1,89	1,92	1,84	1,85
Ράδιο Ταξί (ραντεβού): ελάχιστη χρέωση	3,00	3,33	3,39	3,24	3,27
Ράδιο Ταξί (ραντεβού): μέγιστη χρέωση	5,00	5,55	5,65	5,40	5,45
Από & Προς Αεροδρόμιο: Αθήνα	3,40	3,77	3,84		
Αεροδρόμιο-Κέντρο Αθήνας και αντίστροφα 05.00-24.00 (συμπεριλαμβανομένων των φόρων)*			35		
Αεροδρόμιο-Κέντρο Αθήνας και αντίστροφα 24.00-05.00 (συμπεριλαμβανομένων των φόρων)*			50		
Από & Προς Αεροδρόμιο: Θεσσαλονίκη	2,80	3,11	3,16		
Από & Προς Αεροδρόμια: Περιφέρεια	2,30	2,55	2,60	2,48	2,51
Από Λιμάνι, Σ.Σ. Σταθ. Λεωφορείων	0,95	1,05	1,07	1,03	1,14
Νυχτερινό τιμολόγιο, 00:00-05:00	1,05	1,17	1,19	1,13	1,14
Για κάθε αποσκευή άνω των 10 Kg	0,35	0,39	0,40	0,38	0,38
Ελάχιστη αποζημίωση: Αθήνα-Θεσσαλονίκη	2,80	3,11	3,16	3,02	
Ελάχιστη αποζημίωση: Περιφέρεια	3,00	3,33	3,39	3,24	3,27

* Από 1/2/2011, οι πελάτες υποχρεούνται να πληρώσουν τα διόδια στο σταθμό διοδίων.

Πηγή: Υπουργείο Μεταφορών.

4.14. Φορτοεκφορτωτές

4.14.1. Γενικά

Η φορτοεκφορτωτική εργασία, όπως ορίζει η νομοθεσία, είναι «κάθε εργασία που αφορά τη διαδικασία φορτοεκφόρτωσης και μεταφοράς του

φορτίου από ένα μεταφορικό μέσο σε άλλο μεταφορικό μέσο ή στο χώρο εναπόθεσης, παραμονής ή αποθήκευσης και αντίστροφα, όπως φόρτωση, εκφόρτωση, στοιβασία, αποστοιβασία, ασφάλιση, πρόσδεση, ανάρτηση, διαλογή, ταξινόμηση, ζύγιση και λοιπές βοηθητικές εργασίες που συνδέονται με την ολοκλήρωση της διαδικασίας φορτοεκφόρτωσης».

4.14.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ (2010), προκύπτει ότι η απασχόληση των «φορτοεκφορτωτών μεταφορικών μέσων, λιμενεργατών κ.π.α.ε.» το έτος 2010 ήταν 23.615 άτομα. Το 2004, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι απασχολούμενοι στον ίδιο κλάδο ήταν 17.879, σημειώθηκε δηλαδή κατά τη χρονική περίοδο 2004-2010 αύξηση των απασχολούμενων της τάξης του 32,3%. Νεότερα σχετικά στοιχεία δεν υπάρχουν, αλλά αναμένεται, λόγω της οικονομικής κρίσης, να μην υπάρχει παρόμοια αύξηση στην απασχόληση με αυτή που έλαβε χώρα το προηγούμενο χρονικό διάστημα.

4.14.3. Θεσμικό πλαίσιο

Ο Πίνακας 4.14.1 δείχνει τις σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις που αφορούν στο επάγγελμα του φορτοεκφορτωτή πριν και μετά το Ν. 3919/2011. Οι φορτοεκφορτωτικές εργασίες ρυθμίζονταν από το Ν.Δ.1254/49, το οποίο προέβλεπε ότι σε κάθε πόλη συνίστατο, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1, Επιτροπή Ρυθμίσεως Φορτοεκφορτώσεων Ξηράς-ΕΡΦΞ υπαγόμενη στο Υπουργείο Εργασίας. Σύμφωνα με το άρθρο 3, παρ. 2 του Ν.Δ. 1254/1949, η Επιτροπή Ρυθμίσεως Φορτοεκφορτώσεων ήταν αρμόδια για την επεξεργασία των γενικών ή ειδικών Κανονισμών διεξαγωγής των φορτοεκφορτωτικών εργασιών και για τον καθορισμό της αμοιβής των απασχολούμενων εργατών. Επιπλέον, η ΕΡΦΞ καθόριζε το ανώτατο όριο του αναγκαίου αριθμού εργατών για την απρόσκοπτη και ομαλή διενέργεια των φορτοεκφορτώσεων. Για την άσκηση του επαγγέλματος του φορτοεκφορτωτή ήταν απαραίτητη η απόκτηση βιβλιαρίου επαγγελματικής ταυτότητας φορτοεκφορτωτή ξηράς, ο οποίος έπρεπε να πληροί συγκεκριμένα προσόντα όπως ορίζονταν από το άρθρο 7, παρ. 7 του Ν. 1082/1980. Η ΕΡΦΞ μπορούσε να χορηγήσει και προσωρινά σημειώματα εργασίας σε ελεύθερους εργάτες για επικουρική εργασία (παρόμοια καθήκοντα είχαν

και οι Επιτροπές Ρυθμίσεως Φορτοεκφορτώσεων Λιμένων-ΕΡΦΛ σύμφωνα με το Ν. 5167/1931 και Ν. 3239/1955). Τέλος, αναφορικά με την αμοιβή των φορτοεκφορτωτών, εκτός του καθορισμού της με τιμολόγια αμοιβής που εγκρίνονταν με Υπουργικές Αποφάσεις, προβλεπόταν και η επιβολή ποσοστού επί των φορτίων για απώλεια εργασίας (διαφεύγουσα εργασία) λόγω τεχνικής τελειοποιήσεως των μέσων μεταφοράς των εμπορευμάτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14.1

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις για τους φορτοεκφορτωτές

<p>Πριν το Ν. 3919/2011</p>	<p>Φορτοεκφορτωτές Ξηράς</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ν.Δ. 1254/1949 (ΦΕΚ Α'288) «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως ενίων διατάξεων των περί φορτοεκφορτώσεων Νόμων» • Ν. 1082/1980 (ΦΕΚ Α'250) «Περί τροποποιήσεως, αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεων τινων ενίων εργατικών νόμων και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων» (Αρ.3-7) <p>Φορτοεκφορτωτές Λιμένων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ν. 5167/1931 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Νόμου 5453 της 17 Μαρτίου 1928 περί κυρώσεως του από 12 Νοεμβρίου 1927 Ν.Δ. περί κυρώσεως του από 26 Μαρτίου 1926 Ν.Δ. περί ρυθμίσεως φορτοεκφορτωτικών εργασιών εις τους λιμένας του κράτους» • Ν. 3239/1955 «Περί τρόπου ρυθμίσεως των συλλογικών διαφορών εργασίας, συστάσεως εθνικού γνωμοδοτικού συμβουλίου κοινωνικής πολιτικής και τροποποιήσεως και συμπληρώσεως ενίων εργατικών νόμων»
<p>Μετά το Ν. 3919/2011</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ν. 4093/2012 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν.4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» • Κ.Υ.Α. αριθ. 9296/300/1.4.2013 «Προϋποθέσεις και Διαδικασία Πιστοποίησης Επαγγελματικής Κατάρτισης Φορτοεκφορτωτών Ξηράς-Λιμένος» • Κ.Υ.Α. αριθ. 14366/416/9.5.2013 «Εθνικό Μητρώο Φορτοεκφορτωτών-καθορισμός δικαιολογητικών για την άσκηση του επαγγέλματος του Φορτοεκφορτωτή Ξηράς και λιμένος» • Κ.Υ.Α. αριθ. 15107/437/21.5.2013 «Γενικός Ενιαίος Κανονισμός Εργασίας Διεξαγωγής των Φορτοεκφορτωτικών Εργασιών Λιμένος» • Κ.Υ.Α. αρ.9944/734/30.4.2014 «Τροποποίηση της αρ.14366/416/ 9.5.2013»

Στο πλαίσιο προσαρμογής του Ν. 3919/2011, ο Ν. 4093/2012²⁸ καταργεί τη μέχρι πρόσφατα ισχύουσα φορτοεκφορτωτική νομοθεσία Λιμένος και

²⁸ Από την εφαρμογή του νόμου εξαιρούνται οι εργαζόμενοι-φορτοεκφορτωτές στον ΟΛΠ και ΟΛΘ, αν και αναμένονται σχετικές τροποποιήσεις και ρυθμίσεις για την εναρμόνιση του εργασιακού καθεστώτος των φορτοεκφορτωτών σε αυτούς τους δύο οργανισμούς με τα προβλεπόμενα στο Ν. 4093/2012.

Ξηράς, επομένως και όλους τους προϋπάρχοντες περιορισμούς. Συγκεκριμένα, οι κυριότεροι περιορισμοί που καταργούνται είναι οι εξής: α) η αδειοδότηση από τις κατά τόπους Επιτροπές Ρυθμίσεως Φορτοεκφορτώσεων, η οποία αντικαθίσταται με την αναγγελία έναρξης άσκησης του επαγγέλματος, ενώ παράλληλα, δημιουργείται Εθνικό Μητρώο Φορτοεκφορτωτών, β) ο καθορισμός ανώτατου ορίου του αναγκαίου αριθμού μόνιμων και επικουρικών εργατών, γ) η κατάρτιση από τις ΕΡΦ και η έγκριση με Υπουργική Απόφαση της τιμολόγησης των υπηρεσιών φορτοεκφορτώσεων και της αμοιβής των φορτοεκφορτωτών και δ) οι γεωγραφικοί περιορισμοί.

Επιπρόσθετα, οι Κ.Υ.Α. που ακολούθησαν κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 4093/2012 θεσπίζουν μεταξύ άλλων: α) Εθνικό Μητρώο Φορτοεκφορτωτών που περιλαμβάνει δύο επίπεδα: Μητρώο Α' (Εισαγωγικό) και Μητρώο Β'. Όλοι οι φορτοεκφορτωτές Ξηράς ή λιμένος που ήταν εφοδιασμένοι νομίμως, μέχρι την έναρξη ισχύος του Ν. 4093/2012, με βιβλιάρια επαγγελματικής ταυτότητας, εγγράφονται απευθείας στο Μητρώο Β'. Η βεβαίωση εγγραφής φορτοεκφορτωτή στο Εθνικό Μητρώο έχει διάρκεια ισχύος 5 έτη (Κ.Υ.Α. αριθ. 14366/416/9.5.2013). Σημειώνεται ότι έχουν παρατηρηθεί καθυστερήσεις στην είσοδο νέων επαγγελματιών, εφόσον, ενώ όλοι οι παλαιότεροι αυτοδίκαια απέκτησαν το δικαίωμα να συνεχίσουν το επάγγελμα με τους νέους όρους, λόγω γραφειοκρατικών εμποδίων κάτι τέτοιο δεν κατέστη εφικτό για τους νέους που επιθυμούσαν να εισέλθουν στο επάγγελμα. β) Γενικό Ενιαίο Κανονισμό αναφορικά με τους όρους και τις συνθήκες διεξαγωγής των φορτοεκφορτωτικών εργασιών (Κ.Υ.Α. αριθ. 15107/437/ 21.5.2013). γ) Το πλαίσιο που καθορίζει τις προϋποθέσεις και περιγράφει τη διαδικασία Πιστοποίησης Επαγγελματικής Κατάρτισης Φορτοεκφορτωτών Ξηράς-Λιμένος. Συγκεκριμένα, αφορά στον «καθορισμό των προϋποθέσεων και της διαδικασίας πιστοποίησης, καθώς και του περιεχομένου, της διάρκειας, των διαδικασιών υλοποίησης, των πηγών χρηματοδότησης και κάθε άλλο θέμα που αφορά στην υλοποίηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης που μπορούν να οδηγήσουν στη λήψη της πιστοποίησης των φυσικών προσώπων που επιθυμούν να εγγραφούν στο Μητρώο Β' του Εθνικού Μητρώου Φορτοεκφορτωτών και τα οποία εκτελούν τις πάσης φύσεως, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, φορτοεκφορτωτικές εργασίες, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς της χρήσης του τόπου φόρτωσης (κεντρικές αγορές, τα λιμάνια κ.λπ.) εκφόρτωσης, μεταφοράς και στοιβασίας των εμπορευμάτων ή άλλων κινητών πραγμάτων» (Κ.Υ.Α. αριθ. 9296/300/1.4.2013).

4.14.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Το μέχρι πρόσφατα ισχύον νομοθετικό πλαίσιο παρουσίαζε, σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), περιορισμούς στον «αριθμό και το εύρος» των φορτοεκφορτωτών, στην ικανότητα των φορτοεκφορτωτών να ανταγωνίζονται μεταξύ τους, στα ανταγωνιστικά τους κίνητρα και στις διαθέσιμες επιλογές και πληροφορίες των χρηστών των φορτοεκφορτωτικών υπηρεσιών.

Ο Πίνακας 4.14.2 παρουσιάζει συνοπτικά τις σημαντικότερες αλλαγές που έγιναν στο θεσμικό πλαίσιο του εν λόγω επαγγέλματος και επηρέασαν το βαθμό απελευθέρωσής του.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14.2
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Φορτοεκφορτωτές

Ρυθμίσεις/Περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις*		
Αδειοδότηση	Αντικατάσταση με αναγγελία έναρξης άσκησης επαγγέλματος	Άρση περιορισμού	
Περιορισμένος αριθμός προσώπων	Κατάργηση καθορισμού ανώτατου αριθμού εργατών από τις ΕΡΦΞ και ΕΡΦΛ, αλλά εξακολούθηση απαίτησης βεβαίωσης εργοδότη για ελάχιστη προϋπηρεσία (για το χρονικό διάστημα 12-11-2012 έως 9-5-2013)	Παραμένει σε ισχύ	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Κατάργηση γεωγραφικών περιορισμών	Άρση περιορισμού	
Κατώτατες τιμές και αμοιβές	Καταργείται η κατάρτιση από τις ΕΡΦ και η έγκριση με Υ.Α. της τιμολόγησης των υπηρεσιών φορτοεκφορτώσεων και της αμοιβής των φορτοεκφορτωτών.	Απελευθέρωση αμοιβών	

* Ν. 4093/2012, Κ.Υ.Α. αριθ. 9296/300/1.4.2013, Κ.Υ.Α. αριθ. 14366/416/9.5.2013, Κ.Υ.Α. αριθ. 15107/437/21.5.2013, Κ.Υ.Α. αριθ. 9944/734/30.4.2014.

Η ρητή απαγόρευση της χρησιμοποίησης εργατών φορτοεκφορτωτών που δεν διέθεταν τα σχετικά επαγγελματικά βιβλιάρια φορτοεκφορτωτών από τις εκ του νόμου εξουσιοδοτημένες ΕΡΦ δείχνει ότι το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο παρεμπόδιζε ουσιαστικά τον ανταγωνισμό και εξάλειφε τη δυνατότητα ανταγωνιστικής συμπεριφοράς, εφόσον όχι μόνο καθόριζε διοικητικά τις τιμές, αλλά και δεν επέτρεπε οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση

(ή φυσικό πρόσωπο) να δραστηριοποιηθεί στο συγκεκριμένο τομέα παροχής υπηρεσιών. Η αποκλειστική άσκηση του επαγγέλματος του φορτοεκφορτωτή από τα μέλη των κατά τόπους Σωματείων Φορτοεκφορτωτών προσέδιδε στα Σωματεία αυτά δεσπόζουσα-μονοπωλιακή θέση στις σχετικές αγορές. Επιπλέον, το αποκλειστικό δικαίωμα των φορτοεκφορτωτικών εργασιών στα μέλη των Σωματείων που ήταν εφοδιασμένα από την αρμόδια ΕΡΦ με το υποχρεωτικό βιβλιάριο φορτοεκφορτωτών καθιστούσε ουσιαστικά αδύνατη την εξεύρεση εναλλακτικής λύσης και ελεύθερης επιλογής εκ μέρους των χρηστών (π.χ. εμπόρων και άλλων ενδιαφερομένων).

Συνεπώς, το παλαιότερο νομοθετικό πλαίσιο καθιστούσε κατ' ουσία το εν λόγω επάγγελμα «κλειστό», εφόσον αφενός απαιτούσε για την άσκηση του επαγγέλματος αδειοδότηση από τις κατά τόπους Επιτροπές Ρυθμίσεως Φορτοεκφορτώσεων Λιμένων και Ξηράς, και αφετέρου θέσπιζε ανώτατο όριο στον αναγκαίο αριθμό μόνιμων και επικουρικών εργατών. Επιπρόσθετα, προέβλεπε το διοικητικό καθορισμό τόσο της τιμολόγησης των υπηρεσιών φορτοεκφορτώσεων όσο και της αμοιβής των φορτοεκφορτωτών.

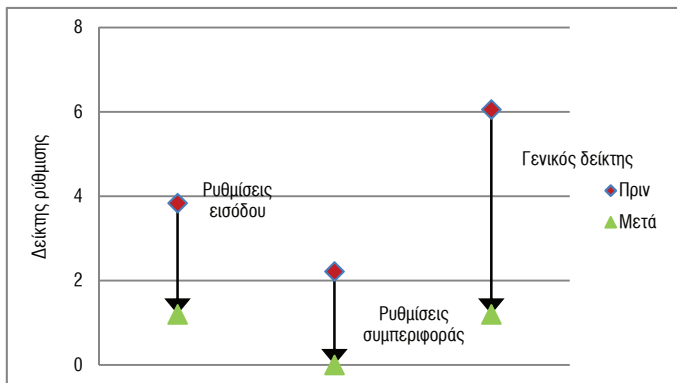
Στο πλαίσιο εξειδίκευσης του Ν. 3919/2011, ο Ν. 4093/2012 και οι Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις (Πίνακας 4.14.1) που ακολούθησαν αίρουν τους προϋπάρχοντες διοικητικούς και γεωγραφικούς περιορισμούς, ενισχύουν την αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας διευκολύνοντας την πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος, και καταργούν καταχρηστικές πρακτικές και οιονεί μονοπωλιακές συμπεριφορές. Ωστόσο, η Κ.Υ.Α 9944/734/30.4.2014, με την απαίτηση βεβαίωσης προϋπηρεσίας που δεν μπορεί να υπολείπεται των 150 ενσήμων εντός χρονικού διαστήματος λίγων μηνών, θέτει ένα εμπόδιο σε έναν αριθμό ατόμων που ενδεχομένως θα επιθυμούσαν να ασκήσουν το επάγγελμα του φορτοεκφορτωτή.

Η ένταση των ρυθμίσεων του παλαιότερου θεσμικού πλαισίου και η (μερική) άρση των περιορισμών που προωθήθηκε με τις προαναφερθείσες νομοθετικές ρυθμίσεις απεικονίζονται και στους σχετικούς δείκτες ρύθμισης που έχουν υπολογιστεί και εμφανίζονται στο Διάγραμμα 4.14.1. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ρυθμίσεων εισόδου στο επάγγελμα του φορτοεκφορτωτή πριν την εφαρμογή των Νόμων 3919/11 και 4093/12 ήταν ίσος με 3,84 και ο δείκτης ρύθμισης συμπεριφοράς στο εν λόγω επάγγελμα ήταν ίσος με 2,22. Συνεπώς, ο γενικός δείκτης ρύθμισης ήταν 6,06, μια τιμή που θεωρείται αρκετά υψηλή για ένα μη επιστημονικό επάγγελμα που δεν

απαιτεί ειδικές ανώτατες σπουδές, έχοντας ελάχιστες προϋποθέσεις εκπαίδευσης. Μετά την εφαρμογή των νόμων, οι τιμές των παραπάνω δεικτών υποχώρησαν αισθητά. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ρυθμίσεων εισόδου μειώθηκε στη 1,2 μονάδα και ο δείκτης ρυθμίσεων συμπεριφοράς μηδενίστηκε, αντανακλώντας τη μερική απελευθέρωση του επαγγέλματος του φορτοεκφορτωτή.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.14.1

Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Φορτοεκφορτωτές



4.14.5. Νεοεισερχόμενοι

Από τα στοιχεία της ΓΓΠΣ σχετικά με την άσκηση δραστηριότητας (ΚΑΔ) αντλούμε πληροφόρηση σχετικά με τους νεοεισερχόμενους στο επάγγελμα (φυσικά και νομικά πρόσωπα), αλλά και για τις διακοπές λόγω συνταξιοδότησης ή αποχώρησης για τα έτη 2009-2014. Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 4.14.3, ο αριθμός ενάρξεων είναι σχεδόν σταθερά υψηλότερος από αυτόν των διακοπών, κάτι που βλέπουμε να ισχύει περισσότερο για τα νομικά πρόσωπα και λιγότερο για τα φυσικά. Το ποσοστό ετήσιας συμμετοχής των ενάρξεων στη συνολική δραστηριότητα κυμαίνεται μεταξύ 7% και 9%, με ανοδικές τάσεις την περίοδο 2010-12 και το 2014, και πτωτικές το 2013, ενώ και το ποσοστό συμμετοχής των διακοπών στη συνολική δραστηριότητα παρουσιάζει ανάλογη εικόνα, δηλαδή το χρονικό διάστημα 2010-12 είναι ανοδικό και κυμαίνεται μεταξύ 5,5% και 7,5%, αλλά

το 2013 και το 2014 υποχωρεί σε 4,82% και 4,65%, αντίστοιχα. Πιο συγκεκριμένα, οι ετήσιες μεταβολές των ενάρξεων κυμάνθηκαν από -19,05% (2009-10) έως 23,53% (2010-11), ενώ οι μεταβολές στη διακοπή δραστηριότητας από -33,93% (2012-13) έως 25% (2010-11), αντίστοιχα. Η συνολική δραστηριότητα παρουσίασε πολύ μικρή κάμψη το 2010 σε σύγκριση με το 2009 (-0,27%), αλλά τα επόμενα δύο έτη παρουσίασε αύξηση της τάξης του 3,16% και 2,53% αντίστοιχα, ενώ υποχώρησε οριακά κατά -0,39% το 2013 σε σχέση με το προηγούμενο χρόνο και αυξήθηκε το 2014 κατά 3,65%. Συνολικά, από τα παραπάνω στοιχεία δεν εμφανίζεται κάποια αξιολογητέα μεταβολή στη δραστηριότητα (ΚΑΔ) του φορτοεκφορτωτή κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14.3

Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ, 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	35	32	26	31	31	32
Νομικά πρόσωπα	28	19	37	39	30	40
Σύνολο ενάρξεων	63	51	63	70	61	72
Διακοπή δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	41	26	29	44	27	27
Νομικά πρόσωπα	14	14	21	12	10	10
Σύνολο διακοπών	55	40	50	56	37	37
Συνολική δραστηριότητα	731	729	752	771	768	796
% επί της συνολικής δραστηριότητας						
Έναρξη δραστηριότητας	8,62	7,00	8,38	9,08	7,94	9,05
Διακοπή δραστηριότητας	7,52	5,49	6,65	7,26	4,82	4,65
Ετήσιες μεταβολές %						
	2010/09	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13	2014/09
Έναρξη δραστηριότητας	-19,05	23,53	11,11	-12,86	18,03	-3,17
Διακοπή δραστηριότητας	-27,27	25,00	12,00	-33,93	0	-32,73
Συνολική δραστηριότητα	-0,27	3,16	2,53	-0,39	3,65	8,89

Πηγή: ΓΓΠΣ, 2015. Ίδιοι υπολογισμοί.

4.14.6. Τιμές/Αμοιβές

Όσον αφορά τις αμοιβές των φορτοεκφορτωτών, η Κ.Υ.Α.15107/437/2013 προβλέπει στο αρ. 9, παρ. 1/2 ότι «η αμοιβή των φορτοεκφορτωτών καθορίζεται σε μισθό, ή ημερομίσθιο, ή κατά τόνο, ή κατά τεμάχιο, ή κατά μονάδα εργασίας, ανάλογα με το είδος του προς φορτοεκφόρτωση αγαθού και το χρόνο εκτέλεσης του έργου και είναι αποτέλεσμα ελεύθερης διαπραγματεύσεως μεταξύ εκείνων που ανέλαβαν την εκτέλεση του έργου και εκείνων που το ανέθεσαν. Τα μέχρι πριν από την έκδοση του Ν. 4093/2012 ισχύοντα τιμολόγια αμοιβής και οι επ' αυτών προστιθέμενες προσαυξήσεις, δεν ισχύουν». Πριν από τις τελευταίες νομοθετικές παρεμβάσεις, οι αμοιβές καθορίζονταν μέσω της υπογραφής συλλογικών συμβάσεων εργασίας (Πίνακας 4.14.4).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14.4
Αμοιβές φορτοεκφορτωτών

Έτη υπηρεσίας	Βασικό ημερομίσθιο	Επίδομα			Σύνολο	
		Γάμου	Ανθυγιεινό	Πολυετίας	Άγαμοι	Έγγαμοι
Από 1.7.2008 μέχρι 31.12.2008						
0 έως 3	33,66	3,37	5,049	-	38,7	42,1
15 έως 18	33,66	3,37	5,049	10,098	49,3	52,2
33 έως 36	33,66	3,37	5,049	20,196	58,9	62,3
Από 1.1.2009 έως 31.12.2009						
0 έως 3	35,17	3,517	5,276		40,5	44,0
15 έως 18	35,17	3,517	5,276	10,551	51,0	54,5
33 έως 36	35,17	3,517	5,276	21,102	61,6	65,1

Για παράδειγμα, οι όροι αμοιβής εργασίας των φορτοεκφορτωτών πρακτορείων μεταφορών όλης της χώρας διαμορφώνονταν μέσω της υπογραφής συλλογικής σύμβασης εργασίας μεταξύ της Ομοσπονδίας Φορτοεκφορτωτών Ελλάδας και της Πανελληνίας Ένωσης Επιχειρήσεων Διαμεταφοράς. Η τελευταία σύμβαση που υπογράφηκε ήταν το 2009 και είχε ουσιαστικά ισχύ μέχρι και την εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου που απελευθέρωσε τις αμοιβές των φορτοεκφορτωτών. Σύμφωνα με τον Πίνακα 4.14.4, το 2008 το βασικό ημερομίσθιο διαμορφώθηκε στα 33,6

ευρώ και το 2009 αυξήθηκε κατά 4,5% και ορίστηκε σε 35,17 ευρώ. Κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με φορείς της αγοράς, στην πράξη πλέον λαμβάνουν χώρα ατομικές συμβάσεις εργασίας μεταξύ φορτοεκφορτωτών και ενδιαφερόμενων εργοδοτών, ενώ όσον αφορά τις αμοιβές φαίνεται ότι έχουν επέλθει μειώσεις.

4.15. Ναυτικοί πράκτορες

4.15.1. Γενικά - Υφιστάμενη κατάσταση

Ναυτικός πράκτορας είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο, έχοντας σύμβαση με τον πλοιοκτήτη, ή τον εφοπλιστή, αναλαμβάνει τη διεξαγωγή ναυτικών υποθέσεων για λογαριασμό των τελευταίων με αμοιβή (πράκτορας πλοίου). Για παράδειγμα, ο ναυτικός πράκτορας είναι υπεύθυνος για την ομαλή διαδικασία της φόρτωσης και εκφόρτωσης του πλοίου, αλλά και για τη διευθέτηση των αναγκών-προβλημάτων του πλοιάρχου και του πληρώματος. Επίσης, μπορεί να ασχολείται και με την εξεύρεση και ναυτολόγηση του πληρώματος.

Οι ναυτικοί πράκτορες μπορούν να χωριστούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες: α) στους ναυτιλιακούς πράκτορες που πρακτορεύουν ως εκπρόσωποι τις τακτικές ναυτιλιακές γραμμές φορτίων που πιάνουν στον Πειραιά ή άλλα λιμάνια της Ελλάδας β) στους ναυτικούς πράκτορες που πρακτορεύουν κάθε πλοίο με αντικείμενο τα εισιτήρια των επιβατών, τις διατυπώσεις των κρουαζιερόπλοιων, τις διατυπώσεις των φορτηγών πλοίων (Γιωγγαράς, 2007). Η εξυπηρέτηση του πλοίου αποτελεί τον κυρίαρχο ρόλο του ναυτικού ή ναυτιλιακού πράκτορα με ταυτόχρονη πώληση ναύλου προς τους ενδιαφερόμενους, εξαγωγείς κυρίως. Συγγενείς θεσμοί θεωρούνται και οι επαγγελματικές ιδιότητες του ταξιδιωτικού πράκτορα, όπως και του ναυλομεσίτη, οι οποίες θεωρούνται εκ των πραγμάτων ικανές να εξυπηρετήσουν το πλοίο.

4.15.2. Θεσμικό πλαίσιο

Πριν την ψήφιση του Ν. 3919/2011, για την άσκηση του επαγγέλματος του ναυτικού πράκτορα, απαιτούνταν, σύμφωνα με το Π.Δ. 229/1995, η

έκδοση άδειας της Λιμενικής Αρχής την οποία χορηγούσαν τα κατά τόπους Κεντρικά Λιμεναρχεία, Λιμεναρχεία και Υπολιμεναρχεία. Η άδεια ίσχυε στην περιοχή αρμοδιότητας της λιμενικής αρχής που την εξέδωσε και χορηγούνταν σε φυσικά και νομικά πρόσωπα. Ο ναυτικός πράκτορας, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, μπορούσε να ιδρύει υποκαταστήματα τόσο στην περιοχή αρμοδιότητας της ίδιας Λιμενικής Αρχής από την οποία είχε εφοδιαστεί με την αντίστοιχη άδεια άσκησης επαγγέλματος, όσο και στις περιοχές αρμοδιότητας άλλων Λιμενικών Αρχών της χώρας. Στη δεύτερη περίπτωση, ο ναυτικός πράκτορας έπρεπε απαραίτητα να εφοδιαστεί από τη Λιμενική Αρχή της έδρας του υποκαταστήματος με «άδεια υποκαταστήματος ναυτικού πράκτορα». Επιπλέον, το ίδιο φυσικό πρόσωπο δεν μπορούσε να οριστεί ως εκπρόσωπος περισσότερων του ενός νομικού προσώπου.

Ο Ν. 3919/2011 καταργεί τη διαδικασία αδειοδότησης και τους γεωγραφικούς περιορισμούς, αλλά δεν επηρεάζει ζητήματα που σχετίζονται με τις προϋποθέσεις άσκησης του εν λόγω επαγγέλματος. Για παράδειγμα, οι υποχρεώσεις σχετικά με τις γραφειακές-κτιριακές εγκαταστάσεις δεν μεταβάλλονται. Συνεπώς, η συστέγαση με άλλες επιχειρήσεις δεν επιτρέπεται εκτός από αυτές που εξυπηρετούν ναυτιλιακούς σκοπούς ή έκδοση εισιτηρίων μεταφορικών μέσων. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 11 του Π.Δ. 229/1995, «επιτρέπεται στον υπεύθυνο σε κάθε λιμένα ναυτικό πράκτορα όπως, μετά από έγγραφη συγκατάθεση του πλοιοκτήτη ή εφοπλιστή ή του νόμιμου εκπροσώπου τους, διαθέτει, με αποκλειστική του ευθύνη, στο κοινό εισιτήριο επιβατών ή και αποδείξεις μεταφοράς οχημάτων μέσω τρίτων προσώπων που ασκούν νόμιμα πρακτόρευση. Θεωρείται ότι ασκούν νόμιμα πρακτόρευση οι ακόλουθες κατηγορίες προσώπων φυσικών ή νομικών: α) Οι ναυτικοί πράκτορες άλλων πλοίων, β) οι τουριστικοί πράκτορες που είναι εφοδιασμένοι από τον ΕΟΤ με άδεια γενικού ή εσωτερικού τουρισμού²⁹ και γ) οι ναυλομεσίτες που είναι εφοδιασμένοι με την αντίστοιχη άδεια». Τέλος, το ναυτικό πρακτορείο μπορεί να ασκεί τη δραστηριότητά του και να παρέχει τις υπηρεσίες του μόνο μέσω ατόμων που συνδέονται μαζί του με υπαλληλική σχέση και όχι μέσω τρίτων προσώπων

²⁹ Τα τουριστικά γραφεία για να λειτουργήσουν είναι υποχρεωμένα να καταθέσουν 5.000 ευρώ εγγυητική επιστολή υπέρ του ΕΟΤ.

(ελεύθερων επαγγελματιών) (βλ. Αριθ. Φακέλου 511.10/2013, Αριθ. Σχεδίου 2103: «Δραστηριοποίηση Ναυτικών Πρακτόρων», Υπουργείο Ναυτιλίας & Αιγαίου, Αρχηγείο Λιμενικού Σώματος).

4.15.3. Βαθμός απελευθέρωσης

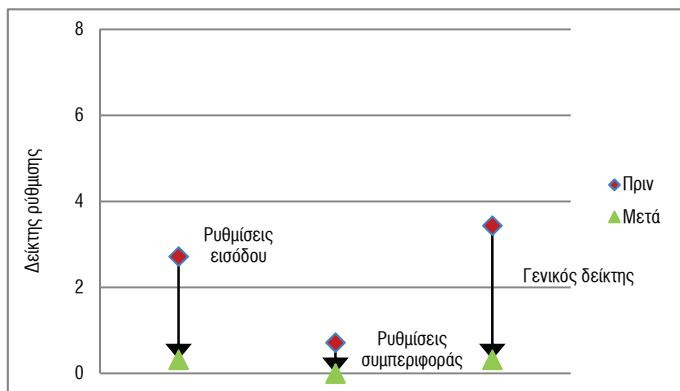
Η απαγόρευση άσκησης του επαγγέλματος έξω από ορισμένο γεωγραφικό διαμέρισμα και η υποχρεωτική αδειοδότηση για την άσκηση του επαγγέλματος του ναυτικού πράκτορα έχει αρθεί σύμφωνα με το Νόμο 3919/2011 (Πίνακας 4.15.1). Επομένως, όσον αφορά την πρόσβαση και την ελευθερία άσκησης του επαγγέλματος του ναυτικού πράκτορα, υπήρξε καθολική άρση των σημαντικότερων περιορισμών και διατήρηση μόνο ορισμένων βασικών προϋποθέσεων εκπαίδευσης ή πρακτικής άσκησης. Ειδικότερα, για τους μη πτυχιούχους ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης, απαιτείται προϋπηρεσία δύο τουλάχιστον ετών ως υπάλληλοι ναυτικών πρακτορείων ή άλλων ναυτλιακών επιχειρήσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.15.1
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ναυτικοί πράκτορες

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011		
Αδειοδότηση	Αντικατάσταση με αναγγελία έναρξης άσκησης επαγγέλματος	Άρση περιορισμού	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Επιτρέπεται η άσκηση του επαγγέλματος και εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Άρση περιορισμού	

Η άρση των περιορισμών προκύπτει και από τον υπολογισμό των δεικτών ρύθμισης των ναυτικών πρακτόρων (Διάγραμμα 4.15.1). Συγκεκριμένα, ο δείκτης ρυθμίσεων εισόδου, μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, υποχώρησε από 2,72 σε 0,32 μονάδες, ενώ ο δείκτης ρύθμισης της συμπεριφοράς από 0,72 έγινε μηδέν. Συνεπώς και ο γενικός δείκτης κατέγραψε σημαντική μείωση από 3,44 σε 0,32 μονάδες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.15.1
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ναυτικοί πράκτορες



4.15.4. Νεοεισερχόμενοι

Ο Πίνακας 4.15.2 παρουσιάζει τους νεοεισερχόμενους και τους διαγραφέντες από το μητρώο που διατηρεί το Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου, Αρχηγείο Λιμενικού Σώματος, Διεύθυνση Γενικής Αστυνόμευσης και Κανονισμών Λιμένων. Ωστόσο, πρέπει να επισημάνουμε ότι ο αριθμός ασκούντων το επάγγελμα του ναυτικού πράκτορα αφορά επιχειρήσεις που διαθέτουν σχετική έγκριση από τη Λιμενική Αρχή και δεν ταυτίζεται απαραίτητα με τον αριθμό που πραγματικά δραστηριοποιούνται στο επάγγελμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.15.2
Νεοεισερχόμενοι και διαγραφέντες

Έτος	Ασκούντες το επάγγελμα του Ναυτικού Πράκτορα	Μητρώα Ναυτικών Πρακτόρων	
		Νέοι εγγεγραμμένοι	Διαγραφέντες
2007	1.177	82	52
2008	1207	55	52
2009	1.210	42	39
2010	1.213	55	73
Α' εξάμηνο 2011	1.195	27	33
Β' εξάμηνο 2011	1.186	14	23
Α' εξάμηνο 2012	1.189	27	24
Β' εξάμηνο 2012	1.176	15	28
Α' εξάμηνο 2013	1.167	14	23

Από τον πίνακα φαίνεται ότι, παρά τις αυξομειώσεις, ο αριθμός των ασκούντων το επάγγελμα του ναυτικού πράκτορα παραμένει σχετικά σταθερός μεταξύ των ετών 2007 και 2013. Συγκεκριμένα, από το 2007 μέχρι και το 2010 εμφανίζεται αύξηση στον αριθμό των ασκούντων, αλλά από το 2010, έτος κατά το οποίο η οικονομική κρίση άρχισε να εντείνεται, ο αριθμός αρχίζει και μειώνεται για να επιστρέψει στο τέλος του 2012 στα ίδια επίπεδα με το 2007.

4.16. Ξεναγοί

4.16.1. Γενικά

Ο τουρισμός αποτελεί μία από τις σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες στην Ελλάδα. Ένα από τα επαγγέλματα που δραστηριοποιούνται στο συγκεκριμένο κλάδο και το οποίο θεωρείται καίριας σημασίας όσον αφορά το τουριστικό «προϊόν» είναι το επάγγελμα του ξεναγού. Οι εκατομμύρια τουρίστες που επισκέπτονται την Ελλάδα κάθε χρόνο αντιλαμβάνονται τον ξεναγό ως έναν αντιπροσωπευτικό πρεσβευτή της χώρας μας, ο οποίος, εκτός των άλλων, στοχεύει στην προβολή της ιστορίας και της φυσικής ομορφιάς του τόπου. Το έργο του ξεναγού έχει επίσης σημαντική επίδραση στις εντυπώσεις, στην καλή διάθεση και στην επιθυμία των τουριστών να επισκεφθούν ξανά την Ελλάδα.

4.16.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Η ζήτηση των υπηρεσιών του ξεναγού σε μεγάλο βαθμό συναρτάται με τον αριθμό των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα μας. Ο αριθμός των ξεναγών που είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο του Υπουργείου Τουρισμού ξεπερνάει τα 2.000 άτομα.

Στον Πίνακα 4.16.1 απεικονίζονται ορισμένα βασικά μεγέθη για τον τομέα του τουρισμού στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2000-2013. Ο τομέας του Τουρισμού έχει σημαντική συμβολή στην ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με στοιχεία του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), ο κλάδος του τουρισμού συμμετείχε το 2013 κατά 16,3% στο ΑΕΠ της χώρας, ενώ και η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση ήταν υψηλή, φθάνοντας περίπου το 18% της συνολικής απασχόλησης (περίπου 657.000 εργαζόμενοι). Επίσης, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και

της Τράπεζας της Ελλάδος, το 2013 η Ελλάδα υποδέχθηκε 17.919.581 τουρίστες, μόνιμους κατοίκους άλλων χωρών, και εισέπραξε 11,7 δισ. ευρώ. Τέλος, όπως επισημαίνει ο ΣΕΤΕ, εκτιμάται ότι οι αφίξεις για το 2014 θα είναι περί τα 22 εκατ. και οι εισπράξεις περί τα 13,2 δισ. ευρώ. Και τα δύο αυτά μεγέθη αποτελούν ρεκόρ για τον εισερχόμενο τουρισμό στην Ελλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.1
Βασικά μεγέθη του τουρισμού, 2000-2013

Έτος	% συμμετοχής τουριστικής οικονομίας στο ΑΕΠ	Άμεσες τουριστικές εισπράξεις (εκατ. €)	Συνολική απασχόληση (000)
2000	16,6	10.061,30	788,3
2001	17,1	10.579,90	796,6
2002	16,5	10.284,70	796,2
2003	15,9	9.495,30	776,3
2004	16,3	10.347,80	785,3
2005	17,6	10.729,50	855,1
2006	17,8	11.356,70	885,6
2007	17,5	11.319,20	878,2
2008	16,8	11.635,90	854,4
2009	15,9	10.400,20	798,6
2010	16,0	9.611,30	786,0
2011	15,8	10.504,70	720,6
2012	16,4	10.442,50*	688,8
2013	16,3	12.152,22*	657,1

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος και του World Travel & Tourism Council (WTTC), Αύγουστος 2014.

*Προσμετρούνται και οι εισπράξεις κρουαζιέρας.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα, το ποσοστό συμμετοχής του τουριστικού τομέα στο ΑΕΠ της χώρας είναι σταθερά άνω του 15% (το 2006 άγγιξε το 18%). Οι άμεσες εισπράξεις πλησιάζουν κατά μέσο όρο τα 10 δισ. ευρώ, ενώ στον κλάδο απασχολείται περίπου το 20% των συνολικά απασχολουμένων. Η απασχόληση την περίοδο 2000-2006 παρουσίασε συνεχή άνοδο που συνολικά ήταν της τάξης του 12,34%, αλλά από το 2007 και μετά συρρικνώνεται, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε ετών (συνολική μείωση 25,2% το διάστημα 2007-2013), ακολουθώντας την καθοδική πορεία της συνολικής απασχόλησης στη χώρα μας. Ωστόσο, η πορεία του τουρισμού το 2013 και το 2014 κρίνεται θετική, δεδομένου ότι

τόσο οι αφίξεις ξένων τουριστών όσο και οι εισπράξεις παρουσιάζονται αυξημένες. Επομένως, αυτές οι εξελίξεις καθιστούν και τη ζήτηση για ξεναγούς αυξημένη. Από την άλλη, και η προσφορά ξεναγών ανήλθε αισθητά εντός του 2013 λόγω της αποφοίτησης 80 νέων ξεναγών από τα ταχύρρυθμα προγράμματα κατάρτισης που έχει θεσπίσει το Υπουργείο Τουρισμού.

4.16.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την άσκηση του επαγγέλματος των ξεναγών πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.16.2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.2
Οι βασικές μεταρρυθμίσεις για τους ξεναγούς

Πριν το Ν. 3919/2011	• Ν. 710/1977 (ΦΕΚ 283/Α) «Περί Ξεναγών»
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none"> • Ν. 4093/2012 (ΦΕΚ 222/Α) (υποπαρ. ΙΔ.1), «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» • Ν. 4111/2013 (ΦΕΚ 18/Α), άρθρα 41, 42 του Κεφαλαίου Ι΄ • Ν. 4152/2013 (ΦΕΚ 107/Α) (υποπαρ. Ε.15), «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των νόμων 4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013» • Υπουργική Απόφαση 16368/25-7-2013 (ΦΕΚ 1808 Β)

Πριν το Ν. 3919/2011, η άσκηση του επαγγέλματος του ξεναγού ρυθμιζόταν από το Ν. 710/1977, ο οποίος προέβλεπε την υποχρεωτική έκδοση διοικητικής άδειας και τη χορήγηση από τον ΕΟΤ του ειδικού δελτίου ταυτότητας ξεναγού. Με το Ν. 4093/2012, σε συμμόρφωση προς τις επιταγές του Ν. 3919/2011, η έκδοση διοικητικής άδειας αντικαθίσταται με την αναγγελία έναρξης άσκησης επαγγέλματος ξεναγού. Το Υπουργείο Τουρισμού εξετάζει εντός δέκα (10) ημερών τα υποβληθέντα σε αυτό στοιχεία προκειμένου να διαπιστώσει εάν συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις για την άσκηση του εν λόγω επαγγέλματος. Εάν πληρούνται όλες οι νόμιμες προϋποθέσεις, και εντός του προαναφερθέντος χρονικού διαστήματος, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να ασκήσει ελεύθερα το επάγγελμα του ξεναγού, έχοντας λάβει βεβαίωση (απλή επιστολή) συνδρομής των νομίμων προϋποθέσεων για την άσκηση του επαγγέλματος του ξεναγού και εγγραφής

στο οικείο μητρώο, συνοδευόμενη από δελτίο ταυτότητας. Για την έκδοση της ταυτότητας των ξεναγών απαιτείται πληρωμή παραβόλου αξίας 20 ευρώ.

Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 18/VI/2012 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, η τήρηση του χρονικού διαστήματος των δέκα ημερών είναι απαραίτητη, ώστε η εγγραφή στο μητρώο και η έκδοση δελτίου ταυτότητας να μην λειτουργεί ως «κεκαλυμμένος περιορισμός προηγούμενης διοικητικής άδειας». Επιπλέον, η Επιτροπή Ανταγωνισμού πρότεινε την «επανεξέταση των προϋποθέσεων άσκησης του επαγγέλματος του ξεναγού, προκειμένου να επιτευχθεί η κατ' ουσίαν άρση περιορισμών στην πρόσβαση στο επάγγελμα, αφού δεν πληροί τα κριτήρια της αναλογικότητας η υπάρχουσα προϋπόθεση κατοχής διπλώματος μόνο της Σχολής Ξεναγών του ΟΤΕΚ, κατ' αποκλεισμό άλλων πτυχιούχων με εξειδικευμένες γνώσεις (π.χ. ιστορικοί-αρχαιολόγοι)». Στο πλαίσιο αυτό, οι Ν. 4093/2012, 4111/2013 και 4152/2013 θεσμοθέτησαν ταχύρρυθμα προγράμματα κατάρτισης ξεναγών διάρκειας δύο μηνών, τα οποία απευθύνονται κυρίως σε αποφοίτους τμημάτων Αρχαιολογίας, Ιστορίας και Ιστορίας της Αρχαιολογίας. Τα δύο πρώτα προγράμματα υλοποιήθηκαν από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το Ιόνιο Πανεπιστήμιο (Κέρκυρα) και το κόστος παρακολούθησής τους ανήλθε σε 700 ευρώ και 625 ευρώ, αντίστοιχα. Ο συνολικός αριθμός των συμμετεχόντων ήταν 80 άτομα και τα προγράμματα ολοκληρώθηκαν το καλοκαίρι του 2013. Τα ταχύρρυθμα προγράμματα κατάρτισης στο επάγγελμα του ξεναγού συνεχίστηκαν και το 2014 και το κόστος τους ήταν περίπου 700 ευρώ.

4.16.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Ο Πίνακας 4.16.3. απεικονίζει συγκεντρωτικά πώς οι αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο επηρέασαν το βαθμό απελευθέρωσης του εν λόγω επαγγέλματος. Συγκεκριμένα, στο επάγγελμα του ξεναγού υπήρξε καθολική άρση των σημαντικότερων περιορισμών και διατήρηση μόνο ορισμένων βασικών προϋποθέσεων εκπαίδευσης ή πρακτικής άσκησης.

Η αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης μπορεί να γίνει και από τον υπολογισμό των επιμέρους δεικτών ρύθμισης των ξεναγών, όπως απεικονίζονται στο Διάγραμμα 4.16.1. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ρυθμίσεων εισόδου, μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων σχετικών νόμων, υποχώρησε από 2,80 σε 0,40 μονάδες, ενώ ο δείκτης ρυθμίσεων της συμπεριφοράς ήταν και παρέμεινε ίσος με μηδέν.

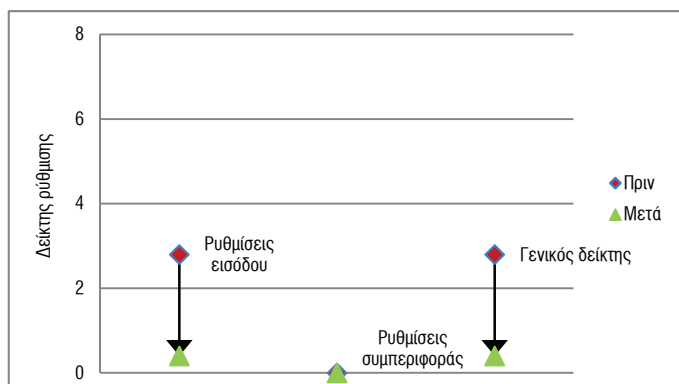
Συνεπώς, και ο γενικός δείκτης σημείωσε μείωση 2,40 μονάδες. Το χαμηλό μέγεθος του δείκτη δείχνει ότι το επάγγελμα του Ξεναγού είναι κατ' ουσίαν απελευθερωμένο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.3
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ξεναγοί

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις*		
Αδειοδότηση	Αντικατάσταση με αναγγελία έναρξης άσκησης επαγγέλματος	Άρση περιορισμού	
Περιοριστικές προϋποθέσεις άσκησης επαγγέλματος	Κατάργηση της υπάρχουσας προϋπόθεσης κατοχής διπλώματος μόνο της Σχολής Ξεναγών του ΟΤΕΚ, κατ' αποκλεισμό άλλων πτυχιούχων με εξειδικευμένες γνώσεις (π.χ. ιστορικοί-αρχαιολόγοι)	Άρση περιορισμών στην πρόσβαση στο επάγγελμα	Υλοποίηση ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης από Πανεπιστήμια και Κέντρα Δια Βίου Μάθησης

* Ν. 4093/2012, 4111/2013 και 4152/2013.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.16.1
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ξεναγοί



4.16.5. Νεοεισερχόμενοι

Για την αξιολόγηση του αριθμού των νεοεισερχόμενων χρησιμοποιούνται στοιχεία από το Μητρώο Ξεναγών που διατηρεί το Υπουργείο Τουρισμού. Στον Πίνακα 4.16.4 παρουσιάζονται τα στοιχεία για την περίοδο

2007-2014 που αφορούν: (α) στο συνολικό αριθμό των ασκούντων το επάγγελμα του Ξεναγού, (β) στον αριθμό των νεοεισερχόμενων, όπως διαμορφώνεται από τον αριθμό των νέων εγγεγραμμένων στο Μητρώο Ξεναγών και (γ) στον αριθμό των διαγραφέντων από το μητρώο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.4

Αριθμός Ξεναγών, νεοεισερχόμενοι και διαγραφέντες στο Μητρώο Ξεναγών

Έτος	Αριθμός ασκούντων το επάγγελμα	Νέοι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο	Διαγραφές ***	Σύνολο
2007	1.703	3* + 22**	1	1.727
2008	1.727	2* + 14**	5	1.738
2009	1.738	9**	1	1.746
2010	1.746	1* + 4**	0	1.751
α' τρίμηνο 2011	1.751	2**	0	1.753
β' τρίμηνο 2011	1.753	Απρίλιος: 76* Μάιος: 43* Ιούνιος: 30* + 3**	0	1.905
γ' τρίμηνο 2011	1.905	Ιούλιος: 1**	0	1.906
δ' τρίμηνο 2011	1.906	0	2	1.904
α' τρίμηνο 2012	1.904	Φεβρουάριος: 2* Μάρτιος: 3**	0	1.909
β' τρίμηνο 2012	1.909	Απρίλιος: 2** Μάιος: 1** Ιούνιος: 1**	0	1.913
γ' τρίμηνο 2012	1.913	Ιούλιος: 1** Σεπτέμβριος: 1*	0	1.915
δ' τρίμηνο 2012	1.915	0	0	1.915
α' τρίμηνο 2013	1.915	1*	0	1.916
β' τρίμηνο 2013	1.916	4**	0	1.920
γ' τρίμηνο 2013	1.920	70	0	1.990
δ' τρίμηνο 2013	1.990	7	0	1.997
α' τρίμηνο 2014	1.997	39	0	2.036
β' τρίμηνο 2014	2.036	83	0	2.119
γ' τρίμηνο 2014	2.119	0	0	2.119
δ' τρίμηνο 2014	2.119	0	0	2.119

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού, Γενική Διεύθυνση Τουριστικής Πολιτικής και Οργάνωσης, Δ/ση Τουριστικής Πολιτικής και Συντονισμού, Τμήμα Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

* Πρόκειται για νέους Ξεναγούς, οι οποίοι αποφοίτησαν από τις Σχολές Ξεναγών.

** Πρόκειται για Ξεναγούς, οι οποίοι διέθεταν από το παρελθόν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος, αλλά δεν είχαν εγγραφεί στο αρχείο που συστηματικά άρχισε να τηρεί η υπηρεσία από το 2003 και βασιζόταν στην κωδικοποίηση του Μητρώου Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΜΗΤΕ).

*** Λόγω θανάτου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 4.16.4, παρουσιάζεται αύξηση στους ασκούντες το επάγγελμα του ξεναγού, από 1.703 άτομα στην αρχή του 2007 σε 2.119 άτομα στο τέλος του 2014, ήτοι αύξηση της τάξης του 24,42%. Η σημαντικότερη αύξηση παρατηρείται το β' τρίμηνο του 2011, καθώς εκείνη την περίοδο υπήρξε μαζική αποφοίτηση από τις σχολές ξεναγών και αύξηση των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα.

Εάν κρίνουμε την απασχόληση των ξεναγών από το μητρώο που διατηρεί το Υπουργείο Τουρισμού, φαίνεται ότι, παρά την οικονομική κρίση, ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε στο εν λόγω επάγγελμα. Αυτό πιθανώς να οφείλεται και στο γεγονός ότι ο τουρισμός και η επαγγελματική δραστηριότητα των ξεναγών στηρίζεται σε μεγάλο ποσοστό στην εξωτερική –και όχι στην εγχώρια– ζήτηση, δηλαδή στους εκατομμύρια αλλοδαπούς τουρίστες που επισκέπτονται κάθε χρόνο τη χώρα μας και οι οποίοι διατηρούν τη ζήτηση για ξεναγούς σε σχετικά υψηλά επίπεδα. Επιπρόσθετα, η αποφοίτηση των ξεναγών από τα ταχύρρυθμα προγράμματα κατάρτισης, όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 4.16.4, έχει οδηγήσει σε περαιτέρω αύξηση των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα εντός του 2013 και 2014.

4.16.6. Τιμές/αμοιβές

Όσον αφορά τις αμοιβές των ξεναγών, το νέο νομοθετικό πλαίσιο δεν φαίνεται να επηρεάζει το συγκεκριμένο ζήτημα. Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξεναγών αναφέρει τη δραστηριοποίηση πανελλαδικά έξι σωματείων-ενώσεων ξεναγών, όπως π.χ. το Σωματείο Διπλωματούχων Ξεναγών με έδρα την Αθήνα, το Σωματείο Επαγγελματιών Ξεναγών Κρήτης και Θήρας, κ.ά. Οι αμοιβές συνήθως καθορίζονται μέσω συλλογικών συμβάσεων εργασίας που υπογράφονται ανάμεσα στα σωματεία των ξεναγών και τους κατά τόπους Συνδέσμους Τουριστικών και Ταξιδιωτικών Γραφείων. Από την άλλη, το κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους ξεναγούς δεν ρυθμίζεται, αλλά καθορίζεται από την αγορά (δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από το Υπουργείο Τουρισμού).

Ο Πίνακας 4.16.5 δείχνει ενδεικτικά την αμοιβή κάποιων συγκεκριμένων υπηρεσιών των ξεναγών όπως διαμορφώθηκαν από τις συλλογικές συμβάσεις που υπογράφηκαν μεταξύ του «Σωματείου Διπλωματούχων Ξε-

ναγών» που απασχολούνται στην περιοχή Αθηνών-Πειραιώς και Περιχώρων και του «Συνδέσμου των Εν Ελλάδι Τουριστικών και Ταξιδιωτικών Γραφείων» κατά τη χρονική περίοδο 2008-2010. Οι αμοιβές που συμφωνήθηκαν το 2010 έχουν ισχύ μέχρι και σήμερα, εφόσον δεν έχει υπάρξει καταγγελία της τελευταίας συλλογικής σύμβασης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16.5
Αμοιβές Ξεναγών

Υπηρεσίες/Αμοιβές σε €	Από 1/11/2008	Από 1/11/2009	Από 1/11/2010
Ξενάγηση μισής μέρας μέσα στην πόλη	1 έως 25 άτομα: 48,78 26 έως 50 άτομα: 49,08	1 έως 25 άτομα: 49,99 26 έως 50 άτομα: 50,30	1 έως 25 άτομα: 51,48 26 έως 50 άτομα: 51,80
Ξενάγηση μισής μέρας έξω από την πόλη	1 έως 25 άτομα: 51,27 26 έως 50 άτομα: 56,45	1 έως 25 άτομα: 52,55 26 έως 50 άτομα: 57,86	1 έως 25 άτομα: 54,12 26 έως 50 άτομα: 59,59
Ξενάγηση ολοήμερη μέσα στην πόλη	1 έως 25 άτομα: 57,63 26 έως 50 άτομα: 60,13	1 έως 25 άτομα: 58,96 26 έως 50 άτομα: 61,63	1 έως 25 άτομα: 60,72 26 έως 50 άτομα: 63,47
Ξενάγηση ολοήμερη έξω από την πόλη	1 έως 25 άτομα: 72,54 26 έως 50 άτομα: 80,99	1 έως 25 άτομα: 74,35 26 έως 50 άτομα: 83,01	1 έως 25 άτομα: 76,58 26 έως 50 άτομα: 85,50
Ξενάγηση πολυήμερη (ημερήσιες αποδοχές)	1 έως 25 άτομα: 80,05 26 έως 50 άτομα: 82,22	1 έως 25 άτομα: 82,05 26 έως 50 άτομα: 84,27	1 έως 25 άτομα: 84,51 26 έως 50 άτομα: 86,79
Ξενάγηση νυχτερινή	1 έως 25 άτομα: 52,53 26 έως 50 άτομα: 55,23	1 έως 25 άτομα: 53,84 26 έως 50 άτομα: 56,61	1 έως 25 άτομα: 55,45 26 έως 50 άτομα: 58,30
Εργαζόμενοι σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους – Αμοιβή ανά ώρα Ξενάγησης	1 έως 25 άτομα: 28,76 26 έως 50 άτομα: 34,36	1 έως 25 άτομα: 29,47 26 έως 50 άτομα: 35,21	1 έως 25 άτομα: 30,35 26 έως 50 άτομα: 36,26
Κρουαζιέρα με Ξενάγηση	82,22	84,27	86,79

Όπως φαίνεται στον πίνακα, οι αμοιβές των Ξεναγών που ανήκουν στο συγκεκριμένο Σωματείο, το οποίο αριθμεί και τα περισσότερα μέλη (περίπου 1.000) συγκριτικά με τα υπόλοιπα Σωματεία Ξεναγών (Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξεναγών), παρουσίασαν αύξηση στις βασικές προσφερόμενες υπηρεσίες την τριετία 2008-2010, η οποία αθροιστικά προσεγγίζει το 5,5%. Συγκεκριμένα, οι βασικές αμοιβές για όλες τις υπηρεσίες αυξήθηκαν κατά 2,5% μεταξύ 2008 και 2009 και κατά 3% μεταξύ 2009 και 2010, ενώ τα επόμενα τρία χρόνια παρέμειναν σταθερές στα επίπεδα του 2010.

4.17. Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας

4.17.1. Γενικά

Το αντικείμενο των Ιδιωτικών Γραφείων Ευρέσεως Εργασίας³⁰ (ΙΓΕΕ), καθώς και των υποκαταστημάτων τους, όπως ορίζεται στο Ν. 4093/2012, υποπαράγραφος Ι.Α.9, είναι η μεσολάβηση για τη σύναψη συμβάσεων εξαρτημένης εργασίας μεταξύ εργοδοτών και αναζητούντων εργασία ημεδαπών ή πολιτών κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή νομίμως διαμενόντων στην Ελλάδα πολιτών τρίτων χωρών με δικαίωμα πρόσβασης στην απασχόληση, υπό την προϋπόθεση ότι για συγκεκριμένες ειδικότητες δεν προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις διαφορετικός τρόπος προώθησης στην απασχόληση. Επίσης, τα ΙΓΕΕ επιτρέπεται να ασκούν τη δραστηριότητα της συμβουλευτικής και του επαγγελματικού προσανατολισμού. Η επιπλέον αυτή αρμοδιότητα προστέθηκε με το Ν. 4093/2012.

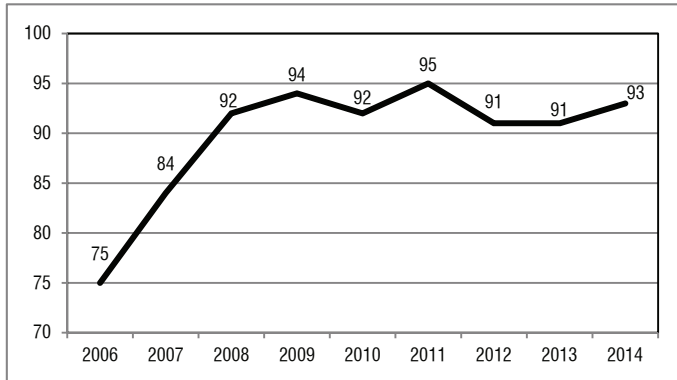
4.17.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Ο αριθμός των ΙΓΕΕ στην Ελλάδα το 2014 ήταν 93. Παρατηρούμε ότι μέσα στην τελευταία επταετία ο αριθμός των ΙΓΕΕ αυξήθηκε κατά 24%, δηλαδή κατά 18 γραφεία από 75 που ήταν το 2006. Στο Διάγραμμα 4.17.1 απεικονίζεται η διαχρονική εξέλιξη του αριθμού των ΙΓΕΕ από το 2006 μέχρι και το 2014. Ο αριθμός των ΙΓΕΕ αυξανόταν, με εξαίρεση το 2010, με φθίνοντα ρυθμό, μέχρι και το 2011, οπότε και έφθασε στο μέγιστό του με 95 ΙΓΕΕ ανά την επικράτεια. Για τα επόμενα δύο έτη μειώνεται σε 91, ενώ το 2014 αυξάνεται σε 93. Ο ρυθμός μεταβολής του αριθμού των ΙΓΕΕ, αν εξαιρέσει κανείς την περίοδο από 2006 έως 2007, είναι πάντα μικρότερος του 10%, ενώ τα τελευταία δύο έτη κυμαίνεται κοντά στο 2%.

Είναι πάντως χαρακτηριστικό ότι τα ΙΓΕΕ αποτελούν τον λιγότερο δεδομένο τρόπο εύρεσης εργασίας στην Ελλάδα. Αντλώντας πληροφόρηση από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ (Πίνακας 4.17.1),

³⁰ Η ονομασία αυτής της επαγγελματικής δραστηριότητας ήταν Ιδιωτικά Γραφεία Συμβούλων Εργασίας. Με την ψήφιση του Ν. 4052/2012, άρθ. 110, παρ. 1 η ονομασία άλλαξε σε Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.17.1
Αριθμός ΙΓΕΕ, 2006-2014



Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.17.1
Είδος ενεργειών προς ανεύρεση εργασίας (% ανέργων)

	1999	2005	2010	2014
Περιμένουν αποτελέσματα αίτησης	12,8	21,7	21,7	16,8
Περιμένουν ειδοποίηση από δημόσιο γραφείο ευρέσεως εργασίας	23,2	47,7	44,4	23,4
Περιμένουν αποτελέσματα διαγωνισμού για δημόσια υπηρεσία	3,7	10,1	5,3	3,7
Ήρθαν σε επαφή με δημόσιο γραφείο ευρέσεως εργασίας	34,8	62,0	62,3	65,6
Ήρθαν σε επαφή με ΙΓΕΕ	5,6	11,4	8,3	3,4
Απευθύνθηκαν σε εργοδότες	80,2	84,8	87,3	89,7
Απευθύνθηκαν σε συγγενείς, φίλους, εργατικά σωματεία κλπ.	87,1	87,0	89,8	94,4
Έγραψαν ή απάντησαν σε αγγελίες	25,4	29,5	27,9	40,6
Έψαξαν σε αγγελίες εφημερίδων ή περιοδικών	63,4	70,1	71,3	77,4
Έδωσαν εξετάσεις, συνέντευξη	14,1	18,9	19,2	16,9
Έψαξαν να αγοράσουν ή να νοικιάσουν ακίνητο, εξοπλισμό	1,5	1,3	0,9	1,1
Έκαναν ενέργειες για τις απαραίτητες άδειες για οικονομικούς πόρους	1,4	1,8	1,8	1,6
Άλλες ενέργειες	11,5	14,3	13,3	17,6

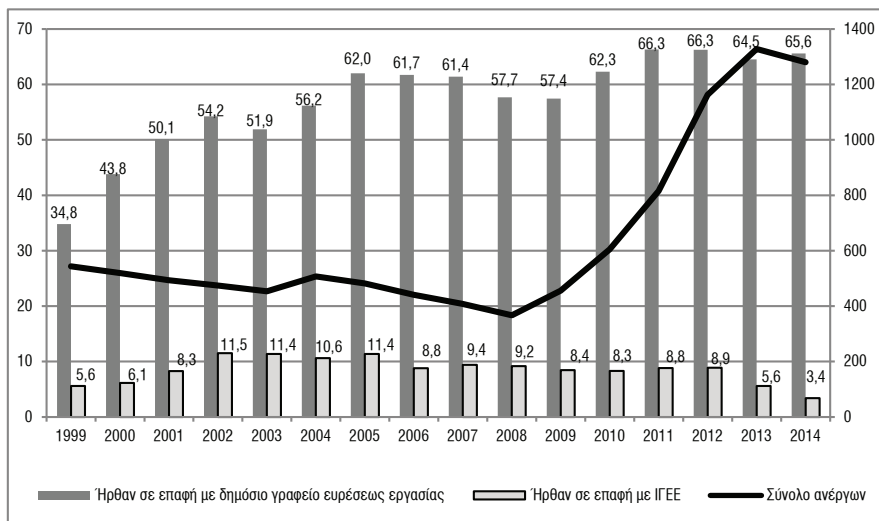
Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ, β' τρίμηνα.

οι άνεργοι φαίνεται να προτιμούν πιο παραδοσιακές μεθόδους εξεύρεσης εργασίας, ενώ και οι άτυπες διαδικασίες βρίσκονται ψηλά στις προτιμήσεις τους. Έτσι για το 2014 το 94,4% των ανέργων απευθύνθηκε σε συγγενείς, φίλους και εργατικά σωματεία, το 89,7% επικοινωνήσε απευθείας με εργοδότες και το 77,4% έψαξε σε αγγελίες. Υψηλό ποσοστό στις μεθόδους που χρησιμοποίησαν οι άνεργοι για εξεύρεση εργασίας κατέχουν και τα δημόσια γραφεία ευρέσεως εργασίας με 65,6%, ενώ αν σε αυτούς προσθέσουμε και όσους περιμένουν απάντηση από τα τελευταία, 16,8%, τότε τα δημόσια γραφεία ευρέσεως εργασίας αποτελούν τρόπο ανεύρεσης εργασίας για το διόλου ευκαταφρόνητο 82,4% των ανέργων³¹. Στον αντίποδα, στα ΙΓΕΕ απευθύνεται μόλις το 3,4% των ανέργων, έναντι 11,4% που ήταν το 2005.

Στο Διάγραμμα 4.17.2 παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του ποσοστού των ανέργων που απευθύνονται σε ΙΓΕΕ και αυτών που καταφεύγουν σε δημόσια γραφεία ευρέσεως εργασίας. Το ποσοστό των ανέργων που προσπαθεί να βρει εργασία μέσω δημόσιων γραφείων ευρέσεως εργασίας είναι κοντά στο 60%. Το αντίστοιχο ποσοστό για τα ΙΓΕΕ, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις, δεν ξεπερνά το 10%. Εξαιρέση αποτελούν ορισμένα έτη στην αρχή της δεκαετίας του 2000. Αυτό σε συνδυασμό με τα ευρήματα από τον Πίνακα 4.17.1 αντικατοπτρίζει τις προτιμήσεις τόσο των εργαζομένων όσο και των εργοδοτών. Από τη στιγμή που υπάρχουν δημόσιοι φορείς που προσφέρουν παρόμοιες υπηρεσίες με των ΙΓΕΕ δωρεάν, οι εργοδότες έχουν μεγαλύτερο κίνητρο να τις χρησιμοποιήσουν έναντι των ΙΓΕΕ, ελκύνοντας περισσότερους άνεργους προς τα εκεί. Ενδιαφέρον είναι ότι οι προτιμήσεις των ανέργων σχετικά με τον τρόπο εύρεσης εργασίας δεν μεταβάλλονται ακόμα και σε περιόδους υψηλής ανεργίας. Συνοπτικά, τα ΙΓΕΕ αποτελούν τη λιγότερο δημοφιλή ενέργεια εξεύρεσης εργασίας για τους άνεργους και αυτό αντικατοπτρίζεται σε κάποιο βαθμό και στον μικρό αριθμό τους.

³¹ Πάντως οι δύο αυτές ομάδες σε μεγάλο βαθμό μπορεί να ταυτίζονται, οπότε είναι πιο σωστό να αναλύονται ξεχωριστά.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.17.2
Ποσοστό ανέργων που απευθύνθηκαν σε ΙΓΕΕ ή δημόσιο γραφείο
ευρέσεως εργασίας, 1999-2014



Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ, β' τρίμηνα.

4.17.3. Θεσμικό πλαίσιο

Οι βασικότεροι νόμοι και κανονισμοί που ρυθμίζουν τη λειτουργία των ΙΓΕΕ μέχρι πρότινος ήταν ο Ν. 2874/2000, η Υ.Α. 30342/2002, ο Ν. 3144/2003 και ο Ν. 3996/2011. Μέσα στο 2012, στα πλαίσια προσαρμογής της εθνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις της Οδηγίας 2006/123/ΕΚ και προκειμένου να ρυθμιστούν ειδικά θέματα σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3919/2011, εκδόθηκε η Υπουργική Εγκύκλιος (3644/138-28.2.2012) του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, η οποία παρέχει οδηγίες σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 3919/2011 με στόχο την ομοιόμορφη αντιμετώπιση από τις αρμόδιες υπηρεσίες της διαδικασίας άσκησης του επαγγέλματος των Ιδιωτικών Γραφείων Ευρέσεως Εργασίας. Επίσης, ψηφίστηκε ο Ν. 4052/2012, ο οποίος εισάγει ενιαίο, σαφές νομοθετικό πλαίσιο για τη σύσταση και λειτουργία των Ιδιωτικών Γραφείων Ευρέσεως Εργασίας, καθώς και ο Ν. 4093/2012, που με την υποπαράγραφο ΙΑ.9 τροποποιεί ορισμένες προηγούμενες διατάξεις. Τέλος, εκδόθηκε

ερμηνευτική εγκύκλιος (26352/839-28.11.2012) από το αρμόδιο υπουργείο, όπου διευκρινίζονται επακριβώς οι αλλαγές που περιλαμβάνονται στο Ν. 4093/2012.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Π.Δ. 160/1999, το οποίο έχει καταργηθεί με το Ν. 4052/2012, οι κατηγορίες των θέσεων εργασίας στις οποίες επιτρεπόταν η σύσταση ΙΓΕΕ ήταν α) καλλιτέχνες ακροάματος και θεάματος, β) πρόσωπα εποπτείας ή διεύθυνσης ή εμπιστοσύνης, γ) λογιστές ή φοροτεχνικοί, δ) προσωπικό καθαριότητας χώρων, ε) απασχολούμενοι στις οικοδομές και στις τεχνικές εργασίες, στ) ξεναγοί, ζ) μοντέλα, η) αποκλειστικές νοσοκόμες, θ) πρόσωπα φροντίδας ηλικιωμένων και ι) οικόσιτο προσωπικό. Με το Ν. 4052/2012 καταργείται η ενδεικτική απαρίθμηση των ειδικοτήτων που προωθούνται στην απασχόληση μέσω ΙΓΕΕ, καθόσον ορισμένες εξ αυτών δεν είναι δυνατό να προωθηθούν μέσω των ΙΓΕΕ στην απασχόληση, επειδή είτε οι έχοντες αυτές τις ειδικότητες συνάπτουν κατά κύριο λόγο συμβάσεις έργου, είτε επειδή προβλέπεται ειδικός τρόπος προώθησής τους στην απασχόληση.

Η σύσταση ΙΓΕΕ περιγράφεται στο άρθρο 99 του Ν. 4052/2012, ενώ οι όροι, οι προϋποθέσεις και τα απαραίτητα δικαιολογητικά απαριθμούνται στο άρθρο 101 του ίδιου νόμου και πιο πρόσφατα επικαιροποιήθηκαν με το Ν. 4093/2012, υποπαράγραφος ΙΑ.9, ενώ η όλη διαδικασία για την έναρξη καθορίζεται στο άρθρο 103 του Ν. 4052/2012. Η ακριβής διαδικασία αίτησης αδειοδότησης για ΙΓΕΕ περιγράφεται με μεγάλη λεπτομέρεια στην Υπουργική Εγκύκλιο (3644/138-28.2.2012), όπου επισυνάπτονται και σχετικά υποδείγματα αναγγελίας έναρξης, καθώς και στην ερμηνευτική εγκύκλιο (26352/839-28.11.2012). Φυσικά ή νομικά πρόσωπα μπορούν να συστήνουν ΙΓΕΕ. Αυτά δεν αποκλείονται από την άσκηση άλλης δραστηριότητας, πέραν της μεσολάβησης, ενώ η προϋπόθεση ότι αυτή θα ασκείται εκτός του χώρου που θα λειτουργεί το ΙΓΕΕ καταργείται πλέον με το Ν. 4093/2012.

Για τη σύσταση και λειτουργία των ΙΓΕΕ προβλέπεται στο άρθρο 103 του Ν. 4052/2012 επιτόπιος έλεγχος τριμελούς επιτροπής του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) και κατάθεση συμπληρωμένου εντύπου ελέγχου στη Διεύθυνση Απασχόλησης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Η διαδικασία αδειοδότησης έχει εναρμονιστεί πλήρως με τις διατάξεις του άρθρου 3 του Ν. 3919/2011 και η αρμόδια διοικητική αρχή οφείλει εντός τριών μηνών να απαντήσει αρνητικά ή θετικά.

Βασικές προϋποθέσεις για τη σύσταση ΙΓΕΕ είναι: α) το φυσικό πρόσωπο να είναι Έλληνας υπήκοος ή υπήκοος κράτους-μέλους της ΕΕ ή ομογενής, που νόμιμα διαμένει στην Ελλάδα ή υπήκοος των κρατών-μελών του ενιαίου ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου. Για τα νομικά πρόσωπα αρκεί να έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους-μέλους, β) το φυσικό πρόσωπο ή ο νόμιμος αντιπρόσωπος να μην έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για απάτη, υπεξαίρεση, κλοπή, πλαστογραφία, κλπ. και γ) η διαμεσολάβηση των ΙΓΕΕ να γίνεται χωρίς οικονομική επιβάρυνση για τον εργαζόμενο.

Τα ΙΓΕΕ για να πιστοποιηθούν πρέπει να διαθέτουν, όπως καθορίζονται με το Ν. 4093/2012: 1) κτιριακή υποδομή που πληροί τις ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας, 2) προσωπικό με τα διευθυντικά στελέχη να διαθέτουν πτυχίο ΑΕΙ ή ΤΕΙ σε αντικείμενο συναφές με θέματα αγοράς εργασίας και διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού ή 2ετή εμπειρία σε αντίστοιχα θέματα (παλαιότερα ήταν τετραετής). Ο διευθυντής μπορεί να είναι και ο ιδιοκτήτης αρκεί να έχει τα κατάλληλα προσόντα, ενώ οφείλει να εργάζεται καθημερινά στο ΙΓΕΕ, είτε με πλήρη είτε με μερική απασχόληση (άρθρο 100, Ν. 4052/2012). Η προϋπόθεση της διετούς εμπειρίας ουσιαστικά επιτρέπει και στους εργαζόμενους που έχουν αυτό το προσόν να ασκούν διαμεσολαβήσεις. Η όλη διαδικασία θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί εντός τριμήνου, αφού μετά την παρέλευσή του εάν δεν έχει εκδοθεί απαγόρευση άσκησης δραστηριότητας, αυτή ασκείται ελεύθερα. Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 106 του Ν. 4052/2012 ο καθορισμός τιμήματος μεσολάβησης διαμορφώνεται ύστερα από ελεύθερη συμφωνία του ΙΓΕΕ και του εργοδότη που προσλαμβάνει τον εργαζόμενο.

Σε γενικές γραμμές, οι Νόμοι 4052/2012 και 4093/2012 συντέλεσαν στην εξειδίκευση και εφαρμογή του Ν. 3919/2011, αφού μεταξύ άλλων διεύρυναν το αντικείμενο των ΙΓΕΕ, μείωσαν το χρόνο της απαιτούμενης επαγγελματικής εμπειρίας του διευθυντή, κατήργησαν τον απαιτούμενο τεχνικό εξοπλισμό και τον ελάχιστο χώρο (75 τ.μ. για κύρια εγκατάσταση και 40 τ.μ. για υποκατάστημα), διευκόλυναν τη δημιουργία υποκαταστημάτων και έδωσαν τη δυνατότητα υποβολής της αναγγελίας έναρξης μέσω των Ενιαίων Κέντρων Εξυπηρέτησης. Τέλος, παρέχεται η δυνατότητα διασυννοριακής παροχής υπηρεσιών ΙΓΕΕ από ΙΓΕΕ εγκαταστημένα σε άλλες χώρες μέλη της Ε.Ε. χωρίς απαραίτητη εγκατάσταση στην Ελλάδα.

4.17.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), τα ΙΓΕΕ παρουσίαζαν περιορισμούς ως προς τον αριθμό και το εύρος τους, εφόσον απαιτούνταν μία πολύπλοκη διαδικασία αδειοδότησης, τετραετής προϋπηρεσία σε θέματα διαχείρισης ανθρωπίνων πόρων και ένα σημαντικό αρχικό κόστος εισόδου. Οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα με το Ν. 3919/2011 και τους επακόλουθους νόμους και εγκυκλίους (Πίνακας 4.17.2) συντέλεσαν στην ουσιαστική μείωση του αρχικού κόστους ίδρυσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.17.2

Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις*		
Αδειοδότηση	Κατάργηση της απαίτησης διοικητικής άδειας και αντικατάστασή της με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Πτυχίο σε συναφές αντικείμενο και διετής εμπειρία	Μείωση απαιτούμενης επαγγελματικής εμπειρίας για διευθυντή (από 4 σε 2 έτη) Διευκόλυνση άσκησης δραστηριότητας από εργαζόμενους που έχουν τα προβλεπόμενα προσόντα	
Άλλοι περιορισμοί-ρυθμίσεις	Κατάργηση απαιτούμενου τεχνολογικού εξοπλισμού. Κατάργηση ελάχιστων τ.μ. για έδρα και υποκατάστημα	Παραμένουν σε ισχύ μόνο προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας σύμφωνα με την Οδηγία 89/65/ΕΟΚ	
Αποκλειστική διάθεση απαγόρευση	Τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα μπορούν να ασκούν και άλλες δραστηριότητες πέραν της μεσολάβησης και εντός του χώρου που θα λειτουργεί το ΙΓΕΕ	Άρση περιορισμού	

* ΥΕ (3644/138-28.02.2012) του ΥπεΚΑΠ, Ν. 4052/2012, Ν. 4093/2012, ΕΕ (26352/839-28.11.2012) του ΥπεΚΑΠ.

Ειδικότερα, η αδειοδότηση έχει μετατραπεί σε υποχρέωση αναγγελίας μέσω των Ενιαίων Κέντρων Εξυπηρέτησης, ενώ και η απαιτούμενη κτιριακή υποδομή τόσο για το κεντρικό κατάστημα, όσο και για το υποκατάστημα είναι πλέον λιγότερο απαιτητική. Οι όποιες ρυθμίσεις συνεχίζουν να υφίστανται έχουν σκοπό τη διαφύλαξη των προσωπικών δεδομένων

των αναζητούμενων εργασία και των εργοδοτών ή υπόκεινται σε κανόνες ασφάλειας και υγιεινής. Επιπροσθέτως, διευκολύνεται η διαδικασία άσκησης της δραστηριότητας του ΙΓΕΕ σε υποκατάστημα, καθώς ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει από τα απαιτούμενα δικαιολογητικά μόνο αυτά που αναφέρονται αποκλειστικά στο υποκατάστημα και αυτά που έχει καταθέσει ήδη στην ανωτέρω αρχή για την κύρια εγκατάσταση ή για άλλο υποκατάστημα, αλλά έχει παρέλθει η ημερομηνία ισχύος τους. Το ίδιο ισχύει και στη μεταβολή της έδρας του ΙΓΕΕ ή του υποκαταστήματος.

Επιπλέον, η απαιτούμενη προϋπηρεσία έχει μειωθεί σε δύο έτη διευκολύνοντας την άσκηση της δραστηριότητας των διαμεσολαβήσεων και από άλλο εργαζόμενο πέραν του διευθυντή, εάν έχει τα προσόντα που προβλέπονται για το διευθυντή (απαιτούμενο πτυχίο, εμπειρία σε θέματα ανθρώπινου δυναμικού).

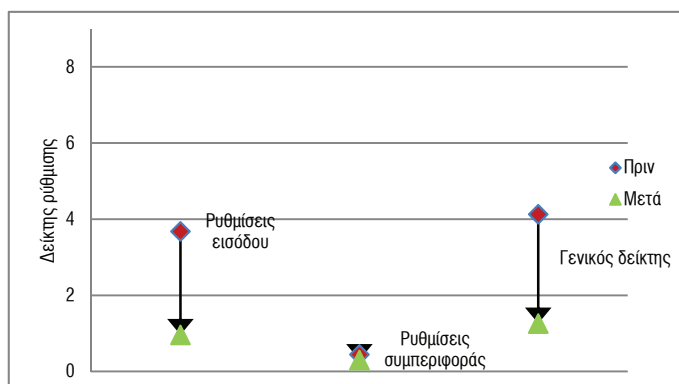
Επίσης, διευρύνεται το αντικείμενο των ΙΓΕΕ, αφού επιτρέπεται πέραν των διαμεσολαβήσεων για τη σύναψη συμβάσεων εξαρτημένης εργασίας να ασκούν και τις παρεμφερείς με το αντικείμενο τους δραστηριότητες της συμβουλευτικής και του επαγγελματικού προσανατολισμού. Οι δραστηριότητες αυτές ασκούνται σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που θέτει το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Επιπλέον, προβλέπεται η δυνατότητα διασυνοριακής παροχής υπηρεσιών ΙΓΕΕ από αντίστοιχα εγκατεστημένα σε άλλες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς να αποκτήσουν απαραίτητα εγκατάσταση στην Ελλάδα, γνωστοποιώντας ή υποβάλλοντας σχετική δήλωση στη Διεύθυνση Απασχόλησης του Υπουργείου Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Τέλος, η αμοιβή από τη μεσολάβηση θα συνεχίσει να επιβαρύνει αποκλειστικά τον εργοδότη, αλλά θα γίνεται με ελεύθερη διαπραγμάτευση καταργώντας το προηγούμενο καθεστώς που ίσχυε και έθετε πλαφόν 10% επί του συνόλου των ετήσιων αποδοχών του εργαζόμενου.

Σε γενικές γραμμές, η νέα νομοθεσία έχει απλουστεύσει πολύ τη διαδικασία ίδρυσης ΙΓΕΕ και φαίνεται να αίρει ορισμένες προηγούμενες αυστηρές ρυθμίσεις.

Ο βαθμός απελευθέρωσης αξιολογείται με τη χρήση δεικτών, όπως απεικονίζονται στο Διάγραμμα 4.17.3. Ειδικότερα, υπολογίζεται ο γενικός δείκτης ρύθμισης πριν και μετά από την ψήφιση και την εφαρμογή του Ν. 3919/2011. Ο δείκτης διασπάται σε επιμέρους δείκτες που αντικατοπτρίζουν τις ρυθμίσεις στην είσοδο και συμπεριφορά στο συγκεκριμένο επάγγελμα. Ο γενικός δείκτης των ΙΓΕΕ και πριν τις μεταρρυθμίσεις δεν

ήταν ιδιαίτερα υψηλός (4,13), ενώ μετά τις νομοθετικές διατάξεις μειώνεται στο 1,26. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα η βασική συνιστώσα του δείκτη ήταν οι ρυθμίσεις που υπήρχαν στην είσοδο στο επάγγελμα και λιγότερο στη λειτουργία. Η μετατροπή της άδειας σε αναγγελία και η μείωση της προϋπηρεσίας από τέσσερα σε δύο έτη ουσιαστικά συνέβαλαν στη μείωση του δείκτη εισόδου. Οι ρυθμίσεις συμπεριφοράς που παραμένουν σε ισχύ είναι σχετικά λίγες και αφορούν μόνο προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας σύμφωνα με την Οδηγία 89/65/ΕΟΚ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.17.3
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011:Ιδιωτικά Γραφεία
Ευρέσεως Εργασίας



4.17.5. Νεοεισερχόμενοι

Στόχος αυτής της ενότητας είναι να καταγραφεί διαχρονικά η εξέλιξη του αριθμού των ΙΓΓΕ στην Ελλάδα, καθώς και ο αριθμός των νέων που ανοίγουν, αλλά και αυτών που κλείνουν. Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για να προσεγγίσουμε τα τρία αυτά μεγέθη είναι από τη Διεύθυνση Απασχόλησης του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και αναφέρονται στην περίοδο από 1/1/2007 έως και το τέλος του 2014.

Στον Πίνακα 4.17.3 καταγράφονται τα νέα ΙΓΓΕ, αυτά που κλείνουν και η καθαρή μεταβολή τους. Κατά κανόνα, με εξαίρεση το 2010 και το 2012, οι νεοεισερχόμενοι στο επάγγελμα των ΙΓΓΕ είναι περισσότεροι από αυ-

τούς που αποχωρούν, αυξάνοντας συνεχώς τον αριθμό τους και καταλήγοντας το 2014 να λειτουργούν 93 ΙΓΕΕ από 75 που λειτουργούσαν το 2006³². Ενδιαφέρον είναι και το γεγονός ότι η καθαρή μεταβολή πριν την έναρξη της διαδικασίας απελευθέρωσης, δηλαδή το 2011, ήταν υψηλότερη από ό,τι μετά, αν και η περίοδος μετά το 2011 συμπίπτει με την οικονομική κρίση. Φαίνεται ότι η μείωση στην καθαρή μεταβολή είχε ήδη αρχίσει από το 2009, την αρχή δηλαδή της κρίσης. Το γεγονός αυτό είναι λογικό, αφού η ύπαρξη ΙΓΕΕ συνδέεται στενά με το ύψος της απασχόλησης, η οποία μεταξύ 2009 και 2014 συρρικνώθηκε. Εντούτοις την εξεταζόμενη περίοδο υπάρχει σημαντική αύξηση στον αριθμό των ΙΓΕΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.17.3
ΙΓΕΕ: Νεοεισερχόμενοι, διαγραφές και καθαρή μεταβολή

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Νέοι εγγεγραμμένοι		12	14	8	10	6	5	7	7
Διαγραφές από μητρώα		3	6	6	12	5	9	7	5
Καθαρή μεταβολή		9	8	2	-2	1	-4	0	2
Αριθμός ασκούντων	75	84	92	94	92	95*	91	91	93
Ποσοστό επί της συνολικής δραστηριότητας									
Νέοι εγγεγραμμένοι		14,29	15,22	8,51	10,87	6,32	5,49	7,69	7,53
Διαγραφές από μητρώα		3,57	6,52	6,38	13,04	5,26	9,89	7,69	5,38
Ετήσιες μεταβολές (%)									
Νέοι εγγεγραμμένοι			16,67	-42,86	25,00	-40,00	-16,67	40,00	0,00
Διαγραφές από μητρώα			100,00	0,00	100,00	-58,33	80,00	-22,22	-28,57
Αριθμός ασκούντων		12,00	9,52	2,17	-2,13	3,26	-4,21	0,00	2,20

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, 2014.

*Για κάποιο λόγο υπάρχει ασυνέχεια στη σειρά.

³² Το ότι ένα ΙΓΕΕ κλείνει μπορεί να οφείλεται σε πολλούς λόγους. Ορισμένοι είναι προφανείς (η οικονομική κρίση καθιστά τη λειτουργία ασύμφορη, η αβεβαιότητα στα συνταξιοδοτικά μπορεί να επισπεύδει για τους ιδιοκτήτες των ΙΓΕΕ την απόφαση για συνταξιοδότηση, κλπ.), ενώ άλλοι είναι πιο εξειδικευμένοι (καταγγελίες που μπορεί να οδηγήσουν σε πειθαρχικές κυρώσεις και κλείσιμο). Δυστυχώς, στα στοιχεία που μπορέσαμε να βρούμε δεν υπάρχει κάποια πληροφόρηση που να μας δίνει τη δυνατότητα να εντοπίσουμε την ακριβή αιτία για την οποία κάποιο ΙΓΕΕ έκλεισε.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ενάρξεις ως ποσοστό επί του συνόλου των ΙΓΕΕ, δηλαδή ο ρυθμός εισόδου, βαίνει μειούμενος και από 15,22% που ήταν το 2008 έχει μειωθεί στο 5,49% το 2012, ενώ έκτοτε παρατηρείται μία μικρή ανάκαμψη. Αντιθέτως, ο ρυθμός εξόδου έχει μια ανοδική εξέλιξη μέχρι και το 2010, όταν από 6,52% που ήταν το 2008, το 2010 υπολογίστηκε στο 13%. Από τότε καταγράφει αυξομειώσεις και το 2014 ήταν 5,38%. Παρόμοια εικόνα καταγράφουν και οι ετήσιες μεταβολές, υπερτο-νίζοντας την αύξηση των διαγραφών και τη μείωση των ενάρξεων.

Τα αποτελέσματα τόσο για τον αριθμό των ΙΓΕΕ που λειτουργούν όσο και για την εξέλιξη των νεοεισερχόμενων και των διαγραφών είναι σχετικά αναμενόμενα. Η Ελλάδα είναι μία χώρα όπου διαχρονικά το ποσοστό ανεργίας είναι αρκετά υψηλό. Ιστορικά το ποσοστό ανεργίας δεν έχει πέσει κάτω από 8%. Επιπλέον, το 2014 το μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας υπολογίστηκε από την ΕΛΣΤΑΤ στο δυσθεώρητο 26,5%, καταγράφοντας για πρώτη φορά πτώση από το 2008. Εντούτοις, εκτιμάται ότι το ποσοστό ανεργίας θα μειωθεί μάλλον πιο αργά από ό,τι αυξήθηκε. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι ο αριθμός των ΙΓΕΕ είναι στενά και θετικά συνδεδεμένος με τον οικονομικό κύκλο. Σε περιόδους υψηλής ανεργίας, δηλαδή σε περιόδους με μεγάλο αριθμό ανέργων και μικρό αριθμό εργοδοτών, οι τελευταίοι έχουν πληθώρα επιλογών και οι υπηρεσίες των ΙΓΕΕ δεν είναι τόσο απαραίτητες ή έστω δεν είναι αναγκαίες συνεχώς, αφού οι εργοδότες μπορούν να κρατούν αρχείο αιτήσεων. Είναι πάντως γεγονός ότι η διαδικασία έναρξης ενός ΙΓΕΕ έχει απλοποιηθεί πολύ και το διοικητικό κόστος έχει μειωθεί αισθητά. Αναμένεται λοιπόν ότι, σε περιόδους οικονομικής ευρωστίας, οι ευνοϊκές θεσμικές μεταρρυθμίσεις θα επιδράσουν θετικά και στον αριθμό των ενάρξεων.

4.17.6. Τιμές/αμοιβές

Σύμφωνα με τα ισχύοντα πριν τη μεταρρύθμιση (άρθρο 8 του ΠΔ 160/99), η αμοιβή της διαμεσολάβησης προβλέπεται μόνο από τον εργοδότη και ανέρχεται το πολύ σε 10% επί των ετήσιων αποδοχών μόνο για τον πρώτο χρόνο, αν πρόκειται για σύμβαση αορίστου χρόνου και επί των συνολικών αποδοχών, αν πρόκειται για σύμβαση ορισμένου χρόνου. Επίσης, για συμβάσεις εργασίας στελεχών, των οποίων οι μηνιαίες αποδοχές υπερβαίνουν το επταπλάσιο του κατώτατου ορίου αποδοχών, όπως καθορίζεται από την εκάστοτε Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας

(ΕΓΣΣΕ), η αμοιβή της μεσολάβησης διαμορφωνόταν με ελεύθερη συμφωνία του ΙΓΕΕ και του εργοδότη που προσλαμβάνει το στέλεχος (άρθρο 12 παρ. 6 του Ν. 2874/2000).

Με το νέο καθεστώς ο καθορισμός του τιμήματος μεσολάβησης διαμορφώνεται ύστερα από ελεύθερη συμφωνία του ΙΓΕΕ και του εργοδότη που προσλαμβάνει τον εργαζόμενο (άρθρο 106 του Ν.4052/2012). Δυστυχώς τα ΙΓΕΕ δεν υποχρεούνται να καταθέτουν στοιχεία τιμών, οπότε ήταν αδύνατη η συλλογή αξιόπιστων δεδομένων για το ύψος και την εξέλιξη των τιμών. Σε τηλεφωνική επικοινωνία που είχαμε με ορισμένα ΙΓΕΕ για την εύρεση ατόμου για τη φροντίδα ηλικιωμένου, που θα μένει στο σπίτι 6 ημέρες την εβδομάδα μάς ζητήθηκαν τιμές μεταξύ 200 ευρώ και 300 ευρώ με εξάμηνη εγγύηση. Δηλαδή, αν δε μείνουμε ευχαριστημένοι με τις υπηρεσίες του ατόμου που θα επιλέξουμε, μπορούμε για διάστημα έξι μηνών χωρίς επιπλέον επιβάρυνση να ζητήσουμε να στείλουν κάποιον άλλον. Αν υπολογίσουμε ότι η αμοιβή κάποιου για μια τέτοια εργασία στην Αθήνα κυμαίνεται από 500-600 ευρώ (6.000-7.200 ευρώ ετησίως), τότε η αμοιβή του ΙΓΕΕ που μας ζητήθηκε είναι από 2,7% έως 5% των ετήσιων αποδοχών, ποσό δηλαδή αισθητά χαμηλότερο από το πλαφόν που ίσχυε. Αξίζει να σημειωθεί ότι από την τηλεφωνική επικοινωνία μάς διευκρινίστηκε ότι και παλαιότερα, όταν ίσχυε το πλαφόν, σπάνια το απαιτούσαν στο ακέραιο, ενώ ένας έμμεσος τρόπος έκπτωσης είναι η εγγύηση, η οποία παλαιότερα ήταν μικρότερης χρονικής διάρκειας.

4.18. Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης

4.18.1. Γενικά

Σύμφωνα με το άρθρο 115 του Ν. 4052/2012, ως Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης (ΕΠΑ) ορίζονται τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία συνάπτουν συμβάσεις εργασίας ή σχέσεις εξαρτημένης εργασίας με προσωρινούς απασχολούμενους, με σκοπό να τους τοποθετήσουν σε έμμεσους εργοδότες για να εργαστούν προσωρινά υπό την επίβλεψη και τη διεύθυνσή τους, υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις διατάξεις του Ν. 4052/2012. Ο Ν. 4093/2012 επιτρέπει στις ΕΠΑ επιπλέον της κύριας εργασίας τους να ασκούν: α) μεσολάβηση για εξεύρεση

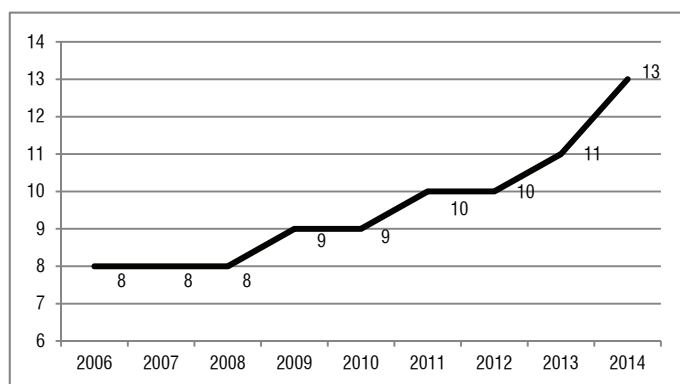
θέσεως εργασίας, για την οποία έχει γίνει αναγγελία έναρξής της στη Διεύθυνση Απασχόλησης και δεν έχει απαγορευτεί η άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας, β) αξιολόγηση ή και κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, και γ) συμβουλευτική και επαγγελματικό προσανατολισμό, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Μέχρι πρότινος η ονομασία αυτής της επαγγελματικής δραστηριότητας ήταν Εταιρεία Προσωρινής Απασχόλησης. Με την ψήφιση του Ν. 4052/2012 και την κατάργηση του περιορισμού σύστασης μόνο με τη μορφή της Α.Ε., η ονομασία άλλαξε σε Επιχείρηση Προσωρινής Απασχόλησης.

4.18.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Ο αριθμός των ΕΠΑ στην Ελλάδα το 2014 ήταν μόλις δεκατρείς. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι από το 2006, οπότε και υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, ο αριθμός των ΕΠΑ δε μεταβλήθηκε ιδιαίτερα, αν και συνολικά έχει παρουσιάσει αύξηση κατά πέντε επιχειρήσεις από οκτώ που λειτουργούσαν το 2006. Στο Διάγραμμα 4.18.1 απεικονίζεται η διαχρονική εξέλιξη του αριθμού των ΕΠΑ που λειτουργούν από το 2006 μέχρι και σήμερα. Ο αριθμός των ΕΠΑ αυξάνεται συνεχώς, αν και για μεγάλα χρονικά διαστήματα παραμένει αμετάβλητος.

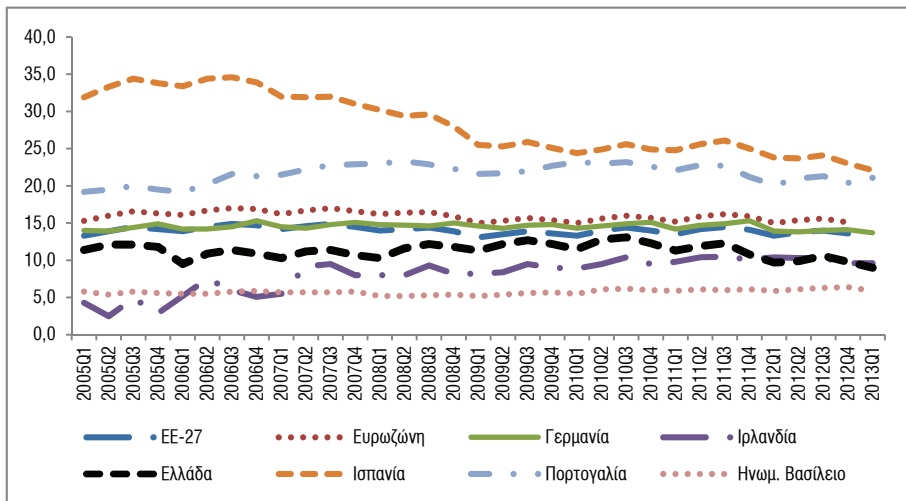
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.18.1
Αριθμός ΕΠΑ, 2006-2014



Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας.
Ίδιοι υπολογισμοί.

Ο αριθμός των ΕΠΑ συνδέεται και με το μέγεθος της προσωρινής απασχόλησης σε μία χώρα. Στην Ελλάδα παραδοσιακά οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης δεν είναι και τόσο διαδεδομένες. Αυτό οφείλεται τόσο σε θεσμικούς λόγους όσο και στη νοοτροπία των ατόμων που σίγουρα προτιμούν πιο μόνιμες μορφές απασχόλησης ή ακόμα και να παραμείνουν άνεργοι μέχρι να βρουν μία τέτοια εργασία. Χαρακτηριστικό είναι ότι το ποσοστό των απασχολούμενων με σύμβαση ορισμένου χρόνου εργασίας στην Ελλάδα κυμαίνεται κοντά στο 12% (συνεχής μαύρη γραμμή στο Διάγραμμα 4.18.2), αν και τα τελευταία έτη φαίνεται να αυξάνεται οριακά³³.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.18.2
Ποσοστό εργαζομένων με σύμβαση ορισμένου χρόνου



Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΚΕΠΕ. Ίδιοι υπολογισμοί.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι το ποσοστό των προσωρινά απασχολούμενων στην Ελλάδα είναι διαχρονικά μικρότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, αν και τα τελευταία έτη καταγράφεται μία σύγκλιση. Επίσης, αν εξαι-

³³ Ο μέσος όρος για το 2014 ήταν 11,7, ενώ ο μέσος όρος για την περίοδο 2005-2014 ήταν 11,4.

ρέσουμε την Ιρλανδία, η Ελλάδα έχει τα χαμηλότερα ποσοστά προσωρινής απασχόλησης από τις χώρες που προσέφυγαν σε οικονομική στήριξη από την Τρόικα, ενώ η χώρα με τα μικρότερα ποσοστά προσωρινής απασχόλησης στην Ευρώπη είναι το Ηνωμένο Βασίλειο (αυτό οφείλεται σε καθαρά θεσμικούς λόγους).

Αν και τα τελευταία χρόνια έχουν επέλθει σημαντικές νομοθετικές ρυθμίσεις ενισχύοντας την ευελιξία της αγοράς εργασίας, το ποσοστό των προσωρινά απασχολούμενων παραμένει σε χαμηλά επίπεδα. Αυτό σε συνδυασμό με τα πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας εξηγεί εν μέρει και το μικρό αριθμό ΕΠΑ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

4.18.3. Θεσμικό πλαίσιο

Η ΕΠΑ διέπεται από τις διατάξεις του Ν. 3144/2003, του Ν. 3996/2011 και του Κ.Ν. 2190/1920 «Περί Ανωνύμων Εταιρειών». Το 2012, στο πλαίσιο προσαρμογής της εθνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις της Οδηγίας 2006/123/ΕΚ και προκειμένου να ρυθμιστούν ειδικά θέματα σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3919/2011, εκδόθηκε η Υπουργική Εγκύκλιος (3644/138-28.2.2012) του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, η οποία παρέχει οδηγίες σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 3919/2011 με στόχο την ομοιόμορφη αντιμετώπιση από τις αρμόδιες υπηρεσίες της διαδικασίας άσκησης του επαγγέλματος των ΕΠΑ. Στη συνέχεια ψηφίστηκε ο Ν. 4052/2012, ο οποίος δημιουργεί ενιαίο, σαφές νομοθετικό πλαίσιο για τη σύσταση και λειτουργία των ΕΠΑ. Επιπλέον ρυθμίσεις για τις ΕΠΑ περιλαμβάνονται και στο Ν. 4093/2012 (υποπαρ. ΙΑ.8), όπου καταργείται η ανάγκη αρχικού κεφαλαίου προκειμένου να ιδρυθεί ΕΠΑ και κάποιες προηγούμενες προϋποθέσεις σχετικές με τα προσόντα του προσωπικού και την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή. Οι ρυθμίσεις του Ν. 4093/2012 εξειδικεύονται σε ερμηνευτική εγκύκλιο (26352/839-28.11.2012) του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας.

Στο άρθρο 115 του Ν. 4052/2012 αναφέρεται ότι οι ΕΠΑ μπορεί να συσταθούν είτε από φυσικό είτε από νομικό πρόσωπο. Οι επιχειρήσεις αυτές δεν επιτρέπεται να ασκούν οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα, ενώ κατ' εξαίρεση επιτρέπεται μετά από χορήγηση ειδικής άδειας να μεσολαβούν για την εξεύρεση θέσεων εργασίας, να λειτουργούν δηλαδή ως ΙΓΕΕ

ή να δραστηριοποιούνται στην αξιολόγηση ανθρωπίνου δυναμικού, εφόσον βέβαια πληρούν τις προϋποθέσεις που ορίζονται από τις σχετικές διατάξεις. Με το Ν. 4093/2012 οι ΕΠΑ μπορούν, επίσης, να ασκούν συμβουλευτική και επαγγελματικό προσανατολισμό.

Επιχείρηση Προσωρινής Απασχόλησης μπορεί πλέον να συσταθεί με οποιαδήποτε εταιρική μορφή και όχι μόνο με τη μορφή της Ανώνυμης Εταιρείας (ΑΕ) όπως ίσχυε πριν το Ν. 4052/2012. Με το Ν. 4093/2012 καταργείται πλήρως η διάταξη που καθόριζε το μετοχικό κεφάλαιό της τουλάχιστον στα 176.083 ευρώ. Για την ίδρυση και λειτουργία ΕΠΑ απαιτείται ειδική άδεια, η οποία παρέχεται από τη Διεύθυνση Απασχόλησης του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Πρόνοιας. Η σύσταση και η λειτουργία της ΕΠΑ περιγράφεται στο άρθρο 123 του Ν. 4052/2012, σε ακόλουθη Υπουργική Εγκύκλιο (3644/138-28.2.2012), καθώς και σε ερμηνευτική εγκύκλιο (26352/839-28.11.2012) του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Η τελευταία παρέχει σαφείς οδηγίες σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4093/2012 με στόχο την ομοιόμορφη αντιμετώπιση από τις αρμόδιες υπηρεσίες της διαδικασίας άσκησης του επαγγέλματος των ΕΠΑ. Η αδειοδότηση των ΕΠΑ έχει πλήρως εναρμονιστεί με το άρθρο 3 του Ν. 3919/2011 και έχει μετατραπεί σε αναγγελία, με τον αρμόδιο φορέα να δεσμεύεται να απαντήσει εντός τριών μηνών θετικά ή αρνητικά. Προκειμένου να λάβει άδεια λειτουργίας, κάθε ΕΠΑ οφείλει να καταθέσει δύο εγγυητικές επιστολές τραπεζής ως οικονομική εγγύηση, την πρώτη για τη διασφάλιση των αποδοχών των προσωρινά απασχολούμενων μισθωτών της και τη δεύτερη για τη διασφάλιση των ασφαλιστικών τους εισφορών (άρθρο 126, Ν. 4052/2012). Το ύψος τους ανέρχεται σε 60 και 30 χιλ. ευρώ αντίστοιχα.

Τα πρόσωπα, στα οποία κατά το νόμο και το καταστατικό της ΕΠΑ έχει ανατεθεί η αρμοδιότητα για τη διοίκηση, τη διαχείριση της περιουσίας αυτής και για την εκπροσώπηση της, θα πρέπει να είναι Έλληνες υπήκοοι ή υπήκοοι κρατών-μελών της ΕΕ, ή υπήκοοι κρατών-μελών του ενιαίου ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου, ή ομογενείς που νόμιμα διαμένουν στην Ελλάδα.

Τα άρθρα 2 και 3 της Υ.Α. 30342/2002 που καθόριζαν 1) τον αριθμό και τα προσόντα του προσωπικού, 2) την κτιριακή υποδομή και 3) τον τεχνικό εξοπλισμό που ήταν αναγκαία προκειμένου να εκδοθεί άδεια λειτουργίας ΕΠΑ καταργούνται με το Ν. 4093/2012.

4.18.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), οι ΕΠΑ παρουσίαζαν περιορισμούς ως προς τον αριθμό και το εύρος τους εφόσον χρειαζόταν μία απαιτητική και πολύπλοκη διαδικασία αδειοδότησης, προσωπικό με συγκεκριμένα εκπαιδευτικά προσόντα, συγκεκριμένη υλικοτεχνική υποδομή και ένα σημαντικό αρχικό κόστος εισόδου (υψηλό μετοχικό κεφάλαιο, υψηλές εγγυητικές επιστολές, ελάχιστα τετραγωνικά για κύρια εγκατάσταση και υποκατάστημα). Επιπλέον, με το προηγούμενο καθεστώς, ΕΠΑ μπορούσε να ιδρυθεί μόνο με τη μορφή της Α.Ε., που συνεπάγεται υψηλότερο διαχειριστικό κόστος και μεγαλύτερη γραφειοκρατία. Οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα με το Ν. 3919/2011 και τους επακόλουθους νόμους και εγκυκλίους (Πίνακας 4.18.1) συντέλεσαν στην ουσιαστική απελευθέρωση του επαγγέλματος των ΕΠΑ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.18.1

Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν.3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις*		
Αδειοδότηση	Κατάργηση της απαίτησης διοικητικής άδειας και αντικατάστασή της με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος	Άρση περιορισμού	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	ΕΠΑ μπορεί να συσταθεί από φυσικό ή νομικό πρόσωπο	Άρση περιορισμού	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Καταργήθηκαν ρυθμίσεις σχετικά με τον ελάχιστο αριθμό απασχολούμενων με συγκεκριμένα προσόντα	Άρση ρύθμισης	
Άλλοι περιορισμοί- ρυθμίσεις	Απαίτηση τεχνικού εξοπλισμού Ελάχιστα τ.μ. για κύρια εγκατάσταση (150) και υποκατάστημα (80) Κατάργηση αρχικού κεφαλαίου (176.083€)	Άρση ορισμένων ρυθμίσεων. Δύο εγγυητικές επιστολές (60+30 χιλ.€, ποσό μικρότερο από πριν) για διασφάλιση εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων προσωρινά απασχολούμενων	
	Διεύρυνση αντικειμένου: δυνατότητα συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού		

* ΥΕ (3644/138-28.2.2012) του ΥΠΕΚΑΠ, Ν. 4052/2012, Ν. 4093/2012, ΕΕ (26352/839-28.11.2012) του ΥΠΕΚΑΠ.

Πιο συγκεκριμένα, η αδειοδότηση έχει γίνει πλέον αναγγελία και εντός 3 μηνών η αρμόδια διοικητική αρχή οφείλει να αποφασίσει για απαγόρευση ή μη της άσκησης της δραστηριότητας. Επιπλέον, απλοποιείται η διαδικασία μεταβολής της έδρας της ΕΠΑ ή του υποκαταστήματός της καθώς χρειάζεται μόνο η υποβολή των δικαιολογητικών που αφορούν τη μεταβολή και όσων έχει παρέλθει η ημερομηνία ισχύος τους. Επίσης, καταργείται ο ελάχιστος αριθμός απασχολούμενων με συγκεκριμένα εκπαιδευτικά προσόντα, η απαίτηση συγκεκριμένου τεχνικού εξοπλισμού και ελάχιστου χώρου 150 τ.μ. για την κύρια εγκατάσταση και 80 τ.μ. για το κάθε υποκατάστημα.

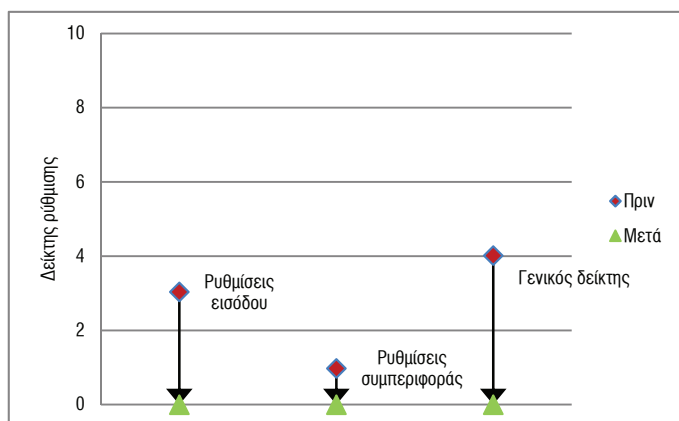
Μία ρύθμιση που αύξανε σημαντικά το κόστος εισόδου ήταν η ύπαρξη ελάχιστου μετοχικού κεφαλαίου 176.083 ευρώ, το οποίο πλέον καταργείται. Βέβαια συνεχίζουν να ισχύουν οι γενικές διατάξεις του εμπορικού κώδικα σχετικά με το κεφάλαιο αναλόγως με τη μορφή της επιχείρησης. Το ύψος των δύο εγγυητικών επιστολών που απαιτούνται για τη διασφάλιση των εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων των προσωρινά απασχολούμενων διαμορφώνεται πλέον στα 60.000 ευρώ και στα 30.000 ευρώ, αντίστοιχα. Η τελευταία αυτή ρύθμιση κρίνεται απαραίτητη και δεν αποτελεί σοβαρό εμπόδιο εισόδου. Τέλος, διευρύνεται το αντικείμενο των ΕΠΑ, αφού τους παρέχεται η δυνατότητα παροχής των παρεμφερών υπηρεσιών της κατάρτισης, της συμβουλευτικής και του επαγγελματικού προσανατολισμού, πάντα με βάση τους όρους και τις προϋποθέσεις που θέτει το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Συνοψίζοντας, η οικονομική δραστηριότητα των ΕΠΑ δεν έχει πλέον σημαντικά εμπόδια εισόδου, ενώ η μοναδική ρύθμιση που συνεχίζει να υφίσταται (εγγυητική επιστολή) έχει υποβαθμιστεί αισθητά και κρίνεται ότι είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστούν οι μισθοί και οι ασφαλιστικές εισφορές των προσωρινά απασχολούμενων.

Χρησιμοποιώντας το γενικό δείκτη ρύθμισης, όπως αυτός απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.18.3, προκύπτει ότι οι ΕΠΑ μετά και τις τελευταίες νομοθετικές ρυθμίσεις δε φαίνεται να καταγράφουν καμία περιοριστική ρύθμιση. Ο γενικός δείκτης των ΕΠΑ πριν τις μεταρρυθμίσεις ήταν 3,04, ενώ μετά τις νομοθετικές διατάξεις μηδενίζεται. Η βασική συνιστώσα του δείκτη ήταν οι ρυθμίσεις που υπήρχαν στην είσοδο στο επάγγελμα και λιγότερο στη λειτουργία. Η μετατροπή της άδειας σε αναγγελία και η μη απαίτηση ειδικών προσόντων συνέβαλαν στη μείωση του δείκτη εισόδου.

Επιπλέον, η κατάργηση των περιορισμών στην εταιρική μορφή, καθώς και η κατάργηση κάποιων άλλων περιορισμών (απαίτηση συγκεκριμένου τεχνικού εξοπλισμού, ελάχιστο εμβαδόν για κύρια εγκατάσταση και υποκατάστημα, κατάργηση αρχικού κεφαλαίου), συντελούν στο μηδενισμό και του δείκτη συμπεριφοράς.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.18.3
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης



4.18.5. Νεοεισερχόμενοι

Στόχος αυτής της ενότητας είναι να καταγραφεί διαχρονικά η εξέλιξη του αριθμού των ΕΠΑ στην Ελλάδα καθώς και ο αριθμός των νέων ΕΠΑ που ανοίγουν αλλά και αυτών που κλείνουν. Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για να προσεγγίσουμε τα τρία αυτά μεγέθη προέρχονται από τη Διεύθυνση Απασχόλησης του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και αναφέρονται στην περίοδο από 1/1/2007 έως και το 2014.

Στον Πίνακα 4.18.2 εκτός από τον αριθμό των ΕΠΑ που λειτουργούν, που παρουσιάστηκε και προηγουμένως, καταγράφονται οι νέες ΕΠΑ, αυτές που κλείνουν και η διαφορά τους, δηλαδή η καθαρή μεταβολή. Όπως και ο αριθμός των ΕΠΑ, έτσι και οι εισροές και εκροές στο συγκεκριμένο

επάγγελμα είναι πολύ μικρές. Ειδικότερα, οι νεοεισερχόμενοι στο επάγγελμα των επιχειρήσεων προσωρινής απασχόλησης την τελευταία εξαετία ήταν πέντε (δύο πριν την ολοκλήρωση των νομοθετικών μεταρρυθμίσεων και τρεις μετά). Η μικρή εισροή ΕΠΑ συνοδεύεται από μηδενική εκροή. Αυτό συνεπάγεται μια καθαρή αύξηση των ΕΠΑ κατά πέντε νέες επιχειρήσεις. Η εικόνα αυτή είναι μάλλον δικαιολογημένη, αν λάβουμε υπόψη μας και τα χαμηλά ποσοστά προσωρινής απασχόλησης και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας λόγω της τρέχουσας οικονομικής κρίσης, που μάλλον μειώνουν τη ζήτηση για τις υπηρεσίες των ΕΠΑ καθώς και το σχετικά υψηλό κόστος έναρξης (ύπαρξη εγγυητικών επιστολών).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.18.2
ΕΠΑ: Νεοεισερχόμενοι, διαγραφές και καθαρή μεταβολή

	Ιανουάριος 2007	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Νέοι εγγεγραμμένοι				1		1		1	2
Διαγραφές από μητρώα									
Καθαρή μεταβολή				1		1		1	2
Αριθμός ασκούντων	8	8	8	9	9	10	10	11	13
Ποσοστό επί της συνολικής δραστηριότητας									
Νέοι εγγεγραμμένοι	0	0	0	11,11	0	10	0	9,09	15,38
Διαγραφές από μητρώα	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ετήσιες μεταβολές (%)									
Νέοι εγγεγραμμένοι		-	-	-	-100	-	-100	-	100
Διαγραφές από μητρώα		-	-	-	-	-	-	-	-
Αριθμός ασκούντων		0	0	12,5	0	11,11	0	10	18,18

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Ίδιοι υπολογισμοί.

4.18.6. Τιμές/αμοιβές

Με το καινούργιο καθεστώς δεν καθορίζεται αμοιβή για την ΕΠΑ από τον έμμεσο εργοδότη για διάθεση σε αυτόν εργαζόμενου. Ως εκ τούτου αυτή μπορεί να καθορισθεί με ελεύθερη συμφωνία ΕΠΑ-έμμεσου εργοδότη. Δυστυχώς, οι ΕΠΑ δεν υποχρεούνται να καταθέτουν στοιχεία τιμών, οπότε ήταν αδύνατη η συλλογή αξιόπιστων δεδομένων για το ύψος και την εξέλιξη των τιμών.

4.19. Εφημεριδοπώλες-Πρακτορεία διανομής τύπου

4.19.1. Γενικά-Υφιστάμενη κατάσταση

Οι δραστηριότητες των εφημεριδοπωλών και των πρακτορείων διανομής τύπου αποτελούν βασικούς κρίκους της αλυσίδας διακίνησης εφημερίδων, περιοδικών και εντύπων εν γένει.

Τα πρακτορεία διανομής τύπου διεκπεραιώνουν το έργο της πρακτόρευσης και διανομής εφημερίδων και περιοδικών πανελλαδικά μέσω αντιπροσώπων, της συγκέντρωσης των επιστροφών, της εκκαθάρισης και της πληροφόρησης των εκδοτών για τις πωλήσεις των εντύπων τους.

Οι εφημεριδοπώλες έχουν ως αντικείμενο τη διακίνηση εφημερίδων και περιοδικών και δραστηριοποιούνται στην πώληση εντύπων, στην παραλαβή εντύπων από τα πρακτορεία διανομής τύπου, στην παράδοση εντύπων στα παντός είδους καταστήματα που πωλούν εφημερίδες και περιοδικά, και στην επιστροφή εντύπων στα πρακτορεία.

Κατά την ψήφιση του Ν. 3919/2011 υφίσταντο ουσιαστικά δύο κεντρικά πρακτορεία διανομής τύπου. Παράλληλα, το επάγγελμα του εφημεριδοπώλη αριθμούσε περί τους 1.200 απασχολούμενους πανελλαδικά. Από αυτούς, οι 850 περίπου ανήκαν στις περιοχές Αθήνας, Πειραιά και Θεσσαλονίκης.

Η δραστηριότητα των εφημεριδοπωλών και των πρακτορείων διανομής τύπου επηρεάστηκε σημαντικά κατά την περίοδο της ύφεσης από την έντονη πτωτική τάση στις κυκλοφορίες εφημερίδων και περιοδικών, αλλά και από την παύση της έκδοσης εντύπων με μεγάλη κυκλοφορία.

4.19.2. Θεσμικό πλαίσιο

Το βασικό νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με την άσκηση του επαγγέλματος του εφημεριδοπώλη και την πώληση και διακίνηση εφημερίδων, περιοδικών και εν γένει εντύπων πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.19.1.

Πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, το ισχύον νομοθετικό πλέγμα ανέτρεχε σε βάθος δεκαετιών και προέβλεπε σημαντικούς περιορισμούς όσον αφορά τους έχοντες το δικαίωμα πωλήσεως εφημερίδων και περιοδικών προς το κοινό, την είσοδο στο επάγγελμα του εφημεριδοπώλη, και τη συμπεριφορά στο επάγγελμα αυτό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.1

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις στις δραστηριότητες εφημεριδοπωλών, πώλησης και διακίνησης εντύπων

Πριν το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Α.Ν. 1093/1938/A68 «Περί Δημοσιογραφικών Οργανώσεων»• Ν.Δ. 2943/14.8.1954/A181 «Περί Τρόπου Πωλήσεως Εφημερίδων και Περιοδικών»• Ν.Δ. 3871/29.10.1958/A178• Ν. 937/1979/A152• Ν. 2328/3.8.1995/A159• Ν. 1436/1984/A54• Ν. 2747/27.10.1999/A226• Ν 3021/19.6.2002/A143
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Ν. 4093/12.11.2012/A222 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν.4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016»

Συγκεκριμένα, δικαίωμα πώλησης εφημερίδων και περιοδικών προς το κοινό, εκτός των εκδοτών και πρακτορείων, είχαν και: α) οι εφημεριδοπώλες, β) οι δικαιούχοι εκμεταλλεύσεως περιπτέρων, στην έννοια των οποίων περιλαμβάνονταν τα παντός είδους καταστήματα που πωλούσαν εφημερίδες και περιοδικά, και γ) τα πρακτορεία εφημερίδων και περιοδικών, στην περίπτωση απευθείας συνδρομητών διαφόρων εντύπων, περιοδικών κλπ.

Για την είσοδο στο επάγγελμα του εφημεριδοπώλη ίσχυε ο περιορισμός της αδειοδότησης, καθώς εφαρμοζόταν το σύμφωνα με τον Α.Ν. 1093/1938

καθεστώς θεώρησης του δελτίου ταυτότητας των εφημεριδοπωλών από τον αρμόδιο Υπουργό.

Όσον αφορά τους περιορισμούς στη συμπεριφορά, το θεσμικό πλαίσιο προ της εφαρμογής του Ν. 3919/2011 περιλάμβανε: α) επιβολή υποχρεωτικών αμοιβών, καθώς με βάση το Ν.Δ. 2943/1954 η αμοιβή των εφημεριδοπωλών καθοριζόταν με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, β) επιβολή γεωγραφικών περιορισμών για την άσκηση του επαγγέλματος, καθώς το δικαίωμα των εφημεριδοπωλών εκτεινόταν αποκλειστικά στην περιφέρεια που καθοριζόταν και γνωστοποιούταν από την οικεία Ένωση Εφημεριδοπωλών, γ) απαγόρευση πολλαπλών εγκαταστάσεων, καθώς οι εφημεριδοπώλες είχαν την υποχρέωση αυτοπρόσωπης άσκησης του επαγγέλματος με καθημερινή συναλλαγή των ιδίων με τα Πρακτορεία Διανομής Τύπου (παραλαβή, επιστροφή εντύπων), δ) απαγόρευση παροχής άλλων αγαθών και υπηρεσιών, λόγω της υποχρέωσης αποκλειστικής άσκησης του επαγγέλματος, και ε) αποκλεισμό της εταιρικής μορφής για την άσκηση του επαγγέλματος, λόγω του προσωπικού του χαρακτήρα.

Εκτός των ως άνω περιορισμών, το θεσμικό πλαίσιο προ της εφαρμογής του Ν. 3919/2011 περιλάμβανε και μία σειρά άλλων ρυθμίσεων για τους εφημεριδοπώλες, όπως την υποχρέωση να αναρτούν και να πωλούν τις εφημερίδες και τα περιοδικά με ίσους όρους και την υποχρέωση να παραδίδουν καθημερινά στα πρακτορεία διανομής τύπου ένα «δελτίο κυκλοφορίας» για κάθε σημείο πώλησης που εφοδίαζαν οι ίδιοι με εφημερίδες και περιοδικά.

Το ως άνω θεσμικό πλαίσιο ανατράπηκε ριζικά με το Ν. 4093/2012, ο οποίος προβλέπει ρητά την κατάργηση των περιορισμών στην πρόσβαση και την άσκηση του επαγγέλματος του εφημεριδοπώλη, δίνοντας το δικαίωμα σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο να πωλεί και να διακινεί εφημερίδες, περιοδικά και εν γένει έντυπα χωρίς περιορισμούς, από κάθε εγκατάσταση, χωρίς να απαιτείται, όπως προηγουμένως, να αποτελεί η δραστηριότητα αυτή την κύρια ή μοναδική δραστηριότητα που ασκείται στην εν λόγω εγκατάσταση. Με την ψήφιση του Ν. 4093/2012, το επάγγελμα του εφημεριδοπώλη δεν διέπεται πλέον από περιορισμούς αντίθετους στο Ν. 3919/2011. Το βασικό νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία πρακτορείων διανομής τύπου πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.19.2.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία που ίσχυε πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, για την είσοδο στη δραστηριότητα των πρακτορείων διανομής τύπου που ίσχυε ο περιορισμός της αδειοδότησης. Επιπλέον, ως προς τη συμπεριφορά στη δραστηριότητα αυτή ίσχυαν οι περιορισμοί της γεωγραφικής απαγόρευσης και της αποκλειστικής διάθεσης-απαγόρευσης, καθώς τα πρακτορεία διανομής τύπου είχαν την υποχρέωση να κυκλοφορούν τα εκτός της έδρας τους έντυπα μόνο μέσω των υποπρακτορείων του τόπου έκδοσής τους.

Με την ψήφιση του Ν. 4093/2012, καταργήθηκαν όλοι οι ως άνω περιορισμοί στην πρόσβαση και την άσκηση των δραστηριοτήτων των πρακτορείων διανομής τύπου, με αποτέλεσμα οι δραστηριότητες αυτές να μην διέπονται πλέον από ρυθμίσεις αντίθετες στο Ν. 3919/2011.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.2

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις στις δραστηριότητες των πρακτορείων διανομής τύπου

Πριν το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Ν. 1436/1984/54Α• Ν. 2328/3.8.1995/Α159 «Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας, ρύθμιση θεμάτων της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και άλλες διατάξεις»
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Ν. 4093/12.11.2012/Α222 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016».• Υπουργική Απόφαση 24206/19.11.2012/3058Β «Καθορισμός δικαιολογητικών που συνοδεύουν την αναγγελία ίδρυσης και λειτουργίας Πρακτορείου Εφημερίδων και Περιοδικών».

4.19.3. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα του εφημεριδοπώλη και η δραστηριότητα των πρακτορείων διανομής τύπου δεν παρουσιάζουν πλέον περιορισμούς που να επιβαρύνουν τον ανταγωνισμό.

Στον Πίνακα 4.19.3 παρουσιάζονται οι κυριότερες μεταβολές στην πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος του εφημεριδοπώλη, σύμφωνα με το Ν. 3919/2011 και το Ν. 4093/2012. Σε ό,τι αφορά την είσοδο στο

επάγγελμα καταργήθηκε η απαίτηση της θεώρησης του δελτίου ταυτότητας από τον αρμόδιο Υπουργό, η οποία ισοδυναμούσε με αδειοδότηση. Αναφορικά με τη συμπεριφορά στο επάγγελμα, καταργήθηκαν η επιβολή υποχρεωτικών αμοιβών, οι γεωγραφικοί περιορισμοί για την άσκηση του επαγγέλματος, η απαγόρευση πολλαπλών εγκαταστάσεων, η απαγόρευση παροχής άλλων αγαθών και υπηρεσιών και ο αποκλεισμός της εταιρικής μορφής για την άσκηση του επαγγέλματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.3
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Εφημεριδοπώλες

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και το Ν. 4093/2012		
Αδειοδότηση	Κατάργηση της θεώρησης του δελτίου ταυτότητας από τον αρμόδιο Υπουργό	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Κατάργηση του περιορισμού του δικαιώματος των εφημεριδοπωλών αποκλειστικά εντός της οικείας περιφέρειας	Οι εφημεριδοπώλες μπορούν να δραστηριοποιούνται σε ολόκληρη την Επικράτεια	
Λειτουργία περισσότερων εγκαταστάσεων	Κατάργηση της υποχρέωσης αυτοπρόσωπης άσκησης του επαγγέλματος	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή	
Αποκλειστική διάθεση-απαγόρευση	Κατάργηση της υποχρέωσης αποκλειστικής άσκησης του επαγγέλματος	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Κατάργηση του αποκλεισμού της εταιρικής μορφής	Η δραστηριότητα μπορεί να ασκηθεί με οποιαδήποτε εταιρική μορφή	
Κατώτατες τιμές ή αμοιβές	Κατάργηση υποχρεωτικών αμοιβών	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή	

Στον Πίνακα 4.19.4 παρουσιάζονται οι κυριότερες μεταβολές στην πρόσβαση και άσκηση της δραστηριότητας των πρακτορείων διανομής τύπου, σύμφωνα με το Ν. 3919/2011 και το Ν. 4093/2012. Σε ό,τι αφορά την είσοδο στη δραστηριότητα, η μεταβολή συνίσταται στην κατάργηση της απαίτησης άδειας και την αντικατάστασή της από την προϋπόθεση αναγγελίας έναρξης άσκησης της δραστηριότητας. Σύμφωνα με την

Υ.Α. 24206/19.11.2012, η αναγγελία υποβάλλεται στη Διεύθυνση Εποπτείας Εντύπων και Επαγγελματικών Οργανώσεων της Γενικής Γραμματείας Μέσων Ενημέρωσης και πρέπει να περιλαμβάνει την επωνυμία του αναγγέλλοντος, περιγραφή της δραστηριότητας που θα αναπτύξει, την έδρα της δραστηριότητας και να συνοδεύεται από μία σειρά νομιμοποιητικών στοιχείων, καθώς και βεβαιώσεις φορολογικής και ασφαλιστικής ενημερότητας. Αναφορικά με τη συμπεριφορά στη δραστηριότητα, καταργήθηκε η διάταξη σχετικά με την υποχρέωση των πρακτορείων να κυκλοφορούν τα εκτός της έδρας τους έντυπα μόνο μέσω των υποπρακτορείων του τόπου έκδοσής τους.

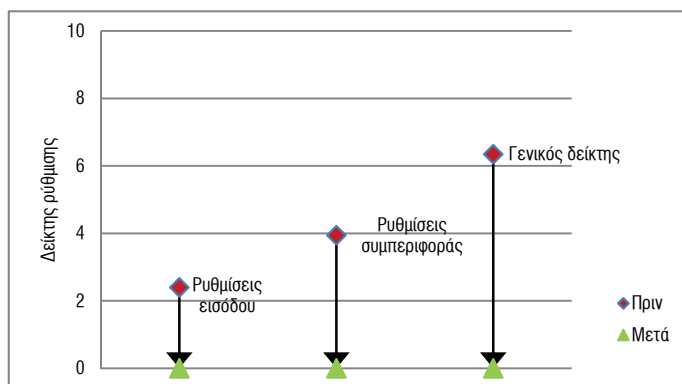
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.4

Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Πρακτορεία διανομής τύπου

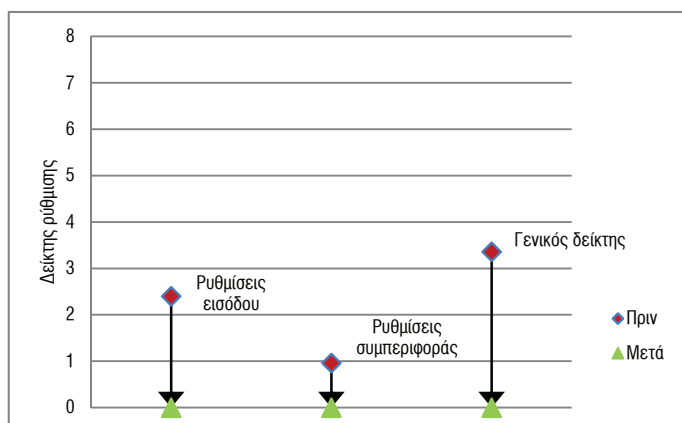
Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν.3919/2011 και το Ν. 4093/2012		
Αδειοδότηση	Κατάργηση άδειας και αντικατάσταση με αναγγελία έναρξης άσκησης της δραστηριότητας	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερισματος	Κατάργηση της υποχρέωσης των πρακτορείων να κυκλοφορούν τα εκτός της έδρας τους έντυπα μόνο μέσω των υποπρακτορείων του τόπου έκδοσής τους	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή	
Αποκλειστική διάθεση-απαγόρευση			

Με βάση την ως άνω αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης, στο Διάγραμμα 4.19.1 απεικονίζονται οι δείκτες ρύθμισης για τους εφημεριδοπώλες και τα πρακτορεία διανομής τύπου, αντίστοιχα, πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα, στην περίπτωση των εφημεριδοπωλών ο γενικός δείκτης ρύθμισης μηδενίστηκε μετά τις μεταρρυθμίσεις (από 6,35), καθώς μηδενίστηκαν, αντίστοιχα, τόσο ο δείκτης εισόδου (από 2,4), όσο και ο δείκτης συμπεριφοράς (από 3,95). Στην περίπτωση των πρακτορείων, επήλθε επίσης μηδενισμός του γενικού δείκτη (από 3,36), καθώς μηδενίστηκαν, αντίστοιχα, τόσο ο δείκτης εισόδου (από 2,4), όσο και ο δείκτης συμπεριφοράς (από 0,96).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.19.1
 Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Εφημεριδοπώλες



Πρακτορεία διανομής τύπου



4.19.4. Νεοεισερχόμενοι

Αναφορικά με τα πρακτορεία διανομής τύπου, σύμφωνα με τους Πίνακες Παρακολούθησης Επαγγελματών του Υπουργείου Οικονομικών παρατηρήθηκε μικρή αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων στις πέντε το 2014 από δύο το 2013. Σχετικά με το επάγγελμα του εφημεριδοπώλη δεν

υπήρξαν διαθέσιμα στοιχεία για τους νεοεισερχόμενους. Κάποιες ενδείξεις για την κινητικότητα στο επάγγελμα του εφημεριδοπώλη ενδέχεται να προκύπτουν από τα στοιχεία του Πίνακα 4.19.5, σχετικά με την άσκηση δραστηριότητας (ΚΑΔ) σε κατηγορίες σχετικές με τη διακίνηση/πώληση εντύπων. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει μείωση των νεοεισερχόμενων στο διάστημα 2009-2011, αύξηση το 2012 και το 2013 και μεγάλη μείωση το 2014. Τα στοιχεία όμως αυτά θα πρέπει να αξιολογηθούν με επιφύλαξη, καθώς συμπεριλαμβάνουν και άλλες δραστηριότητες εκτός των εφημεριδοπωλών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19.5
Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ:
Επιλεγμένες κατηγορίες σχετικά με τη διακίνηση/πώληση εντύπων,
2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	226	196	143	158	199	128
Νομικά πρόσωπα	53	55	44	48	53	49
Σύνολο ενάρξεων	279	251	187	206	252	177
Διακοπή δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	247	306	314	265	245	224
Νομικά πρόσωπα	40	49	52	51	30	43
Σύνολο διακοπών	287	355	366	316	275	267
Συνολική δραστηριότητα	3315	3366	3281	3190	3193	3188
Ποσοστό επί της συνολικής δραστηριότητας						
Έναρξη δραστηριότητας	8,4	7,5	5,7	6,5	7,9	5,6
Διακοπή δραστηριότητας	8,7	10,5	11,2	9,9	8,6	8,4
Ετήσιες μεταβολές (%)						
Έναρξη δραστηριότητας		-10,0	-25,5	10,2	22,3	-29,8
Διακοπή δραστηριότητας		23,7	3,1	-13,7	-13,0	-2,9
Συνολική δραστηριότητα		1,5	-2,5	-2,8	0,1	-0,2

Πηγή: ΓΓΠΣ, 2015. Ίδιοι υπολογισμοί.

4.19.5. Τιμές/αμοιβές

Πριν από την ψήφιση του Ν. 3919/2011, ο εκδότης παραχωρούσε ποσοστό έως 35% της λιανικής αξίας των πωλούμενων εντύπων στα κεντρικά

πρακτορεία διανομής (Άργος ή Ευρώπη). Από αυτήν την προμήθεια, στην περίπτωση της περιοχής Αθηνών-Πειραιά το 20% της λιανικής αξίας των πωλούμενων εντύπων διοχετευόταν ως αμοιβή στους εφημεριδοπώλες, οι οποίοι εν συνεχεία απέδιδαν μέρος της αμοιβής αυτής στους λιανοπωλητές. Οι λιανοπωλητές, αναλόγως της γεωγραφικής τους θέσης, ελάμβαναν μέχρι και το ήμισυ της αμοιβής των εφημεριδοπωλών. Όσον αφορά τις αμοιβές των εφημεριδοπωλών της επαρχίας, η προμήθειά τους διαμορφωνόταν σε ποσοστό 17% επί της λιανικής αξίας των πωλούμενων εντύπων. Σημειωτέον ότι οι εφημεριδοπώλες της περιοχής Αθηνών-Πειραιώς υποστηρίζονταν για τις ανάγκες διανομής των εντύπων από τα τέσσερα κέντρα διανομής των δύο κεντρικών πρακτορείων, το ετήσιο κόστος λειτουργίας των οποίων επιβάρυνε τα πρακτορεία. Οι εφημεριδοπώλες της επαρχίας κάλυπταν με δικές του υποδομές (κτιριακές – αυτοκίνητα – προσωπικό) τις ανάγκες διανομής του τύπου, με το σχετικό για αυτούς κόστος λόγω και των μεγαλύτερων αποστάσεων που συχνά διήγνυαν κατά τη δραστηριότητά τους.

Μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, φαίνεται να ακολούθησαν σημαντικές προσαρμογές στις σχετικές προμήθειες τόσο για τους εφημεριδοπώλες όσο και για τα πρακτορεία διανομής τύπου.

Όσον αφορά τους εφημεριδοπώλες Αθηνών-Πειραιώς, τον Ιούλιο του 2011 συμφωνήθηκε, σύμφωνα με δημοσιεύματα στον τύπο, μείωση της αμοιβής τους. Συγκεκριμένα, η αμοιβή τους συμφωνήθηκε με τα πρακτορεία να μειωθεί στο 17% επί της τιμής των πωλούμενων εντύπων (ή 17,5% στην περίπτωση εξόφλησης όλων των οφειλών του εφημεριδοπώλη προς το πρακτορείο εντός προθεσμίας). Η αμοιβή αυτή συμπεριλάμβανε όλα τα έξοδα του εφημεριδοπώλη, καθώς και την αμοιβή όλων των σημείων πώλησης τύπου της αρμοδιότητάς του, η οποία οριζόταν κατ' ελάχιστον στο 6% επί της αναγραφόμενης στα έντυπα τιμής.

Σε σχέση με τα πρακτορεία διανομής τύπου, οι σχετικές προμήθειες επίσης συμπίεστηκαν, με τη δημοσίευση του νέου τιμοκαταλόγου κεντρικού πρακτορείου στις αρχές του 2012 να αντανakλά αφενός μειώσεις προμηθειών που έφθαναν ανάλογα με την περιοχή και τις πωλήσεις του εντύπου μέχρι και το 3% της τιμής των πωλούμενων εντύπων και αφετέρου μείωση της ελάχιστης προμήθειας ανά έκδοση κατά 100 ευρώ για τα περιοδικά.

Στην περίπτωση των εφημεριδοπωλών η σημαντική μείωση στις αμοιβές σχετίζεται σαφώς με την κατάργηση των κατώτατων αμοιβών στη

βάση του Ν. 3919/2011, γεγονός που αποδεικνύεται από τη σχετικά άμεση προσαρμογή των αμοιβών αυτών μετά την ψήφιση του νόμου. Στην περίπτωση των πρακτορείων, όπου δεν ίσχυαν κατώτατες αμοιβές, οι μειώσεις μάλλον συνδέονται με τις μειωμένες κυκλοφορίες εντύπων και τις οικονομικές δυσκολίες των εκδοτικών επιχειρήσεων.

4.20. Ενεχυροδανειστές

4.20.1. Γενικά

Η παράδοση αγαθών προς εξασφάλιση της πληρωμής χρέους ή της εκπλήρωσης υπόσχεσης καλείται ενέχυρο. Στην περίπτωση αυτή, το πρόσωπο που παραδίδει τα αγαθά καλείται ενεχυριαστής και το πρόσωπο προς το οποίο παραδίνονται ενεχυροδανειστής.

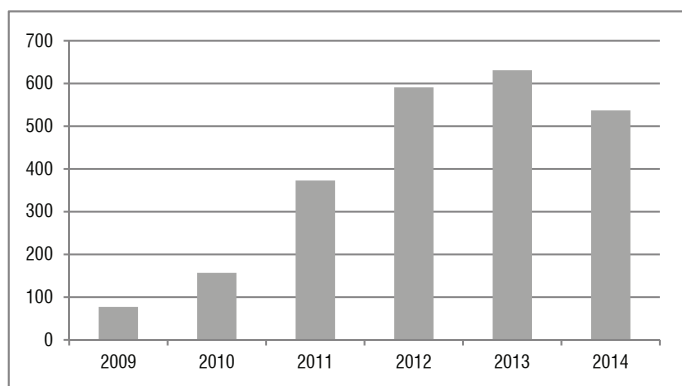
4.20.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Η δραστηριοποίηση στον κλάδο των ενεχυροδανειστών ήταν μέχρι πριν από μερικά χρόνια περιορισμένη. Σύμφωνα με στοιχεία της ΓΓΠΣ σχετικά με τη συνολική άσκηση δραστηριότητας (ΚΑΔ) των ενεχυροδανειστών, καταγράφονται για το έτος 2009 μόνον 77 δραστηριοποιούμενοι. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 4.20.1, στο διάστημα 2010-2013 παρατηρήθηκε αλματώδης αύξηση των δραστηριοποιούμενων, με αποτέλεσμα στα τέλη του 2013 αυτοί να αριθμούν τους 631. Το 2014, ο αριθμός των δραστηριοποιούμενων υποχώρησε στους 537.

Η αύξηση της δραστηριότητας στο επάγγελμα του ενεχυροδανειστή στο διάστημα 2010-2013, συνδέεται σαφώς με την οικονομική κρίση στη χώρα και την οικονομική αδυναμία που αυτή επέφερε σε ευρύτερα τμήματα του πληθυσμού. Επιπλέον, η εν λόγω αύξηση σχετίζεται και με τη ραγδαία ανοδική τάση που ακολούθησε η τιμή του χρυσού από το ξέσπασμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης έως και το τρίτο τρίμηνο του 2011. Η τάση αυτή, η οποία απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.20.2 δημιούργησε την προοπτική αυξημένου κέρδους για τους ενεχυροδανειστές, από την πώληση χρυσών αντικειμένων που είχαν ενεχυριαστεί στο παρελθόν υπό χαμηλότερες ισχύουσες τιμές χρυσού.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.20.1

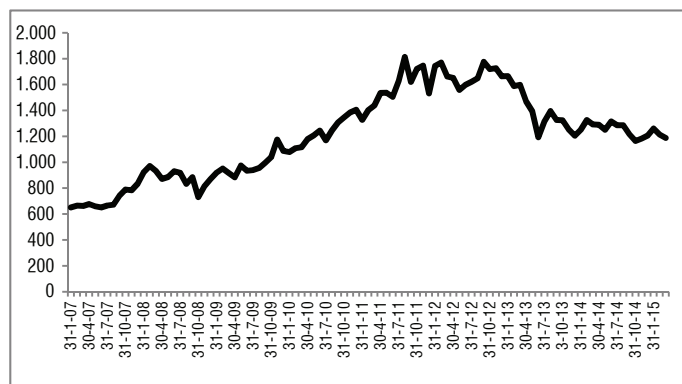
Συνολική δραστηριότητα ενεχυροδανειστών (φυσικά και νομικά πρόσωπα) με βάση τον ΚΑΔ



Πηγή: ΓΓΠΣ, 2015.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.20.2

Τιμή χρυσού ανά ουγκιά σε δολάρια (στο τέλος του μήνα)



Πηγή: Τράπεζα της Αγγλίας, 2015.

Παρότι οι ως άνω παράγοντες υπήρξαν ευνοϊκοί για τη δραστηριοποίηση νέων ενεχυροδανειστών, προϋπόθεση για την παρατηρούμενη ραγδαία αύξηση της απασχόλησης στο επάγγελμα αποτέλεσε, σαφώς, η κατάργηση των περιορισμών σε αυτό, η οποία αναλύεται στη συνέχεια.

4.20.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο άσκησης του επαγγέλματος του ενεχυροδανειστή πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.20.1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.20.1

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις του επαγγέλματος του ενεχυροδανειστή

Πριν το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Α.Δ. υπ' αριθμ. 5/9.7.1996/Β550 «Υποχρεώσεις αργυραμοιβών, παλαιοπωλών, ενεχυροδανειστών, και ασχολουμένων με την αγοραπωλησία ή τήξη μεταχειρισμένων κοσμημάτων και κομψοτεχνημάτων από χρυσό και λοιπών τιμαλφών».
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Α.Δ. υπ' αριθμ. 5Α /1.9.2011/ Β1948. «Άσκηση του επαγγέλματος των αργυραμοιβών, παλαιοπωλών, ενεχυροδανειστών, και ασχολουμένων με την αγοραπωλησία ή τήξη μεταχειρισμένων κοσμημάτων και κομψοτεχνημάτων από χρυσό και λοιπών τιμαλφών».

Πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, το επάγγελμα του ενεχυροδανειστή ρυθμιζόταν με βάση την Αστυνομική Διάταξη (Α.Δ.) 5/9.7.1996. Η διάταξη αυτή προέβλεπε σημαντικούς περιορισμούς στην είσοδο και τη συμπεριφορά στο επάγγελμα. Συγκριμένα, προέβλεπε ότι για την άσκηση του επαγγέλματος του ενεχυροδανειστή ήταν αναγκαία η απόκτηση άδειας, και ότι η άδεια αυτή είχε ισχύ μόνο εντός των ορίων του νομού για τον οποίο είχε εκδοθεί. Η άδεια χορηγείτο μόνο σε φυσικά πρόσωπα, με την προϋπόθεση ότι οι ίδιοι ή μέλη της οικογένειάς τους δεν ήταν κάτοχοι άλλης άδειας για την άσκηση ίδιου επαγγέλματος. Για την έκδοση της άδειας δεν προβλέπονταν συγκεκριμένα προσόντα, αλλά απαιτούνταν δικαιολογητικά που να αποδεικνύουν τον έντιμο βίο του ενδιαφερόμενου, όπως αντίγραφο ποινικού μητρώου και πιστοποιητικό εισαγγελίας από το οποίο να προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν είχε παραπεμφθεί σε δίκη για διάφορα αδικήματα.

Μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011, η προαναφερθείσα Α.Δ. αντικαταστάθηκε από την Α.Δ. 5Α/2011. Σκοπός της νέας αυτής Α.Δ. ήταν η κατάργηση όλων των περιορισμών που δεν συμβάδιζαν με το Ν. 3919/2011, αλλά και η πρόληψη και η αποτροπή εγκληματικών συμπεριφορών κατά την άσκηση των σχετικών δραστηριοτήτων, ώστε να προστατευτεί η δημόσια

ασφάλεια. Σύμφωνα με τη νέα Α.Δ., η άσκηση του επαγγέλματος του ενεχυροδανειστή επιτρέπεται εφόσον ο ενδιαφερόμενος έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του, δεν έχει καταδικαστεί αμετάκλητα σε οποιαδήποτε ποινή για διάφορα εγκλήματα, δεν έχει καταδικαστεί αμετάκλητα σε στερητική της ελευθερίας ποινή ανώτερη των 6 μηνών για έγκλημα που τελέστηκε με δόλο, δεν κρατείται προσωρινά ή δεν έχει παραπεμφθεί αμετάκλητα σε δίκη για κακούργημα, δεν έχει στερηθεί των πολιτικών δικαιωμάτων του και δεν τελεί υπό δικαστική συμπαράσταση. Προκειμένου για ανώνυμες εταιρείες, οι προηγούμενες προϋποθέσεις απαιτείται να συντρέχουν για όλα τα μέλη του Δ.Σ. και τους εκπροσώπους τους. Προκειμένου για τις ΕΠΕ και τις ομόρρυθμες ή ετερόρρυθμες εταιρείες, οι παραπάνω προϋποθέσεις πρέπει να συντρέχουν για όλους τους εταίρους και διαχειριστές τους, καθώς και τα μέλη του Δ.Σ.

4.20.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010) το επάγγελμα του ενεχυροδανειστή δεν παρουσιάζει πλέον περιορισμούς που να επιβαρύνουν τον ανταγωνισμό.

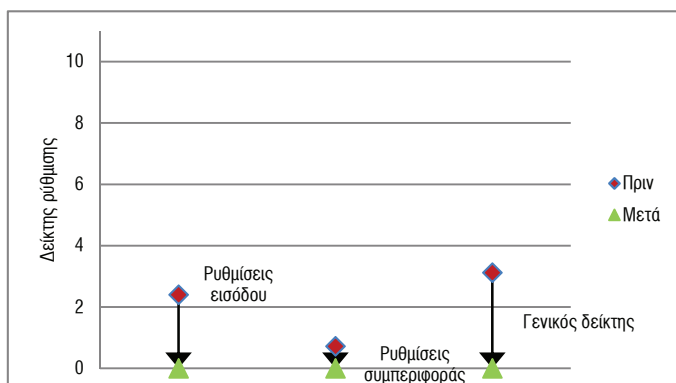
Στον Πίνακα 4.20.2 παρουσιάζονται οι κυριότερες μεταβολές στην πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος του ενεχυροδανειστή, σύμφωνα με το Ν. 3919/2011 και την Α.Δ. 5Α/2011. Σε ό,τι αφορά την είσοδο στο επάγγελμα, η μεταβολή συνίσταται στην κατάργηση της απαίτησης άδειας για την άσκηση του επαγγέλματος και την αντικατάστασή της από την προϋπόθεση αναγγελίας έναρξης άσκησης του επαγγέλματος. Η αναγγελία γίνεται στην οικεία αστυνομική αρχή από τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που επιθυμούν να ασκήσουν το επάγγελμα. Η άσκηση του επαγγέλματος ισχύει για χρονικό διάστημα πέντε (5) ετών, με έναρξη τρεις (3) μήνες από την υποβολή της αναγγελίας. Αναφορικά με τη συμπεριφορά στο επάγγελμα, η μεταβολή που επέφερε ο Ν. 3919/2011 και η μετέπειτα Α.Δ. συνίσταται στην άρση των γεωγραφικών περιορισμών. Πλέον, η άσκηση του επαγγέλματος του ενεχυροδανειστή ισχύει σε όλη την περιοχή αρμοδιότητας της Ελληνικής Αστυνομίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.20.2
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Ενεχυροδανειστής

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και την Α.Δ. 5Α/2011		
Αδειοδότηση	Κατάργηση άδειας ασκήσεως επαγγέλματος και αντικατάσταση με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή	
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Κατάργηση γεωγραφικών περιορισμών	Οι ενεχυροδανειστές μπορούν να δραστηριοποιούνται σε ολόκληρη την περιοχή αρμοδιότητας της Ελληνικής Αστυνομίας	

Με βάση την ως άνω αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης, στο Διάγραμμα 4.20.3 απεικονίζεται ο γενικός δείκτης ρύθμισης για το επάγγελμα του ενεχυροδανειστή πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, καθώς και οι επιμέρους δείκτες ρυθμίσεων εισόδου και συμπεριφοράς στο συγκεκριμένο επάγγελμα. Ο γενικός δείκτης ρύθμισης για τους ενεχυροδανειστές μηδενίστηκε μετά τις μεταρρυθμίσεις (από 3,12), καθώς μηδενίστηκαν αντίστοιχα τόσο ο δείκτης εισόδου (από 2,40), όσο και ο δείκτης συμπεριφοράς (από 0,72).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.20.3
Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Ενεχυροδανειστές



4.20.5. Νεοεισερχόμενοι

Από τα στοιχεία της ΓΓΠΣ σχετικά με την άσκηση δραστηριότητας (ΚΑΔ) του ενεχυροδανειστή αντλούμε πληροφόρηση σχετικά με τους νεοεισερχόμενους στο επάγγελμα (φυσικά και νομικά πρόσωπα) αλλά και τις διακοπές λόγω συνταξιοδότησης ή αποχώρησης (Πίνακας 4.20.3). Ο αριθμός των νεοεισερχόμενων ακολούθησε ταχεία ανοδική πορεία κατά τη διάρκεια της περιόδου 2010-2012, φθάνοντας τους 51 το 2010, τους 150 το 2011 και τους 181 το 2012. Το έτος 2013, οι νεοεισερχόμενοι ανήλθαν στους 77, αριθμός που, καίτοι σημαντικός, ήταν κατά πολύ χαμηλότερος συγκριτικά με το προηγούμενο έτος. Περαιτέρω μείωση των νεοεισερχόμενων στους 34 σημειώθηκε το έτος 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.20.3

Έναρξη και διακοπή δραστηριότητας με βάση τον ΚΑΔ: Ενεχυροδανειστές, 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Έναρξη δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	23	44	140	154	68	25
Νομικά πρόσωπα	1	7	9	27	9	9
Σύνολο ενάρξεων	24	51	150	181	77	34
Διακοπή δραστηριότητας						
Φυσικά πρόσωπα	1	9	33	61	134	76
Νομικά πρόσωπα	1	1	1	3	7	10
Σύνολο διακοπών	2	10	34	64	141	86
Συνολική δραστηριότητα	77	157	373	591	631	537
Ποσοστό επί της συνολικής δραστηριότητας						
Έναρξη δραστηριότητας	31,2	32,5	40,2	30,6	12,2	6,3
Διακοπή δραστηριότητας	2,6	6,4	9,1	10,8	22,3	16,0
Ετήσιες μεταβολές (%)						
Έναρξη δραστηριότητας		112,5	194,1	20,7	-57,5	-55,8
Διακοπή δραστηριότητας		400,0	240,0	88,2	120,3	-39,0
Συνολική δραστηριότητα		103,9	137,6	58,4	6,8	-14,9

Πηγή: ΓΓΠΣ, 2015. Ίδιοι υπολογισμοί.

Όσον αφορά το ποσοστό της ετήσιας συμμετοχής των ενάρξεων στη συνολική δραστηριότητα, με εξαίρεση το έτος 2014, αυτό διαμορφώθηκε

σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, φθάνοντας στο μέγιστο επίπεδο του 40,2% κατά το έτος 2011. Αξίζει, ενδεχομένως, να επισημανθεί ότι το μεγάλο ρεύμα εισόδου στο επάγγελμα κατά την εξεταζόμενη περίοδο αφορούσε κατά κύριο λόγο σε φυσικά πρόσωπα, και σε πολύ μικρότερο βαθμό νομικά πρόσωπα.

Σχετικά με τον αριθμό των διακοπών δραστηριότητας, τα στοιχεία του Πίνακα 4.20.3 καταδεικνύουν σταδιακή αύξηση των διακοπών μέχρι και το έτος 2013, οπότε και σημειώθηκαν 141 διακοπές έναντι μόλις 2 διακοπών το 2009. Το 2014, οι διακοπές ανήλθαν συνολικά στις 86. Από τα στοιχεία αυτά διαφαίνεται ότι ένα σημαντικό ποσοστό των νέων δραστηριοποιούμενων της εξεταζόμενης περιόδου διέκοψαν σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα τη λειτουργία των επιχειρήσεών τους. Παρά ταύτα, με τις διακοπές δραστηριότητας να υπολείπονται κατά πολύ των αντίστοιχων ενάρξεων στα πρώτα έτη της εξεταζόμενης περιόδου, η συνολική δραστηριοποίηση στο επάγγελμα παρουσίασε στο διάστημα αυτό αλματώδη αύξηση. Αντίθετα, κατά την πιο πρόσφατη περίοδο ο αριθμός των διακοπών υπερίσχυσε του αντίστοιχου αριθμού των ενάρξεων, οδηγώντας σε μείωση της συνολικής δραστηριότητας.

Η ταχεία αύξηση της απασχόλησης στο επάγγελμα του ενεχυροδανειστή αποτελεί παράδειγμα του πώς η κατάργηση περιορισμών, όταν συνδυάζεται με άλλες συνθήκες που ευνοούν την είσοδο στην αγορά, μπορεί να μεταβάλει ριζικά τον αριθμό των δραστηριοποιούμενων, δημιουργώντας συνθήκες αυξημένου ανταγωνισμού.

Με τις μεταρρυθμίσεις στο επάγγελμα να έχουν ολοκληρωθεί το Σεπτέμβριο του 2011, το μεγάλο κύμα εισόδου που καταγράφηκε στην πορεία της εξεταζόμενης περιόδου δεν μπορεί παρά να αποδοθεί σε σημαντικό βαθμό στην κατάργηση της αδειοδότησης και των γεωγραφικών περιορισμών. Ασφαλώς, στην αύξηση των δραστηριοποιούμενων στο επάγγελμα συνέβαλαν καθοριστικά, όπως προαναφέρθηκε, οι συνθήκες οικονομικής κρίσης στη χώρα, αλλά και η ανοδική τάση της τιμής του χρυσού μέχρι και το 2011.

4.20.6. Τιμές/αμοιβές

Τα δάνεια με ενέχυρο προσδιορίζονται με βάση την εκτιμηθείσα αξία των ενεχυριαζόμενων αντικειμένων, και αποτελούν ποσοστό της αξίας αυτής, το οποίο εξαρτάται από το αντικείμενο, αλλά, σε κάποιες περιπτώσεις, και από την ικανότητα του δανειζόμενου να διερευνήσει την αγορά

και να διαπραγματευτεί. Τα δάνεια με ενέχυρο συνάπτονται συνήθως για τρεις μήνες και βαρύνονται με τόκους δανείου και λοιπά έξοδα (π.χ. έξοδα φύλαξης, έξοδα φακέλου, κ.ά.). Με τη λήξη του δανείου ο δανειζόμενος μπορεί είτε να εξοφλήσει το δάνειό του και να παραλάβει τα ενεχυριασθέντα αντικείμενα, είτε να ανανεώσει το δάνειό του, συνήθως για ένα ακόμη τρίμηνο. Σε περίπτωση μη εξόφλησης ή μη ανανέωσης του δανείου, τα αντικείμενα περιέρχονται στον ενεχυροδανειστή και μπορούν να εκποιηθούν από αυτόν.

Με βάση τα παραπάνω, στην περίπτωση δανείου που εν τέλει εξοφλείται, η αμοιβή του ενεχυροδανειστή ανέρχεται στον τόκο επί του δανείου και, πιθανόν, σε μέρος των λοιπών εξόδων που βαρύνουν το δανειζόμενο. Στην περίπτωση δανείου που δεν εξοφλείται, ο ενεχυροδανειστής μπορεί να έχει πρόσθετο κέρδος, αν το τίμημα που θα λάβει από την εκποίηση του αντικειμένου υπερβεί το ποσό του δανείου.

Η μεγάλη αύξηση του αριθμού των ενεχυροδανειστηρίων καθιστά ενδεχομένως ευκολότερη για τους δανειζόμενους τη διαπραγμάτευση με τους ενεχυροδανειστές. Επιπλέον, στην περίπτωση συγκεκριμένων κατηγοριών αντικειμένων (χρυσά κοσμήματα με ή χωρίς πολύτιμους λίθους, αργυρά σκεύη και ρολόγια χρυσά ή επώνυμης μάρκας κουρδιστά και αυτόματα) εναλλακτική για τους δανειζόμενους αποτελεί και η πρόσβαση στο ενεχυροδανειστήριο του Δικτύου Νέου Ταχυδρομικού Ταμειυτηρίου (ΤΤ). Παράλληλα, αυξημένο ανταγωνισμό για τους ενεχυροδανειστές δημιουργεί και η αύξηση των δραστηριοποιούμενων σε ανταγωνιστικές δραστηριότητες, όπως η αγοραπωλησία κοσμημάτων. Οι συνθήκες αυτές τείνουν να ευνοούν τον περιορισμό των αμοιβών των ενεχυροδανειστών, χωρίς όμως να εξασφαλίζουν ότι σε μία αγορά που παρουσιάζει ιδιαιτερότητες (όπως π.χ. η οικονομική αδυναμία του πελάτη, ή, σε κάποιες περιπτώσεις φαινόμενα παραβατικότητας) το κόστος για το δανειζόμενο θα είναι πάντοτε εύλογο.

Ειδικότερα, όσον αφορά το επιτόκιο και τις λοιπές επιβαρύνσεις, το ΤΤ χρεώνει ποσοστό 6% ετησίως, με επιπλέον έξοδα φύλαξης 4% επί του ποσού της εκτίμησης. Όμως, τα δάνεια που χορηγούνται από το ΤΤ φθάνουν μέχρι του ποσού των 5.000 ευρώ και, όπως προαναφέρθηκε, χορηγούνται για συγκεκριμένες κατηγορίες αντικειμένων. Λαμβανομένου υπόψη και του αυξημένου κόστους του χρήματος για τους ιδιώτες ενεχυροδανειστές σε σχέση με το ΤΤ, στην περίπτωση των λοιπών ενεχυροδανειστηρίων η επιβάρυνση του δανειζόμενου από το άθροισμα επιτοκίου και λοιπών εξόδων (έξοδα φακέλου, φύλαξης κλπ.) διαμορφώνεται, κατά

μέσον όρο, σύμφωνα με πηγές της αγοράς, σε υψηλότερα επίπεδα. Για δάνεια τρίμηνης διάρκειας, η διαφορά που προκύπτει είναι συνήθως περιορισμένη, ενώ για δάνεια μεγαλύτερης διάρκειας έχουν παρατηρηθεί μεγαλύτερες αποκλίσεις.

Αναφορικά με το ποσοστό επί της εκτιμηθείσας αξίας των ενεχυριαζόμενων αντικειμένων στη βάση της οποίας προσδιορίζεται το ποσό του δανείου, οι αποκλίσεις μπορεί να είναι σημαντικές ανάλογα με το είδος του αντικειμένου. Στα αντικείμενα από χρυσό, πηγές της αγοράς αναφέρουν ότι το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί σε σχέση με το παρελθόν και διαμορφώνεται συνήθως στο 70-75% της εκτιμηθείσας αξίας, η οποία προσδιορίζεται κατά κανόνα με βάση την τρέχουσα τιμή του χρυσού και το βάρος και την περιεκτικότητα του αντικειμένου σε χρυσό. Στην περίπτωση των αυτοκινήτων, πηγές της αγοράς αναφέρουν ως σύνηθες ποσοστό το 50% της εκτιμηθείσας αξίας. Για την αξιολόγηση του εύλογου των ποσοστών αυτών θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το ρίσκο από πιθανή εκποίηση του αντικειμένου σε τιμή χαμηλότερη της εκτιμηθείσας (π.χ. λόγω υποχώρησης της τιμής του χρυσού), το κόστος που μπορεί να προκύπτει για τον ενεχυροδανειστή από αδυναμία ή καθυστέρηση στην εκποίηση, κλπ.

Συνολικά, η μεγάλη αύξηση των ενεχυροδανειστηρίων τα τελευταία χρόνια, αλλά και η σημαντική αύξηση των δραστηριοποιούμενων σε ανταγωνιστικές δραστηριότητες, όπως η αγοραπωλησία κοσμημάτων, φαίνεται να ωθεί τους ενεχυροδανειστές στη διακράτηση χαμηλότερης αμοιβής για τις υπηρεσίες τους σε σχέση με το παρελθόν, και παρέχει στους δανειζόμενους μεγαλύτερη δυνατότητα διαπραγματεύσεως.

4.21. Εκτελωνιστές

4.21.1. Γενικά

Οι εκτελωνιστικές εργασίες είναι οι κατά τις κείμενες διατάξεις και κανονισμούς πάσης φύσεως διατυπώσεις ενώπιον των τελωνειακών αρχών προκειμένου για την εισαγωγή και εξαγωγή εμπορευμάτων. Στις εκτελωνιστικές εργασίες συμπεριλαμβάνονται και οι διαδικασίες για τη διακίνηση των υποκειμένων σε Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης (ΕΦΚ) και Τέλος Ταξινόμησης κοινοτικών εμπορευμάτων, καθώς επίσης και οι διαδικασίες για την καταβολή του ΕΦΚ και του Τέλους Ταξινόμησης.

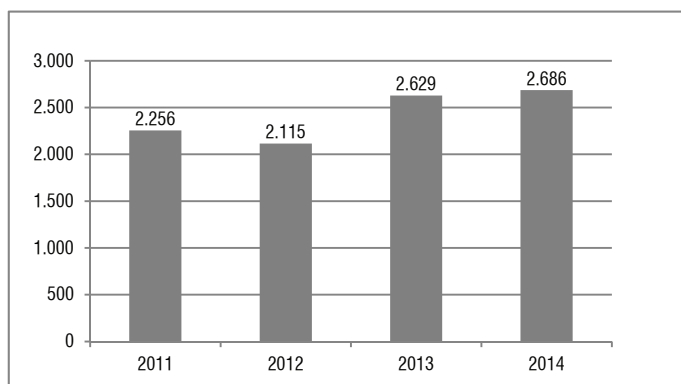
Ως εκτελωνιστές νοούνται τα φυσικά πρόσωπα που ενεργούν κατά κύριο επάγγελμα εκτελωνιστικές εργασίες. Οι κυριότερες δραστηριότητες του εκτελωνιστικού επαγγέλματος σχετίζονται με την προετοιμασία και υποβολή των εγγράφων που απαιτούνται για τον εκτελωνισμό, με τον υπολογισμό και την πληρωμή των σχετικών φόρων και δασμών, και με τη διευκόλυνση της συνεννόησης μεταξύ των τελωνειακών αρχών και των εισαγωγέων και εξαγωγέων.

Το επάγγελμα του εκτελωνιστή υπόκειται σε περιορισμούς, όπως η αδειοδότηση, σε αρκετές χώρες εκτός Ε.Ε. (π.χ. ΗΠΑ, Αυστραλία, Καναδάς). Εντός Ε.Ε., το επάγγελμα του εκτελωνιστή υπόκειται σε ρυθμίσεις που ποικίλλουν ανά χώρα, χωρίς όμως κατά κανόνα να ισχύουν άλλοι περιορισμοί.

4.21.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Όσον αφορά την απασχόληση στο επάγγελμα του εκτελωνιστή, η πρόσφατη εξέλιξη του αριθμού των εν ενεργεία εκτελωνιστών απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.21.1. Τα στοιχεία του διαγράμματος προέρχονται από τους Δείκτες Παρακολούθησης Επαγγελμάτων του Υπουργείου Οικονομικών, είναι διαθέσιμα για την περίοδο από το 2011 έως το 2014 και αναφέρονται στις 11 Τελωνειακές Περιφέρειες της χώρας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.21.1
Αριθμός εκτελωνιστών, 2011-2014



Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, 2015.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διαγράμματος 4.12.1, ο αριθμός των εν ενεργεία εκτελωνιστών μειώθηκε στους 2.115 το 2012 από 2.256 το 2011, ενώ εν συνεχεία κινήθηκε ανοδικά, φτάνοντας τους 2.686 το τέταρτο τρίμηνο του 2014. Η μείωση του αριθμού των εκτελωνιστών το 2012 οφειλόταν στις αποχωρήσεις από τον κλάδο, αλλά και στο γεγονός ότι μετά το διαγωνισμό για την απόκτηση πτυχίου εκτελωνιστή που διεξήχθη τον Οκτώβριο του 2008, δεν υπήρξε νεότερος τέτοιος διαγωνισμός, με αποτέλεσμα η εισχώρηση ατόμων στο επάγγελμα να γίνεται μέχρι το 2012 περιορισμένα και σταδιακά από τους επιτυχόντες στο διαγωνισμό του 2008. Με το νέο καθεστώς που προέκυψε από τις μεταρρυθμίσεις, διεξήχθησαν διαγωνισμοί για την πιστοποίηση επάρκειας εκτελωνιστή το Σεπτέμβριο του 2013 και του 2014, με αποτέλεσμα να παρατηρηθεί στη συνέχεια σημαντική είσοδος νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα.

Επισημαίνεται ότι η καταγραφόμενη μείωση της απασχόλησης στο επάγγελμα του εκτελωνιστή κατά το έτος 2012 αποτελεί συνέχεια μίας μακροχρόνιας συρρίκνωσης του αριθμού των εν ενεργεία εκτελωνιστών, η οποία οφειλόταν στην πολυετή αναστολή των διαγωνισμών για την απόκτηση πτυχίου εκτελωνιστή βάσει του Ν. 2386/1996. Ο διαγωνισμός απόκτησης πτυχίου εκτελωνιστή που διεξήχθη το έτος 2008 κατόπιν άρσης της σχετικής αναστολής με το Ν. 3583/2007, αποτέλεσε τον πρώτο τέτοιο διαγωνισμό μετά από 15 έτη³⁴, και σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών επέφερε αύξηση του αριθμού των εκτελωνιστών μόνον κατά το έτος 2010.

Παρά την προαναφερόμενη πτωτική τάση της απασχόλησης, το επάγγελμα του εκτελωνιστή στην Ελλάδα φαίνεται να εμφανίζει πληρότητα ως προς τον αριθμό. Είναι ενδεικτικό ότι, ενώ μεγάλο μέρος των εμπορικών συναλλαγών της χώρας αφορά σε συναλλαγές με την ΕΕ, οι οποίες δεν εμπίπτουν στην Τελωνιακή Νομοθεσία, στην Ελλάδα αντιστοιχούσε το 2013 περίπου 1 εκτελωνιστής ανά 4.100 κατοίκους, έναντι περίπου 1 εκτελωνιστή ανά 28.400 κατοίκους στις ΗΠΑ (US Department of Homeland Security, 2013 και U.S. Census Bureau).

³⁴ Σύμφωνα με την Μελέτη «Επαγγελματικό Περίγραμμα του Εκτελωνιστή», ΕΚΕΠΙΣ <https://docs.google.com/file/d/0B-aiqHhOFN21ZWN3eVBBc3VxNXc/edit?pli=1>

Σε ό,τι αφορά τη δραστηριότητα των εκτελωνιστών κατά τα τελευταία έτη, η σημαντική κάμψη των εισαγωγών αγαθών της Ελλάδας από το 2009 έως και το 2013, σε συνδυασμό με την παράλληλη σημαντική μείωση των εισαγωγών κοινοτικών ή μη εμπορευμάτων που υπόκεινται είτε σε Ειδικούς Φόρους Κατανάλωσης, είτε σε τέλη ταξινόμησης (καπνικά προϊόντα, αλκοολούχα ποτά, οχήματα- αυτοκίνητα κ.ά.), εκτιμάται ότι έχει οδηγήσει σε σημαντική πτώση των δραστηριοτήτων του εκτελωνιστικού επαγγέλματος.

Στο μέλλον, η προοπτική περαιτέρω διεύρυνσης της Ε.Ε. με την ένταξη νέων χωρών-μελών ή την κατάρτιση συμφωνιών τελωνειακής σύνδεσης, η περαιτέρω απλούστευση των διαδικασιών εκτελωνισμού και η εισαγωγή νέων τεχνολογιών πληροφορικής στις εκτελωνιστικές εργασίες, στο πλαίσιο των εν εξελίξει μεταρρυθμίσεων για τη διευκόλυνση του εξωτερικού εμπορίου³⁵, αλλά και η απελευθέρωση της διενέργειας εκτελωνιστικών εργασιών βάσει του Ν. 4093/2012, αναμένεται να περιορίσουν περαιτέρω τη δραστηριότητα των επαγγελματιών εκτελωνιστών, επηρεάζοντας έτσι αρνητικά και την απασχόληση στο επάγγελμα.

4.21.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την άσκηση εκτελωνιστικών εργασιών πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.21.1.

Πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, το επάγγελμα του εκτελωνιστή ρυθμιζόταν με βάση το Ν. 718/1977 «Περί Εκτελωνιστών». Ο νόμος αυτός, στον οποίο μικρές μόνον τροποποιήσεις είχαν επέλθει μέχρι την ψήφιση του Ν. 3919/2011, προέβλεπε σημαντικούς περιορισμούς όσον αφορά τους έχοντες το δικαίωμα να ενεργούν εκτελωνιστικές εργασίες, την είσοδο στο επάγγελμα του εκτελωνιστή, και τη συμπεριφορά στο επάγγελμα αυτό. Συγκεκριμένα, δικαίωμα διενέργειας εκτελωνιστικών εργασιών είχαν βάσει του Ν. 718/1977 μόνον: α) οι εκτελωνιστές, β) οι δικαιούχοι των εμπορευμάτων, αυτοπροσώπως, για εμπορεύματα που ανήκαν

³⁵ Η πρόοδος στις μεταρρυθμίσεις για τη διευκόλυνση του εξωτερικού εμπορίου καταγράφεται στα ενημερωτικά δελτία της Επιχειρησιακής Συντονιστικής Επιτροπής για τη Διευκόλυνση του Εξωτερικού Εμπορίου: <http://www.seve.gr/default.aspx?lang=el-GR&loc=1&&page=588&newsid=1230>.

σε φυσικά πρόσωπα, και γ) οι νόμιμοι εκπρόσωποι νομικών προσώπων, προκειμένου για εμπορεύματα που ανήκαν σε αυτά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.21.1

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις των εκτελωνιστικών εργασιών

Πριν το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Ν. 718/10.10.1977/A304 «Περί Εκτελωνιστών»• Ν. 2960/22.11.2001/A265 «Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας»• Ν. 3583/2007/28.6.2007 «Αναμόρφωση του Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα και άλλες διατάξεις».
Μετά το Ν. 3919/2011	<ul style="list-style-type: none">• Ν. 4093/12.11.2012/A222 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016».• Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου 19.11.2012/A229 «Ρυθμίσεις κατεπειγόντων θεμάτων του Ν. 4046/2012 και του Ν. 4093/2012»• Υπουργική Απόφαση 28.12.2012/B3467 «Διαδικασία διεξαγωγής διαγωνισμών για την απόκτηση πιστοποίησης επάρκειας εκτελωνιστή».

Για την είσοδο στο επάγγελμα του εκτελωνιστή ίσχυαν οι περιορισμοί/ρυθμίσεις της αδειοδότησης, της απόκτησης πτυχίου εκτελωνιστή μέσω διαγωνισμού και της υποχρεωτικής πρακτικής άσκησης διάρκειας δύο (2) ετών ή, προκειμένου για κατόχους πτυχίου ΑΕΙ ή ισότιμου της αλλοδαπής, έξι (6) μηνών. Επιπλέον, η είσοδος στο επάγγελμα του εκτελωνιστή υπόκειτο και στον περιορισμό της εκτίμησης διοικητικής αρχής για τη σχετική ανάγκη. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Ν. 3583/07 ο διαγωνισμός για την απόκτηση πτυχίου εκτελωνιστή οριζόταν ανά τελωνειακή περιφέρεια με απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών, στην οποία καθοριζόταν ο αναγκαίος αριθμός των εκτελωνιστών στην περιφέρεια κατόπιν και της γνώμης του οικείου Συλλόγου Εκτελωνιστών.

Όσον αφορά τους περιορισμούς στη συμπεριφορά, το θεσμικό πλαίσιο προ της εφαρμογής του Ν. 3919/2011 όριζε γεωγραφικά όρια για την άσκηση του επαγγέλματος, καθώς οι εκτελωνιστές είχαν τη δυνατότητα να ασκούν το επάγγελμά τους μόνον σε τελωνείο της περιφέρειας στην οποία διατηρούσαν την επαγγελματική τους έδρα. Επιπλέον, το προ του Ν. 3919/2011 θεσμικό πλαίσιο όριζε, μεταξύ άλλων, κατώτατα όρια στις αμοιβές των εκτελωνιστών, υποχρέωση άσκησης του επαγγέλματος μόνο από φυσικά πρόσωπα ή από ομόρρυθμες εταιρείες, και υποχρέωση ομορhythμων εταίρων σε εκτελωνιστική εταιρεία να έχουν επαγγελματική ιδιότητα εκτελωνιστή.

Μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011, άρθηκαν σταδιακά μέσω εγκυκλίων (Υπουργείο Οικονομικών, 20/2/2012 και 22/3/2012) αρκετοί από τους προαναφερόμενους περιορισμούς στο επάγγελμα του εκτελωνιστή. Εν συνεχεία, με την ψήφιση του Ν. 4093/2012 αναμορφώθηκε συνολικά το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του επαγγέλματος, και ολοκληρώθηκαν οι απαραίτητες προσαρμογές για την πλήρη εφαρμογή του Ν. 3919/2011. Με την ψήφιση του Ν. 4093/2012, το επάγγελμα του εκτελωνιστή δεν διέπεται πλέον από περιορισμούς αντίθετους στο Ν. 3919/2011. Επιπλέον, οι εκτελωνιστικές εργασίες μπορούν να διενεργούνται πλέον και από υπάλληλο του κυρίου του εμπορεύματος, καθώς και από οποιοδήποτε άλλο φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων με δικαιοπρακτική ικανότητα.

4.21.4. Βαθμός απελευθέρωσης

Σύμφωνα με τη Λίστα Ελέγχου του OECD (2010), το επάγγελμα του εκτελωνιστή δεν παρουσιάζει πλέον περιορισμούς που να επιβαρύνουν τον ανταγωνισμό.

Στον Πίνακα 4.21.2 παρουσιάζονται οι κυριότερες μεταβολές στην πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος του εκτελωνιστή, σύμφωνα με το Ν. 3919/2011 και τη μετέπειτα νομοθεσία. Σε ό,τι αφορά την είσοδο στο επάγγελμα οι εν λόγω μεταβολές περιλαμβάνουν καταρχάς την κατάργηση της απαίτησης άδειας για την άσκηση του επαγγέλματος και την αντικατάστασή της από την προϋπόθεση αναγγελίας έναρξης άσκησης του επαγγέλματος από τον ενδιαφερόμενο στην κατά τόπο αρμόδια Τελωνειακή Περιφέρεια. Επιπλέον, στις σχετικές μεταβολές περιλαμβάνονται η άρση των περιορισμών στον αριθμό των προσώπων που εισέρχονται στο επάγγελμα και η κατάργηση της υποχρεωτικής πρακτικής άσκησης.

Αναφορικά με τη συμπεριφορά στο επάγγελμα, οι κυριότερες μεταβολές που επέφερε ο Ν. 3919/2011 και η μετέπειτα νομοθεσία περιλαμβάνουν την άρση των γεωγραφικών περιορισμών, την κατάργηση των κατώτατων αμοιβών, τη δυνατότητα ορισμού από κάθε πρόσωπο τελωνειακού αντιπροσώπου, χωρίς να είναι αναγκαίο ο αντιπρόσωπος αυτός να έχει επαγγελματική ιδιότητα εκτελωνιστή, και την άρση του περιορισμού σύμφωνα με τον οποίο η δυνατότητα σύστασης εταιρείας αφορούσε μόνον σε ομόρρυθμη εταιρεία με ομόρρυθμους εταίρους μόνον εκτελωνιστές.

Πέραν των ανωτέρω, σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς συνιστά για το επάγγελμα του εκτελωνιστή και η αναμόρφωση των όρων διεξαγωγής των σχετικών διαγωνισμών, οι οποίοι μετονομάστηκαν σε «διαγωνισμούς πιστοποίησης επάρκειας εκτελωνιστή».

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.21.2
Αξιολόγηση βαθμού απελευθέρωσης: Εκτελωνιστές

Ρυθμίσεις/περιορισμοί		Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης	Ρυθμίσεις σε εκκρεμότητα/ εξέλιξη
Πριν το Ν. 3919/2011	Μετά το Ν. 3919/2011 και το Ν. 4093/2012		
Αδειοδότηση	Κατάργηση άδειας ασκήσεως επαγγέλματος και αντικατάσταση με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος	Έχουν διεξαχθεί διαγωνισμοί για την απόκτηση πιστοποίησης επάρκειας εκτελωνιστή το Σεπτέμβριο του 2013 και του 2014	
Περιορισμένος αριθμός προσώπων	Κατάργηση του καθορισμού του αριθμού των εκτελωνιστών ανά περιφέρεια με Υπουργική Απόφαση, κατόπιν και της γνώμης του οικείου Συλλόγου Εκτελωνιστών	Οι διαγωνισμοί προκηρύσσονται χωρίς κανέναν περιορισμό στον αριθμό των προσώπων	
Εκτίμηση διοικητικής αρχής για την ανάγκη			
Απαγόρευση εκτός γεωγραφικού διαμερίσματος	Κατάργηση γεωγραφικών περιορισμών	Οι εκτελωνιστές μπορούν να δραστηριοποιούνται σε ολόκληρη την Επικράτεια	
Ορισμένες εταιρικές μορφές	Κατάργηση του περιορισμού στη δυνατότητα σύστασης εταιρείας μόνον σε ομόρρυθμη εταιρεία με ομόρρυθμους εταίρους μόνον εκτελωνιστές	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή	
Ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας	Δυνατότητα ορισμού από κάθε πρόσωπο τελωνειακού αντιπρόσωπου χωρίς να είναι αναγκαίο ο αντιπρόσωπος αυτός να έχει επαγγελματική ιδιότητα εκτελωνιστή	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή. Έχουν αναφερθεί όμως από πηγές της αγοράς περιπτώσεις όπου η εξουσιοδότηση που παρουσίαζαν οι τελωνειακοί αντιπρόσωποι στις τελωνειακές αρχές δεν γινόταν αποδεκτή	
Κατώτατες τιμές ή αμοιβές	Κατάργηση κατώτερων αμοιβών	Η κατάργηση του περιορισμού έχει τεθεί σε εφαρμογή	
Άλλοι περιορισμοί	Κατάργηση απαγόρευσης σύστασης οποιασδήποτε άλλης εταιρείας κερδοσκοπικού χαρακτήρα και συμμετοχής στη διοίκησή της κ.ά.	Η κατάργηση των περιορισμών έχει τεθεί σε εφαρμογή.	

Οι διαγωνισμοί ορίστηκε να διενεργούνται κάθε έτος σε κάθε Τελωνειακή Περιφέρεια, χωρίς κανέναν περιορισμό στον αριθμό των αιτούντων συμμετοχής και χωρίς τους περιορισμούς της απαραίτητης κατοχής απολυτηρίου στρατού, του ηλικιακού ορίου μεταξύ 21 και 40 ετών, και της συμμετοχής στο διαγωνισμό μόνο από Έλληνες πολίτες. Η διαδικασία διεξαγωγής των διαγωνισμών ορίζεται αναλυτικά στην Υπουργική Απόφαση Β3467/28.12.2012.

Εκτός των παραπάνω, σημειώνεται ότι ο Ν. 4093/2012 κατάργησε και μία σειρά άλλων περιορισμών/ρυθμίσεων στην άσκηση του επαγγέλματος του εκτελωνιστή, όπως την υποχρέωση να ασκούν οι εκτελωνιστές το επάγγελμά τους ως ελεύθεροι επαγγελματίες και να έχουν δικό τους γραφείο, την απαγόρευση σύστασης από τους εκτελωνιστές οποιασδήποτε άλλης εταιρείας κερδοσκοπικού χαρακτήρα και συμμετοχής στη διοίκησή της, την υποχρέωση των εκτελωνιστών να υποβάλλουν κάθε τρία έτη πιστοποιητικό ποινικού μητρώου, την πρόβλεψη για την απώλεια της ιδιότητας του εκτελωνιστή λόγω αποχής από την άσκηση επαγγέλματος για μεγάλο χρονικό διάστημα, και το σήμα του εκτελωνιστή. Προς εξασφάλιση της φερεγγυότητας των εκτελωνιστών, ο Ν. 4093/2012 εισάγει την υποχρέωση να υποβάλλουν οι εκτελωνιστές εντός του μηνός Ιανουαρίου κάθε έτους υπεύθυνη δήλωση ότι δεν καταδικάστηκαν και ότι δεν έχουν παραπεμφθεί για αδικήματα σχετικά με το επάγγελμά τους, ενώ, αν δεν την υποβάλουν, το δικαίωμα άσκησης του επαγγέλματός τους αναστέλλεται ωστόσο την υποβάλουν.

Σημειώνεται ότι οι πρώτοι διαγωνισμοί για την πιστοποίηση επάρκειας εκτελωνιστή διεξήχθησαν το Σεπτέμβριο του 2013, και ακολούθησαν διαγωνισμοί το Σεπτέμβριο του 2014. Συνολικά δεν έχουν μέχρι στιγμής παρατηρηθεί προβλήματα στην εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων στο επάγγελμα, με εξαίρεση κάποιες παλαιότερες αναφορές από πηγές της αγοράς σε κάποιες περιπτώσεις όπου η εξουσιοδότηση που παρουσίαζαν οι τελωνειακοί αντιπρόσωποι στις τελωνειακές αρχές απορριπτόταν.

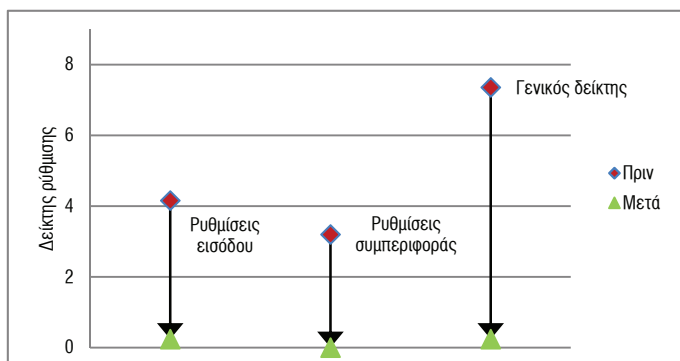
Με βάση την ως άνω αξιολόγηση του βαθμού απελευθέρωσης, στο Διάγραμμα 4.21.2 απεικονίζεται ο γενικός δείκτης ρύθμισης για το επάγγελμα του εκτελωνιστή πριν και μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, καθώς και οι επιμέρους δείκτες ρυθμίσεων εισόδου και συμπεριφοράς στο συγκεκριμένο επάγγελμα.

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα, ο γενικός δείκτης ρύθμισης για τους εκτελωνιστές μειώθηκε σημαντικά μετά την εφαρμογή του νόμου και

διαμορφώνεται πλέον σε αμελητέο επίπεδο (0,24 από 7,36). Ειδικότερα, ο δείκτης συμπεριφοράς, με την άρση όλων των σχετικών περιορισμών, μηδενίστηκε (από 3,2). Παράλληλα, ο δείκτης εισόδου υποχώρησε δραστικά (στο 0,24 από 4,16), καθώς από τους περιορισμούς/ρυθμίσεις που λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του εν λόγω δείκτη, ο μόνος που ισχύει πλέον αφορά στην απόκτηση πιστοποίησης επάρκειας εκτελωνιστή μέσω διαγωνισμού.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.21.2

Δείκτης ρύθμισης πριν και μετά το Ν. 3919/2011: Εκτελωνιστές



4.21.5. Νεοεισερχόμενοι

Η πρόσφατη εξέλιξη των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα του εκτελωνιστή, καθώς και οι αποχωρήσεις από το επάγγελμα, απεικονίζονται με βάση τα στοιχεία των Δεικτών Παρακολούθησης Επαγγελματιών του Υπουργείου Οικονομικών στον Πίνακα 4.21.3. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων στη ροή νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα είναι εμφανή, καθώς με τη διεξαγωγή των εξετάσεων πιστοποίησης το 2013 και το 2014 ο αριθμός των νεοεισερχόμενων ενισχύθηκε θεαματικά. Συγκεκριμένα, οι νεοεισερχόμενοι ανήλθαν στους 642 το 2013 και τους 218 το 2014, από μόλις 7 το 2011. Έτσι, το ποσοστό της ετήσιας συμμετοχής των ενάρξεων στη συνολική δραστηριότητα ανήλθε στο 24,4% το 2013 και στο 8,1% το 2014, από 0,3% το 2012. Σχετικά με

τον αριθμό των αποχωρήσεων, τα στοιχεία του Πίνακα 4.21.3 καταδεικνύουν μείωση το 2012 και το 2013 και αύξηση το 2014. Τα ποσοστά των αποχωρήσεων στη συνολική δραστηριότητα υπερέβαιναν εκείνα των ενάρξεων το 2011 και το 2012, ενώ αντίθετα υπολείπονταν των ενάρξεων το 2013 και το 2014. Συνολικά, η απασχόληση στο επάγγελμα παρουσίασε πτωτική τάση μέχρι το 2012 και ανοδική τάση κατά το διάστημα 2013-2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.21.3
Νεοεισερχόμενοι και αποχωρήσαντες από το επάγγελμα:
Εκτελωνιστές, 2011-2014

	2011	2012	2013	2014
Νεοεισερχόμενοι εκτελωνιστές	45	7	642	218
Αποχωρήσαντες εκτελωνιστές	158	148	128	161
Συνολικός αριθμός εκτελωνιστών	2.256	2.115	2.629	2.686
Ποσοστό επί του συνολικού αριθμού επαγγελματιών				
Νεοεισερχόμενοι εκτελωνιστές	2,0	0,3	24,4	8,1
Αποχωρήσαντες εκτελωνιστές	7,0	7,0	4,9	6,0
Ετήσιες μεταβολές (%)				
Νεοεισερχόμενοι εκτελωνιστές		-84,4	9.071,4	-66,0
Αποχωρήσαντες εκτελωνιστές		-6,3	-13,5	25,8
Συνολικός αριθμός εκτελωνιστών		-6,3	24,3	2,2

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, 2015.

4.21.6. Τιμές/αμοιβές

Το κόστος εκτελωνισμού εμπορευμάτων και το τμήμα του κόστους αυτού που αφορά στην αμοιβή του εκτελωνιστή αποτελεί συνάρτηση της αξίας του εμπορεύματος.

Πριν από την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων στις εκτελωνιστικές υπηρεσίες, για εμπορεύματα μικρής αξίας που αποστέλλονταν από τρίτες χώρες προς παραλήπτες στην Ελλάδα μέσω εταιρειών ταχυμεταφορών, το κόστος εκτελωνισμού αποτελούσε συχνά μεγάλη επιβάρυνση αναλογικά με την αξία των εν λόγω εμπορευμάτων, και μπορούσε ακόμα και να υπερβεί την αξία αυτή, καθώς η αμοιβή του εκτελωνιστή και μόνον ξεκινούσε από ένα ελάχιστο επίπεδο της τάξεως των 50-60 ευρώ (ΕΕΤΤ,

2011)³⁶. Παρότι, δε, οι δικαιούχοι των εμπορευμάτων είχαν, και σύμφωνα με το Ν. 718/1977, τη δυνατότητα να εκτελωνίσουν τα εμπορεύματα αυτοπροσώπως, συνήθως επέλεγαν τη μεσολάβηση των εκτελωνιστών παρά το σοβαρό κόστος, λόγω της πολυπλοκότητας των διαδικασιών εκτελωνισμού ή και λόγω σημαντικής γεωγραφικής απόστασής τους από το αρμόδιο τελωνείο.

Όσον αφορά την εισαγωγή εμπορευμάτων μεγαλύτερης αξίας από επιχειρήσεις στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους, το συνολικό κόστος εκτελωνισμού ανερχόταν συνήθως προ της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων στο 3-5% της αξίας των εμπορευμάτων, μέρος του οποίου αποτελούσε αμοιβή του εκτελωνιστή (ΣΕΒ, 2010). Και στην περίπτωση των εισαγωγών από επιχειρήσεις, η απασχόληση εκτελωνιστών να μεν δεν ήταν υποχρεωτική από το νόμο, καθώς τα εμπορεύματα μπορούσαν να εκτελωνιστούν από νόμιμο εκπρόσωπο, ήταν όμως αναγκαία στην πράξη λόγω των χρονοβόρων και πολύπλοκων διαδικασιών.

Μετά την εφαρμογή του Ν. 3919/2011 και των μετέπειτα ρυθμίσεων, έχουν καταγραφεί κάποιες πρώτες περιπτώσεις δραστηριοποίησης τελωνειακών αντιπροσώπων, με παράδειγμα την περίπτωση μεγάλης διεθνούς εταιρείας ταχυμεταφορών. Η εταιρεία αυτή ανακοίνωσε την παροχή υπηρεσιών εκτελωνισμού από τον Ιούνιο του 2013, και δήλωσε ότι οι πελάτες της θα απολαμβάνουν σημαντικά χαμηλότερο κόστος, με μείωση κατά 50%, στα έξοδα διαχείρισης εκτελωνισμού. Η συγκεκριμένη ανακοίνωση αποτελεί μία πρώτη ένδειξη για συμπίεση των αμοιβών εκτελωνισμού λόγω των μεταρρυθμίσεων. Ωστόσο, μένει να αποδειχθεί στην πράξη αν και κατά πόσον οι μεταρρυθμίσεις θα συνεισφέρουν σε μία γενικευμένη σημαντική μείωση των αμοιβών των εκτελωνιστών. Προς μία τέτοια μείωση ενδέχεται να συμβάλει η είσοδος νέων επαγγελματιών στο χώρο μετά την ολοκλήρωση των διαγωνισμών πιστοποίησης, αλλά και η περαιτέρω απλοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών εκτελωνισμού, η πολυπλοκότητα των οποίων συνδέεται άμεσα με το ύψος της αμοιβής εκτελωνισμού.

³⁶ http://www.eett.gr/opencms/opencms/admin/News/news_1319.html

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1. Γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται συνοπτικά οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα από την προηγηθείσα αναλυτική εξέταση των είκοσι επιλεγμένων επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, για τα συγκεκριμένα επαγγέλματα, αρχικά γίνεται συνοπτική αναφορά στα χαρακτηριστικά και τις εξελίξεις των οικονομικών τους μεγεθών. Εν συνεχεία, συνοψίζονται τα βασικά συμπεράσματα της ανάλυσης αναφορικά με το βαθμό απελευθέρωσης των επαγγελμάτων αυτών στη βάση του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων. Κατόπιν, καταγράφονται οι συνολικές επιπτώσεις της απελευθέρωσης στις αγορές των επαγγελμάτων αυτών με επίκεντρο τον αριθμό των νεοεισερχομένων και τις μεταβολές στις τιμές-αμοιβές. Τέλος, προς διευκόλυνση του αναγνώστη που ενδιαφέρεται για συγκεκριμένο επάγγελμα, γίνεται σύνοψη των κύριων συμπερασμάτων ανά επάγγελμα/οικονομική δραστηριότητα.

5.2. Χαρακτηριστικά και οικονομικές συνθήκες στα επιλεγμένα επαγγέλματα

Η επιλογή των είκοσι επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων έγινε με βάση ένα συνδυασμό κριτηρίων, στα οποία περιλαμβάνονται το είδος του επαγγέλματος, η οικονομική σημασία του, ο χρόνος πραγματοποίησης των νομοθετικών παρεμβάσεων, η ένταση των ρυθμίσεων πριν τις μεταρρυθμίσεις, ο βαθμός απελευθέρωσης και η διαθεσιμότητα στατιστικής πληροφόρησης. Πιο συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν δέκα επιστημονικά και δέκα μη επιστημονικά επαγγέλματα και οι σχετικές οικονομικές δραστηριότητες (πέντε και δύο αντίστοιχα). Επίσης, επιλέχθηκαν επαγγέλ-

ματα στα οποία οι νομοθετικές ρυθμίσεις έχουν προχωρήσει ικανοποιητικά, καθώς η εξέταση επαγγελματών που ακόμα βρίσκονταν στην αρχή της διαδικασίας αλλαγών κατά το χρόνο συγγραφής της έκθεσης δεν θα μπορούσε να μας δώσει ενδείξεις για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων. Σε σχέση με τους προϋπάρχοντες περιορισμούς, επιλέχθηκαν επαγγέλματα με πολλούς και σοβαρούς περιορισμούς πριν την έναρξη της διαδικασίας απελευθέρωσης, αλλά και επαγγέλματα με μέτριας εντάσεως περιορισμούς. Τέλος, συμπεριελήφθησαν επαγγέλματα στα οποία σημειώθηκε σημαντική και γρήγορη μείωση των περιοριστικών ρυθμίσεων, καθώς και επαγγέλματα στα οποία εξακολουθούν να ισχύουν τέτοιου είδους ρυθμίσεις.

Για την αποτύπωση της οικονομικής σημασίας των συγκεκριμένων επαγγελμάτων, αλλά και των συνθηκών που επικράτησαν σε αυτά πριν τις μεταρρυθμίσεις και κατά τα πρώτα στάδια εφαρμογής τους, χρησιμοποιήθηκαν καταρχάς στοιχεία που αναφέρονται στην εξέλιξη της προστιθέμενης αξίας και του κύκλου εργασιών για την περίοδο μέχρι το 2012. Τα στοιχεία αυτά ήταν τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα, και αναφέρονται είτε στα συγκεκριμένα επαγγέλματα, είτε, όπου δεν υπάρχουν αναλυτικότερα στοιχεία, σε ευρύτερες κατηγορίες που τα περιλαμβάνουν. Με βάση τα συγκεκριμένα στοιχεία, αποτυπώνονται ξεκάθαρα οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στη δραστηριότητα των περισσότερων από τα εν λόγω επαγγέλματα, αλλά και η ετερογένεια των επαγγελμάτων όσον αφορά τη συνεισφορά τους στην προστιθέμενη αξία της οικονομίας. Ειδικότερα, από τα συγκεκριμένα στοιχεία:

- Γίνεται εμφανής η μείωση της προστιθέμενης αξίας για το σύνολο των επαγγελματικών και επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων (-30,3%) και για όλες τις επιμέρους κατηγορίες το 2012 σε σχέση με το 2008, με εξαίρεση τις νομικές υπηρεσίες και τις δραστηριότητες αγοράς ακινήτων.
- Ανάλογες εξελίξεις παρατηρούνται στον κύκλο εργασιών, ο οποίος το 2012 σε σχέση με το 2008 εμφανίζεται μειωμένος κατά 43,8% για το σύνολο των επαγγελματικών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων.

Ανατρέχοντας σε στοιχεία του δείκτη κύκλου εργασιών που καλύπτουν την περίοδο 2007-2014 και αναφέρονται σε επιλεγμένες κατηγορίες

υπηρεσιών που περιλαμβάνουν πολλά από τα υπό εξέταση επαγγέλματα, παρατηρούνται ως επί το πλείστον πτωτικές τάσεις στην περίπτωση της Ελλάδας, έναντι αυξητικών τάσεων στην περίπτωση της Ε.Ε. Είναι ενδιαφέρον επίσης ότι σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες ο δείκτης κύκλου εργασιών της Ελλάδας υπερέβαινε τον αντίστοιχο της Ε.Ε. μέχρι τα τέλη περιόδου του 2009, με τη σχέση αυτή να αντιστρέφεται από το 2010 και έπειτα.

Όσον αφορά την εξέλιξη του αριθμού των επιχειρήσεων σε επιλεγμένα επαγγέλματα/υπηρεσίες για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την περίοδο 2008-2012, είναι εμφανής η μείωσή του για το σύνολο των επαγγελματικών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων (-8,4%) και για όλες τις επιμέρους κατηγορίες το 2012 σε σχέση με το 2008, με εξαίρεση τα ταξί που παρουσίασαν σταθερότητα. Ανάλογες είναι οι εξελίξεις στον αριθμό των απασχολουμένων, ο οποίος το 2012 σε σχέση με το 2008 εμφανίζεται μειωμένος κατά 11,9% για το σύνολο των επαγγελματικών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων, ενώ οι μειώσεις στις επιμέρους κατηγορίες κυμαίνονται από 1,2% (νομικές υπηρεσίες) έως 75% (δραστηριότητες σχετικές με την απασχόληση).

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία αναφορικά με τις επιδόσεις της Ελλάδας στο πεδίο της παραγωγικότητας εργασίας. Το 2011 η παραγωγικότητα εργασίας στο σύνολο των επαγγελματικών, επιστημονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών τεχνικών ελέγχων ανερχόταν σε 23,5 χιλ. ευρώ στην Ελλάδα, έναντι 52,0 χιλ.ευρώ κατά μέσο όρο στις χώρες της Ε.Ε. Σημαντικά χαμηλότερη παραγωγικότητα στην Ελλάδα συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο καταγράφηκε και σε όλες τις αντίστοιχες τιμές επιμέρους κατηγοριών υπηρεσιών που περιλαμβάνουν εξεταζόμενα επαγγέλματα.

Συνολικά, οι διαπιστώσεις που προαναφέρθηκαν τονίζουν το γεγονός ότι η μεταρρύθμιση των επαγγελμάτων στη βάση του Ν. 3919/2011 συνέπεσε με ιδιαίτερα δυσμενείς συνθήκες στην εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας στα επαγγέλματα αυτά, λόγω της οικονομικής κρίσης. Από την άλλη πλευρά, οι χαμηλότερες επιδόσεις της Ελλάδας σε όρους παραγωγικότητας για τις υπηρεσίες που παρέχονται από τα συγκεκριμένα επαγγέλματα υπογραμμίζουν δομικές αδυναμίες που ενδέχεται να αντιμετωπίζονται σε κάποιο βαθμό μέσα από τα αναμενόμενα ευεργετικά αποτελέσματα της μεταρρύθμισης στον ανταγωνισμό και την αναδιάρθρωση

της απασχόλησης. Σε κάθε περίπτωση, το οικονομικό περιβάλλον που αποτυπώνεται με βάση τα κύρια συμπεράσματα από τη μελέτη των προαναφερόμενων οικονομικών μεγεθών λαμβάνεται υπόψη για την αξιολόγηση των επιδράσεων των νομοθετικών αλλαγών στην απασχόληση και τις τιμές. Είναι σημαντικό να τονιστεί όμως ότι οι συγκεκριμένες οικονομικές συνθήκες περιπλέκουν σημαντικά την αποτίμηση των μεταβολών που προέρχονται από την εφαρμογή του Νόμου 3919/2011 και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων, καθώς καθιστά δύσκολο το διαχωρισμό τους από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης.

5.3. Βαθμός απελευθέρωσης

Αναφορικά με την αποτίμηση του βαθμού απελευθέρωσης ως συνέπεια του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων, η αποτύπωση του θεσμικού πλαισίου για τα είκοσι επαγγέλματα και τις επτά αντίστοιχες οικονομικές δραστηριότητες που εξετάζονται (Πίνακας 3.3.1) υποδηλώνει ότι πριν την ψήφιση του Ν. 3919/2011 τα επαγγέλματα και οι δραστηριότητες αυτές στο σύνολό τους εμφάνιζαν 106 περιοριστικές ρυθμίσεις διαφόρων ειδών (πλην των «άλλων περιορισμών»). Από αυτές, το 60% περίπου αφορούσε στα επιστημονικά επαγγέλματα και το υπόλοιπο 40% στα άλλα επαγγέλματα. Από τις ρυθμίσεις αυτές έχει καταργηθεί συνολικά το 74%, και συγκεκριμένα το 67% των σχετιζόμενων με επιστημονικά επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες και το 83% των σχετιζόμενων με άλλα επαγγέλματα. Σημειώνεται ότι οι «άλλοι περιορισμοί» που υπάρχουν στα επιστημονικά επαγγέλματα και σε ορισμένα άλλα επαγγέλματα έχουν υποστεί περιορισμένες αλλαγές από τις νομοθετικές ρυθμίσεις (έχουν καταργηθεί συνολικά 3 από τους 18 περιορισμούς), καθώς ο Ν. 3919/2011 δεν προέβλεπε παρεμβάσεις στους συγκεκριμένους περιορισμούς.

Οι αξιολογές μεταβολές στο καθεστώς ρύθμισης προς την κατεύθυνση της κατάργησης περιορισμών αποτυπώνονται και στη μέτρηση του βαθμού απελευθέρωσης και την αξιολόγηση της έκτασης των μεταρρυθμίσεων με τη χρήση σύνθετων ποσοτικών δεικτών ρύθμισης (γενικός δείκτης, δείκτης ρυθμίσεων εισόδου και δείκτης συμπεριφοράς). Η συνολική εικόνα που διαμορφώνεται με βάση τον υπολογισμό των δεικτών πριν και

μετά την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων καταδεικνύει ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι δείκτες ρύθμισης μειώθηκαν σημαντικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι αντίστοιχες μειώσεις είχαν αρχίσει να διαφαίνονται και σε προηγούμενες εργασίες του ΚΕΠΕ (Κώση *et al.*, 2012· Αθανασίου *et al.*, 2013), οι οποίες αναφέρονταν σε προηγούμενες φάσεις εφαρμογής του νόμου, και στις οποίες χρησιμοποιήθηκε η ίδια μεθοδολογία. Εντούτοις, ο χρόνος που κύλησε μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011, η μετέπειτα προώθηση των προβλεπόμενων απ' αυτόν νομοθετικών ρυθμίσεων και άλλες ρυθμίσεις που, είτε μετά τις γνωμοδοτήσεις της Επιτροπής Ανταγωνισμού, είτε μετά από παρεμβάσεις των αρμόδιων φορέων, κρίθηκαν απαραίτητες για την άρση διατάξεων που έρχονταν σε αντίθεση με τις επιταγές του νόμου, οδήγησαν σε περαιτέρω μείωση των δεικτών.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στην παρούσα εργασία, η τιμή του δείκτη ρυθμίσεων εισόδου, που κατά μέσο όρο ανέρχονταν στο 3,65 πριν την ψήφιση του νόμου, μειώθηκε στο 1,55 (μείωση 2,10 μονάδες). Αντίστοιχα, η τιμή του δείκτη ρυθμίσεων συμπεριφοράς μειώθηκε από 2,32 σε 0,88 (μείωση 1,44 μονάδες) και του γενικού δείκτη από 5,97 σε 2,43 (μείωση 3,54 μονάδες). Η μείωση του γενικού δείκτη ρύθμισης προήλθε σε μεγαλύτερο βαθμό από μείωση του δείκτη ρύθμισης εισόδου για το σύνολο σχεδόν των επιμέρους επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων.

Ειδικότερα για το σύνολο των εξεταζόμενων επαγγελματιών προκύπτει ότι:

- Σε όλα τα επιστημονικά επαγγέλματα σημειώθηκαν μειώσεις στους γενικούς δείκτες ρύθμισης, οι οποίες κυμάνθηκαν από 0,30 (συμβολαιογράφοι-συμβολαιογραφικές εταιρείες) έως 7,08 (πιστοποιημένοι εκτιμητές).
- Σε όλα σχεδόν τα επιστημονικά επαγγέλματα σημειώθηκαν μειώσεις στους δείκτες ρύθμισης εισόδου (με εξαίρεση τους συμβολαιογράφους-συμβολαιογραφικές εταιρείες) και οι δείκτες αυτοί πλέον κυμαίνονται από 0,64 (φροντιστήρια, πιστοποιημένοι εκτιμητές) έως 5,52 (συμβολαιογράφοι- συμβολαιογραφικές εταιρείες).
- Σε όλα σχεδόν τα επιστημονικά επαγγέλματα σημειώθηκαν μειώσεις στους δείκτες ρύθμισης συμπεριφοράς (με εξαίρεση τους λογιστές-φοροτεχνικούς και τους διδάσκοντες σε φροντιστήρια, που όμως και προηγουμένως παρουσίαζαν χαμηλούς δείκτες). Οι δείκτες αυτοί

- πλέον κυμαίνονται από 0,15 (πιστοποιημένοι εκτιμητές) έως 4,2 (συμβολαιογράφοι-συμβολαιογραφικές εταιρείες).
- Σε όλα σχεδόν τα μη επιστημονικά επαγγέλματα σημειώθηκαν μειώσεις στους γενικούς δείκτες ρύθμισης (με εξαίρεση τους οδηγούς ταξί), οι οποίες κυμάνθηκαν από 0,98 (ταξί) έως 7,12 (εκτελωνιστές).
 - Σε όλα σχεδόν τα μη επιστημονικά επαγγέλματα σημειώθηκαν μειώσεις στους δείκτες ρύθμισης εισόδου (με εξαίρεση τους οδηγούς ταξί και τα ταξί). Οι δείκτες ρύθμισης εισόδου φθάνουν έως 3,60 (ταξί), ενώ για πέντε επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες οι δείκτες έχουν πλέον μηδενιστεί.
 - Σε όλα σχεδόν τα μη επιστημονικά επαγγέλματα σημειώθηκαν μειώσεις στους δείκτες ρύθμισης συμπεριφοράς (με εξαίρεση τους οδηγούς ταξί). Οι δείκτες αυτοί πλέον έχουν μηδενιστεί για όλα τα άλλα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες πλην των οδηγών ταξί, των ταξί και των ιδιωτικών γραφείων ευρέσεως εργασίας.

Διαπιστώνεται, συνολικά, ότι η εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου που διαμορφώθηκε μετά και τις πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση ή δραστική μείωση των περιορισμών σε μία ευρεία σειρά επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι εναπομείνασες περιοριστικές ρυθμίσεις αφορούν κυρίως επιστημονικά επαγγέλματα (συμβολαιογράφοι, δικηγόροι) και οικονομικές δραστηριότητες (δικηγορικές εταιρείες, ιατρεία-πολυϊατρεία, οδοντιατρεία-πολυοδοντιατρεία, εργαστήρια φυσικοθεραπείας, φροντιστήρια) και από τα υπόλοιπα επαγγέλματα τα ταξί.

Σημειώνεται ότι τα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες με συγκριτικά υψηλότερη ένταση περιορισμών προ της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων τείνουν και στο μέτεπειτα καθεστώς να υπόκεινται σε συγκριτικά αυστηρότερους περιορισμούς. Τα περισσότερα επαγγέλματα που διατήρησαν σχετικά υψηλούς δείκτες ρύθμισης εντοπίζονται σε κλάδους όπου, λόγω της απαιτούμενης επιστημονικής εξειδίκευσης και της ιδιαίτερης φύσης των παρεχόμενων υπηρεσιών, δικαιολογείται κάποιος υψηλότερος βαθμός περιοριστικών ρυθμίσεων, γεγονός που επίσης παρατηρείται διεθνώς.

5.4. Νεοεισερχόμενοι

5.4.1. Γενικά

Η ελληνική οικονομία καταγράφει από 2008 μέχρι και πρόσφατα μία παρατεταμένη ύφεση, η οποία εκδηλώθηκε με πτώση του ΑΕΠ και μείωση της συνολικής απασχόλησης. Η βαθιά αυτή ύφεση, πέρα από το συνολικό μέγεθος της απασχόλησης, έχει επηρεάσει την απασχόληση και στα περισσότερα από τα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες που επηρεάστηκαν από το Ν. 3919/2011, καθιστώντας πολύ δύσκολο το διαχωρισμό των επιπτώσεων στην απασχόληση που είναι αποτέλεσμα της ύφεσης από τις αλλαγές που προέρχονται από την εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων. Επιπλέον, η αξιολόγηση των επιπτώσεων του νόμου δυσχεραίνεται και από τη φύση της απασχόλησης (κατά κανόνα τα αποτελέσματα μίας πολιτικής στα μεγέθη της απασχόλησης αργούν να εμφανιστούν), σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το διάστημα από την πλήρη εφαρμογή του συνόλου των νομοθετικών ρυθμίσεων είναι σχετικά μικρό. Επιπροσθέτως, βασικό πρόβλημα είναι και η έλλειψη αξιόπιστων στοιχείων σε βάθος χρόνου, τα οποία να επιτρέπουν την ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης της απασχόλησης, σε επίπεδο επαγγέλματος.

Ειδικότερα, η απασχόληση, καθώς και η στενά συνδεδεμένη με αυτήν ανεργία, έχουν την ιδιαιτερότητα να παρουσιάζουν σημαντική χρονική υστέρηση στη μεταβολή τους σε σχέση με την εφαρμογή οικονομικών πολιτικών για τη βελτίωση της λειτουργίας της οικονομίας ή τη μεταβολή της παραγωγής. Κατά συνέπεια, η όποια πολιτική για την απελευθέρωση της αγοράς εργασίας πολύ πιθανό να καθυστερήσει να έχει εμφανή αποτελέσματα στην απασχόληση. Επιπλέον, αν τα θετικά αποτελέσματα της απελευθέρωσης είναι σχετικά μικρά, τότε είναι πιθανόν η μείωση της απασχόλησης λόγω της ευρύτερης ύφεσης να τα υπερκεράσει. Επίσης, η μείωση της ανεργίας είναι σαφώς πιο χρονοβόρα διαδικασία από την αύξησή της (hysteresis). Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για τις μεταβολές της απασχόλησης είναι σχετικά περιορισμένα, καθώς η ΕΛΣΤΑΤ τα δημοσιεύει με σχετική καθυστέρηση και όχι σε αναλυτικό επίπεδο επαγγέλματος, ενώ και οι εναλλακτικές πηγές πληροφόρησης είναι επίσης πολύ περιορισμένες.

Λαμβάνοντας υπόψη τις προαναφερθείσες αντικειμενικές δυσκολίες μία πρώτη *ex ante* αξιολόγηση το 2012 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, δεδομένης και της βαθιάς οικονομικής ύφεσης στη χώρα, οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας δεν μπορούσαν παρά να είναι βραχυχρόνια δυσοίωτες. Διαφαινόταν έτσι ότι η απασχόληση μάλλον θα μειωνόταν ακόμη, ανεξάρτητα από θεσμικές παρεμβάσεις στην κατεύθυνση της απελευθέρωσης των επαγγελματιών (Κώτση *et al.*, 2015). Χρησιμοποιώντας στοιχεία απασχόλησης μέχρι και το 2014 και εφαρμόζοντας κατάλληλες τεχνικές, οι Athanassiou *et al.* (2015) εκτιμούν ότι το επίπεδο απασχόλησης σε επαγγέλματα που επηρεάζονται από τη διαδικασία απελευθέρωσης φαίνεται να μειώθηκε με ρυθμό μικρότερο από αυτόν που θα ίσχυε αν η μεταρρύθμιση δεν λάμβανε χώρα.

Εναλλακτικά, κάποιες ενδείξεις για την επίδραση των νομοθετικών ρυθμίσεων απελευθέρωσης των επαγγελματιών μπορούν να σκιαγραφηθούν από την πορεία των νεοεισερχομένων σε κάθε επάγγελμα. Βεβαίως, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το χρονικό διάστημα από την ουσιαστική εφαρμογή (όχι την ψήφιση) του νόμου είναι σύντομο, καθώς παρατηρήθηκαν σημαντικές καθυστερήσεις στην έκδοση των προβλεπόμενων απ' αυτόν νομοθετικών ή άλλων πράξεων, οι οποίες στην πορεία κρίθηκαν απαραίτητες για την ενεργοποίηση του νόμου. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί οι διαδικασίες και επομένως στην ουσία δεν έχουν ισχύσει οι νέοι όροι αδειοδότησης και λειτουργίας των επαγγελματιών ή έχουν μερική εφαρμογή.

Όπως επισημαίνεται από τους Κώτση *et al.* (2015) μεταρρυθμίσεις κατάργησης περιορισμών στον αριθμό των προσώπων τα οποία δικαιούνται να ασκήσουν κάποιο «κλειστό» επάγγελμα μπορεί να αυξήσουν την απασχόληση στο συγκεκριμένο επάγγελμα αλλά όχι απαραίτητα και τη συνολική απασχόληση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι πιστοποιημένοι εκτιμητές, όπου οι νεοεισερχόμενοι, κατά κανόνα, δραστηριοποιούνταν ήδη ως εκτιμητές αλλά όχι ως μέλη του ΣΟΕ. Συνεπώς, αν και η απασχόληση στο συγκεκριμένο επάγγελμα αυξήθηκε, η αύξηση αυτή δεν μεταφράστηκε εξολοκλήρου σε αύξηση της συνολικής απασχόλησης. Με άλλα λόγια, το άνοιγμα πολλών επαγγελματιών ενδέχεται να οδηγήσει βραχυχρόνια κυρίως σε μια αναδιάρθρωση της απασχόλησης, παρά σε μεγάλες αυξήσεις της συνολικής απασχόλησης. Φυσικά, είναι πιθανόν κάποιες κατηγορίες θέσεων εργασίας ή επαγγελματιών που λειτουργούν

συμπληρωματικά στα επαγγέλματα που αφορά ο νόμος και κατά κανόνα απαιτούν χαμηλότερα προσόντα να αυξήσουν την απασχόλησή τους (π.χ. γραμματείς, υπάλληλοι γραφείου, κλπ.).

Η έννοια του ρυθμισμένου επαγγέλματος δεν περιορίζεται αποκλειστικά στον αριθμό των ασκούντων. Υπάρχουν πολλά επαγγέλματα όπου οι ρυθμίσεις δεν έχουν να κάνουν μόνο με τον περιορισμό του αριθμού εκείνων που τα ασκούν, αλλά και με την ύπαρξη προστατευτικών κανόνων, όπως ελάχιστες αμοιβές, εξασφαλισμένα μερίσματα και υποχρεωτική χρήση τους. Σύμφωνα με τους Κώτση *et al.* (2015), αυτή η υπερπροστασία, με την ταυτόχρονη εξασφάλιση κάποιων σταθερών εισοδημάτων, οδήγησε διαχρονικά μεγάλη μερίδα εργαζομένων στα επαγγέλματα αυτά. Η άρση αυτών των ρυθμίσεων, σε συνδυασμό με το σχετικά υψηλό αριθμό αυτών που τα ασκούν (πολύ μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό), θα τα καταστήσει, σε βάθος χρόνου, λιγότερο ελκυστικά. Μερίδα των εν ενεργεία εργαζομένων, καθώς και υφιστάμενοι σπουδαστές θα αργήσουν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα και θα έχουν περιορισμένες επαγγελματικές διεξόδους. Αν και αυτό θα οδηγήσει σε μείωση της απασχόλησης στα ρυθμισμένα επαγγέλματα, μακροχρόνια η συνολική απασχόληση δεν είναι απαραίτητο ότι θα μειωθεί, μιας και εργατικό δυναμικό μπορεί να κατευθυνθεί προς άλλους παραγωγικούς και εξωστρεφείς τομείς της οικονομίας που θα είναι πλέον ελκυστικοί, αφού θα έχει αποκατασταθεί η σχετική κερδοφορία.

Τέλος, στην εργασία του ΚΕΠΕ (Κώτση *et al.*, 2015) σημειώνεται ότι οι υπηρεσίες πολλών από τα ρυθμισμένα επαγγέλματα αποτελούν σημαντική εισροή στην παραγωγική διαδικασία άλλων επαγγελμάτων, επιχειρήσεων ή προϊόντων, οπότε ενδεχόμενη απελευθέρωσή τους μάλλον θα έχει θετικά αποτελέσματα σε αυτές. Ορισμένες αυστηρές ρυθμίσεις, όπως η αναγκαστική χρήση ή η εκ του νόμου προκαθορισμένη τιμολόγηση οδηγούν σε αύξηση του κόστους και θεωρούνται ανασχετικός παράγοντας επενδύσεων. Η πλήρης ή μερική κατάργηση θεσμοθετημένης υπερπροστασίας συγκεκριμένων επαγγελματικών ομάδων, εις βάρος χρηστών των υπηρεσιών τους, θα μείωνε το κόστος συγκεκριμένων υπηρεσιών και θα μπορούσε ενδεχομένως να προσελκύσει επενδύσεις, οι οποίες θα συντελούσαν σε αύξηση της συνολικής απασχόλησης ενώ συγχρόνως θα αυξανόταν η ζήτηση, τα εισοδήματα και οι επαγγελματικές προοπτικές.

Η μοναδική εργασία που επιχειρεί μία *ex post* αξιολόγηση των επιδράσεων της απελευθέρωσης είναι των Athanassiou *et al.* (2015), όπου συμπεραίνεται ότι η απελευθέρωση των επαγγελματιών είχε μάλλον θετικό αντίκτυπο σε σχέση με την απασχόληση. Η πτωτική τάση της απασχόλησης των ρυθμισμένων επαγγελματιών ήταν ισχυρότερη σε σύγκριση με εκείνη των μη νομοθετικά ρυθμισμένων επαγγελματιών πριν από τη μεταρρύθμιση και στη συνέχεια ήταν ασθενέστερη. Αυτό υποδηλώνει ότι η μεταρρύθμιση μετρίασε την επίδραση της οικονομικής ύφεσης, πιθανότατα, επιτρέποντας σε περισσότερους ανθρώπους να συμμετάσχουν σε αυτά τα επαγγέλματα. Αυτό επιβεβαιώνεται τόσο για το σύνολο της απασχόλησης όσο και για μεμονωμένες επαγγελματικές ομάδες.

Πάντως, αν και η απελευθέρωση των επαγγελματιών μπορεί να μην οδηγεί βραχυχρόνια σε αύξηση της απασχόλησης, αλλά σε σημαντική αναδιάρθρωση της μορφής οργάνωσης του επαγγέλματος (συμπράξεις, εταιρικές μορφές), τα μελλοντικά θετικά οφέλη δεν μπορούν να παραβλεφθούν ανεξαρτήτως του μεγέθους τους και του χρόνου εκδήλωσής τους.

5.4.2. Αποτελέσματα

Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκε ο αριθμός των νεοεισερχόμενων προκειμένου να προσεγγιστούν οι επιπτώσεις της απελευθέρωσης στην απασχόληση. Στον Πίνακα 5.4.1 συνοψίζεται η εξέλιξη του αριθμού των νεοεισερχομένων στα είκοσι εξεταζόμενα επαγγέλματα από το 2012 έως και το 2014, καθώς και το ποσοστό μεταβολής σε σχέση με το μέσο όρο της περιόδου 2009-2011, δηλαδή πριν την έναρξη της νομοθετικής μεταρρύθμισης, αλλά κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Σημειώνεται ότι οι πηγές πληροφόρησης διαφέρουν μεταξύ των επαγγελματιών, καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από ενιαία πηγή. Η μόνη ενιαία πηγή στοιχείων για ικανό αριθμό επαγγελματιών είναι η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών, στην οποία συγκεντρώνονται στοιχεία που αφορούν στις δηλώσεις έναρξης και μεταβολής των εργασιών των επαγγελματιών που ασκούν ελεύθερο επάγγελμα είτε ως φυσικά πρόσωπα είτε ως νομικές οντότητες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4.1
Νεοεισερχόμενοι κατά επάγγελμα

	Επάγγελμα/Οικονομική δραστηριότητα	Μ.Ο. 2009-2011	2012	% μεταβολής	2013	% μεταβολής	2014	% μεταβολής
1	Συμβολαιογράφοι- Συμβολαιογραφικές εταιρείες	83	92	10,8	18	-78,3	193	132,5
2	Δικηγόροι- Δικηγορικές εταιρείες	141	75	-46,8	68	-51,8	92	-34,8
3	Νόμιμοι ελεγκτές	53	67	26,4	57	7,5	99	86,8
4	Λογιστές-Φοροτεχνικοί	4.573	3.193	-30,2	2.995	-34,5	3.822	-16,4
5	Ιατροί- Ιατρεία- Πολυϊατρεία	2.136	2.478	16,0	2.477	16,0	2.579	20,7
6	Οδοντίατροι-Οδοντιατρεία- Πολυοδοντιατρεία	400	182	-54,5	208	-48,0	227	-43,3
7	Φυσικοθεραπευτές- Εργαστήρια φυσικοθεραπείας	331	234	-29,3	292	-11,8	268	-19,0
8	Φροντιστήρια	371	276	-25,6	313	-15,6	353	-4,9
9	Ενεργειακοί επιθεωρητές							
10	Πιστοποιημένοι εκτιμητές		0		228		140	
11	Μεσίτες*		212		212		209	
12	Οδηγοί ταξί - Επιβατηγά ταξί δημόσιας χρήσης	2.321	1.519	-34,6	1.620	-30,2	1.174	-49,4
13	Φορτοεκφορτωτές	59	70	18,6	61	3,4	72	22,0
14	Ναυτικοί πράκτορες	46	42	-8,7	14	-69,6		-100,0
15	Ξεναγοί	56	11	-80,4	82	46,4	122	117,9
16	Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας	8	5	-37,5	7	-12,5	7	-12,5
17	Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης	1	0	-100,0	1	0,0	2	100,0
18	Εφημεριδοπώλες	239	187	-21,8	206	-13,8	252	5,4
19	Ενεχυροδανειστές*	75	150	100,0	181	141,3	77	2,7
20	Εκτελωνιστές		45		7		642	
	Σύνολο	10.893	8.838	-18,9	9.047	-16,9	10.330	-5,2
	Σύνολο πλην 4/5/12	1.863	1.648	-11,5	1.955	4,9	2.755	47,9
	Μέσος όρος	681	465		476		574	
	Τυπική απόκλιση	1263,70	907,56		876,85		1016,84	

* Σύμφωνα με τους δείκτες παρακολούθησης επαγγελματιών του Υπουργείου Οικονομικών.

Ο αριθμός των νεοεισερχομένων διαφέρει σημαντικά στα εξεταζόμενα επαγγέλματα, αφού ο μέσος όρος το 2014 είναι 574 και η τυπική απόκλιση 1.017. Εξετάζοντας την εξέλιξη των νεοεισερχομένων στο σύνολο των εξεταζόμενων επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων, την περίοδο 2009-2011 υπολογίζονται σε 10.893, το 2012 καταγράφουν μία πτώση κατά 18,9% και διαμορφώνονται σε 8.838, ενώ το 2013 και το 2014 αυξάνονται σε 9.047 και 10.330, αντίστοιχα. Δηλαδή, οι νεοεισερχόμενοι το 2013 είναι μόλις 5,2% λιγότεροι σε σχέση με πριν την έναρξη των μεταρρυθμίσεων. Αν εξαιρεθούν τα τρία επαγγέλματα που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη κινητικότητα (λογιστές-φοροτεχνικοί, ιατροί, ταξί) και που συγκεντρώνουν πάνω από το 80% των νεοεισερχομένων, ο αριθμός των υπολοίπων νεοεισερχομένων από 1.823 το 2012 αυξάνεται σε 2.755 το 2014, δηλαδή κατά 47,9%.

Προκύπτει λοιπόν ότι οι νεοεισερχόμενοι για το σύνολο των εξεταζόμενων επαγγελμάτων δεν μειώθηκαν σημαντικά, παρ' όλη την οικονομική ύφεση, ενώ, αν εξαιρεθούν κάποια επαγγέλματα που έχουν υψηλή απασχόληση και κινητικότητα, τότε ο αριθμός τους αυξάνεται. Επίσης, εξετάζοντας τη μεταβολή των νεοεισερχομένων σε σχέση με τα έτη πριν τη μεταρρύθμιση, αυτή φαίνεται να βελτιώνεται καθώς περνούν τα έτη, επιβεβαιώνοντας το γεγονός ότι η απασχόληση είναι μέγεθος με χρονική υστέρηση (*lagging indicator*). Όλα τα αποτελέσματα είναι συμβατά τόσο με προηγούμενες *ex ante* αξιολογήσεις (Κώτση *et al.*, 2012, 2015) όσο και με την *ex post* αξιολόγηση των Athanassiou *et al.* (2015).

Με βάση την αναλυτική εξέταση των επαγγελμάτων (Κεφάλαιο 4) και τα συνολικά στοιχεία για την εξέλιξη του αριθμού των νεοεισερχομένων και τις αντίστοιχες διαγραφές (που διαμορφώνουν το θετικό ή αρνητικό ισοζύγιο), σημειώνεται ότι:

- Πέντε επαγγέλματα καταγράφουν αύξηση στους νεοεισερχόμενους το 2012 έναντι της περιόδου πριν τις μεταρρυθμίσεις (συμβολαιογράφοι, νόμιμοι ελεγκτές, ιατροί, φορτοεκφορτωτές και ενεχυροδανειστές). Το σύνολο αυτών των επαγγελμάτων συνέχισε να έχει αύξηση των νεοεισερχομένων και το 2014, ενώ αύξηση παρουσίασαν επίσης οι ξεναγοί, οι επιχειρήσεις προσωρινής απασχόλησης και οι εφημεριδοπώλες.
- Οκτώ επαγγέλματα καταγράφουν μείωση των νεοεισερχομένων για ολόκληρη την περίοδο μετά τη μεταρρύθμιση (δικηγόροι, λογιστές,

οδοντίατροι, φυσικοθεραπευτές, φροντιστήρια, οδηγοί ταξί, ναυτικοί πράκτορες και ιδιωτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας)

- Για τέσσερα επαγγέλματα δεν υπάρχουν στοιχεία για την περίοδο πριν το 2012.
- Με εξαίρεση τους ιατρούς και τους λογιστές-φοροτεχνικούς, όπου παρατηρείται σημαντική κινητικότητα, στα υπόλοιπα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες παρατηρείται μικρή κινητικότητα. Αυτό εν μέρει οφείλεται στο είδος του επαγγέλματος και στην οργάνωση της οικονομικής δραστηριότητας.
- Η γενικότερη οικονομική ύφεση έχει επηρεάσει το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων, αν και ορισμένους τομείς τούς έχει επηρεάσει σε μεγαλύτερο βαθμό, με αποτέλεσμα ορισμένα επαγγέλματα που συναρτώνται στενά με τους τομείς αυτούς να έχουν υποστεί σημαντική συρρίκνωση (μεσίτες, συμβολαιογράφοι-αρνητικές εξελίξεις στην αγορά ακινήτων, φροντιστήρια-μείωση των μαθητών, ιατροί-αύξηση της ζήτησης των δωρεάν υπηρεσιών υγείας του Δημοσίου). Επιπλέον, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας επηρεάζουν άμεσα επαγγέλματα που δραστηριοποιούνται στην αγορά εργασίας (ιδιωτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας, επιχειρήσεις προσωρινής απασχόλησης).
- Για ορισμένα επαγγέλματα η ολοκλήρωση των θεσμικών παρεμβάσεων έχει γίνει πολύ πρόσφατα, μην αφήνοντας επαρκή χρόνο να λειτουργήσει η αγορά με τους νέους όρους. Δεδομένου ότι τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων στην απασχόληση έχουν κάποια χρονική υστέρηση, ενδεχόμενες αλλαγές που θα μπορούσαν να προκύψουν στους νεοεισερχόμενους δεν είναι δυνατόν να απεικονιστούν ακόμα.

Συνοπτικά, η οικονομική κρίση έχει μειώσει τον αριθμό των νεοεισερχομένων και σε ορισμένα επαγγέλματα αυτό είναι πιο έντονο. Παρ' όλα αυτά οι νεοεισερχόμενοι για το σύνολο των εξεταζόμενων επαγγελμάτων μειώθηκαν οριακά κατά μόλις 5%, μέγεθος που δικαιολογείται από την οικονομική ύφεση και την αυξανόμενη της ένταση με την πάροδο των ετών. Αν εξαιρεθούν συγκεκριμένα επαγγέλματα, που έχουν υψηλή απασχόληση και κινητικότητα, τότε ο αριθμός των νεοεισερχόμενων αυξάνεται κατά 47,9%. Επίσης, η μεταβολή των νεοεισερχομένων σε σχέση με τα έτη πριν τη μεταρρύθμιση βελτιώνεται όσο περνά ο χρόνος από την έναρξη των μεταρρυθμίσεων και αναμένεται να βελτιωθεί περαιτέρω τα επόμενα

έτη. Προκύπτει λοιπόν ότι οι νομοθετικές παρεμβάσεις μάλλον είχαν θετικό, αν και με κάποια καθυστέρηση, αντίκτυπο στον αριθμό των νεοεισερχομένων. Αυτό συνάδει με τη μείωση του δείκτη ρύθμισης εισόδου (βλέπε ενότητα 5.2).

5.5. Τιμές- αμοιβές

5.5.1. Γενικά

Έχει διαπιστωθεί ότι οι τιμές στις υπηρεσίες χαρακτηρίζονται κατά κανόνα από υψηλότερο πληθωρισμό σε σχέση με τα προϊόντα, είναι, γενικώς, πιο άκαμπτες και καταγράφουν χαμηλότερη συχνότητα αλλαγής σε σύγκριση με τη μεταποίηση. Παράλληλα, οι αλλαγές των τιμών είναι κυρίως αυξητικές, όπως διαπιστώνεται και σε αντίστοιχη έκθεση της European Central Bank (2009), στην οποία εκτιμάται ότι το 20% περίπου των αλλαγών των τιμών για τις υπηρεσίες ήταν μειώσεις, ενώ το αντίστοιχο μέγεθος στη μεταποίηση ήταν περίπου 40%.

Τα παραπάνω πιθανόν να οφείλονται στη δομή του κόστους, εφόσον το κόστος για την προμήθεια υπηρεσιών είναι σχετικά σταθερό, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του αφορά κόστος εργασίας, το οποίο δεν μεταβάλλεται συχνά (European Central Bank, 2007). Επίσης, μπορεί να είναι αποτελέσματα διοικητικών αποφάσεων για τη διαμόρφωση των τιμών, περιορισμένου ανταγωνισμού στον τομέα των υπηρεσιών, αναζήτησης μακροχρόνιων σχέσεων με τους πελάτες και υψηλού κόστους επαναδιαπραγμάτευσης. Σύμφωνα με τους Lunnemann & Matha (2005), οι ιατρικές, οδοντιατρικές και νοσοκομειακές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες εκπαίδευσης κατατάσσονται μεταξύ των υπηρεσιών με καθορισμένες τιμές που παρουσιάζουν υψηλότερο πληθωρισμό από τις υπηρεσίες που ελεύθερα καθορίζουν τις τιμές, μεγαλύτερες αυξήσεις τιμών έναντι μειώσεων και διατήρηση υψηλότερου πληθωρισμού σε σύγκριση με το γενικό πληθωρισμό. Οι διακρατικές διαφορές στον πληθωρισμό αποδίδονται στην ετερογένεια του ρυθμιστικού περιβάλλοντος και η Ελλάδα είναι μεταξύ των χωρών με αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο στη λειτουργία πολλών επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων που παρουσίαζαν υψηλότερο πληθωρισμό στις υπηρεσίες.

Εξάλλου, οι επιχειρήσεις που λειτουργούν σε περισσότερο ανταγωνιστικές συνθήκες προσαρμόζουν τις τιμές τους πιο συχνά σε ανταπόκριση παραγόντων κόστους και ζήτησης (Fabiani *et al.*, 2005). Περισσότερο ανταγωνιστικές αγορές των υπηρεσιών θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στη μείωση της ακαμψίας των τιμών των υπηρεσιών, της συνολικής ακαμψίας των τιμών και του πληθωρισμού, να ενισχύσουν τη σταθερότητά τους και να αυξήσουν την ανθεκτικότητα σε οικονομικές κρίσεις. Σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (European Central Bank, 2006) οι αυστηροί περιορισμοί στις υπηρεσίες αγοράς κατοικίας, ενοικίασης και τις επαγγελματικές δραστηριότητες συνδέονται με μεγαλύτερες αυξήσεις ή μικρότερες μειώσεις στις τιμές. Συνεπώς, πιθανή αύξηση του ανταγωνισμού στους τομείς αυτούς αναμένεται να επιδρά στην κατεύθυνση της μείωσης των τιμών τους.

Η μείωση των περιορισμών στη λειτουργία των αγορών που αναμένεται να προκύψει από την εφαρμογή του Νόμου 3919/2011 και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων φαίνεται να οδηγεί σε αύξηση του ανταγωνισμού. Η αύξηση του ανταγωνισμού οδηγεί σε πιο αποδοτική και ευέλικτη αγορά, διευκολύνει τη διαδικασία προσαρμογής και την ανθεκτικότητα της οικονομίας σε περιόδους κρίσης, ενώ τα ευρήματα της βιβλιογραφίας καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι είναι σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τόσο την παραγωγικότητα όσο και τις εξελίξεις στις τιμές, ασκώντας προς τα κάτω πιέσεις στις τιμές και μειώνοντας την ακαμψία τους.

Επομένως, θα ήταν εύλογο να αναμένει κανείς ότι ο αυξανόμενος ανταγωνισμός στις αγορές των επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων, ως αποτέλεσμα των πρόσφατων θεσμικών αλλαγών, θα οδηγούσε σε αντίστοιχα αποτελέσματα και στην ελληνική οικονομία, με επιδράσεις τόσο άμεσα στα συγκεκριμένα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες όσο και έμμεσα, επηρεάζοντας και τις τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες αυτές ως εισροές, με αντίστοιχες επιπτώσεις στον πληθωρισμό συνολικά. Ωστόσο, η ύφεση που παρατηρείται στην ελληνική οικονομία και η μείωση της ζήτησης για συγκεκριμένες υπηρεσίες έχει ήδη συμπίεσει τις τιμές και, κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατό να διαχωριστούν οι επιπτώσεις στις τιμές που αποδίδονται στους παράγοντες αυτούς ή στις αλλαγές που προέρχονται από τις πρόσφατες θεσμικές μεταρρυθμίσεις.

5.5.2. Αποτελέσματα από το Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή

Στον Πίνακα 5.5.1 εμφανίζονται οι ετήσιες μεταβολές των τιμών για τα οκτώ επαγγέλματα που συμμετέχουν στη διαμόρφωση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή ως διακεκριμένες κατηγορίες κατά την περίοδο 2007-2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5.1
Ετήσιες μεταβολές επιλεγμένων υπηρεσιών του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή κατά την περίοδο 2007-2014 (2009 = 100)

	Επίπεδο δείκτη							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Νομικές υπηρεσίες	93,76	96,68	100,00	103,53	106,48	105,76	105,67	105,21
Υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας	90,75	97,11	100,00	101,05	101,11	100,19	97,97	96,51
Ιατρικές υπηρεσίες	93,52	96,94	100,00	102,44	103,86	101,94	95,47	92,86
Οδοντιατρικές υπηρεσίες	93,39	96,98	100,00	103,45	103,73	101,78	99,53	97,19
Φυσικοθεραπεία	93,38	97,47	100,00	101,60	103,15	102,59	99,52	98,43
Ταξί	84,07	87,66	100,00	119,66	128,47	128,47	128,47	128,47
Δίδακτρα φροντιστηρίων	92,75	96,50	100,00	101,82	101,93	98,80	92,26	92,72
Υπηρεσίες μεσιτικών γραφείων	90,68	97,64	100,00	100,00	100,00	100,00	90,37	73,52
Γενικός δείκτης	94,86	98,80	100,00	104,71	108,20	109,82	108,81	107,39
	Ετήσιες μεταβολές							
		2008/ 2007	2009/ 2008	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013
Νομικές υπηρεσίες		3,1	3,4	3,5	2,9	-0,7	-0,1	-0,4
Υπηρεσίες συμβούλων φορολογίας		7,0	3,0	1,1	0,1	-0,9	-2,2	-1,5
Ιατρικές υπηρεσίες		3,7	3,2	2,4	1,4	-1,8	-6,3	-2,7
Οδοντιατρικές υπηρεσίες		3,8	3,1	3,5	0,3	-1,9	-2,2	-2,4
Φυσικοθεραπεία		4,4	2,6	1,6	1,5	-0,5	-3,0	-1,1
Ταξί		4,3	14,1	19,7	7,4	0,0	0,0	0,0
Δίδακτρα φροντιστηρίων		4,0	3,6	1,8	0,1	-3,1	-6,6	-5,5
Υπηρεσίες μεσιτικών γραφείων		7,7	2,4	0,0	0,0	0,0	-9,6	-18,6
Γενικός Δείκτης		4,2	1,2	4,7	3,3	1,5	-0,9	-1,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. Ίδιοι υπολογισμοί.

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 5.5.1, παρατηρούνται τα εξής:

- Κατά την περίοδο 2008-2011 παρατηρήθηκαν αυξήσεις στις τιμές για τις υπηρεσίες όλων των συγκεκριμένων επαγγελματιών. Κατά το έτος 2009 οι ετήσιες ποσοστιαίες αυξήσεις των τιμών στις εν λόγω υπηρεσίες ήταν υψηλότερες συγκριτικά με την αύξηση του ΓΔΤΚ, ενώ κατά τα έτη 2010 και 2011 οι τιμές στις υπηρεσίες αυτές αυξήθηκαν βραδύτερα συγκριτικά με το ΓΔΤΚ, με εξαίρεση τα ταξί (όπου οι τιμές αυξήθηκαν ταχύτερα λόγω των μεταβολών στο συντελεστή ΦΠΑ) και τα μεσιτικά γραφεία (όπου οι τιμές παρέμειναν αμετάβλητες).
- Το 2012 οι τιμές σε όλες τις συγκεκριμένες υπηρεσίες εισήλθαν σε καθοδική πορεία, με εξαίρεση τα ταξί (όπου οι τιμές παρέμειναν σταθερές μέχρι και το 2014), και τα μεσιτικά γραφεία (όπου η κάμψη των τιμών εκδηλώθηκε το 2013). Η πτωτική πορεία του ΓΔΤΚ ξεκίνησε ένα χρόνο αργότερα, το 2013.
- Κατά τα έτη 2012 και 2013, οι μειώσεις των τιμών στις συγκεκριμένες υπηρεσίες ήταν μεγαλύτερες εκείνων του ΓΔΤΚ, με εξαίρεση τις νομικές υπηρεσίες (2013, 2014) και τη φυσικοθεραπεία (2014).
- Κατά το έτος 2012 οι μειώσεις στις τιμές κυμάνθηκαν από -0,5 (φυσικοθεραπεία) σε -3,1 (δίδακτρα φροντιστηρίων). Το 2013 οι μειώσεις κυμάνθηκαν από -0,1 (νομικές υπηρεσίες) έως -9,6 (μεσιτικά γραφεία), ενώ το 2014 το εύρος των μειώσεων διαμορφώθηκε μεταξύ του -0,4 (νομικές υπηρεσίες) και του -18,6% (μεσιτικά γραφεία).

Με δεδομένο ότι, με εξαίρεση τα ταξί και τα μεσιτικά γραφεία, οι μειώσεις στις τιμές στις επιμέρους υπηρεσίες ξεκίνησαν ένα έτος νωρίτερα από τη μείωση του ΓΔΤΚ, αλλά και καθώς σε αρκετές από αυτές τις υπηρεσίες οι μειώσεις τιμών ήταν εντονότερες συγκριτικά με την αντίστοιχη υποχώρηση του ΓΔΤΚ κατά τα έτη 2013-2014, δεν μπορεί κανείς να αποκλείσει το ενδεχόμενο οι συγκεκριμένες μειώσεις να οφείλονται σε κάποιο βαθμό στις μεταρρυθμίσεις. Εντούτοις, η μόνη περίπτωση μεταξύ των συγκεκριμένων υπηρεσιών, όπου μπορεί να διακρίνει κανείς με βεβαιότητα μείωση των τιμών λόγω των μεταρρυθμίσεων, είναι οι υπηρεσίες μεσιτικών γραφείων. Ο δείκτης για τις υπηρεσίες αυτές παρουσίασε κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2013 ραγδαία κάμψη της τάξεως των 26,5 ποσοστιαίων μονάδων. Τόσο το μέγεθος της κάμψης αυτής, όσο και ο χρόνος στον οποίο εκδηλώθηκε, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η κάμψη αυτή σχετίζεται

άμεσα με τη ρητή κατάργηση της πρακτικής των κατώτατων αμοιβών στο συγκεκριμένο επάγγελμα, χωρίς ασφαλώς να παραβλέπεται και ο παράλληλος ρόλος της κρίσης και της ύφεσης στην αγορά ακινήτων.

5.5.3. Αποτελέσματα από εναλλακτικές πηγές πληροφόρησης

Από την αναλυτική εξέταση των επαγγελματιών (Κεφάλαιο 4) προέκυψε ότι ενδείξεις για μειώσεις στις τιμές/αμοιβές κατά την περίοδο μετά τις μεταρρυθμίσεις παρατηρούνται και για τα περισσότερα επαγγέλματα που δεν συμμετέχουν στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ. Συγκεκριμένα, στη βάση πληροφόρησης από πηγές της αγοράς, τις συλλογικές συμβάσεις και τη σχετική νομοθεσία, διαπιστώνονται τα ακόλουθα:

- Στην περίπτωση των συμβολαιογράφων, η υιοθέτηση της κλιμακωτά μειούμενης αμοιβής μπορεί να θεωρηθεί σημαντική αλλαγή προς την κατεύθυνση του εξορθολογισμού των αμοιβών, ιδιαίτερα για τις μεταβιβάσεις ακινήτων μεγάλης αξίας.
- Στην περίπτωση των ενεργειακών επιθεωρητών, η απελευθέρωση των τιμών και η δημιουργία ανταγωνιστικών συνθηκών φαίνεται να έχουν συμπιέσει τις τιμές προς τα κάτω.
- Στην περίπτωση των φορτοεκφορτωτών, φαίνεται να έχουν επέλθει μειώσεις στις αμοιβές.
- Όσον αφορά τους εφημεριδοπώλες και τα πρακτορεία διανομής τύπου φαίνεται να έχουν προκύψει σημαντικές μειώσεις στις προμήθειες. Στην περίπτωση των εφημεριδοπωλών, οι μειώσεις αυτές σχετίζονται σαφώς με την κατάργηση των κατώτατων αμοιβών, ενώ στην περίπτωση των πρακτορείων, όπου δεν ίσχυαν κατώτατες αμοιβές, οι μειώσεις συνδέονται μάλλον με την κάμψη στην κυκλοφορία εντύπων και τις οικονομικές δυσκολίες των εκδοτικών επιχειρήσεων.
- Η μεγάλη αύξηση του αριθμού των ενεχυροδανειστηρίων τα τελευταία χρόνια, αλλά και η σημαντική αύξηση των δραστηριοποιούμενων σε ανταγωνιστικές δραστηριότητες, όπως η αγοραπωλησία κοσμημάτων, φαίνεται να ωθεί τους ενεχυροδανειστές στη διακράτηση χαμηλότερης αμοιβής για τις υπηρεσίες τους σε σχέση με το παρελθόν.
- Παρατηρούνται κάποιες πρώτες ενδείξεις για συμπίεση των αμοιβών εκτελωνισμού, με τη δραστηριοποίηση τελωνειακών αντιπροσώπων στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων.

Πέραν των ανωτέρω, σταθερές εμφανίζονται οι τιμές για τους ξεναγούς, όπου οι αμοιβές δεν έχουν επηρεαστεί από τις μεταρρυθμίσεις καθώς προσδιορίζονται στη βάση συλλογικών συμβάσεων εργασίας. Τέλος, δεν υπάρχει επαρκής πληροφόρηση για τις τιμές σε ορισμένα επαγγέλματα (νόμιμοι ελεγκτές, πιστοποιημένοι εκτιμητές, ναυτικοί πράκτορες, ιδιωτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας, επιχειρήσεις προσωρινής απασχόλησης).

5.6. Συμπεράσματα ανά επάγγελμα

Το επάγγελμα του **συμβολαιογράφου** παρουσιάζει ιδιαιτερότητες ως προς τις ρυθμίσεις λειτουργίας του συγκριτικά με άλλα επαγγέλματα λόγω του δημόσιου χαρακτήρα του και της σημαντικότητας των συναλλαγών του είτε από νομικής είτε από οικονομικής άποψης. Χαρακτηριστικό των τελευταίων ετών είναι η σημαντική συρρίκνωση του όγκου των συμβολαιογραφικών πράξεων, η οποία δεν συνοδεύεται από ανάλογη μείωση του αριθμού των συμβολαιογράφων. Με τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων Υ.Α. αναπροσαρμόστηκαν οι αναλογικές αμοιβές και ο αριθμός των οργανικών θέσεων κατά περίπτωση για τα έτη 2013 και 2014, αλλά ο γενικός δείκτης ρύθμισης παραμένει υψηλός. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι παρόμοιες ρυθμίσεις καταγράφονται στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. με εξαίρεση την Ολλανδία.

Από την ανάλυση του αριθμού των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα παρατηρείται αυξητική τάση στην είσοδο κυρίως το 2013, μετά και την ολοκλήρωση του διαγωνισμού για τις κενές συμβολαιογραφικές θέσεις. Ταυτόχρονα, ο αριθμός των αποχωρήσεων αυξήθηκε σημαντικά μετά το 2009, οδηγώντας σε αρνητικό αποτέλεσμα για τη συνολική δραστηριότητα του επαγγέλματος. Ο αριθμός των νεοουσταθεισών συμβολαιογραφικών εταιρειών δεν παρουσιάζει διαφοροποιήσεις συγκριτικά με την περίοδο πριν τη θέσπιση του Ν. 3919/2011. Σε ό,τι αφορά τις αμοιβές των συμβολαιογράφων, η αναπροσαρμογή των αναλογικών αμοιβών είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους συναλλαγής για τους πολίτες, κυρίως για τα συμβόλαια υψηλών αξιών.

Ο κλάδος των **νομικών υπηρεσιών** θεωρείται από τους πιο αυστηρά ρυθμιζόμενους λόγω της ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ καταναλωτών-δικηγόρων και των αρνητικών εξωτερικοτήτων. Ο κλάδος αυτός αποτελεί δημόσιο αγαθό και ένα μέρος των ρυθμίσεων δικαιολογείται για την

εξασφάλιση ποιοτικών και χαμηλού κόστους υπηρεσιών προς όλους τους πολίτες. Με τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 και την αναθεώρηση του Κώδικα Δικηγόρων αίρονται οι γεωγραφικοί περιορισμοί, η υποχρεωτική παράσταση των δικηγόρων σε ορισμένες συναλλαγές και ορίζεται η διαπραγμάτευση των αμοιβών, ενώ οι προϋποθέσεις αδειοδότησης παραμένουν αμετάβλητες. Ο γενικός δείκτης ρύθμισης, όμως, παραμένει υψηλός συγκριτικά με άλλα επιστημονικά επαγγέλματα.

Από την ανάλυση του αριθμού των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα παρατηρείται μείωση στον αριθμό των ενάρξεων των φυσικών και των νομικών προσώπων μετά το 2011. Η μείωση αυτή, σε συνδυασμό με την αύξηση των αποχωρήσεων, έχει ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της συνολικής δραστηριότητας του επαγγέλματος/οικονομικής δραστηριότητας. Σε ό,τι αφορά τις αμοιβές των δικηγόρων καταγράφηκε μικρή μείωση μετά το 2011, η οποία μπορεί να οφείλεται κυρίως στην οικονομική ύφεση.

Το επάγγελμα του **νόμιμου ελεγκτή** σε πολύ μεγάλο βαθμό ρυθμίζεται από διεθνείς συμβάσεις και ευρωπαϊκούς κανονισμούς. Συνεπώς, τα όποια περιθώρια παρεμβάσεων είναι σχετικά περιορισμένα. Παρ' όλα αυτά η μετατροπή της αδειοδότησης σε αναγγελία και η θέσπιση ελεύθερης διαπραγμάτευσης για τον καθορισμό των τιμών μείωσαν το γενικό δείκτη ρύθμισης του επαγγέλματος. Οι νεοεισερχόμενοι είναι σχετικά λίγοι, αν και ο αριθμός τους εξαρτάται περισσότερο από την ύπαρξη κατάλληλων προσόντων και την επιτυχία σε επαγγελματικές εξετάσεις παρά από θεσμικά εμπόδια. Η εικόνα για τις τιμές είναι ασαφής, αφού δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Οι **λογιστές-φοροτεχνικοί** δεν αντιμετώπιζαν περιορισμούς και πριν από την ψήφιση του Ν. 3919/2011. Η μετατροπή της άδειας σε αναγγελία και η μείωση της απαιτούμενης προϋπηρεσίας είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη εισόδου από 4,48 σε 1,60, ενώ ο δείκτης συμπεριφοράς παρέμεινε σταθερός. Οι νέες εγγραφές είναι υπολογίσιμες και για την περίοδο 2007-5/2014 είναι 33.363, μια σημαντική κινητικότητα στο επάγγελμα. Αυτό είναι αναμενόμενο και λογικό, αφού και πριν το Ν. 3919/2011 δεν υπήρχαν περιορισμοί στον αριθμό αυτών που θα μπορούσαν να ασκήσουν το επάγγελμα. Όσον αφορά τις τιμές, αυτές φαίνεται ξεκάθαρα τα τελευταία έτη να ακολουθούν μία πτωτική πορεία, εντονότερη σε σχέση με το σύνολο των οικονομικών υπηρεσιών.

Το επάγγελμα του **ιατρού** εμφανίζει πληρότητα ως προς τον αριθμό, κατέχοντας την πρώτη θέση ως προς την αναλογία ιατρών ανά 1.000 κατοίκους μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. Η αύξηση στον αριθμό των ιατρών συνοδεύτηκε από σημαντική μείωση στις δαπάνες των ελληνικών νοικοκυριών για ιατρικές υπηρεσίες κατά την περίοδο 2009-2014. Από την ανάλυση του αριθμού των νεοεισερχόμενων παρατηρείται αύξηση στη συνολική δραστηριότητα των φυσικών και νομικών προσώπων για την περίοδο 2011-2014, ενώ τα στοιχεία του ΓΔΤΚ καταδεικνύουν μείωση στις αμοιβές των ιατρών κατά 10,60%. Η οικονομική ύφεση είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική συρρίκνωση των ατομικών εισοδημάτων των καταναλωτών, αυξάνοντας τη ζήτηση για παροχή πρωτοβάθμιων υπηρεσιών υγείας από το δημόσιο τομέα, όπου οι συμβεβλημένοι ιατροί αποζημιώνονται εν μέρει από τον ασφαλιστικό οργανισμό, αιτιολογώντας σε ένα μεγάλο ποσοστό τη μείωση στον υποδείκτη τιμών για ιατρικές υπηρεσίες.

Με τη θέσπιση του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων διατάξεων, η άδεια ασκήσεως του επαγγέλματος/οικονομικής δραστηριότητας μετατρέπεται σε αναγγελία έναρξης/βεβαίωσης λειτουργίας, ενώ οι προϋποθέσεις αδειοδότησης και οι τεχνικές προδιαγραφές συνεχίζουν να υφίστανται για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και της υγείας των πολιτών. Ταυτόχρονα αίρονται περιορισμοί που αφορούν στη λειτουργία των ιατρείων/πολυιατρείων, όπως η εταιρική μορφή των ιδιωτικών φορέων, η ύπαρξη ορισμένης επαγγελματικής ιδιότητας για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα και η δυνατότητα λειτουργίας περισσότερων της μίας εγκατάστασης, με αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση του γενικού δείκτη ρύθμισης για τις ιατρικές υπηρεσίες.

Από την ανάλυση των μεγεθών προκύπτει ότι ο αριθμός των **οδοντιάτρων**, καθώς και οι δαπάνες των νοικοκυριών για οδοντιατρικές υπηρεσίες μειώθηκαν την περίοδο 2009-2013. Για την περίοδο 2011-2014, τόσο η συνολική δραστηριότητα του επαγγέλματος/οικονομικής δραστηριότητας μειώθηκε, κυρίως λόγω του υψηλότερου ρυθμού αποχωρήσεων από το επάγγελμα, όσο και ο υποδείκτης τιμών καταναλωτή για τις οδοντιατρικές υπηρεσίες. Το υψηλό κόστος έναρξης της λειτουργίας ενός οδοντιατρείου σε συνδυασμό με το ότι, πρώτον, η επαγγελματική δραστηριότητα ασκείται αμιγώς στον ιδιωτικό τομέα χωρίς τη διαμεσολάβηση των ασφαλιστικών οργανισμών και, δεύτερον, το ατομικό εισόδημα των καταναλωτών συρρικνώθηκε λόγω της ύφεσης είναι παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στην είσοδο νέων επαγγελματιών στην αγορά.

Με τη θέσπιση του Ν. 3919 και των επακόλουθων διατάξεων επιδιώκεται η απλούστευση της διαδικασίας αδειοδότησης του επαγγέλματος και η άρση των περιορισμών που αφορούν στην ίδρυση και λειτουργία των οδοντιατρείων/πολυοδοντιατρείων. Η σημαντική μείωση στο βαθμό του γενικού δείκτη ρύθμισης τόσο του επαγγέλματος όσο και της οικονομικής δραστηριότητας οφείλεται κυρίως στην άρση των περιορισμών συμπεριφοράς για την επαγγελματική δραστηριότητα και στη μετατροπή της αδειοδότησης σε αναγγελία, ενώ τα απαραίτητα δικαιολογητικά, οι προϋποθέσεις άσκησης του επαγγέλματος καθώς και οι τεχνικές προδιαγραφές συνεχίζουν να υφίστανται για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και της υγείας των πολιτών.

Το επάγγελμα του **φυσικοθεραπευτή** συνδέεται άμεσα με την προστασία της δημόσιας υγείας, δικαιολογώντας τη διατήρηση ορισμένων ρυθμίσεων που σχετίζονται άμεσα με το δημόσιο συμφέρον. Χαρακτηριστικό της τελευταίας πενταετίας είναι η συνεχής αύξηση του αριθμού των φυσικοθεραπευτών με την ταυτόχρονη μείωση των δαπανών των ελληνικών νοικοκυριών για αντίστοιχες υπηρεσίες. Με το Ν. 3919/2011 και τις μετέπειτα Υ.Α. απλουστεύτηκε η διαδικασία αδειοδότησης του επαγγέλματος/οικονομικής δραστηριότητας χωρίς όμως να επηρεάζονται τα απαιτούμενα πιστοποιητικά, ενώ οι σημαντικότερες ρυθμίσεις επικεντρώθηκαν στη λειτουργία των εργαστηρίων φυσικοθεραπείας.

Από την ανάλυση του αριθμού των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα καταγράφεται μείωση για την περίοδο 2011-2012 με ταυτόχρονη αύξηση των αριθμών των διακοπών, οδηγώντας σε αρνητική καθαρή εισροή για τη συνολική δραστηριότητα το 2012, ενώ την περίοδο 2013-2014 παρατηρείται ανοδική τάση. Ο δείκτης τιμών καταναλωτή για τις υπηρεσίες φυσικοθεραπείας παρουσιάζει μικρή μείωση μετά το 2011, η οποία συνεχίζεται μέχρι και το 2014. Η μείωση στον αριθμό των νεοεισερχόμενων, καθώς και στο δείκτη τιμών καταναλωτή, μπορεί να οφείλεται εν μέρει στις επιπτώσεις της ύφεσης στην ελληνική οικονομία και στη γενικότερη μείωση των τιμών στον κλάδο της υγείας και εν μέρει στην απελευθέρωση του επαγγέλματος, εφόσον το χρονικό διάστημα εφαρμογής των σχετικών διατάξεων είναι σχετικά σύντομο.

Η **ίδρυση και η διδασκαλία σε φροντιστήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** ήταν σχετικά χαμηλής ρύθμισης και πριν από το Ν. 3919/2011, ενώ με το Ν. 4093/2012 για αμφότερα τα επαγγέλματα ο δείκτης ρύθμισης μειώθηκε. Οι ενάρξεις φροντιστηρίων είναι υπολογίσιμες σε σχέση με τη

συνολική δραστηριότητα, καταδεικνύοντας μια σχετική κινητικότητα. Αυτό είναι λογικό, αφού δεν υπήρχαν και πριν το Ν. 3919/2011 σοβαρά εμπόδια εισόδου και οι μόνες ρυθμίσεις αφορούσαν ουσιαστικά τυπικά προσόντα, τα οποία σε γενικές γραμμές ήταν και δικαιολογημένα. Καταγράφεται μια σαφής υποχώρηση των τιμών στα δίδακτρα των φροντιστηρίων, η οποία μπορεί να οφείλεται τόσο στη μείωση των μαθητών (μείωση ζήτησης) όσο και στην ευρύτερη οικονομική κρίση. Επίσης, καταγράφεται και μια αντίστοιχη προσαρμογή προς τα κάτω στην προσφερόμενη ποσότητα (διδασκτικές μονάδες) καθώς και στην απασχόληση (διδάσκοντες). Είναι ξεκάθαρο ότι ο μεγάλος αριθμός φροντιστηρίων σε συνδυασμό με το μικρό κόστος εισόδου στην αγορά δεν δημιουργεί προβλήματα ανταγωνισμού και επιτρέπει τη διακύμανση των τιμών. Ενδεχόμενη πλήρης απελευθέρωση δε φαίνεται ότι θα επηρεάσει τις τιμές ή την απασχόληση στο συγκεκριμένο επάγγελμα, όπου φαίνεται να προσαρμόζονται σχετικά γρήγορα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Αντιθέτως, μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα όσον αφορά την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, αφού πλέον ο ιδιοκτήτης των φροντιστηρίων δεν είναι απαραίτητο να είναι πτυχιούχος εκπαιδευτικός.

Το ενδιαφέρον των διαφόρων ειδικοτήτων των μηχανικών για την άσκηση του επαγγέλματος του **ενεργειακού επιθεωρητή** αποτυπώνεται στο συνολικό αριθμό των εγγεγραμμένων στο σχετικό προσωρινό μητρώο του ΥΠΕΚΑ που συνολικά έχει καταγράψει πάνω από 8.000 μέλη. Υπάρχει πλέον δυνατότητα εισόδου στο επάγγελμα χωρίς τον περιορισμό της προϋπηρεσίας και η αδειοδότηση έχει αντικατασταθεί με αναγγελία έναρξης του επαγγέλματος, ωστόσο η καθυστέρηση στη διεξαγωγή των εξετάσεων (ή στη λήψη οποιασδήποτε άλλης εναλλακτικής απόφασης) έχει εμποδίσει την είσοδο νέων επαγγελματιών, παρά το γεγονός ότι ικανός αριθμός μηχανικών έχει ήδη παρακολουθήσει τα απαιτούμενα σεμινάρια. Τους ελέγχους εξακολουθούν να κάνουν οι προσωρινοί επιθεωρητές. Η εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων με την κατάργηση των ελάχιστων αμοιβών φαίνεται να έχει μειώσει τις τιμές.

Οι **πιστοποιημένοι εκτιμητές** ήταν ένα αρκετά ρυθμισμένο επάγγελμα με γενικό δείκτη 8,19. Οι αλλαγές με το Ν. 3919/2011 και το Ν. 4152/2012 συνέβαλαν στην ουσιαστική μείωση των ρυθμίσεων κατά σχεδόν 7,5 μονάδες, καθιστώντας το αυστηρά περιορισμένο επάγγελμα του ορκωτού εκτιμητή το λογικά ρυθμισμένο επάγγελμα του πιστοποιημένου εκτιμητή,

όπου οι όποιες ρυθμίσεις υπάρχουν μόνο για να διασφαλίζουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Από την απελευθέρωση του επαγγέλματος καταγράφονται 109 νέοι εκτιμητές, από 11 που ήταν πριν, ενώ δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία τιμών.

Πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, το νομοθετικό πλαίσιο για το επάγγελμα του **μεσίτη** χαρακτηριζόταν από κενά και «γκρίζες ζώνες» που είχαν ως αποτέλεσμα την εφαρμογή κατώτατων αμοιβών συχνά στην πράξη. Εκτός αυτού, το πλαίσιο αυτό προέβλεπε την υποχρεωτική εγγραφή στο Επιμελητήριο και για τους μεσίτες υπηκόους κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της διασυνοριακής παροχής μεσιτικών υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά. Μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011 και των επακόλουθων νομοθετικών ρυθμίσεων, το επάγγελμα του μεσίτη δεν διέπεται πλέον από περιορισμούς αντίθετους στο Ν. 3919/2011, και ο γενικός δείκτης ρύθμισης για το επάγγελμα είναι πλέον μηδενικός.

Όσον αφορά την απασχόληση, τα διαθέσιμα στοιχεία αποτυπώνουν πρόσφατη κάμψη των νεοεισερχόμενων και, συνολικά, μείωση των δραστηριοποιούμενων στο μεσιτικό επάγγελμα. Οι εξελίξεις αυτές σχετίζονται άμεσα με την ύφεση στην αγορά ακινήτων και τη μεγάλη κάμψη του αριθμού των αγοραπωλησιών. Όσον αφορά τις αμοιβές, μετά τις μεταρρυθμίσεις φαίνεται να έχει προκύψει συμπίεση των ποσοστών βάσει των οποίων διαμορφώνεται η προμήθεια των μεσιτών. Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με τη μεγάλη μείωση των τιμών των ακινήτων, παραπέμπει σε σημαντική κάμψη των μεσιτικών αμοιβών, η οποία μπορεί να αποδοθεί εν μέρει στην κατάργηση της πρακτικής των κατώτατων αμοιβών και εν μέρει στην ύφεση της οικονομίας και την κρίση της αγοράς ακινήτων.

Με βάση το νέο θεσμικό πλαίσιο επιτρέπεται πλέον οποιασδήποτε μορφής εταιρεία, φυσικό πρόσωπο ή συνεταιρισμός να εκμεταλλεύεται άδειες **ταξί**, δεν είναι υποχρεωτικό πλέον ο ιδιοκτήτης ταξί να είναι κάτοχος και άδειας οδηγού ταξί, ορίζεται ανώτατο ποσοστό επί του συνολικού αριθμού αδειών που δικαιούται να κατέχει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ανά έδρα, ενώ ο προσδιορισμός των νέων αδειών ταξί προσδιορίζεται με βάση μαθηματικό τύπο ο οποίος περιλαμβάνει πληθυσμιακά, περιβαλλοντικά και συγκοινωνιακά κριτήρια. Ωστόσο επί του παρόντος δεν επιτρέπεται η έκδοση νέων αδειών ταξί σε αρκετές περιφέρειες, καθώς ο αριθμός των υπαρχουσών είναι υψηλότερος του προβλεπόμενου με βάση το

μαθηματικό τύπο. Κάποια κινητικότητα παρατηρείται στη νέα κατηγορία επιβατηγών δημόσιας χρήσης αυτοκίνητων ειδικής μίσθωσης.

Από την ανάλυση των στοιχείων της ΓΓΠΣ σχετικά με την άσκηση δραστηριότητας (ΚΑΔ) παρατηρείται ότι την τελευταία διετία έχει υπάρξει κάμψη της δραστηριότητας στον κλάδο των ταξί, καθώς αφενός οι αποχωρήσεις εμφανίζονται αυξημένες και αφετέρου ο αριθμός των νεοεισερχομένων μειώνεται, αντιστρέφοντας τη θετική κατάσταση της περιόδου 2007-2011. Όσον αφορά τις τιμές, ο δείκτης τιμών καταναλωτή για τις υπηρεσίες ταξί αυξήθηκε τη χρονική περίοδο 2007-2011 κατά περίπου 45%, όταν για την ίδια περίοδο ο γενικός δείκτης αυξήθηκε κατά 13,5%, ενώ από το 2011 και έπειτα οι τιμές παραμένουν σταθερές.

Στο νέο θεσμικό πλαίσιο για τους **φορτοεκφορτωτές** έχουν υπάρξει ριζικές αλλαγές προς την κατεύθυνση της ουσιαστικά πλήρους απελευθέρωσης του επαγγέλματος. Η αδειοδότηση αντικαταστάθηκε με την αναγγελία έναρξης άσκησης του επαγγέλματος, οι Επιτροπές Ρυθμίσεως Φορτοεκφορτώσεων δεν καθορίζουν πλέον τον αριθμό μόνιμων και επικουρικών εργατών, οι αμοιβές απελευθερώνονται και επίσης καταργούνται όλοι οι γεωγραφικοί περιορισμοί. Οι αλλαγές αυτές αποτυπώνονται και στη μείωση των δεικτών ρύθμισης εισόδου και συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΓΓΠΣ, αναφορικά με την άσκηση της δραστηριότητας (ΚΑΔ) του φορτοεκφορτωτή, δεν παρατηρούνται αξιολογες μεταβολές στον αριθμό των νεοεισερχομένων, αν και σημειώνεται ότι μετά την ψήφιση του νέου θεσμικού πλαισίου έχουν παρατηρηθεί καθυστερήσεις στην είσοδο νέων επαγγελματιών, λόγω κυρίως γραφειοκρατικών εμποδίων. Η απελευθέρωση των αμοιβών των φορτοεκφορτωτών, σε συνδυασμό με την τρέχουσα οικονομική κρίση, φαίνεται ότι συμπιέζει προς τα κάτω τις φορτοεκφορτωτικές αμοιβές, οι όροι των οποίων καθορίζονται πλέον συχνά στην πράξη με ατομικές συμβάσεις εργασίας.

Οι σημαντικότερες θεσμικές αλλαγές όσον αφορά την πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος του **ναυτικού πράκτορα** είναι η αντικατάσταση της αδειοδότησης με αναγγελία έναρξης του επαγγέλματος και η κατάργηση των γεωγραφικών περιορισμών, δίνοντας τη δυνατότητα σε κάθε ναυτικό πράκτορα να ασκεί το επάγγελμά του ελεύθερα σε όλη την επικράτεια της χώρας. Ωστόσο, ο Ν. 3919/2011 δεν επηρεάζει τις ειδικότερες προϋποθέσεις άσκησης του εν λόγω επαγγέλματος, όπως αυτές περιγράφονται στο Π.Δ. 229/1995. Αναφορικά με τον αριθμό των ασκούντων το επάγγελμα του ναυτικού πράκτορα, κατά τη χρονική περίοδο 2007-2010

οι νεοεισερχόμενοι ήταν περισσότεροι από τους διαγραφέντες στο μητρώο του Υπουργείου με αποτέλεσμα να αυξηθεί ο αριθμός των ναυτικών πρακτόρων. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια υπήρξε αντιστροφή της κατάστασης, με συνέπεια το 2013 ο αριθμός των ασκούντων να είναι περίπου ίδιος με αυτόν του 2007.

Με το Νόμο 3919/2011 και τις επακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις, η υποχρεωτική έκδοση άδειας του **ξεναγού** αντικαταστάθηκε με αναγγελία έναρξης επαγγέλματος, καθιστώντας την είσοδο στο επάγγελμα ευκολότερη και συντομότερη. Επιπλέον, μετά και από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, το επάγγελμα έγινε προσβάσιμο και στους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των τμημάτων Αρχαιολογίας, Ιστορίας και Ιστορίας της Αρχαιολογίας, μετά την παρακολούθηση ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης ξεναγών διάρκειας δύο μηνών. Οι πρώτοι απόφοιτοι αυτών των εκπαιδευτικών τουριστικών προγραμμάτων ολοκλήρωσαν την κατάρτισή τους στα τέλη του Ιουλίου 2013.

Ο γενικός δείκτης των **Ιδιωτικών Γραφείων Ευρέσεως Εργασίας** και πριν τις μεταρρυθμίσεις δεν ήταν ιδιαίτερα υψηλός (4,13), ενώ μετά τις νομοθετικές διατάξεις μειώνεται στο 1,26. Η μετατροπή της άδειας σε αναγγελία και η μείωση της προϋπηρεσίας από τέσσερα σε δύο έτη ουσιαστικά συνέβαλαν στη μείωση του δείκτη εισόδου. Οι ρυθμίσεις συμπεριφοράς που παραμένουν σε ισχύ είναι σχετικά λίγες και αφορούν μόνο προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας σύμφωνα με την Οδηγία 89/65/ΕΟΚ. Σε γενικές γραμμές, η νέα νομοθεσία έχει απλουστεύσει πολύ τη διαδικασία ίδρυσης ΙΓΕΕ και φαίνεται να αίρει ορισμένες προηγούμενες κάπως αυστηρές ρυθμίσεις. Ο αριθμός των νεοεισερχόμενων είναι σχετικά χαμηλός, μόλις 25 από το 2011. Αυτό είναι αναμενόμενο, αφού σε περιόδους υψηλής ανεργίας οι υπηρεσίες των ΙΓΕΕ δεν είναι τόσο απαραίτητες. Αναμένεται πάντως, μιας και η διαδικασία έναρξης ενός ΙΓΕΕ έχει απλοποιηθεί πολύ και το διοικητικό κόστος έχει μειωθεί αισθητά, σε περιόδους οικονομικής ευρωστίας να υπάρξουν περισσότεροι νεοεισερχόμενοι στην οικονομική δραστηριότητα. Ο καθορισμός του τιμήματος μεσολάβησης διαμορφώνεται ύστερα από ελεύθερη συμφωνία ΙΓΕΕ και εργοδότη που προσλαμβάνει τον εργαζόμενο.

Η οικονομική δραστηριότητα των **Επιχειρήσεων Προσωρινής Απασχόλησης** δεν έχει πλέον σοβαρά εμπόδια εισόδου, ενώ η μοναδική ρύθμιση που συνεχίζει να υφίσταται (εγγυητική επιστολή) έχει υποβαθμιστεί αισθητά και κρίνεται ότι είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστούν

οι μισθοί και οι ασφαλιστικές εισφορές των προσωρινά απασχολούμενων. Αυτό απεικονίζεται και με το γενικό δείκτη ρύθμισης που πριν τις μεταρρυθμίσεις ήταν 3,04, ενώ μετά τις νομοθετικές διατάξεις μηδενίζεται. Τόσο ο αριθμός των ΕΠΑ όσο και οι εισροές και εκροές στο επάγγελμα είναι πολύ μικρές. Οι νεοεισερχόμενοι την τελευταία εξαετία ήταν πέντε (δύο πριν την ολοκλήρωση των νομοθετικών μεταρρυθμίσεων και τρεις μετά). Η εικόνα αυτή είναι μάλλον δικαιολογημένη, αν λάβουμε υπόψη μας τα χαμηλά ποσοστά προσωρινής απασχόλησης και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που μάλλον μειώνουν τη ζήτηση για τις υπηρεσίες των ΕΠΑ. Οι αμοιβές καθορίζονται με ελεύθερη συμφωνία ΕΠΑ-Εμμεσου Εργοδότη.

Πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, το επάγγελμα του **εφημεριδοπώλη** ρυθμιζόταν με βάση ένα νομοθετικό πλέγμα που ανέτρεχε σε βάθος δεκαετιών και προέβλεπε σημαντικούς περιορισμούς όσον αφορά τους έχοντες το δικαίωμα πωλήσεως εφημερίδων και περιοδικών προς το κοινό, την είσοδο και τη συμπεριφορά στο επάγγελμα. Αντίστοιχα, σημαντικοί, αν και μικρότερης κλίμακας περιορισμοί στην είσοδο και τη συμπεριφορά, ίσχυαν και για τις δραστηριότητες των πρακτορείων διανομής τύπου. Μετά την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων οι σχετικοί περιορισμοί καταργήθηκαν, με αποτέλεσμα τόσο το επάγγελμα του εφημεριδοπώλη, όσο και οι δραστηριότητες των πρακτορείων, να μην διέπονται πλέον από ρυθμίσεις αντίθετες στο Ν. 3919/2011.

Όσον αφορά στους νεοεισερχόμενους, παρατηρείται μέχρι στιγμής μικρή αύξηση του αριθμού των πρακτορείων διανομής τύπου, ενώ για τους εφημεριδοπώλες τα διαθέσιμα στοιχεία υποδηλώνουν την ύπαρξη κάποιας κινητικότητας, η οποία όμως θα πρέπει να ερμηνευθεί με επιφύλαξη, καθώς τα σχετικά στοιχεία δεν αναφέρονται αμιγώς στη δραστηριότητα των εφημεριδοπωλών. Σχετικά με τις αμοιβές, η εφαρμογή του Ν. 3919/2011 ακολουθήθηκε από σημαντικές προσαρμογές στις σχετικές προμήθειες τόσο για τους εφημεριδοπώλες όσο και για τα πρακτορεία διανομής τύπου. Στην περίπτωση των εφημεριδοπωλών, η σημαντική μείωση στις αμοιβές σχετίζεται σαφώς με την κατάργηση των κατώτατων αμοιβών στη βάση του Ν. 3919/2011, γεγονός που αποδεικνύεται από τη σχετικά άμεση προσαρμογή των αμοιβών αυτών μετά την ψήφιση του νόμου. Στην περίπτωση των πρακτορείων, όπου δεν ίσχυαν κατώτατες αμοιβές, οι μειώσεις μάλλον συνδέονται περισσότερο με τις μειωμένες κυκλοφορίες εντύπων και τις οικονομικές δυσκολίες των εκδοτικών επιχειρήσεων.

Πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, το νομοθετικό πλαίσιο για το επάγγελμα του **ενεχυροδανειστή** προέβλεπε την απόκτηση άδειας η οποία είχε ισχύ μόνο εντός των ορίων του νομού για τον οποίο είχε εκδοθεί. Μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011, καταργήθηκαν όλοι οι περιορισμοί που δεν συμβάδιζαν με το νόμο αυτό και έτσι ο γενικός δείκτης ρύθμισης για το επάγγελμα μηδενίστηκε. Όσον αφορά τους νεοεισερχόμενους, με τις μεταρρυθμίσεις στο επάγγελμα να έχουν ολοκληρωθεί το Σεπτέμβριο του 2011, το μεγάλο κύμα εισόδου που καταγράφηκε κατά τα έτη 2011 και 2012, και η περαιτέρω σημαντική είσοδος νέων στο επάγγελμα κατά το έτος 2013, δεν μπορεί παρά να αποδοθούν σε σημαντικό βαθμό στην κατάργηση της αδειοδότησης και των γεωγραφικών περιορισμών. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τη σταδιακή αύξηση των διακοπών μέχρι και το έτος 2013, ένα σημαντικό ποσοστό των νέων δραστηριοποιούμενων διέκοψαν σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα τη λειτουργία των επιχειρήσεών τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, εκτός των μεταρρυθμίσεων, στις εξελίξεις αυτές συνέτειναν αφενός οι συνθήκες οικονομικής κρίσης στη χώρα και αφετέρου η πορεία της τιμής του χρυσού. Όσον αφορά τις αμοιβές, η μεγάλη αύξηση των ενεχυροδανειστηρίων τα τελευταία χρόνια, αλλά και η σημαντική αύξηση των δραστηριοποιούμενων σε ανταγωνιστικές δραστηριότητες, όπως η αγοραπωλησία κοσμημάτων, φαίνεται να ωθεί τους ενεχυροδανειστές στη διακράτηση εύλογης αμοιβής για τις υπηρεσίες τους, καθώς εξασφαλίζει μεγαλύτερη δυνατότητα διαπραγμάτευσης στους δανειζόμενους.

Πριν την εφαρμογή του Ν. 3919/2011, το νομοθετικό πλαίσιο για το επάγγελμα του **εκτελωνιστή** προέβλεπε σημαντικούς περιορισμούς όσον αφορά τους έχοντες το δικαίωμα να ενεργούν εκτελωνιστικές εργασίες, ενώ παράλληλα επέβαλλε τους περιορισμούς/ρυθμίσεις της αδειοδότησης, της απόκτησης πτυχίου εκτελωνιστή μέσω διαγωνισμού, της υποχρεωτικής πρακτικής άσκησης, της εκτίμησης διοικητικής αρχής για τη σχετική ανάγκη, γεωγραφικά όρια για την άσκηση του επαγγέλματος, κατώτατα όρια στις αμοιβές, υποχρέωση άσκησης του επαγγέλματος μόνο από φυσικά πρόσωπα ή από ομόρρυθμες εταιρείες, υποχρέωση ομορρύθμων εταιρών σε εκτελωνιστική εταιρεία να έχουν επαγγελματική ιδιότητα εκτελωνιστή, κ.ά. Μετά την ψήφιση του Ν. 3919/2011 άρθηκαν σταδιακά αρκετοί από τους προαναφερόμενους περιορισμούς, και αναμορφώθηκε συνολικά το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του επαγγέλματος. Έτσι, το επάγγελμα του εκτελωνιστή δεν διέπεται πλέον από περιορισμούς αντίθετους

στο Ν. 3919/2011 και ο σχετικός γενικός δείκτης ρύθμισης μειώθηκε πολύ σημαντικά.

Όσον αφορά τους νεοεισερχόμενους, τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων είναι εμφανή, καθώς με τη διεξαγωγή των εξετάσεων πιστοποίησης το 2013 και 2014 ο αριθμός των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα ενισχύθηκε θεαματικά. Όσον αφορά τις αμοιβές, υπάρχουν μεμονωμένες ενδείξεις για συμπίεση των αμοιβών εκτελωνισμού μετά τις μεταρρυθμίσεις, αλλά μένει να αποδειχθεί στην πράξη αν και κατά πόσον αυτές θα αποτελέσουν αφετηρία για μία γενικευμένη σημαντική μείωση των αμοιβών. Προς μία τέτοια μείωση ενδέχεται να συμβάλει η είσοδος νέων επαγγελματιών στο χώρο, αλλά και η περαιτέρω απλοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών εκτελωνισμού, η πολυπλοκότητα των οποίων συνδέεται άμεσα με το ύψος των αμοιβών εκτελωνισμού.

5.7. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Στην παρούσα έκθεση επιχειρήθηκε η αποτίμηση της πορείας απελευθέρωσης της αγοράς επαγγελματιών/οικονομικών δραστηριοτήτων, ως αποτέλεσμα των θεσμικών αλλαγών που έλαβαν χώρα στον τομέα αυτό μέχρι το τέλος του 2014. Σημείο εκκίνησης αποτελεί ο Ν. 3919/2011 που αφορούσε στην κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων, ενώ ακολούθησε σειρά συμπληρωματικών νομοθετημάτων στην κατεύθυνση της απελευθέρωσης. Για τη διασφάλιση της, κατά το δυνατόν, αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος ώστε να καταστεί δυνατή η εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων σχετικά με την αποτελεσματικότητα των νομοθετικών παρεμβάσεων, την πορεία απελευθέρωσης και τις επιπτώσεις στους νεοεισερχόμενους και τις τιμές/αμοιβές επελέγησαν είκοσι ρυθμιζόμενα επαγγέλματα με βάση ένα συνδυασμό κριτηρίων.

Από την ανάλυση με βάση τους δείκτες ρύθμισης και την εργαλειοθήκη του ΟΟΣΑ προέκυψε ότι η εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση ή δραστική μείωση των περιορισμών στο σύνολο των εξεταζόμενων επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων. Η μεγαλύτερη μείωση αφορά σε εμπόδια εισόδου στα επαγγέλματα και λιγότερο σε ρυθμίσεις συμπεριφοράς και άσκησής τους. Οι εναπομεί-

νασες ρυθμίσεις αφορούν κυρίως επιστημονικά επαγγέλματα και οικονομικές δραστηριότητες όπου, λόγω της απαιτούμενης επιστημονικής εξειδίκευσης και της ιδιαίτερης φύσης των παρεχόμενων υπηρεσιών, δικαιολογείται κάποιος υψηλότερος βαθμός ρυθμίσεων.

Οι νεοεισερχόμενοι για το σύνολο των εξεταζόμενων επαγγελματιών δεν μειώθηκαν σημαντικά, παρ' όλη την οικονομική ύφεση, ενώ, αν εξαιρεθούν ορισμένα επαγγέλματα που έχουν υψηλή απασχόληση και κινητικότητα, ο αριθμός τους μάλλον αυξήθηκε. Επιπλέον, σε σύγκριση με τα έτη πριν τη μεταρρύθμιση, ο αριθμός των νεοεισερχομένων φαίνεται να αυξάνεται καθώς περνούν τα έτη και ωριμάζει η απελευθέρωση.

Με δεδομένο ότι οι μειώσεις στις τιμές των υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στο ΓΔΤΚ, ξεκίνησαν κατά κανόνα ένα έτος νωρίτερα από τη μείωση του δείκτη, αλλά και το γεγονός ότι σε αρκετές από αυτές τις υπηρεσίες οι μειώσεις των τιμών ήταν εντονότερες συγκριτικά με την αντίστοιχη υποχώρηση του ΓΔΤΚ κατά τα έτη 2013-2014, δεν μπορεί κανείς να αποκλείσει το ενδεχόμενο οι συγκεκριμένες μειώσεις να οφείλονται σε κάποιο βαθμό στις μεταρρυθμίσεις. Σαφείς ενδείξεις για μείωση ως αποτέλεσμα της μεταρρύθμισης προκύπτουν μόνο για τις υπηρεσίες των μεσιτικών γραφείων. Αντίστοιχες ενδείξεις παρατηρούνται και για τα περισσότερα επαγγέλματα που δεν συμμετέχουν στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ.

Η μεταρρύθμιση συνέπεσε με ιδιαίτερα δυσμενείς συνθήκες στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας και στην εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας στα επαγγέλματα αυτά, λόγω της οικονομικής κρίσης. Οι συγκεκριμένες οικονομικές συνθήκες καθιστούν ιδιαίτερα περίπλοκη την αποτίμηση των επιδράσεων της απελευθέρωσης, καθώς είναι δύσκολος ο διαχωρισμός τους από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, κατά την πραγματοποίηση της εργασίας οι νομοθετικές παρεμβάσεις σε συγκεκριμένα επαγγέλματα δεν είχαν ολοκληρωθεί, ενώ σε όσα είχαν οριστικοποιηθεί δεν είχε περάσει αρκετός χρόνος από την εφαρμογή τους. Η τελική διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου πιθανόν να επηρεάσει περαιτέρω τόσο τον αριθμό των νεοεισερχόμενων όσο και τις τιμές/αμοιβές, ενώ για ορισμένες μεταβλητές (όπως η απασχόληση) που χαρακτηρίζονται από χρονική υστέρηση απαιτείται να περάσει περισσότερος χρόνος, ώστε να εκδηλωθούν πλήρως τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων. Συνολικά, οι πρώτες ενδείξεις μάλλον δείχνουν μια θετική επίδραση της απελευθέρωσης, η οποία ανεξάρτητα από τη βραχυχρόνια σχετικά μικρή οικονομική της επίδραση αποτελεί μια αναγκαία διαρθρωτική μεταρρύθμιση με πολυδιάστατα και μακροχρόνια θετικά οφέλη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αθανασίου, Ε., Κανελλόπουλος, Ν., Καραγιάννη, Ρ., Κατσελίδης, Ι., & Κώτση, Α. (2013). *Μέτρηση της έντασης των ρυθμίσεων σε επαγγέλματα και οικονομικές δραστηριότητες στην Ελλάδα μέσω ποσοτικών δεικτών*. Εργασίες για Συζήτηση, αρ. 129, Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- Αθανασίου, Λ., Ιωάννου, Χ., Κώτση, Α., Πούπος, Η., Τερροβίτης, Θ., & Χειμωνίτη-Τερροβίτη, Σ. (2001). *Φραγμοί στην ελεύθερη λειτουργία των επαγγελματιών και στην πραγματοποίηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και ανταγωνιστικότητα*. ΚΕΠΕ, Αθήνα.
- Βουλή των Ελλήνων (2011). *Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και στην άσκηση επαγγελμάτων»*. Αθήνα.
- Βουλή των Ελλήνων (2010). *Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2006/123 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά και άλλες διατάξεις»*. Αθήνα.
- Γιωγγαράς, Γ. (2007). *Περί Ναυτικών Πρακτόρων, Ναυλομεσιτών, Ταξιδιωτικών Πρακτόρων: Πρόσβαση στο Επάγγελμα*. Αθήνα: Bookstars-Γιωγγαράς.
- ΕΛΣΤΑΤ (2014). *Εθνικοί Λογαριασμοί*.
- ΕΛΣΤΑΤ (διάφορα έτη). *Στοιχεία πολιτικής δικαιοσύνης*. Αθήνα.
- ΕΛΣΤΑΤ (διάφορα έτη). *Υγεία και Κοινωνική Προστασία*, Αθήνα.
- ΕΛΣΤΑΤ (διάφορα έτη). *Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών*. Αθήνα.
- Επιτροπή Ανταγωνισμού (2011-2014). *Γνωμοδοτήσεις*. Αθήνα.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). *Η ανταγωνιστικότητα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις και η συμβολή τους στις επιδόσεις των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων*. Βρυξέλλες 4.12.2003. COM(2003) 747 τελικό.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2006). *Οδηγία 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12/12/2006 σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά*. Στρασβούργο.
- ΙΟΒΕ (2011). *Αξιολόγηση των χαρακτηριστικών του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος στην Ελλάδα*. Αθήνα.
- ΚΕΠΕ (2005). *Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις για την Ελλάδα της υπό συζήτηση Οδηγίας για την απελευθέρωση του τομέα των υπηρεσιών στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά*. (Συντ.) Α. Κώτση. ΚΕΠΕ Αθήνα.

- Κώτση, Α., Αθανασίου, Ε., Κανελλόπουλος, Ν., Καραγιάννη, Ρ., Παπαϊωάννου, Σ., Κατσελίδης, Ι. (2015). *Βαθμός απελευθέρωσης των επαγγελματιών και αναμενόμενες επιπτώσεις*. ΚΕΠΕ Έκθεση Νο 71. Αθήνα.
- Κώτση, Α., Αθανασίου, Ε., Κανελλόπουλος, Ν., Καραγιάννη, Ρ. & Κατσελίδης, Ι. (2013). *Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων απελευθέρωσης επαγγελματιών τα οποία έχουν σημαντική συνεισφορά στην ελληνική οικονομία*. Υπουργείο Οικονομικών/ ΚΕΠΕ, Αθήνα.
- Κώτση, Α., Αθανασίου, Ε., Κανελλόπουλος, Ν., Καραγιάννη, Ρ., Κασιμάτη, Ε., Παπαϊωάννου, Σ., & Κατσελίδης, Ι. (2012). *Αποτελέσματα εφαρμογής του Νόμου 3919/2011: «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελματιών» και οι επιπτώσεις στην οικονομία της Ελλάδας*. Υπουργείο Οικονομικών/ΚΕΠΕ, Αθήνα.
- ΣΕΒ (2010). *Επιχειρηματικότητα χωρίς Εμπόδια*, Αθήνα.
- Συμβούλιο Οικονομικών Εμπειρογνομόνων (2010). *Μελέτη θέσης πάνω στα κλειστά επαγγέλματα*. Αθήνα.
- Τσέκερης Θ. & Τσούμα Α. (2010). *Μεταφορές και Οικονομία: Συμβολή, Τάσεις και Προοπτικές στην Ελλάδα με Έμφαση στις Χερσαίες Μεταφορές*. ΚΕΠΕ, Έκθεση Νο. 63. Αθήνα.
- Υπουργείο Οικονομικών (2014). *Έκθεση για το άνοιγμα των επαγγελματιών. Δείκτες παρακολούθησης*. Αθήνα.
- Υπουργείο Οικονομικών (2011). *Έκθεση αξιολόγησης συνεπειών ρυθμίσεων του προτεινόμενου σχεδίου νόμου «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και την άσκηση επαγγελματιών»*. Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Athanassiou, E., Kanellopoulos, N., Karagiannis, R., & Kotsi, A. (2015). *Assessment of the liberalization of professional requirements in Greece*. European Commission.
- Cairns R. D. & Liston-Heyes C. (1996). "Competition and regulation in the taxi industry", *Journal of Public Economics* 59, 1-15.
- Conway, P. & Nicoletti, G. (2006). "Product market regulation in the non-manufacturing sectors of OECD countries: Measurement and highlights". OECD Economics Department. Working Papers no. 530.
- Cooper, J. & Faber, W. (2010). "Taxi demand modelling to ensure appropriate taxi supply. Do both open access and model based restrictions fail?". Στο: Gao, B. (Ed.) *Traffic and Transportation Studies*. American Society of Civil Engineers.

- Cooper, J., R. Mundy, and J. Nelson. (2010). *Taxi!: Urban Economies and the Social and Transport Impacts of the Taxicab*. Farnham, England: Ashgate Pub.
- Copenhagen Economics (2006). *The legal profession: Competition and liberalization*. Denmark.
- European Central Bank (2012, 2009). "Prices and Costs". *ECB, Monthly Bulletin*, January.
- European Central Bank (2007). "Competition and Economic Performance of the Euro Area Services Sector". *ECB, Monthly Bulletin*, May.
- European Central Bank (2006). *Competition, Productivity and Prices in the Euro Area Services Sector*. Occasional Paper Series, No 44.
- Eurostat (2015). *Business services statistics* (Structural Business Statistics- SBS).
- Eurostat (2015a). "European business - facts and figures" (online publication).
- Eurostat (2015b). *Labour input indices overview*.
- Eurostat (2015c). *Services turnover index overview*.
- Eurostat (2015d). *Structural business statistics overview*.
- Eurostat (2012). "Short-term labour input indicators 2011. The recent crisis accelerated the downward trend in industrial employment and interrupted the upward trend in services". *Statistics in Focus* 1/2012.
- Eurostat (2011a). "EU-27 construction activity falls by 16% from its pre-crisis high by the second quarter of 2011. The impact of the financial and economic crisis on construction in the EU". *Statistics in Focus* 61/2011.
- Eurostat (2011b). "Business services: recent economic developments statistics. An analysis of short-term services statistics". *Statistics in Focus* 35/2011.
- Eurostat (2009). "Economic downturn in the EU: the impact on employment in the business economy". *Statistics in Focus* 60/2009.
- Eurostat (2008). "Main features of EU-27 Business services". *Statistics in Focus* 101/2008.
- Eurostat (2007a). "EU27 business services: thriving in the wake of outsourcing and liberalization". *Statistics in Focus* 76/2007.
- Eurostat (2007b). "Exports of business services". *Statistics in Focus* 74/2007.
- Eurostat (2006). "The demand for services: external but local provision". *Statistics in Focus* 26/2006.
- Eurostat (2004a). "Accounting, book-keeping, auditing activities, tax consultancy and Business and management consultancy". *Statistics in Focus* 24/2004.
- Eurostat (2004b). "Architectural and engineering activities and related technical consultancy". *Statistics in Focus* 11/2004.

- Fabiani, S., Druant, M., Hernando, I. *et al.* (2005). “The pricing behavior of firms in the euro area: new survey evidence”. Working Paper Series, no 535, European Central Bank.
- Golias, I. & Karlaftis, M.G. (2001). “The Taxi Market in Athens, Greece and its Impacts on Urban Traffic”. *Transportation Quarterly*, 55(1), 63-71.
- Lunnemann, P. & Matha, T.Y. (2005). “Regulated and services’ prices and inflation persistence”. ECB Working Paper No 466.
- OECD (2014). “*Health data 2014*”, διαθέσιμο στο: <http://www.oecd.org/health/health-systems/oecdhealthdata.htm>.
- OECD (2010). *Competition Assessment Toolkit: Competition assessment principles*. Vol. 1, Greek version, Competition Law and Policy. Paris.
- OECD (2010). *Competition Assessment Toolkit: Competition assessment guidance*. Vol. 2, Greek version, Competition Law and Policy. Paris.
- OECD (2007a). *Taxi Services: Competition and Regulation*, Policy Roundtables, Competition Law and Policy. Paris.
- OECD (2007b). *Competitive restriction in legal professions*. Policy Roundtables, Competition Law and Policy. Paris.
- Paterson, L. (2006). *Regulation of professional services: Lawyers & notaries, accountants, architects & engineers, pharmacists*. Institute for Advanced Studies Workshop no 10. Vienna.
- Paterson, L., Fink, M., Ogus, A., Merz, J., Fink, F., & Berrer, H. (2003). *Economic impact of regulation in the field of liberal professions in different member states*. Institute for Advanced Studies. Vienna.
- Van den Bergh, R. & Montangie, Y. (2007). “Competition in professional services markets: Are Latin notaries different?” *Journal of Competition Law and Economics*, 2(2), 189-214.

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ

- No 1 *Πρόγραμμα Αμβρακικού:*
Α΄ Φάση: Η Προγραμματική Σύμβαση (Τόμος 1). Αθήνα, 1990.
Β΄ Φάση: Πενταετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης-Τελική Έκθεση (Τόμος 2). Αθήνα, 1989.
Β΄ Φάση: Πενταετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης-Τομεακή Ανάλυση (Τόμος 3). Αθήνα, 1990.
Ειδικές Μελέτες (Τόμος 4). Αθήνα, 1990.
Επισκόπηση της Παγκόσμιας Αγοράς Χελιών (Τόμος 5). Αθήνα, 1990.
- No 2 *Προστασία και ανάπτυξη περιοχής λίμνης Καστοριάς. Αθήνα, 1990.*
- No 3 *Μεταφορά και ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφόρησης στην Ελλάδα, του Δ. Ουζουνίδη. Αθήνα, 1990.*
- No 4 *Χωροταξική κατανομή και κλαδική σύνθεση των επενδύσεων του Ν.1262/1982, του Γ. Γεωργίου. Αθήνα, 1991.*
- No 5 *Το ελληνικό ισοζύγιο πληρωμών: Επιπτώσεις από την ένταξη και την ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς της ΕΟΚ, του Δ. Μαρούλη. Αθήνα, 1991.*
- No 6 *Shipbuilding and Shiprepairing Industry in Greece, των Φρ. Τζαμουζάκη και Σ. Σπαθή. Αθήνα, 1991.*
- No 7 *ΚΑΠΗ Μελισσίων, των Α. Ριτσατάκη, Α. Κώτση και Χρ. Αυγουστή. Αθήνα, 1992.*
- No 8 *Εξελίξεις στο διεθνές νομισματοπιστωτικό σύστημα και η ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς: Επιπτώσεις για την Ελλάδα, του Δ. Μαρούλη. Αθήνα, 1992.*
- No 9 *Δημοσιονομικές εξελίξεις στη δεκαετία του '80, του Αθ. Μπαλφούσια σε συνεργασία Ν. Μανωλά. Αθήνα, 1993.*
- No 10 *Ανθρώπινοι πόροι: Πληθυσμός, αγορά εργασίας, εκπαίδευση, του Κ. Κανελλόπουλου. Αθήνα, 1994.*
- No 11 *Χωροταξική ανάλυση, του Π. Κομίλη. Αθήνα, 1994.*
- No 12 *Αξιολόγηση της συμβολής των Κοινοτικών χρηματοδοτήσεων στην προστασία του ελληνικού περιβάλλοντος, των Δ. Κατοχιανού και Σ. Σπαθή. Αθήνα, 1994.*
- No 13 *Ελεύθερη διακίνηση εργαζομένων στην Κοινότητα και η πολιτική απασχόλησης στην Ελλάδα, του Κ. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 1994.*
- No 14 *Ο ελληνικός κλάδος ζάχαρης: Ανάλυση-προοπτικές, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1994.*
- No 15 *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις, των Κ. Κανελλόπουλου, Ι. Κουσουλάκου και Β. Ράπανου, σε συνεργασία Κ. Κωτσή, Α. Μακροπούλου. Αθήνα, 1995.*

- No 16 *Σύγκλιση, απόκλιση και περιφερειακή πολιτική*, των Λ. Αθανασίου, Κ. Κανελλόπουλου και Η. Πούπου. Αθήνα, 1995.
- No 17 *Πρωτογενής τομέας: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης, 1994-1999*, της Α. Λαμπροπούλου. Αθήνα, 1995.
- No 18 *Ήπειρος: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης, 1994-1999*, του Γ. Κωστελένου. Αθήνα, 1995.
- No 19 *Διαπεριφερειακή ανάλυση και πολιτική και βασικά στοιχεία κατά περιφέρεια και νομό*, των Λ. Αθανασίου, Π. Καββαδία, Δ. Κατοχιανού και Π. Τονικίδου. Αθήνα, 1995.
- No 20 *Η ελληνική εκπαίδευση στον ορίζοντα του 2000*, του Κ. Κάρμα. Αθήνα, 1995.
- No 21 *Εσωτερική μετανάστευση*, του Κ. Κανελλόπουλου. Αθήνα, 1995.
- No 22 *The European Observatory for Small and Medium-Sized Enterprises: Research Environment and Innovation in Greek Manufacturing*, του Δ. Σακκά. Αθήνα, 1995.
- No 23 *Θέματα γεωργίας, αγροτικής και τοπικής ανάπτυξης*, της Κ. Καραμπάτσου-Παχάκη. Αθήνα, 1996.
- No 24 *Οικονομία και αθλητισμός*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1996.
- No 25 *Διαρθρωτικά και θεσμικά προβλήματα των ελληνικών εξαγωγών: Υφιστάμενη κατάσταση και προτάσεις πολιτικής*, των Δ. Μαρούλη και Κλ. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 1996.
- No 26 *Δυτική Ελλάδα: Αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές*, του Δ. Σακκά. Αθήνα, 1996.
- No 27 *Βόρειο Αιγαίο: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης 1994-1999*, του Μ. Παπαδημητρίου. Αθήνα, 1996.
- No 28 *Μελέτη αξιολόγησης των ΠΕΠ του ΚΠΣ 1994-1999*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1997.
- No 29 *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα*, της Σ. Σπαθή. Αθήνα, 2000.
- No 30 *Η κοινωνικοοικονομική ταυτότητα των υδατικών διαμερισμάτων*, των Β. Δεδεγιάν, Δ. Κατοχιανού και Α. Λαμπροπούλου. Αθήνα, 2000.
- No 31 *Αλληλόχρεοι λογαριασμοί του δημοσίου*, των Αθ. Μπαλφούσια και Β. Ράπανου, σε συνεργασία Κ. Κωτσή, Ν. Μανωλά. Αθήνα, 2000.
- No 32 *Ο πολιτισμός ως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας*, των Κ. Παχάκη, Φ. Αγγελίδου, Ζ. Αναστασάκου, Β. Δεδεγιάν, Εμ. Κουνάρη, Σ. Λέρτα, Π. Μπαλτζάκη και Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2000.
- No 33 *Το "μέγεθος" και ο ρόλος του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα: Εξελίξεις και συγκρίσεις με άλλες χώρες*, των Λ. Αθανασίου, Δ. Αθανασακόπουλου, Χ. Δημητριάδου, Εμ. Κουνάρη, Α. Κώτση, Ν. Μανωλά, Π. Παπακωνσταντίνου και Θ. Τερροβίτη. Αθήνα, 2000.

- No 34 *Διαχειριστικό κόστος του ελληνικού φορολογικού συστήματος*, του Αθ. Μπαλφούσια. Αθήνα, 2000.
- No 35 *Ελληνικές φορολογικές δαπάνες*, του Αθ. Μπαλφούσια, σε συνεργασία Ζ. Αναστασάκου, Χ. Κόλλια, Εμ. Κουνάρη, Μ. Χλέτσου. Αθήνα, 2001.
- No 36 *Διερεύνηση των εξελίξεων στην κατοικία τις τελευταίες 10ετίες. Παρατηρήσεις και ενδείξεις για τις αστικές κυρίως περιοχές*, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2001.
- No 37 *Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης νομού Ευβοίας*, των Π. Κομίλη, Ν. Βαγιονή, Κ. Κάρμα, Α. Μυλωνά, Μ. Παπαδημητρίου και Γ. Παπαπολυμέρου. Αθήνα, 2001.
- No 38 *Απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών: Επιπτώσεις στην απασχόληση του κλάδου*, του Θ. Τερροβίτη. Αθήνα, 2002.
- No 39 *Το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα και η αναπτυξιακή διαδικασία στην Ελλάδα: Αλληλεπιδράσεις*, του Λ. Αθανασίου. Αθήνα, 2002.
- No 40 *Συμμετοχή ιδιωτών στα έργα υποδομής και αυτοχρηματοδότηση*, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2003.
- No 41 *Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών: τα στατιστικά δεδομένα*, των Θ. Π. Λιανού και Θ. Μπένου, σε συνεργασία Αγγ. Δαρίτση. Αθήνα, 2003.
- No 42 *Franchising: Αξιολόγηση και προοπτικές της δικαιόχρησης στον ελληνικό χώρο*, των Δ. Κάζη και Θ. Τσαγκούρη. Αθήνα, 2004.
- No 43 *Εξελίξεις στην αγορά κατοικιών*, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2005.
- No 44 *Ο συστημικός μετασχηματισμός των βαλκανικών χωρών και οι εξελίξεις στις οικονομικές ανταλλαγές με την Ελλάδα*, των Ν. Βαγιονή, Β. Καφούρου και Ε. Παναγιώτου. Αθήνα, 2005.
- No 45 *Europe and the international economic environment in 2005: Recent developments and outlook*, των Στ. Σάββα-Μπαλφούσια, Ε. Αθανασίου, Στ. Καραγιάννη και Αικ. Τσούμα. Αθήνα, 2006.
- No 46 *Η ελληνική γεωργία ενώπιον των νέων συνθηκών και θεσμικού πλαισίου*, της Κ. Παχάκη, σε συνεργασία Π. Τονικίδου. Αθήνα, 2006.
- No 47 *Μέθοδοι και στρατηγικές αναδιάρθρωσης και ιδιωτικοποίησης του σιδηροδρόμου και των λιμένων Πειραιώς και Θεσσαλονίκης*, του Δ. Αθανασακόπουλου. Αθήνα, 2006.
- No 48 *Η επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα: Εξελίξεις και προοπτικές*, του Κ. Κάρμα. Αθήνα, 2006.
- No 49 *Αγροτικό εμπόριο Ελλάδας-Βαλκανικών χωρών: Συγκριτικό πλεονέκτημα και ανταγωνιστικότητα*, του Π. Παρασκευαΐδη. Αθήνα, 2006.

- No 50 *Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα στην ΕΕ-15 και δυνατότητες εφαρμογής του στην Ελλάδα*, των Αθ. Μπαλφούσια και Κ. Κωτσή. Αθήνα, 2007.
- No 51 *Ο ενεργειακός τομέας στην Ελλάδα: Τάσεις και προοπτικές*, του Ν. Μανωλά. Αθήνα, 2007.
- No 52 *Χρηματοδότηση και ασφάλιση εξαγωγικών πιστώσεων*, του Κλ. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 2007.
- No 53 *Τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα και τη Μεσόγειο: Μια συγκριτική ανάλυση*, των Ν. Βαγιονή και Β. Καφούρου. Αθήνα, 2007.
- No 54 *Αναπτυξιακή διαδικασία και μακροχρονιότερες εξελίξεις στην οικονομική συμπεριφορά και στις οικονομικές συνθήκες*, των Λ. Αθανασίου. Αθήνα, 2007.
- No 55 *FYROM's transition: From Yugoslavia to the European Union?* της Ε. Παναγιώτου. Αθήνα, 2008.
- No 56 *Πολυμερείς εμπορικές διαπραγματεύσεις: Εμπόριο υπηρεσιών*, του Β. Νότη. Αθήνα, 2008.
- No 57 *Οικονομική και δημογραφική βιωσιμότητα του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος*, των Λ. Αθανασίου, Φ. Ζερβού και Α. Κώτση. Αθήνα, 2009.
- No 58 *Η εξέλιξη και προβληματισμός για τη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος*, της Φ. Ζερβού. Αθήνα 2009.
- No 59 *Size profile and labour market analysis of immigration in Greece*, των Κ. Κανελλόπουλου, Μ. Γρέγου και Α. Πετραλιά. Αθήνα 2009.
- No 60 *Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα*, των Ε. Καδίτη και Ε. Νίτση, Αθήνα 2010.
- No 61 *Το κοινωνικό κεφάλαιο στην Ελλάδα*, του Η. Πούπου. Αθήνα 2010.
- No 62 *Η ελληνική εμπορική ναυτιλία*, των Σ. Σπαθή, Σ. Καραγιάννη και Ν. Γεωργικόπουλου. Αθήνα 2010.
- No 63 *Μεταφορές και οικονομία: Συμβολή, τάσεις και προοπτικές στην Ελλάδα με έμφαση στις χερσαίες μεταφορές*, των Θ. Τσέκερη και Αικ. Τσούμα. Αθήνα 2010.
- No 64 *Μισθός, συντάξιμος χρόνος και συνθήκες εργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα*, των Κ. Κανελλόπουλου και Φ. Ζερβού. Αθήνα 2010.
- No 65 *Αγορά εργασίας: Εξελίξεις και αρχές πολιτικής*, των Κ. Ν. Κανελλόπουλου, Κ. Αθανασούλη, Κ. Ευστρατόγλου, Γ. Παναγόπουλου, Π. Παπακωνσταντίνου, Π. Κ. Προδρομίδα. Αθήνα 2010.
- No 66 *Ξενοδοχεία πολυτελείας στην Ελλάδα: Δυναμική και αναπτυξιακές δυνατότητες*, των Ν. Βαγιονή, Ε. Κασιμάτη και Β. Καφούρου. Αθήνα, 2011.
- No 67 *Συνθήκες αγοράς και ανταγωνισμός στην ελληνική οικονομία*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ, επιμέλεια Κ. Ν. Κανελλόπουλος. Αθήνα, 2011.

- No 68 *Αεροπορικές μεταφορές και αεροδρόμια στην Ελλάδα: Σύγχρονες εξελίξεις, οικονομική σημασία και αποδοτικότητα*, των Θ. Τσέκερη και Κ. Βογιατζόγλου. Αθήνα, 2011.
- No 69 *Η εξίσωση των ορίων συνταξιοδότησης των γυναικών προς τα αντίστοιχα των ανδρών: Σημασία και επιπτώσεις*, των Λ. Αθανασίου, Φ. Ζερβού και Α. Κώτση. Αθήνα, 2012.
- No 70 *The economies of the Western Balkans: Transition, growth and prospects for EU accession*, της Ρ. Παναγιώτου. Αθήνα, 2012.
- No 71 *Βαθμός απελευθέρωσης των επαγγελματιών και αναμενόμενες επιπτώσεις*, των Α. Κώτση (συντονίστριας), Ε. Αθανασίου, Ν. Κ. Κανελλόπουλου, Ρ. Καραγιάννη, Σ. Παπαϊωάννου και Ι. Κατσελίδη. Αθήνα, 2015.
- No 72 *Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα*, του Β. Καφούρου. Αθήνα, 2015.

Επιμέλεια έκδοσης: Ελένη Σουλτανάκη

Παραγωγή

COPY CITY PUBLISH

Κ. Ν. Επισκόπου 7, Θεσσαλονίκη
www.copycity.gr



ISBN: 978-960-341-113-0
ISSN: 1108-5797